

ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ Ο ΕΥΓΕΝΙΚΟΣ

Νέστορας
ΑΠ

Ἡ δράση καί τό ἐγκώμιό του
γραμμένα ἀπό τόν
Ἅγιο Ἀθανάσιο τόν Πάριο

ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ
Ο ΕΥΓΕΝΙΚΟΣ

ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ Ο ΕΥΓΕΝΙΚΟΣ

Ἀπόδοση στή Νεοελληνική: Βασιλάκη Ἑλένη
Ἐπιμέλεια θεολογική: Παπαδόπουλος Δημήτριος
Σχέδια: Νεκτάριος Σταματέλος

Δ.Π. ΝΕΣΤΩΡ
Ἀραπάκη 25 Καλλιθέα 176 76
Τηλ.: 6978478335

© Δ.Π. ΝΕΣΤΩΡ

ISBN: 978-960-88877-6-3

Η ΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΓΚΩΜΙΟ ΤΟΥ
ΓΡΑΜΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΟΝ
ΑΓΙΟ ΑΘΑΝΑΣΙΟ ΤΟΝ ΠΑΡΙΟ

Ο ΑΝΤΙΠΑΠΑΣ

*Οἱ ἀξιοθαύμαστοι ἀγῶνες,
ἡ ἥρωική πάλη
καί τὰ ὑπερφυσικά κατορθώματα
τοῦ ἐν ἀγίοις πατρός ἡμῶν
Μάρκου Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἐφέσου,
τοῦ ἐπονομαζόμενου Εὐγενικοῦ.
Τοῦ ἐξαίρετου καί σχεδόν μοναδικοῦ ὑπέροχου
καί φύλακα τῆς ἀμέμπτου
κι ἀγιοτάτης κι ἀποστολικῆς
καί πατροπαράδοτης ὀρθόδοξης πίστεως,
συγκεντρωμένα σ' ἓνα διδλίο
καί γραμμένο σέ μορφή διογραφίας
ἀπό τόν ἀνάξιο κι ἐλάχιστο ἀνάμεσα στούς ἱερομόναχους*

ΑΘΑΝΑΣΙΟ ΤΟΝ ΠΑΡΙΟ

*Πρός ἀπόκτηση γνώσεως καί ψυχικῆς ὠφέλειας
τῶν ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων χριστιανῶν.*

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Τό κείμενο τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου
ἔχει ἀποδοθεῖ στήν νεοελληνική Γλῶσσα.

Προστέθηκαν μέσα σέ ἀγκύλες οἱ χρονολογίες
τῶν γεγονότων πού περιγράφονται.

Στό κείμενο τοποθετήθηκαν κεφάλαια καί διευ-
κρινιστικές σημειώσεις μέ σκοπό νά πληροφορή-
σουν ἢ νά διευκρινίσουν κάποια στοιχεῖα πού πιθα-
νόν νά εἶναι ἄγνωστα

Δ. Π. ΝΕΣΤΩΡ

ΣΚΟΠΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ ΒΡΓΟΥ

*Στούς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς μου ἀπανταχοῦ γῆς
τὴν εὐλαβική προσκύνηση καὶ τὸν ἐκ ψυχῆς ἀσπασμό*

Ἐκεῖνος ὁ περίφημος καὶ περιώνυμος Μάρκος ὁ Ἐφέσου ὁ Εὐγενικός, παρουσιάζεται σήμερα ἀπό μένα, μέ τὴν ἐπιγραφή «Ἀντίπαπας», ἢ «ἀδιάψευστος μονομάχος». Ὁ ὀρθόδοξος φιλιαναγνώστης, πρέπει νὰ ἔχει τὴν ὑπομονὴ νὰ διαβάσει τὸν παρόντα λόγο καὶ τότε ν' ἀποφασίσει ἂν ταιριάζει ἢ ὄχι σ' αὐτόν μία τέτοια προσωνυμία. Ἡ ὀνοματοθεσία δέν εἶναι βέβαια ιδιότητα τοῦ κάθε τυχόντα, ἀλλὰ μιλοῦν τὰ γεγονότα ὥστε κι οἱ πλέον ἀπαιδευτοὶ σ' αὐτὰ νὰ δρῖσκονται ἱκανότατοι καὶ νὰ τὰ κατανοοῦν.

Ἔτσι ὁ Θεάνθρωπος ὀνομάστηκε Ἰησοῦς ἀπὸ τὸν λόγο τοῦ ἀγγέλου, ἀκόμη καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ σύλληψη, ἀλλὰ ὀνομάστηκε ὕστερα κι Ἐμμανουήλ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, παρακινούμενοι σ' αὐτό ἀπ' αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ τόσο ὀρθὰ καὶ κατάλληλα, ὥστε καὶ πρὶν πολλοὺς αἰῶνες ὁ προφήτης Ἡσαΐας προεἶπε μία τέτοια ὀνομασία.

Αὐτό ὑποστηρίζω κι ἐγὼ γιὰ τὸν δικό μας Ἀντίπαπα ἢ μονομάχο, γιὰ τὴν τὰ γεγονότα τοῦ ἀποδίδουν δίκαια αὐτόν τὸν τίτλο. Ποιὰ εἶναι αὐτὰ; Ἐλάτε καὶ θὰ σᾶς τὰ διηγηθῶ. Καὶ θὰ τὰ διηγηθῶ ὅλα, ὄχι ἀνάλογα μέ τό πλῆθος τους, οὔτε ἀκριβῶς ἀνάλογα μέ τὴν ἀξία τους. Γιατί σέ μένα καὶ τό ἕνα εἶναι ἀδύνατο καὶ τό ἄλλο.

Ἐγώ (ὅπως θ' ἀκούσεις καί μέσα στό λόγο μου ὅπου τό ὁμολογῶ), δέν κινήθηκα πρὸς αὐτό ἀπό καμιὰ ἔπαρση καί αὐθάδεια, ἀλλά στ' ἀλήθεια ἀπ' ἓναν ὑπέρομετρο ζῆλο γιὰ νά παρουσιάσω τήν ἀγιότητα τοῦ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ σ' ὅλον τόν κόσμο, γιὰ δύο λόγους: πρῶτα γιὰ τήν ὠφέλεια τοῦ πιστοῦ ἀπλοῦ λαοῦ καί δεύτερο γιὰ τήν κατασχύνη τῶν ἐχθρῶν του, τῶν μαρότατων παπιστῶν¹.

1. Ἐμεῖς στήν ἐποχή μας δέν χρησιμοποιοῦμε τέτοιου εἶδους προσδιορισμούς γιὰ τίς αἵρέσεις, εἴμαστε ἐμποτισμένοι μέ τό οἰκουμενικό πνεῦμα τῆς παγκοσμιοποίησης ἢ τόν ὑπέρομετρο ἀνθρωπισμό ἢ καί κάποιοι ἄλλοι εἶναι φιλικοί πρὸς κάθε αἵρεση δῆθεν ἀπό ἀγάπη γιὰ τόν συνάνθρωπο ἀλλά ἐχθρικοί στήν ὀρθή πίστη. Ὑπάρχει καί ἄλλος λόγος πού γίνεται αἰτία νά ἀδιαφοροῦν γιὰ τήν ἀληθινή πίστη, ἡ ἔλλειψη πνευματικῆς ζωῆς πού συνεπάγεται τήν ἔλλειψη τῆς κάθαρσης τῶν παθῶν καί τήν ἀντίστοιχη ἔλλειψη τῆς θεωρίας τοῦ Ἀκτίστου. Ἡ ἔλλειψη ἐμπειριῶν κάνει τήν πίστη μας χαλαρή. Ἡ χαλαρότητα αὐτή μᾶς ὀδηγεῖ νά σχετικοποιήσουμε τήν ὀρθόδοξη πίστη μας καί νά τήν δοῦμε σά μιὰ θρησκευτική πολιτιστική ἔκφραση, ἔτσι μᾶς κυριεύει ὁ οἰκουμενικός οἰστρος. Ἡ πίστη μας δέν εἶναι ζωηρή, καθάρια, ἀγωνιστική, ἀσκητική, ἐμπειρική καί δέν μποροῦμε νά τήν ἀντιπαραβάλλουμε μέ τήν σκοτεινότητα τῆς αἵρεσης. Οἱ φράσεις λοιπόν αὐτές πού συχνά θά τίς συναντοῦμε μέσα στό κείμενο τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, μᾶς προσδιορίζουν μιὰ κατάσταση τήν ὁποία αἰσθάνεται ὁ μέτοχος τῆς Ἀκτίστου Χάρης ὅταν συνειδητοποιεῖ πὼς ἀποκόπτεται ἀπό τήν θέα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ ἂν ἀκολουθῆσει τήν λανθασμένη πίστη. Ἴσως ἂν ἔχουμε πνευματικές προϋποθέσεις θά καταλάβουμε ὅτι οἱ βαρεῖς φαινομενικά χαρακτηρισμοί πού προσάπτει γιὰ τοὺς παπικούς καί τοὺς συνοδοιπόρους τοὺς ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος εἶναι εἰρηνικά καί ἀληθινὰ συμπεράσματα πού περιγράφουν τήν πραγματική πνευματική κατάσταση τῆς αἵρετικῆς διδασκαλίας καί ὄχι κραυγές συνθήματα ἢ συκοφαντίες ὅπως τ' ἀντιλαμβάνονται οἱ ἀδιάφοροι καί οἱ φιλοκαιρετικοί. Αὐτοὶ τρομάζουν ἀπό τίς λέξεις ὅταν τοὺς φανερώνουν τήν πνευματική ἀρρώστεια καί ὄχι ἀπό τήν ἀρρώστεια τῆς αἵρεσης.

Ἡ ὠφέλεια συνίσταται στό νά μάθει ὁ ἀπλὸς λαὸς ἐκεῖνα πού προηγουμένως δέν ἤξερε γι' αὐτόν τόν ἅγιο κι ἔτσι νά τόν τιμᾷ ὅπως ὀφείλει καί νά τόν δοξάζει σάν ἀληθινὸ δούλο τοῦ Θεοῦ καί νά τόν μιμεῖται ὁ καθένας, κι ὅταν ὑπάρξει αἰτία κι ἀνάγκη γιὰ τήν πίστη, νά τοῦ γίνεται ἕτοιμος προστάτης καί βοηθός στίς ἀνάγκες τῆς παρούσας ζωῆς. Κι εἶναι μεγάλη κι ἀθεράπευτη ντροπὴ γιὰ τοὺς ἀχρεῖους παπιστές, νά κηρύσσεται ἅγιος, καί δοξασμένος ἀπὸ τό Θεό, ὁ ὑπέρομετρος ἐχθρὸς τους, ὁ ἄσπονδος πολέμιός τους καί τί ἄλλο περισσότερο νά ποῦμε παρά ὁ Ἀντίπαπας,

«Μᾶρκος ὁ Ἀντίπαπας Ἅγιος».

Καί ποιά ἄλλη ντροπὴ ὑπάρχει, μεγαλύτερη ἀπ' αὐτή;

Ποιά ἄλλη σαῖτα πὸ φαρμακερὴ ἀπ' αὐτή;

Ὁ «Ἀντίπαπας Ἅγιος».

Καί δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία,

ὅτι κάθε ὀρθόδοξος εἶναι Ἀντίπαπας
κι ὅμως αὐτὸς δέν εἶναι ἀπλὰ Ἀντίπαπας,

ἀλλὰ ὁ κατεξοχὴν Ἀντίπαπας.

«Μᾶρκος ὁ Ἀντίπαπας Ἅγιος».

Αὐτόν τόν μικρό κι εὐτελεῖ κόπο μου, τόν διάβασαν κι ἄλλοι κι ἐκτός ἀπ' αὐτούς, τόν ἀνέγνωσε κι ὁ θεοφιλέστατος κι ἐλλογιμότετος ἅγιος Καμπανίας, κύριος Θεόφιλος καί ὁ θεοφιλέστατος κι ἐλλογιμότετος ἅγιος Σεργίῳν, κύριος Ἰγνάτιος καί μαζί μ' αὐτούς κι ὁ μακαρίτης οἰκονόμος τῆς Κοζάνης, ἄνδρες κι οἱ τρεῖς ἱκανοὶ νά ἐκφέρουν γνώμη γιὰ τό ἂν τό ἀνάγνωσμα εἶναι ἢ δέν εἶναι ἄξιο νά ῥθει στό φῶς. Κι ἐπειδὴ συμφωνώντας κι οἱ τρεῖς τοὺς κι ἔκαναν ὄχι μέτριοις ἐπαίνους, ἀπ' αὐτὴν τήν παραίνεση αὐτῶν πῆρα κι ἐγώ τό θάρρος νά τό διαλαλήσω πρὸς ὅλους τοὺς ὁμογενεῖς μου, τυπώνοντάς το. Γι' αὐτό κι ἀναζητώντας κάποιον ζηλωτὴ

χορηγό και πρόθυμο ν' αναλάβει τά τυπογραφικά έξοδα, ἐκεῖ πού ἔψαξα ἀρχικά δέν εὐδόκησε ὁ Θεός. Βρέθηκε ὁμως ἀνέλπιστα σέ μένα τέτοιος χορηγός ζηλωτής και πρόθυμος μέ μεγάλη χαρά, ὁ ὁσιότατος και μουσικότατος ἀνάμεσα στούς ἱεροδιακόνους, κύριος Νικηφόρος Ἰωάννου ὁ Ραγεξῆς, ἀπό τή νῆσο Σίκινο. Αὐτός θέλησε αὐτοπροαίρετα ν' αναλάβει αὐτή τήν κοινωφελῆ δαπάνη. Παρ' ὅλες τίς σκοτούρες και τίς ταλαιπωρίες τοῦ ἐπαγγέλματός του πού εἶναι διπλό. Ἡ θαυμάσια μουσική και ἡ ἄριστη μεθοδικότατη παιδαγωγία του, τίς ὁποῖες αὐτός ἔξασκεῖ καλύτερα ἀπ' ὅλους και τήν ὠφέλεια αὐτῶν τῶν δύο ἐργασιῶν του τίς δέχτηκε ἤδη πολλά χρόνια και δέχεται ἀκόμα ἡ μεγαλούπολη Θεσσαλονίκη, μ' ὄλον τόν ἔπαινο και τήν εὐχαρίστηση.

Λοιπόν, ἂν κάποιοι ἀπό τούς Ὁρθόδοξους λάβουν κάποια ὠφέλεια ἀπό τήν ἀνάγνωση τοῦ βιβλίου, ἄς ἀποδώσουν:

Πρῶτα τήν ὀφειλόμενη δόξα στό Θεό, τόν αἴτιο και δότη κάθε καλοῦ.

Δεύτερον, ἄς εὐγνωμονοῦν και τόν χορηγό πού ἀφειδῶς κατέβαλε τή δαπάνη γιά τήν κοινή ὠφέλεια.

Και τρίτον, ἄς εὐχεται πρὸς τόν Κύριο και γιά μᾶς τούς ταπεινούς, και νά μᾶς κρίνει ἤπια, ἂν δέν κατορθώσαμε νά γράψουμε ἄξια γιά μία τέτοια και τόσο μεγάλη ὑπόθεση κι ἀκόμα γιά ὅσα λάθη ἀπ' ἄγνοια κι ἄλλα ἀκούσια σφάλματα συναντήσῃ στόν λόγο.

Ἐπειδή μέχρι σήμερα, κανείς ἄλλος δέν ἔκανε σ' αὐτόν τόν μεγάλο ἥρωα τό δίκαιο ὑπόμνημα, ἐγώ ὁ ἀνάξιος τόλμησα νά παρουσιάσω στό κοινό, αὐτόν τό μικρό και ταπεινό μου κόπο, γιά τήν ὠφέλεια τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων κι ὄχι μόνο γιά τούς λόγιους και τούς εἰδήμονες. Διάδασε λοιπόν σέ πα-

ρακαλῶ τό βιβλίο μέ ὑπομονή ὡς τό τέλος και θά βεβαιωθεῖς ὑπεραρκετά και γιά τά δύο, συγχωρώντας ἐμᾶς μέ καλή διάθεση, εἴτε γιά τίς ἐλλείψεις, εἴτε γιά τίς ἀπαραίτητες παρεμβολές. Ἐπειδή θέλησα μέσω αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ βίου, νά δώσω περιληπτικά και στούς ἀπλούς ἀνθρώπους μία ἰδέα τῶν τότε γεγονότων, ἡ ὁποία εἶναι ἀπλά χρησιμη σ' ὅλους ὅσους δέν τά γνωρίζουν. Ἐνῶ στούς Ὁρθόδοξους πού κατοικοῦν στούς τόπους τῶν παπολατρῶν και συζοῦν μέ τούς Φράγκους, εἶναι σχεδόν κι ἀναγκαῖα, γιά νά μήν ἐξαπατοῦνται ἀπό τούς ἀπατεῶνες πού κηρύττουν ὡς ἅγια σύνοδο τό ληστρικό και τυραννικό κι ἀντίχριστο ἐκείνο συνέδριο τῆς Φλωρεντίας.

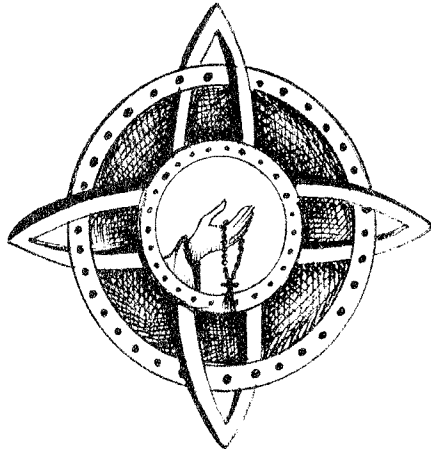
Αὐτός εἶναι ὁ σκοπός γιά τόν ὁποῖο τόλμησα τά ὑπεράνω τῶν δυνάμεών μου και γι' αὐτό δεχτεῖτε πρόθυμα και μετά χαρᾶς τόν δικό μας Ἀντίπαπα και μονομάχο και διαβάζοντας αὐτόν ἐπιμελῶς και ὠφελούμενοι ἀπ' αὐτόν τά εὐλογα, νά εὐχестε και ὑπέρ τῆς δικῆς μου ἀναξιοτήτας.

*Τῆς δικῆς σας ἀγάπης ἐν Χριστῷ
ἀδελφός και ταπεινός δοῦλος*

10 Αὐγούστου 1785

Ἀθανάσιος ἱερομόναχος ὁ Πάριος

ΛΟΓΟΣ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΡΙΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΜΑΡΚΟ ΤΟΝ ΕΥΓΕΝΙΚΟ

Προοίμιο

Τά ὑπερφυσικά καί παράδοξα ἀποτελέσματα τῆς θείας πίστεως εἶναι βέβαια ἀπό μόνα του ἀνώτερα ἀπό κάθε νοῦ καί διάνοια. Γι' αὐτό καί μποροῦν ἀναντίρρητα νά δείχνουν καί στοὺς ἀσεβεῖς τόν ἀληθινὸ Θεὸ καί μόνο δημιουργό τῆς πλάσης, ὅπως στίς μέρες τῶν θείων Ἀποστόλων καί τῶν ἁγίων Μαρτύρων. Τότε ἐπέστρεφαν σά ποτάμι τὰ ἔθνη, «ἐλκνόμενα ἀπὸ τὰ παράδοξα ἔργα τῆς πίστεως μέ τῆ βοήθεια τοῦ Κυρίου καί τὴν ἐπιβεβαίωση τοῦ λόγου Του ἀπὸ τὰ ἐπακόλουθα θαυματουργικά σημάδια». Κι αὐτὰ τὰ ἴδια μποροῦν νά ὀδηγήσουν στὴν ὀρθόδοξη πίστη κι ἐκείνους τοὺς χριστιανούς, πού κακῶς καί χωρὶς φρόνηση, μέ τίς αἰρετικές τους πλάνες, ξεμακραίνουν ἀπὸ τὴ μία κι ἀληθινὴ πίστη, τὴν ὁποία κοινῶς ὀνομάζουμε «Ὁρθοδοξία» ἢ καί «εὐσέβεια».

Ἐνα ἀπὸ τὰ ὑπερφυσικά ἔργα τῆς θείας πίστεως, γιὰ ν' ἀφήσω πρὸς τὸ παρόν τ' ἄλλα, ἀδελφοί μου Ὁρθόδοξοι χριστιανοί, εἶναι ἡ ἀγιότητα τῶν ἀνθρώπων λειψάνων ἢ γιὰ νά τό πῶ ἀπλά, ἡ ἀγιότητα τῶν ἀνθρώπων. Αὐτό, ὅταν δοθεῖ κι ὁμολογηθεῖ φανερά, πῶς ὁ τάδε ἄνθρωπος ἀγίασε, πῶς τὰ λείψανά του ἐκπέμπουν ἀνείπωτη κι ἀσύγκριτη εὐωδιά, πῶς κάνει παράδοξα κι ἐξαισία θαύματα, αὐτό λέω, εἶναι ἓνα θαῦμα καί πηγὴ μύριων ἄλλων θαυμάτων. Αὐτό δέν μπορεῖ νά τό καυχηθεῖ καμιὰ ἄλλη ἀπὸ κεῖνες τίς ψεύτικες θρη-

σκεῖες, αὐτό πού ὀπωσδήποτε δέν εἶναι τίποτα ἄλλο, παρά μία κρίση τοῦ ἀδέκαστου οὐρανοῦ. Αὐτό λέω, δέν εἶναι τίποτα ἄλλο, παρά μία λαμπρή κι ἀναντίρρογη ἀπόδειξη, ἡ ὁποία ψηλότερα καί πιό μεγαλόφωνα ἀπό κάθε σάλπιγγα, φωνάζει καί κηρύττει σ' ὅλα τὰ πλανεμένα γένη καί τὰ συστήματα τῶν αἰρετικῶν, πώς μία εἶναι ἡ καθαρὴ κι ἅγια πίστη, ἡ θεία κι εὐάρεστη στό Θεό, δηλαδή αὐτὴ τῆς ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ γνωρίζουμε ὅτι κατὰ τὴν ἅγια Γραφή, «ὁ Θεός ἀπέχει ἀπὸ τοὺς ἁμαρτωλοὺς», ἄρα πῶς εἶναι δυνατόν νά κάνει ἀντίθετα, δηλαδή νά ὑποδείξει γιὰ ἅγιους ἀνθρώπους αἰρετικούς βλάσφημους κι ἀσεβεῖς; Ποίος δέν τό ξέρει πῶς γιὰ νά ὑποδείξει τό Ἅγιο Πνεῦμα ἕναν ἄνθρωπο ἅγιο, ἀναγκαστικά πρέπει ν' ἀναπαύεται σ' αὐτὴν τὴν Ἐκκλησία πού ἀνήκει καί σ' αὐτόν τόν ἄνθρωπο τό Ἅγιο Πνεῦμα, ποιός ἀλήθεια δέν τό ξέρει; Γιατί αὐτὴ πρέπει νά εἶναι ἡ μία καί μόνη Ἐκκλησία, ἐκείνη στήν ὁποία ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς ὑποσχέθηκε νά στείλει τό Πνεῦμα του καί νά μένει μ' αὐτὴν αἰώνια.

Ἐσεῖς λοιπόν αἰρετικοί καί κακόφρονες ἄνθρωποι, ὅσοι χωρὶς φρόνηση, εἴτε μιλάτε ἄδικα γιὰ τό ὕψος τῆς ὑπερουσίας κι ἀκατάληπτης Θεότητος, εἴτε γιὰ τὴν ἄρρογη οἰκονομία τοῦ Μονογενοῦς καί χρησιμοποιεῖτε δέδηλη καί μαρῆ γλώσσα, ἐσεῖς οἱ πύλες καί τὰ στόματα τοῦ Ἄδῃ, ὅπως σᾶς ὀνόμασε ὁ βλασφημούμενος ἀπὸ σᾶς Δεσπότης καὶ Κύριος, ἀκοῦστε ὅλοι καί μάθετε: Μία εἶναι, μία καί μόνη ἡ Ἐκκλησία. Ἡ ἀληθινὴ Ἐκκλησία, ἡ νύμφη ἡ καλὴ κι ἐκλεκτὴ, ὅπως τὴν ὀνομάζει ὁ Νυμφίος τῆς. Μία εἶναι λέω, ἐκείνη στήν ὁποία ἀναπαύεται τό Ἅγιο Πνεῦμα Του καί στήν ὁποία ἔχει ἀποταμεύσει τοὺς θησαυροὺς τῶν θείων Του χαρισμάτων. Ποιὰ εἶναι αὐτή; Αὐτὴ ἡ δικὴ μας ἅγια μητέρα,

αὐτὴ εἶναι ἡ Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Ἀπὸ ποῦ εἶναι αὐτό φανερό; Ἀπὸ τὴν ἀγιότητα τῶν τέκνων τῆς, ἅγια ἡ ρίζα, ἅγιοι κι οἱ καρποί. Ἐπειδὴ σάπιο δέντρο δέν μπορεῖ νά κάνει καλοὺς καρπούς. Δέν τό πιστεύετε; Θά τοὺς ἀπαριθμήσω καί εἶναι πλῆθος περισσότερο κι ἀπὸ τὴν ἄμμο.

Ἀλλὰ ἐγὼ χριστιανοὶ Ὁρθόδοξοι, ἀφήνοντας ἐκείνους νά πλανῶνται ἄθλια μέσα στά σκοτάδια τῶν αἰρέσεών τους, ὅσοι μέ κακὴ θέληση κλείνουν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τους καί «βλέποντας δέν βλέπουν τό φῶς τῆς ἀλήθειας» κατὰ τό γραμμένο, σέ σᾶς ἤδη ἀπευθύνω τό λόγο καί σᾶς ρωτῶ: Δέν κηρύττουμε κάθε ἅγιο τῆς Ἐκκλησίας μας φέροντάς τον ὡς ἀπόδειξη τῆς ἀγίας μας πίστεως ἐνάντια τῶν πολλῶν καί διαφόρων αἰρέσεων πού κατὰ καιροὺς ἐμφανίζονται;² Τότε δέν πρέπει περισσότερο ν' ἀνακηρύττουμε τοὺς νέους ἅγιους μας, ἐναντίον αὐτῶν τῶν αἰρέσεων πού εἶναι κοντά μας καί μᾶς πολεμοῦν ἀκατάπαυστα σήμερα; Τέτοιου εἶδους εἶναι μάλιστα οἱ ἀσεδέστατοι Λατίνοι, οἱ ὁποῖοι τόσο μαίνονται καί λυσοῦν ἐναντίον μας, ὥστε γιὰ νά μᾶς παρουσιάσουν σάν ἐντελῶς χαμένους, αὐθαδιάζουν οἱ ἀναίσχυντοι καί κηρύττουν, πῶς ἀπὸ τόν καιρό πού χωρίστηκαν οἱ Ἀνατολικοὶ ἀπὸ μᾶς ἡ Ἐκκλησία τους δέν ἔδγαλε πλέον κανένα ἅγιο. Αὐτὴ εἶναι τόσο φανερὴ συκοφαντία κι ἕνα τόσο μεγάλο ψέμα, ἀφοῦ κανεὶς δέν μπορεῖ σ' ἀλήθεια ν' ἀπαριθμήσει τοὺς ἅγιους, ἢ τοὺς ὄσιους ἢ τοὺς ἱεράρχες ἀλλὰ καί τοὺς μάρτυρες, οἱ ὁποῖοι μετὰ τό παπικὸ σχίσμα, ἀλλὰ καί τόν καιρό τοῦ

2. Παράδειγμα ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος γιὰ τοὺς ἀρειανόφρονες, ὁ ἅγιος Ἰωάννης Δαμασκηνός γιὰ τοὺς εἰκονομάχους, ὁ ἅγιος Φώτιος γιὰ τοὺς Λατινοφράγκους τοῦ φιλιόκβε (filioque), ὁ ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς γιὰ τοὺς ἀγνωστικιστὲς τοῦ Βαυλαάμ καί τοὺς σχολαστικούς τοῦ Κυδώνη.

σχίσματος, έλαμψαν στην Έκκλησία μας. Για να φράξουν λοιπόν τ' άπύλωτα στόματά τους και να μην έξαπατούν τούς άπλους ανθρώπους με τέτοιες συκοφαντίες, πρέπει όσο είναι δυνατόν αυτούς τούς άγιους μας, τούς μετά τό σχίσμα, να τούς προβάλλουμε και να τούς επικροτούμε περισσότερο, για δόξα και τιμή τής άγίας μας Έκκλησίας.

Άλλά και πόσο περισσότερο πρόκειται να κλείσουν εκείνα τά βλάσφημα στόματα και πόσο περισσότερο πρόκειται να ντροπιαστούν οι ύπερβολικά τολμηροί και άδικοι παπικοί, βλέποντας ότι αυτοί οι δικοί μας άγιοι δέν είναι άπο κείνους πού έφευγαν στην έρημο, μακριά από τίς πόλεις και τούς ανθρώπους, για να ζήσουν εκεί με την άμεριμνη και με την άτάραχη ζωή τής ήσυχίας, μόνοι τους συνομιλώντας πρόσωπο με πρόσωπο με τό Θεό και μέσω τής ίερής ήσυχίας να κυβερνούν την καρδιά τους οι καλές αναβάσεις των θείων έμφανίσεων και έλλάμψεων, ώσόντου να φτάσουν και στην τελείωση τής θέωσης; Όταν, λέω, αυτοί οι νέοι μας άγιοι δέν είναι θρέμματα τής έρήμου, αλλά μάλιστα είναι εκείνοι οι ίδιοι, πού με λόγους, διαλέξεις και συγγράμματα και με διάφορους άγώνες και τρόπους αντίσταθηκαν, πολέμησαν και στηλίτευσαν παντού στην οικουμένη τίς δικές τους κακοδοξίες και τίς άθεότατες αίρέσεις; Πόσο λέω, περισσότερο πρόκειται να ντροπιαστούν οι παπικοί, όταν τούς ίδιους εκείνους, για να τό πω με μία λέξη, τούς δικούς τους έχθρους, ό Θεός τούς δόξασε και τούς τίμησε τόσο, ώστε τούς ανέδειξε άγιους στον κόσμο, φανερώνοντας μ' αυτό, πώς δέχτηκε σαν όσμή ευωδίας όλους εκείνους τούς άγώνες πού διεξήγαν εναντίον αυτών των άσεβών Λατίνων.

Παρουσίαση του Άγίου Μάρκου

Έναν τέτοιο λοιπόν παρουσίαζω εγώ σήμερα, Όρθόδοξοι χριστιανοί, ανάμεσα σε πολλούς άλλους ή, για να τό πω καλύτερα, ανάμεσα σε πάμπολλους άλλους τέτοιους άγιους, παρουσιάζω σ' όλες τής κοινότητες των Όρθοδόξων πιστών, τον Μάρκο τής Έφέσου. Έκείνον τον Μάρκο τον όποιο άντέιλε ή Άνατολή αλλά φοβήθηκε ή Δύση. Έκείνον τον Μάρκο, τό καύχημα τής Άσίας και μάστιγα τής Ευρώπης³. Έκείνον τον Μάρκο, τον φωστήρα τής Άνατολικής Έκκλησίας και κεραυνό τής Δυτικής ύπεροψίας. Έκείνον τον Μάρκο, τό στόμα των θεολόγων, τή δόξα των Όρθοδόξων, τον ύπερθαύμαστο άθλητή, τον μόνο άήττητο και άδαμάντινο άνθρωπο. Έκείνον τον Μάρκο, τό θαύμα των αιώνων, τον όποιο πολλοί και πάμπολλοι κηρύττουν και διαλαλούν, μά δέν τον γνωρίζουν όλοι όπως πρέπει. Αυτόν εγώ παρουσιάζω σήμερα, ένώπιον όλης τής οικουμένης. Άλλά μάλλον όχι εγώ, επειδή πιά έξουσία έχω, εγώ ό τιποτένιος, για να παρουσιάσω ένα τέτοιου είδους έργο; Όχι εγώ, αλλά ή Έκκλησία του Χριστού, δηλαδή σά να λέμε ό ουρανός άνωθεν, του όποίου την άπόφαση ακολουθώντας πάντοτε, έμαθε εκείνους μόνο να κάνει άγιους, όσους είδε πώς δόξασε για τά ύπερφυσικά θαύματα ή φοβερή δεξιά του Υψίστου.

3. «Καύχημα τής Άσίας» ως μητροπολίτης Έφέσου και «Μάστιγα τής Ευρώπης» ως κήρυκας τής όρθόδοξης αλήθειας μέσα στην καρδιά του παπισμού στην κεντρική Ιταλία, σε μία ληστρική ψευδοσύνοδο για τούς Όρθοδόξους και οικουμενική για τούς κακοδόξους παπικούς και ουνίτες.

Ἡ ἀγιότητα τοῦ Μάρκου

Εἶπα πὼς δὲν τὸν γνωρίζουν ὅλοι ὅπως πρέπει. Δὲν ἀμφιβάλλω πὼς εἶναι πολλοὶ καὶ πάμπολλοι, γιὰ νὰ μὴν πῶ σχεδὸν ὅλοι, πού δὲν ξέρουν πὼς αὐτὸς εἶναι βεβαιότατα ἕνας μεγάλος ἅγιος καὶ στ' ἀλήθεια θεοφόρος Πατέρας κι ἀπλανῆς δάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας μας. Κι ἡ αἰτία εἶναι, ὅτι δὲν δοῖσκειται ἡ ἱερὴ μνήμη τῆς μέρας του στὰ Μηνολόγια καὶ στὰ Ὁρολόγια. Πράγμα τὸ ὁποῖο εἶναι ἀδύνατον, πρῶτον γιατί εἶναι πολὺ πρόσφατος ἅγιος καὶ δεύτερον, γιατί αὐτὰ τὰ βιβλία τυπώνονται στὴ Βενετία, κάτω δηλαδή ἀπὸ τὸ βλέμμα τῶν ὀρκομένων ἐχθρῶν αὐτοῦ τοῦ ἁγίου¹.

Λοιπὸν ἂς ξέρει κι ἂς εἶναι βέβαιος κάθε Ἀνατολικὸς χριστιανός, πὼς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἡ ἁγία μας Ἐκκλησία, αὐτὸν τὸν ἱερό Μάρκο, τὸν ἀναγνώριζε ὡς ἅγιο καὶ τιμοῦσε τὴ μνήμη του στὴν Κωνσταντινούπολη μ' ἐτήσια γιορτῆ, πρὶν δηλαδή νὰ πέσει στὰ χέρια τῶν ἀσεβῶν μὲ τὴν ἄλωση. Κι αὐτὸ τὸ μαρτυροῦν κι ἄλλοι πολλοί. Τὸ μαρτυρεῖ μάλιστα κι ὁ ἱερός

4. Ἐννοεῖται στὰ Μηνολόγια καὶ Ὁρολόγια τῆς ἐποχῆς τοῦ 1780 περίπου καὶ πρὶν. Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι στὰ τυπογραφεῖα τῆς Δύσης ἡ Παπικὴ ἐκκλησία εἶχε ἐντεταλμένους Ἰησουῖτες, ἀπόφοιτους τοῦ ἐλληνόγλωσσου οὐνιτικοῦ Ἀθανασιανοῦ σχολείου τῆς Ρώμης. Οἱ Ἰησουῖτες αὐτοὶ λογοκρίναν τὰ Ὁρθόδοξα βιβλία πού ἦταν στὰ τυπογραφεῖα. Ὑπάρχουν σὲ πολλὰ βιβλία τῆς ὀθωμανικῆς ἐποχῆς διορθώσεις πρὸς τὸ φιλοπαπικό, σφῆνες φιλοδυτικῶν ἀπόψεων ἢ διαγραφές παραγράφων πού ἐξέφραζαν ὀρθόδοξη διδασκαλία ὑπῆρξε ἐπίσης ἀπαγόρευση νὰ τυπωθοῦν συγκεκριμένα βιβλία καὶ ἄλλες λογοκριτικὲς ἐνέργειες πού ἐπράξαν οἱ παπικοί. Ἔτσι ἂν ἤθελε κάποιος νὰ τυπώσει ἕνα βιβλίο πού πιθανόν νὰ ἐνοχλοῦσε τοὺς Παπικοὺς, ἔπρεπε νὰ πάει πρὸς οἱ προτεσταντικὲς χώρες. Αὐτὸ σήμαινε μεγαλύτερο κόστος καὶ προσοχὴ νὰ μὴν ἐνοχλήσει τότε τίς προτεσταντικὲς θέσεις.

Νεκτάριος ὁ Ἱεροσολύμων, ὁ ὁποῖος λέει ὅτι τό ἄκουσε ἀπό κάποιον ἄνθρωπο, πού ὅταν ἦταν νέος καί εἶχε προφτάσει γιά νά δεῖ αὐτή τή λαμπρή γιορτή, πού τελοῦνταν στόν Γαλατᾶ τῆς Πόλης. Κι αὐτός πού ἔφτασε στή γιορτή, ὀνομαζόταν Ἀρσένιος Κύπριος. Ἐπειδή ὁμως μετά συνέδη ἡ καταστροφική ἄλωση σέ κείνη τή Βασιλεύουσα, μερικά χρόνια ἀργότερα, ἔβαλε τέλος καί στή γιορτή αὐτή καθώς καί σέ πάμπολλα ἄλλα καλά, ἐκτός ἀπό τήν εὐσέβεια. Ἐξαιτίας αὐτοῦ τοῦ γεγονότος πού συνέδη κατάντησε νά μήν εἶναι καί στούς πάντες γνωστή ἡ ἀγιότητά του, ἀφοῦ ἀφανίστηκαν ἀπό τήν πανωλεθρία τῆς αἰχμαλωσίας καί ὁ βίος καί τά ἐγκώμια κι ἡ ἀκολουθία τῆς ἱερῆς του μνήμης, προτοῦ διαδοθοῦν σέ περιοχές ἔξω ἀπό τήν Πόλη.

Ἡ Συνοδική

ἀπόφαση τοῦ 1734

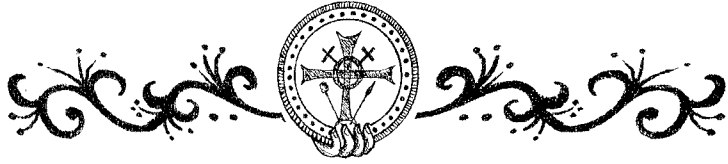
τὴν τελειότατη πληροφορία, εἶναι δίχως ἄλλο ἡ αὐθεντία τῆς Συνοδικῆς ἀπόφασης, ἡ ὁποία ἐκδόθηκε τό 1734 γι' αὐτόν τόν Μᾶρκο, ὅχι τάχα γιά νά τόν θεσπίσει τότε γιά πρώτη φορά ὡς ἅγιο, ἐπειδή φαίνεται νά ἔχει ἐκδοθεῖ πρὶν ἀπό λίγο, δηλαδή τώρα, στόν δικό μας αἰῶνα, ἀλλά γιατί δόθηκε ἀφορμή, τήν ὁποία ὀφείλουμε νά τήν φανερώσουμε στούς ἀπλούς ἀνθρώπους, ὅπως τή δοῖσκουμε μέσα σ' αὐτό τό συνοδικό θέσπισμα. Κι ἔχει ὡς ἑξῆς:

Στό νησί τῆς περιβόητης Κεφαλονιάς [Βενετοκρατούμενης τότε], κάποιος Συμεών, ἐπονομαζόμενος Βυζάντιος, λόγῳ τῆς εὐλάβειας πού εἶχε πρὸς αὐτόν τόν ἅγιο, θέλησε νά τοῦ κάνει γιορτή πεπεισμένος γιά τήν ἀγιότητά του. Κάποιος ὁμως ἀπό τούς ἐκεῖ χριστιανούς, πού δέν εἶχαν αὐτή τήν

Ἀλλά κείνο πού μορεῖ ἀν' ἄρει κάθε λογῆς ἀμφιβολία καί νά δώσει στόν καθένα καί σ' ὄλους

πληροφορία γιά τόν θεῖο Πατέρα, τόσο κληρικοί ὅσο καί λαϊκοί, ἀντιστάθηκαν ἰσχυρά, λέγοντας ὅτι τό ἐγκείμεμά του δέν ἦταν νόμιμο, ἐπειδή αὐτός ὁ Μᾶρκος, ἔλεγαν, εἶτε δέν εἶναι ἐντελῶς ἅγιος, ἢ κι ἂν εἶναι, ὡστόσο δέν εἶναι ἀναγνωρισμένος ἀπό τήν Ἐκκλησία. Κι ὅσο γι' αὐτό, αὐτοί μήν ξέροντας, μιλοῦσαν ὀρθά. Ἐπειδή σωστά οἱ χριστιανοί τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, περιμένουν πάντοτε σ' αὐτά τά θέματα τή θεία ἀπόφαση τῆς Ἐκκλησίας τους. Γι' αὐτό κι ἐκεῖνοι, γνωρίζοντας καλά τά ἔθιμα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, δέν παραδέχονταν ἐκείνη τή γιορτή, ὡς δῆθεν μή ἀναγνωρισμένη. Κι ἀφοῦ λοιπόν δημιουργήθηκε ἐκεῖ μεγάλη φιλονικία γιά τήν ἀγιότητα τοῦ Ἐφέσου, ὅταν τά πληροφορήθηκε αὐτά ἡ ἅγια Ἐκκλησία, ἔκρινε ἄτοπο νά μένει ἀγνοημένος ὁ μέγας φωστήρας καί δάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας. Ἐξέδωσε λοιπόν Συνοδική ἐγκύκλιο πού ὀρίζει ὅτι καί «ἦταν κι εἶναι ἅγιος δοξασμένος ἀπό τό Θεό, ὁ ἱερός αὐτός Μᾶρκος, ὁ ἀξιαγάπητος ποιμένας τῆς Ἐφέσου κι ὁποῖος θέλει, ἄς τόν γιορτάζει ἀνεμπόδιστα», λέγοντας πολλά καί μεγάλα ἐγκώμια γι' αὐτόν καί τέλος προσθέτοντας καί φρικτότατα ἐπιτίμια κι ἀναθέματα ἐναντίον αὐτῶν πού ἀντιστέκονταν καί πολεμοῦσαν τήν ὀφειλόμενη σ' αὐτόν δόξα καί τιμή.

Ἐφοῦ λοιπόν, ὁ καθένας μορεῖ νά βεβαιωθεῖ γιά τήν ἀγιότητά του, μένει τώρα σέ μένα νά παρουσιάσω, ὅσο μπορῶ, τήν ἀρχή καί τή μέση καί τό τέλος τῆς πανόσιας ζωῆς του. Δείχνω λοιπόν σέ μορφή διήγησης, ποιός ὑπῆρξε, τί ἐπραξε καί ποιά ἦταν ἡ κοίμησή του, γιά νά ἔχει ὁ καθένας τήν πρέπουσα τιμή κι εὐλάβεια, σ' ἕναν τέτοιο τρισμάκαριστο καί θεϊότατο ἱεράρχη, πού στάθηκε, γιά νά τό πῶ ἔτσι, τό μόνο ἀπαραδίαστο θυσασροφυλάκιο τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως μας.

ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΙΗΓΗΣΗΣ

Παρακαλῶ λοιπόν τούς ἀναγνῶστες, νά χαρίσουν σέ μένα ἀδελφική συγγνώμη, ἄν σέ πολλά σημεῖα αὐτῆς τῆς διήγησης, φανῶ ἑλλιπής. Ὅπως προηγουμένως εἶπα, ἡ κοινή δυστυχία τοῦ γένους μας, μᾶς στέρησε ἀπό τίς ἀκριβεῖς πληροφορίες τῆς ἀρχῆς καί τῆς συνέχειας τῶν ἀσκητικῶν καί τῶν ὄσιων κατορθωμάτων του, ἀλλά καί τά ὅσα ἀκολούθησαν. Ὅλα αὐτά ἀναμφίβολα θά περιεῖχε πληρέστατα ὁ βίος του πού τότε ἴσως θά εἶχε γραφεῖ. Ζητῶ συγγνώμη λοιπόν, ἀδελφοί, γιά τήν ἔλλειψη, ἐπειδή τόσα μόνο πρόκειται νά ποῦμε, ὅσα σποραδικά ἐδῶ κι ἐκεῖ μπορέσαμε νά βροῦμε σ' ἄλλους καί νά τά συνθέσουμε ἐνιαῖα. Τά περισσότερα, πρόκειται νά μοῦ χορηγήσει ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης Σίλβεστρος, ὁ ὀνομαζόμενος Συρόπουλος, ἀπό τήν ἱστορία τῆς ψευδοένωσης πού εἶχε γίνει στήν βόρεια Ἰταλία.

Ἄλλά οὔτε ὁμορφες φράσεις ἐπαγγέλλομαι ἐγῶ ἐδῶ, οὔτε ρητορική χάρη. Γνωρίζει καλά ὁ γνώστης τῶν κρυπτῶν τῆς ψυχῆς, ὁ Θεός, κι ἀκόμα ἡ μακάρια ψυχή τοῦ θείου αὐτοῦ Πατέρα, ὅτι μόνο ὁ ἐνθερμος ζήλος τῆς καρδιάς μου διεγείρει τό πνεῦμα μου στό νά συνθέσω αὐτό τό ἔργο. Παρουσιάζω συγχρόνως σ' ὄλους τούς χριστιανούς, πόσο εἶναι τό χρέος μας σ' αὐτόν τόν μέγιστο καί θειότατο εὐεργέτη μας, κι ἐπιπλέον γιά νά διακηρύσσεται παντοῦ πρός δόξα τοῦ Θεοῦ, ὅτι μόνο ἡ δική μας ἀγία Ἐκκλησία τρυγᾷ κι ἀπολαμβάνει εὐτυχέστατα τούς καρπούς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ ἀλή-

θεια αὐτή ἀναδεικνύει τήν Ἐκκλησία μας λαμπρή κι ἐνδοξη, ἀφοῦ εἶναι ἡ μόνη ἀληθινή καί Ὁρθόδοξη. Ἀλλά ταυτόχρονα ἡ ἀλήθεια ἀποδεικνύει καί καταλήγει σ' αἰώνια ντροπή τῆς Παπικῆς, πού εἶναι ἀντίθετη κι ἐχθρική τῆς Ἀνατολικῆς καί δέν σταματᾷ νά συκοφαντεῖ ἀκατάπαυστα, τήν ἀθωότητα κι ἀγιότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Καταγωγή καί παιδεία
Μάρκου καί Ἰωάννη Εὐγενικοῦ

Λοιπόν, γιά
ν' ἀρχίσω
ἀπ' ὅπου ἀρχί-
ζει κανεῖς συνή-

θως, ἡ πατρίδα αὐτοῦ τοῦ θείου ἀνδρα, ἦταν ἡ πάλαι ποτέ καί τώρα βασιλίτσα τῶν πόλεων, ἡ Κωνσταντινούπολη, ἡ κάποτε ὡς μητέρα Σάρα, ἀγαθή καί πολυαγαπημένη πού τώρα μεταστράφηκε σέ Ἄγαρ, σέ βάρβαρη, μισητή κι ἐπαχθῆ μητριά. Ποιοί ἦταν ὅμως οἱ γονεῖς του καί μέ τί καταγίνονταν, αὐτό δέν εἶναι φανερό ἀπό τήν ἱστορία, γιά τήν προαναφερόμενη αἰτία, εἶναι ὥστόσο ὁμολογούμενο, ὅτι καί χριστιανοί Ὁρθόδοξοι ἦταν ὡς πρός τή θρησκεία κι ἀκόμα λαμπροί στό βίο τους, πράγμα πού συμπεραίνεται, ὄχι μόνο ἀπό τήν ἐπωνυμία πού εἶχαν «Εὐγενικοί» (γιατί εὐγενικοί ἐπονομάζονταν κατεξοχήν οἱ γενάρκες καί πρόγονοι τοῦ Μάρκου), ἀλλά πολύ περισσότερο μπορούμε νά τό σκεφτοῦμε κι ἀπό τήν εὐγενέστατη ἀγωγή κι ἀνατροφή τῶν παιδιῶν τους. Ἐπειδή, ἄν ἡ παιδεία σύμφωνα μέ τά λόγια του σοφοῦ, κι ὅπως μᾶς τό δείχνει ἡ καθημερινή πρακτική, χρειάζεται μεγάλες δαπάνες, κι ἡ κατάσταση τῶν φτωχῶν δέν ἐπιτρέπει νά προχωροῦν σέ μεγάλα καί μακροχρόνια μαθήματα, εἶναι φανερό πῶς οἱ γονεῖς του δέν ἦταν ἀνθρώποι ἄσημοι κι εὐτελεῖς, ἀλλά περιφανεῖς καί λαμπροί κατά τό βίο τους. Ἐτσι τόσο ὁ ἰερός Μᾶρκος, ὅσο κι ἕνας ἄλλος ἀδελφός του μέ τό ὄνομα

Ἰωάννης, δέν ὑπῆρξαν ἄνθρωποι μέτριας παιδείας. Ἦταν θαυμαστοί ἀνάμεσα στους πρώτους τῆς τότε ἐποχῆς, αὐτοὶ δέν κατεῖχαν παρακατιανή θέση σέ κάθε εἶδος μάθησης.

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, ἡ βασιλεία τῶν Ρωμαίων⁵ ἔπνεε τὰ λοιπθια, ἀλλὰ καὶ τὰ πράγματα θρίσκονταν σ' ἀπόλυτη ἀναστάτωση. Ὁ φόβος τῶν προφανῶν κινδύνων τοὺς περικύκλωνε ὅλους ἀπὸ παντοῦ. Παρόλα αὐτὰ ὅμως, τὸ φιλομαθέστατο γένος μας, δέν ἔπασχε τότε οὔτε ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία πρὸς τὴν μάθηση, οὔτε στεροῦνταν τόσο ἀπ' ἄντρες ἐπιστήμονες, ὅπως σήμερα. Γιατί τότε ἄκμαζαν οἱ Χρυσολωράδες, οἱ Γεμιστοί, οἱ Σχολάριοι, οἱ Βρυέννιοι, οἱ Θεόδωροι Γαζῆδες, οἱ Ἀγαλλιανοὶ καὶ ἄλλοι πολλοί. Τότε λοιπὸν καὶ αὐτοὶ οἱ Εὐγενικοὶ, δυάδα ἐννοῶ ὁ Μάρκος καὶ ὁ Ἰωάννης, ἐξισώνονταν μ' ἄλλους καὶ εἶχαν τὰ πρωτεῖα ἀνάμεσα στους πρώτους καὶ ὑπερεῖχαν ἀπ' ἄλλους πάνω τοῦ μετρίου καὶ ἀναγνωρίζονταν καὶ ἀνακηρύσσονταν ἀνώτεροι φιλόσοφοι καὶ ἐπιστήμονες. Καὶ γιὰ τὸ ὅτι λέω τὴν ἀλήθεια γιὰ τὴν σοφία τοῦ θείου Μάρκου, τὸ μαρτυροῦν καὶ οἱ δικοὶ του λόγοι καὶ οἱ ἀγῶνες ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός ὅτι πολλοὶ συγγραφεῖς τὸν θαυμάζουν ὑπὲρ τοῦ δέοντος. Ὁ Ἰωάννης ὁ Εὐγενικός δέ, ὁμολογεῖται τόσο μορφωμένος ὥστε ἔλαβε καὶ τὴν ἐπωνυμία «ὁ φιλόσοφος», καλούμενος καὶ ἀναγνωριζόμενος ἔτοι κατεξοχὴν, ὅπως μαρτυροῦν καὶ πολλὲς εὐχές του πρὸς τὸ Θεό, πού φέρουν τὴν ἐπιγραφή τοῦ «Ἰωάννη τοῦ φιλόσοφου καὶ Εὐγενικοῦ». Κι ἀκόμα πε-

5. Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος χρησιμοποιεῖ τὴν πραγματικὴ ἱστορικὴ ὄνομασία, «βασιλεία τῶν Ρωμαίων» καὶ ὄχι ὅπως ἐμεῖς τὴν ἀποκαλοῦμε «Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία», μιμούμενοι τὴν Δυτικὴ ἀκαδημαϊκὴ ἐπιστήμη. Ὅταν ἀναφέρει τὴν λέξη «Βυζάντιο» ἐννοεῖ τὴν «Πόλη» ἢ «Κωνσταντινούπολη», χρησιμοποιεῖ δηλαδή τὴν λέξη «Βυζάντιο» πού εἶναι τὸ ἀρχαιοελληνικὸ ἢ ἑλληνιστικὸ ἢ πρωτορωμαϊκὸ ὄνομα τῆς Πόλης.

ρισσότερο φανερῶνει τὴν σοφία του, ἢ εὐστοχοτάτη καὶ ἐπιδέξια ἀντίρρησης του στὸν ψευδώνυμο ὄρο τοῦ Φλωρεντινοῦ συνεδρίου, πού θρίσκεται στὸν Τόμο τῆς Καταλλαγῆς.⁶

Ἀσκητικὴ παιδεία Μάρκου καὶ Ἰωάννου

Συνεπάγεται λοιπὸν, ὅτι οἱ τόσο λαμπροὶ καὶ περιφανεῖς στὴ σοφία, προέρχονταν καὶ ἀπὸ λα-

μπροῦς καὶ περιφανεῖς γεννήτορες, πού εἶχαν τὴν δυνατότητα νὰ ἐπιδίδονται σέ δαπάνες τόσο πολλὲς καὶ ἀναγκαῖες, ὅσες ἀπαιτοῦσε καὶ ὁ μέγας ὄγκος αὐτοῦ τοῦ μέγιστου ἐμπορίου, δηλαδή τῆς μάθησης. Ἀλλὰ σέ τί συμβάλλει νὰ ξέρουμε, ὅτι ἐκεῖνοι δέν ἦταν ἄνθρωποι χαμηλῆς τάξης καὶ φτωχοί, ἀλλὰ εὐγενεῖς καὶ πλούσιοι; Καὶ δέβαια συμβάλλει τὰ μέγιστα, στὸν ἔπαινο λέω ἐγώ. Ἐπειδὴ δέν εἶναι τὸ ἴδιο νὰ εἶναι κάποιος ἐξασημένιος στὴ σκληρὴ καὶ ταπεινὴ φτωχὴ ζωὴ, μέ κάποιον πού γεννήθηκε μέσα στὶς πλουσιοπάροχες ἀπολαύσεις καὶ ἔπειτα νὰ τίς ἀποστρέφεται μέ τὴν θέλησὴ του καὶ νὰ προτιμᾷ τίς κακοπάθειες τῆς ἐπίπονης ἀσκητικῆς ζωῆς, γιὰ χάρη τῆς αἰώνιας. Ἐνῶ λοιπὸν αὐτοὶ οἱ καλοὶ ἄνθρωποι προῆλθαν ἀπὸ τέτοιους γονεῖς, ὡστόσο, αὐτοὶ οἱ μακάριοι, ἀπαρνήθηκαν τὰ πάντα, καὶ τὸ γένος τους καὶ τὸν πλοῦτο καὶ τίς τρυφές καὶ τίς ἡδονές καὶ τίς τιμές καὶ δόξες

6. Ἐχοντας τὸν σύντομο βίον του καὶ τὴν ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου Μάρκου γνωρίζουμε μερικὰ πράγματα γιὰ τὴν οἰκογένειά του καὶ τίς σπουδὲς τῶν Εὐγενικῶν. Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος Πάριος ἂν καὶ δέν μπόρεσε νὰ βρεῖ τότε τίς χειρόγραφες αὐτὲς πληροφορίες, τὰ συμπεράσματά του ὅμως εἶναι πράγματι εὐστοχα. Στὸ τέλος τοῦ βιβλίου σελίδα 199 παραθέτουμε τῆς πληροφορίας πού μᾶς δίνει τὸ μικρὸ συναξάρι γιὰ τὸν ἅγιο Μάρκο.

ἀπό τούς βασιλιάδες, στίς ὁποῖες τούς καλοῦσε κι ἡ λαμπρότητα τοῦ γένους τους κι ἡ ἀξιουσὴ τῆς μεγάλης τους προκοπῆς καὶ σοφίας. Καὶ τίποτα ἀπ' αὐτὰ δέν μπόρεσε νά χαμηλώσει τόν ὑψηλό λογισμό τῆς ψυχῆς τους. Ἀλλά κατὰ τόν θεῖο Ἀπόστολο ὅλα αὐτὰ «τά θεώρησαν σκουπίδια, γιά νά κερδίσουν μόνο τό Χριστό». Γι' αὐτό κι ἀπαρνήθηκαν τόν κόσμο καί τά ἐγκόσµια καί προτίμησαν μέ μεγάλη προθυμία, νά σταυρώσουν τή σάρκα καί τά πάθη καί τίς ἐπιθυμίες της, μέ τούς ἀγῶνες τοῦ ἁγίου κι ἀγγελικοῦ σχήματος, τό ὁποῖο πράγματι τό κατόρθωσαν θαυµάσια.

Χαρακτῆρας Μάρκου Εὐγενικοῦ

Ἀλλά σ' ὅτι ἀφορᾷ τό φιλόσοφο Ἰωάννη Εὐγενικό, τόν ὁποῖο τόν θρῖσκουμε νά ἐπιγράφεται καί ὡς διάκονος καί Νομοφύλακας τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, ἅς λάβει τέλος ὁ λόγος ὡς ἐδῶ. Ἔς συνεχίσουμε ὁμως τά σχετικά μ' αὐτόν τόν ἱερό Μᾶρκο, ὅπως εἶπαμε ἐξαρχῆς στό λόγο μας.

Ἀλλά, ἄχ φθονερή τύχη καί χρόνε πού ἀφανίζεις ὅλα τά καλά, δέν μᾶς βοηθᾷ ἀδελφοί μου, νά ποῦμε μ' ἀκρίβεια, πού ἔστησε τήν παλαιότερα τῶν ἀσκητικῶν του ἀγῶνων, μετά τήν ἀποταγή τῆς κοσμικῆς ματαιότητος, αὐτός ὁ οὐρανόφρονος ἄνθρωπος. Ἀγνοοῦμε τά ἥρωικά ἀσκητικά κατορθώματα. Δέν γνωρίζουμε λεπτομέρειες, γιά τό πῶς καί πόσο ἀγωνίστηκε γιά τήν ἀπονέκρωση τῶν παθῶν, πόση πειθαρχία ἔδειξε στίς νηστεῖες, πόση καρτερία στίς ὀλονύχτιες ἀγρυπνίες, στήν κατάνυξη, στά δάκρυα, στίς ἱερές ἀναβάσεις τῆς ψυχῆς του κι ὅσα ἄλλα τέτοια ξέρε νά γεννᾷ στίς ψυχές τῶν δικῶν της ἐραστῶν, ἡ καλή καί θεῖα μητέρα, ἡ κατ' Θεόν ἡσυχία, τά ὁποῖα αὐτά ὅλα ἔχουν ἓνα σκοπό, τήν μακάρια θεωρία, τήν θέα τοῦ Θεοῦ καί θέωση, ὅπως μᾶς τό ἐξηγοῦν

ἀπό τίς ἐμπειρίες τους ἐκεῖνοι πού τά δοκίμασαν στήν πράξη. Ἀλλά παρόλο πού ἱστορικά κι ἐπί μέρους μένουν ἄγνωστα σέ μᾶς τ' ἀσκητικά του κατορθώματα, ἔχουμε ὥστόσο, τούς πάρα πολύ ἀξιόπιστους ἄνδρες τοῦ καιροῦ του, πού βασικά ὁμολογοῦν τό ἐξῆς: «ὅτι ὅσα μποροῦν ν' ἀποτελοῦν καί νά χαρακτηρίζουν μία ἄγια ζωή, ὅλα τά κατόρθωσε πρὶν λάβει τήν ἀρχιερωσύνη, μέ θαυμαστή τελειότητα».

Μαρτυρίες συγχρόνων γιά τό Μᾶρκο

Ἔς εἶναι πρῶτος ἁσθή μαρτυρία κάποιος Ἱερομνήμων (Θεόδωρος Ἀγαλλιανός), ἄνθρωπος θεοσεδῆς, ζηλωτής τῆς εὐσεβείας, δάσκαλος

μέ μεγάλη φήμη στό Βυζάντιο καί στίς ἐκτός τῆς Πόλης περιοχές καί σύγχρονος αὐτοῦ τοῦ ἁγίου ἄντρα. Αὐτός κάνει ἓνα διάλογο μ' ἓνα ξένο μοναχό ἀπό τά Εὐχάϊτα, σχετικά μέ τήν ἤδη γενόμενη ψευδοσύνοδο στή Φλωρεντία, γιά τήν ὁποία ὁ μοναχός ρωτοῦσε νά μάθει τά συμβάντα. Ὁ λόγος ἦρθε τότε σ' ὄνομα τοῦ Ἱεφέσου κι ὁ μοναχός ρωτᾷ τόν Ἱερομνήμονα, μ' αὐτά τά λόγια: «Ἀκούω γι' αὐτόν τόν ἄνδρα, τόν Ἱεφέσου ἐννοῶ, μεγάλη κι ἐπαινετή φήμη». Κι ὁ Ἱερομνήμονας ἀπαντᾷ μ' αὐτές τίς λέξεις: «Εἶναι θαυμάσιος ἄνθρωπος (δηλαδή ὁ Μᾶρκος Ἱεφέσου), στολισμένος μ' ὅλα τά πνευματικά χαρίσματα καί γεμάτος μέ κάθε θεῖα σοφία, κι ἄσκησε ὁσιακό δίο πρὶν τήν ἀρχιερωσύνη».

Ἀκοῦτε χριστιανοί τί μαρτύρησε αὐτός ὁ καλός δάσκαλος γι' αὐτόν; Ἦταν λέει θαυμάσιος, γιατί; Γιατί ἦταν στολισμένος μέ τά διάφορα χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἀλλά πῶς ἀξιῶθηκε αὐτά τά χαρίσματα; Μέ τ' ὅτι ἀγωνίστηκε κι ἐξασκήθηκε στήν ἡσυχία κι ἀπέκτησε ὁσιακή ζωή. Γι' αὐτό κι ἡ φήμη του ἦταν μεγάλη κι ἐξαπλωνόταν πα-

ντοῦ, ὅπως ἔλεγε ἐκεῖνος ὁ ξένος μοναχός. Ἄλλά καί πιό κάτω σ' ἄλλο σημεῖο, ὁ ἴδιος αὐτός Ἱερομνήμονας, ἀφοῦ εἶπε ὅτι ὅλοι πρόδωσαν τὴν εὐσέβεια ἐκτός ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἐφέσου, γιὰ νά μὴ θεωρηθεῖ πὼς τὸν εἶπε ἅγιο ὅπως συνηθίζουμε νά προσφωνοῦμε κάθε ἀρχιερέα. προσθέτει ἔπειτα κι αὐτό, ὅτι ἦταν «στολισμένους καί μέ τὴν ἀγιότητα τοῦ βίου καί τῆ σοφία τῶν λόγων».

Ἄς εἶναι δεύτερος μετὰ τὸν Ἱερομνήμονα νά συμμαρτηρεῖ ὁ Γεώργιος Σχολάριος, σύγχρονος κι αὐτός τοῦ ἁγίου, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν αἰχμαλωσία ἔγινε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, καί ὡς μοναχός εἶχε μετονομαστεῖ σέ Γεννάδιος, πρὶν ἀκόμα πέσει ἡ βασιλεύουσα Πόλη. Αὐτός, στό σημείωμα πού κάνει γιὰ τὴν ἱερά Σύνοδο πού ἔγινε κατὰ τοῦ Ἰωάννη τοῦ Βέκκου, πού ἄσκησε κακῶς τό πατριαρχικό ἀξίωμα στίς μέρες τοῦ βασιλιᾶ Μιχαήλ τοῦ Παλαιολόγου τοῦ λατινόφρονα, ἀφοῦ ἀπαριθμεῖ πολλοὺς ἁγίους καί θεῖους δασκάλους, πού ἀποδέχτηκαν καί συμφώνησαν μέ κείνη τὴ Σύνοδο, στό τέλος ἀναφέρει καί γιὰ τοῦτον ἐδῶ τὸν θεῖο πατέρα. Ὁ ἱερότατος Μάρκος Ἐφέσου προστίθεται σέ κείνους τοὺς μακάριους, χωρὶς νά ὑπολείπεται σέ τίποτα ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἄριστους, δηλαδή στὴν ἀρετὴ καί στὴ σοφία καί στὴ δύναμη τῶν λόγων. Νά τί ἀναφέρει κι αὐτός ὁ μέγας δάσκαλος: «ὅτι δέν ἦταν, λέει, κατώτερος, ἀπὸ κείνους πού ὑπῆρξαν ἄριστοι στὴν ἀρετὴ καί τὴ σοφία».

Ἄλλά κι ἐκεῖνα πού γράφει ὁ ἱερός Νεκτάριος Ἱεροσολύμων, εἶναι τάχα ἀπορριπτέα, ἐπειδὴ δέν εἶναι σύγχρονος τοῦ ἁγίου; Ὁχι βέβαια, γιατί ὑπῆρξε κι αὐτός σοφότατος καί φιλαληθέστατος Πατριάρχης καί δέν εἶχε ἀνάγκη νά γράφει ψέματα γιὰ μία ὑπόθεση πού μποροῦσε νά ἐλεγχθεῖ ἂν ψευδῶταν. Λέει λοιπὸν κι αὐτός ρητὰ τὰ ἑξῆς: «Ἐμεῖς τρέφουμε θαυμασμό γιὰ τὸν Μάρκο, πού διέπρεψε μέ τὴ λαμπρότητα

τοῦ βίου του κι ἀγιάστηκε μέ τὸν ἀσκητικό τρόπο ζωῆς καί κοσμήθηκε μέ μύριες ὅσες ἀρετές καί δέν ὑπολείπταν σέ τίποτα ἀπ' αὐτοὺς πού ἀνακηρύχτηκαν ἅγιοι».

Συμπεραίνεται λοιπὸν κι ἀποδεικνύεται πέρα ἀπὸ κάθε ἀμφιβολία, ἀπ' αὐτές τίς ἀξιόπιστες μαρτυρίες κι ἀπὸ τοὺς πραγματικούς, ἢ γιὰ νά τό πῶ καλύτερα ἀπὸ τοὺς φανεροὺς κινδύνους πού ἀντιμετώπισε ἀργότερα γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη πίστη, ὅτι ὑπερέβη τά μέτρα καί τά ὅρια τῆς κοινῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων καί μέ τὴ μοναχικὴ ἄσκηση, εἶχε γίνεи τέλειος μιμητῆς τῶν παλιῶν ὁσίων καί ἁγίων ἀνδρῶν. Γι' αὐτό κι ἀναγνωριζόταν κι ἀναγορευόταν θαυμάσιος καί ἄριστος καί ἰσάξιος σ' ὅλα μέ κείνους τοὺς προγενέστερους⁷.

Ἀπὸ κεῖ λοιπὸν, δηλαδή ἀπὸ τὴν ἱερὴ ἐκείνη ἄσκηση, ἀφοῦ διδάχτηκε ἄριστα τοὺς ἀθλητικούς κανόνες, ἔγινε ἄριστος ἀθλητῆς καί στοὺς κατοπινοὺς ἀγῶνες γιὰ τὴν πίστη. Ἀπὸ τὴν ἱερὴ ἄσκηση σφουρηλατήθηκε ἡ μάχαιρα τοῦ Πνεύματος γιὰ τὰ αἰρετικά ζιζάνια. Ἀπὸ ἱερὴ ἄσκηση κατασκευάστηκε ἡ οὐράνια σάλπιγγα, πού ἤχοῦσε τρανά καί κήρυττε τίς θεῖες φωνές τοῦ Πνεύματος. Ἀπὸ τὴν ἱερὴ ἄσκηση ἐξῆλθε τό ἀληθινὸ σεκεὺς ἐκλογῆς, γιὰ νά ὑπερασπιστεῖ κι αὐτός, κατὰ τό μέγα Παῦλο, τό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἐνώπιον βασιλιάδων κι ἐθνῶν. Ὅπως ἐξάλλου, πρόκειται νά τὰ δεῖξει ὅλα αὐτὰ ὁ λόγος τὴν κατάλληλη στιγμή, ἀψευδῶς καί τελειότατα.

7. Ἀξίζει νά ἀναφέρουμε ὅτι ὁ ἅγιος Μακάριος Κορίνθου ὁ Νοταρᾶς καί ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ ἀγιορείτης συμπεριέλαβαν στὴν συλλογὴ τῶν Ἱερῶν Νηπιτικῶν κειμένων καί κείμενο τοῦ ἁγίου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ «Περὶ τῶν λόγων τῆς Θεῆας προσευχῆς».

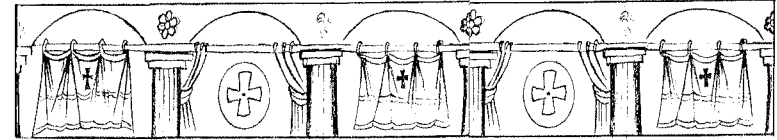
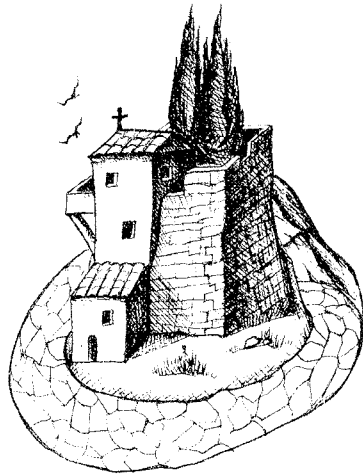
Ὁ ἐπίσκοπος Μᾶρκος ἄφου λοιπόν ἔφτασε ἄσά ἀνώτατα ὄρια τῆς πνευματικῆς τελειότητος μ' ἐκείνους τούς ὀσιακούς ἀγῶνες, δέχεται καί τό χρίσμα τῆς ἱερωσύνης καί χειροτονεῖται πρεσβύτερος. Ἄλλὰ πῶς καί πότε κι ἀπό ποιόν, οὔτε αὐτό μποροῦμε νά τό ποῦμε μ' ἀκριβεία. Ἐκτός ἀπό τό ὅτι ἦταν περιφανής γιά τήν λαμπρότητα τῆς ἀρετῆς καί τῆς σοφίας του, ὄχι μόνο σ' αὐτούς πού ἦταν κοντά του καί τόν ἔβλεπαν, ἀλλά ἀκόμα καί σ' αὐτούς πού ἦταν μακριά. Κι ὅταν ἀκόμα ἦταν ἱερομόναχος, ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας παραδλέποντας ὅλους τούς ἔγκριτους Μητροπολίτες καί τούς «ὑπέριμους τῶν ὑπερτίμων», διάλεξε αὐτόν ὡς τοποτηρητή του στήν σχεδιαζόμενη ὡς οἰκουμενική σύνοδο τῆς Φερράρας. Τόση καί τέτοια ὑπόληψη καί φήμη, ἀκόμα καί πρὶν τήν ἀρχιερωσύνη, ἀπολάμβανε ἀπ' ὅλους ὁ Μᾶρκος. Κι ἐπειδή ὅπως ἔδειξαν ἀργότερα τά πράγματα, μόνος αὐτός ἐπρόκειτο ν' ἀναλάβει τόν καθολικό ἀγῶνα ὑπέρ τῆς πίστεως καί νά γίνεῖ στόμα τῶν Θεολόγων καί νά φανεῖ ἀκλόνητος στύλος τῆς Ἐκκλησίας, προλαβαίνει σωστά ἡ θεία Πρόνοια, πού ἀπό μακριά προεξοφλεῖ τίς ἀρχές τῶν μεγάλων πραγμάτων καί τόν ἀνεβάξει ἐπιπλέον καί στό ὑπέριστατο βαθμό τῆς ἀρχιερωσύνης. Κατά θεία πρόνοια ὁ τότε ἀρχιεπίσκοπος Ἐφέσου Ἰωάσαφ πού ἐτοιμαζόταν γιά τή σύνοδο, μετατίθεται «στίς οὐράνιες μονές» κι ἀντί ἐκείνου προετοιμάζεται αὐτός, τό μεγάλο φῶς τῆς ἀρετῆς καί τῆς σοφίας, ὁ Μᾶρκος χειροτονεῖται ἡ ὑψηλή λυχνία τῆς μητροπόλεως τῆς Ἐφέσου. Ἡ, γιά νά τό πῶ καλύτερα χειροτονεῖται ὡς πυρσός ὅλης τῆς οἰκουμένης κι ὡς ἄλλος στύλος φωτός, πού προπορεύεται τοῦ Ὁρθόδοξου λαοῦ. Τρία πράγματα θεωροῦνται ἀναγκαῖα γιά τήν ἐπίτευξη κάθε εἵδους καλοῦ: ἡ σοφία, ἡ δύναμη κι ἡ ἀγαθή βούληση. Γι' αὐτό λοιπόν

κι ἡ θεία πρόνοια, πού γνωρίζει τά πάντα πρὶν ἀπό τή γένεσή τους, βλέποντας τή μεγάλη σοφία τοῦ Μάρκου καί τόν διακαῆ ζήλο γιά τά δόγματα τῶν Πατέρων, συνένωσε μ' αὐτά τά χαρίσματα του καί τό θάρρος καί τή δύναμη τοῦ λόγου πού ἀπορρέει ἀπό τήν θέση τοῦ κατέχοντα τόν ἐπισκοπικό θρόνο, γιά νά εἶναι καί νά φανεῖ ὕστερα καί θεολόγος ἀπαράγραπτος κι ἀήττητος πρόμαχος τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἄλλὰ ποῖα αἰσθήματα μέ κατακλύζουν ξαφνικά, φιλιανγῶστες ἀδελφοί μου; Βλέπω τό λόγο πού ἐπιχειρῶ ν' ἀρχίσω, σάν ἄπειρο κι ἀχανές πέλαγος καί σ' ἀλήθεια δειλιάζω καί ζαλιζομαι στήν ἰδέα νά πάθω τά ἴδια μέ κείνους πού ἀθθαδιάζουν καί πλέουν στό μεγάλο ἀνοιχτό πέλαγος μέ βαρκοῦλα πού ἔχει μόνο δύο κουπιά. Σ' αὐτούς μοιάζω κι ἐγῶ καθῶς τολμῶ νά διηγηθῶ τούς μεγάλους ἀγῶνες καί τά κατορθώματα αὐτοῦ τοῦ ἀγίου. Γι' αὐτό καί φοβᾶμαι πολύ, μήπως δέν μπορέσω ν' ἀποτυπώσω στό νοῦ σας, ἐκείνη τήν ὑπόληψη τήν ὁποία ὀφείλει νά χει ὅλος ὁ κόσμος σ' ἓναν τόσο σπουδαῖο ἅγιο ἦρωα. Ἀλλά ἐπειδή κατά τό θεολόγο καί φίλο τοῦ Θεοῦ, ἔγινε ὅ,τι ἦταν δυνατόν κι ἀπό τούς μορφωμένους καί τούς ἐπιστήμονες, ἀλλά δέν ἐκδόθηκαν στό κοινό καλύτερα καί πληρέστερα, γι' αὐτό κι ἐγῶ τολμῶ λοιπόν νά προσφέρω τά δικά μου ψελλίσματα, ἔχοντας πίστη στίς ἅγιες εὐχές τοῦ Θεοῦ καί μεγάλου Πατέρα, γιά τοῦ ὁποίου τό ζήλο ἐπιχείρησα τά πάνω ἀπό τίς δυνάμεις μου.

Εἶναι λοιπόν τώρα καιρός νά ποῦμε ποιά ἦταν αὐτή ἡ σύνοδος, γιά τήν ὁποία χειροτόνησε ὁ Θεός τόν ἱερό Μᾶρκο καί μητροπολίτη καί τοποτηρητή καί γιά νά τό ποῦμε ἀπλά, ἔξαρχο ὅλης τῆς ἀνατολικῆς συνόδου, παρόλο πού στό τέλος ἐκείνη ἡ σύνοδος δέν κατέληξε ὑπέρ τοῦ Θεοῦ. Καιρός εἶναι νά δοῦμε στή συνέχεια καί τί κατόρθωσε ὁ ἅγιος σ' αὐτή τήν σύνοδο καί μετά τό τέλος αὐτῆς τῆς συνόδου. Καί μοῦ φαίνε-

ται καλό για τήν πληροφόρηση τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων, νά κατευθύνουμε λίγο τό λόγο πρὸς τά κεῖ, γιά νά γίνει σαφέστερος καί πληρέστερος. Καί παρακαλῶ νά μέ συγχωρήσουν οἱ μορφωμένοι κι οἱ λόγιοι γι' αὐτή τήν συγκατάβαση, ἐπειδή ὁ λόγος ἀφορᾷ στήν κοινή ὠφέλεια.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΑΠΙΣΜΟΥ

Περὶ Πρωτείου
καί Φιλιοκβέ

Αὐτό τό ἔθνος τῶν Λατίνων, τό ὁποῖο ἡ κοινή συνήθεια ὀνομάζει Φράγκους [Γάλλοι], ἀπό τή Φραγκιά, τήν ὀνομαζόμενη τώρα Φράντζα [France-Γαλλία]⁸, δέν ἦταν χωρισμένο ἔτσι ἀπό μᾶς ἐξαρχῆς, οὔτε ὑπῆρχαν δύο ἀντιμαχόμενες Ἐκκλησίες, ἡ Ἀνατολική κι ἡ Δυτική, ὅπως εἶναι σήμερα. Ἀλλά ὑπῆρχε κι ὀνομαζόταν μία Ἐκκλησία κι ἡ Ἀνατολική κι ἡ Δυτική, σάν μία ἐκλεκτή νύφη, σάν σῶμα καλό, ἔχοντας σὺνάντιο νυμφίο κι ἀθάνατη κεφαλή τόν Θεάνθρωπο Ἰησοῦ, τόν Κύριό μας καί Θεό μας. Κι ἡ Ρώμη τότε

8. Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος Πάριος χρησιμοποιεῖ τόν ὄρο Φράντζα καί στή ἄλλα ἔργα του. Ἐκεῖνη τήν ἐποχή ἔτσι ὀνομαζόταν ἡ σημερινή Γαλλία καί ἀπό τοὺς Ἕλληνας. Ἐπειδὴ ἡ φράση «Φράγκοι» δήλωνε καί ἦταν ἀντεθνικός καί ἀντιχριστιανικός ὄρος γιά τοὺς ὀρθοδόξους Ἕλληνας, οἱ φιλοφράγκοι ἢ φιλογάλλοι Ἕλληνας, δηλαδή ὁ Κοραῖς καί οἱ ἀκόλουθοί του, οἱ ὁποῖοι ἐξυπηρετοῦσαν τά πολιτικά καί οἰκονομικά συμφέροντα τοῦ Γαλλικοῦ-Φραγκικοῦ κράτος δημιούργησαν τήν καθαρεύουσα καί καθάρισαν τήν ἑλληνική γλῶσσα ἀπὸ κάθε τί πού θά θυμίζει τήν ἀρνητική εἰκόνα τῶν Δυτικῶν. Ἔτσι μέσω τοῦ πολιτιστικοῦ διαφωτισμοῦ προσπάθησαν καί κατάφεραν νά δημιουργήσουν ἕνα καταξιωμένο φιλοδυτικό καί φιλοφραγκικό κόμμα πού νά ἐξυπηρετεῖ τήν ἐκάστοτε πολιτική τῆς Φραγκικῆς-Γαλλικῆς Δημοκρατίας ἢ καί τῆς Φραγκικῆς-Γαλλικῆς Ἀυτοκρατορίας εἰς βάρος τῆς ἑλληνικῆς κοινωσίας καί μετέπειτα εἰς βάρος τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ κράτους.

δέν ἦταν γιὰ μᾶς τό στόμα τοῦ Ἄδη, ἀλλά θύρα τοῦ οὐρανοῦ. Κι οἱ φράτορες, ἦταν στ' ἀλήθεια φράτορες, δηλαδή ἀδελφοί κι ὄχι ὅπως σήμερα, ἀδελφοκτόνοι σάν τόν Κάιν, σκευή τοῦ Σατανᾶ, ὑπηρέτες τοῦ Ἄδη καί σκοτεινοί ἄγγελοι τοῦ ἀντίχριστου. Αὐτή ἡ εἰρηνική ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν κι ἡ ἀδερφική σύμπνοια, κράτησε ὡς τό 800 μ.Χ., ἴσως καί περισσότερο.

Τό διοικητικό σχίσμα Τήν ἐποχή τῆς βασιλείας τῶν αὐτοκρατόρων Μιχαήλ Γ' (842-867) καί Θεοδώρας (842-856), οἱ πάπες τῆς Ρώμης κινούμενοι χωρίς φρόνηση, ἀφόρισαν τούς δικούς μας ἀνατολικούς κι ἔκαναν καθαιρέσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν⁹. Οἱ δικοί μας ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, κινούμενοι δίκαια, δέν ἔδωσαν σημασία στούς κερρανοῦς πού ἔπεσαν ἀπό τόν οὐρανό τῆς Ρωμαϊκῆς καθέδρας. Ἐκεῖνοι, ὄνειρεύονταν τή μοναρχία καί καλοῦσαν τούς δικούς μας Πατριάρχες στό δικό τους ὑπέρτατο δικαστήριο καί, γιὰ νά τό ποῦμε κι ἔτσι, ἤθελαν μέ κάθε τρόπο νά καθυποτάξουν τήν Ἀνατολική Ἐκκλησία στήν ἐξουσία τους. Οἱ Ἀνατολικοί ὁμως γαλουχημένοι νά διοικοῦνται σύμφωνα μέ τ' ἀρχαῖα ἦθη καί τούς Ἀποστολικούς καί Συνοδικούς κανόνες, ἀρνήθηκαν μέ μιᾶς μία τέτοιου εἴδους

9. Κατά τά Δυτικά ἐγχειρίδια ἱστορίας τοῦ Χριστιανισμοῦ, τά ὁποῖα δυστυχῶς ἀντιγράφουν καί οἱ δικοί μας ὀρθόδοξοι στίς σύγχρονες ἐκκλησιαστικές ἱστορίες τους, περιγράφουν καί λένε γιὰ τό «σχίσμα τοῦ Φωτίου». Ὁ ἅγιος Φώτιος δέν ἔκανε κανένα σχίσμα, εἶναι πλαστογραφία καί συκοφαντία τῆς δυτικῆς παπικῆς ἱστοριογραφίας. Κανονικά εἶναι «σχίσμα τοῦ πάπα Νικολάου», ἢ «σχίσμα περὶ Πρωτείου τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης Νικολάου».

ὑπέρτατη ἀρχή κι ἐξουσία τοῦ πάπα πάνω στό σύνολο τῆς Ἐκκλησίας καί δέν ὑπάκουσαν στίς παπικές διαταγές. Ἀπό κεῖ ἔγινε ἡ πρώτη ἀρχή τοῦ σχίσματος τῶν δύο φίλτατων κι ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν. Εἶπα ἡ ἀρχή τοῦ σχίσματος κι ὄχι τό τελειωτικό σχίσμα. Ἐπειδή, ὅσο γινόταν λόγος γιὰ τά ἔθιμα καί τίς ἐκκλησιαστικές διατάξεις, ὅπως ἦταν αὐτά πού συνέβηκαν τότε, οὔτε τό δόγμα τῆς πίστεως διασαλευόταν, οὔτε ἀκολουθοῦσε καθόλου σκάνδαλο κι ὀριστικός χωρισμός. Ἀφοῦ αὐτά μπορούσαν νά διορθωθοῦν μ' εὐκολία ὡς μικρότερες κι ἐπιμέρους διαφωνίες.

Φιλιόκβε Ἀλλά γιὰ δυστυχία μας, ὁ πονηρός κι ἀρχέκακος δαίμονας, φθόνησε τό καλό τῆς εἰρήνης καί τῆς ὁμόνοιας. Ἐτσι, ἐκεῖνο τόν καιρό πού ἡ ἐκκλησία τῆς Ρώμης μισοῦσε τήν Ἀνατολική γιατί δέν δεχόταν νά σηκώσει τό ζυγό τῆς τυραννίας τῆς, νά πού γεννιέται ἀπό κείνη τήν ἴδια, μία φοβερή βλασφημία μέσα στό ἅγιο Σύμβολο τῆς Πίστεως. Ποιά εἶναι αὐτή; Ὅτι δηλαδή τό Ἅγιο Πνεῦμα «ἐκπορεύεται καί ἐκ τοῦ Πατρὸς καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ». Καί δέν μπορεί νά περιγραφεῖ μέ λόγια, τό πόσο τάραξε τήν Ἀνατολική Ἐκκλησία αὐτή ἡ βλασφημία, ὅταν ἔγινε γνωστή. Μία βλασφημία πού ἦταν ἀρετή ἀπό μόνη τῆς, νά διασπάσει καί ν' ἀπομακρύνει τίς δύο ἐκκλησίες, ὅσο ἀπέχουν ἡ ἀνατολή μέ τή δύση. Καί τώρα πλέον, δέν γινόταν λόγος γιὰ τίς χειροτονίες καί τίς προτιμήσεις τῶν θρόνων, ἀλλά γι' αὐτά τά καιρία ζητήματα τῆς ὀρθόδοξης Πίστεως. Οἱ δικοί μας Πατέρες τήν ἀποκήρυξαν καί τή στηλίτευσαν ἀμέσως τήν προσθήκη στό Σύμβολο, σύμφωνα μέ τό παράδειγμα τῶν παλιῶν θεοφόρων ἀνδρῶν. Τήν καταδίκασαν ἐπειδή καθαίρει κι ἀνατρέπει ὅλη τήν θεολογία, τήν ὁποία αὐτός ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ μονογενῆς Υἱός τοῦ

Θεοῦ, ὁ μόνος ἰκανὸς ἐρμηνευτὴς καὶ δάσκαλος τοῦ μυστηρίου τῆς ὑπερθέου καὶ Ἁγίας Τριάδας μᾶς παρέδωσε στοῦ ἁγίου Του Εὐαγγέλιου, λέγοντας ὅτι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα «ὁ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται».

Ἡ ὄγδοι Οἰκουμενικὴ Σύνοδος

Γιὰ νὰ μὴν ἀπαριθμηθῶσιν πολλές λεπτομέρειες, λίγα χρόνια μετὰ ἀφοῦ ἄρχισε νὰ διαδίδεται αὐτὴ ἡ αἵρεσις, λόγω κάποιων ἐκκλησιαστικῶν ταραχῶν, ὁ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν συγκάλεσε Οἰκουμενικὴ Σύνοδο (879)¹⁰, στὴν ὁποία ἦταν καὶ τοποτηρητὲς τοῦ Πάπα Ἰωάννη Η' (872-882). Τότε πρόσταξε ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτορας νὰ διαβαστεῖ καὶ νὰ βεβαιωθεῖ ὁ ὅρος, δηλαδή τὸ ἅγιο Σύμβολο τῆς Πίστεως. Μάλιστα τὰ πρακτικὰ ἐκείνης τῆς Συνόδου στὴν ἔκτη συνέλευσις, λένε κατὰ λέξιν τὰ ἑξῆς:

«Οἱ ἁγιότατοι τοποτηρητὲς τῆς πρεσβύτερης Ρώμης, εἶπαν, ὅπως διέταξε ὁ μέγας ἐκ Θεοῦ βασιλιάς μας, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖο, νὰ μὴν ἀνακαινιστεῖ ἄλλος ὅρος, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ ἀρχαῖος καὶ ἐπικρατῶν σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη φανερά, νὰ διαβαστεῖ καὶ νὰ ἐπιβεβαιωθεῖ. Καὶ διαδόσθηκε ὥστε ὅλοι ν' ἀκούσουν τὸ ἅγιο Σύμβολο, δηλαδή τὸ «Πιστεύω σὲ ἓνα Θεό ...» καὶ τὰ λοιπὰ μέχρι τέλους, χωρὶς καμιά προσθήκη ἢ ἀφαίρεσις, ἢ τὴν παραμικρὴ μεταβολή, ἀλλὰ ἀπαράλλακτο, ὅπως τὸ διαβάζουμε καὶ ἐμεῖς σήμερον». Ἐπειτα συνεχίζει νὰ λέει ρητὰ καὶ τὰ ἑξῆς: Μετὰ τὴν ἀνάγνωσις, οἱ παρόντες συγκεντρωμένοι φώναξαν: «Ὅλοι αὐτὸ φρονοῦμε, αὐτὸ πιστεύουμε, μ' αὐτὴ τὴν ὁμολογία βαπτιστήκαμε καὶ ἀξιωθήκα-

10. Εἶναι ἡ 8η Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐπὶ πατριάρχου Φωτίου στὴν ὁποία καταδικάσθη τὸ Φιλιόκβε.

με τὸν ἱερατικὸ βαθμὸν. Καὶ αὐτοὺς ποὺ φρονοῦν διαφορετικὰ ἀπ' αὐτὰ, τοὺς θεωροῦμε ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀλήθειας. Καὶ ἂν κάποιος, σ' αὐτὸ τὸ ἱερό Σύμβολο, τολμήσῃ νὰ γράψῃ κάτι ἄλλο ἢ νὰ προσθέσῃ ἢ ν' ἀφαιρέσῃ ἢ καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἄλλον ὅρο ἀποθρασυνόμενος, νὰ εἶναι κατακριτέος καὶ ἀπόβλητος ἀπὸ κάθε χριστιανικὴ ὁμολογία. Γιατί τὸ ν' ἀφαιρεθεῖ ἢ νὰ προστεθεῖ κάτι, κάνει ἀνενεργὸ τὴν μέχρι σήμερον ὁμολογία τῆς Ἁγίας καὶ ὁμοούσιας Τριάδας καὶ καταφέρεται ἐναντία στὴν Ἀποστολικὴ παράδοσις καὶ διδασκαλία τῶν Πατέρων. Ἄν λοιπὸν κάποιος τολμήσῃ νὰ φτάσῃ σὲ τέτοιο σημεῖο παραφροσύνης, ὅπως λέχθηκε παραπάνω, καὶ παρουσιάσῃ ἄλλο σύμβολο καὶ ὀνομάσῃ ἄλλο ὄρο ἢ κάνει προσθήκη ἢ ἀφαίρεσις σ' αὐτὸ ποὺ παραδόθηκε σὲ μᾶς ἀπὸ τὴν Ἁγία καὶ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῆς Νίκαιας, τὴν πρώτη μεγάλη σύνοδος, νὰ εἶναι ἀφορισμένος».

Εἶπαμε παραπάνω, πὼς στὴ Δυτικὴ ἐκκλησία γεννήθηκε αὐτὴ ἡ βλασφημία καὶ στὴν παρούσα σύνοδος οἱ τοποτηρητὲς τοῦ Πάπα ἀποφασίζουν πρῶτοι, νὰ μείνῃ ἀμετακίνητο καὶ ἀπαρασάλευτο τὸ ἅγιο Σύμβολο τῆς Πίστεως καὶ μαζί μ' ὅλους τοὺς Πατέρες ἐκείνης τῆς Συνόδου, ποὺ ἦταν τριακόσιοι ὀγδόντα πέντε, ἀναθεμάτισαν ὅποιον ἐπρόκειτο νὰ προσθέσῃ ἢ ν' ἀφαιρέσῃ ἢ νὰ κάνει κάποια ἄλλη ἀλλαγὴ σ' αὐτὸ τὸ κοινὸ Σύμβολο τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Φράγκικη αἵρεσις

Τώρα λοιπὸν, ἔπεται νὰ γεννηθεῖ σὲ κάποιον ἢ ἀπορία καὶ νὰ πεῖ πῶς ἦταν δυνατόν κατὰ τὴν στιγμή ποὺ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἔκανε αὐτὴ τὴν προσθήκη, πῶς ἦταν λέω δυνατόν, οἱ δικοὶ τῆς τοποτηρητῆς, ν' ἀναθεματίζουν τὴ δική τους Ἐκκλησία μέ-

σα σέ κείνη τή Σύνοδο; Κι ἀλήθεια ἔχει νόημα αὐτή ἡ ἀπορία. Ὅμως, ἄς ξέρει αὐτός ὁ ἀδελφός πού ἀπορεῖ, ὅτι ὅπως γράφουν οἱ παλιοί ἱστορικοί, αὐτή ἡ ἐπάρατη προσθήκη, πρωτοέγινε στή Φράντζα, ἀμέσως μετά τήν ἔβδομη Οἰκουμενική Σύνοδο (787).¹¹ Καί μετά ἀπό μερικά χρόνια, συνέδῃ νά ἐπιστρέψει στήν πίστη τοῦ Χριστοῦ τό γένος τῶν Βουλγάρων (τό 864), στίς μέρες τοῦ αὐτοκράτορα Μιχαήλ καί τοῦ ἀγιότατου Πατριάρχου Φωτίου. Βαπτίστηκαν οἱ Βούλγαροι καί βαπτίστηκε πρῶτα ὁ δικός τους βασιλιά πού ὀνομαζόταν Βόγορης (852-889) μέ τό ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορα Μιχαήλ, ὁ ὁποῖος ἔγινε κι ἀνάδοχος του. Ὁ τότε Πάπας Νικόλαος Α΄ (858-867) ὅταν ἔμαθε τήν ἐπιστροφή τῶν Βουλγάρων, θέλησε νά οἰκειοποιηθεῖ τή Βουλγαρία. Γι' αὐτό ἔστειλε ἐπισκόπους ἀπό τή Ρώμη, γιά νά διδάξουν τήν πίστη τοῦ Χριστοῦ καί νά τούς ὑποτάξουν στόν Πάπα. Ἐκεῖνοι λοιπόν οἱ ψευδοεπίσκοποι, ἔτυχε νά εἶναι σκευή τοῦ Σατανᾶ. Ὑποστήριζαν τήν αἵρεση πού γεννήθηκε στή Φράντζα. Γι' αὐτό καί πρώτη φορά οἱ πρόδρομοι τοῦ ἀντίχριστου κήρυξαν ἐκεῖ στή Βουλγαρία αὐτή τήν ἀσέβεια. Ἡ ἀσέβεια δέν διδασκόταν μέσα στή Ρώμη κι οἱ Πάπες τῆς Ρώμης τήν πολεμοῦσαν ἔντονα. Ὅπως διαβάζουμε στήν ἱστορία κι ὅπως μαρτυρεῖ κι ἡ ἐπιστολή τοῦ προαναφερόμενου Πάπα Ἰωάννη, γράφει πρὸς τόν Φώ-

11. Εἶναι ἡ Φράγκικη-Γαλική ψευδο-σύνοδος στό Aix la Chapelle ἢ Ἀκνῆσγρᾶνου-Ἀαχεν τό 809 καί τοποθέτησε τό δόγμα τοῦ «Φιλιόκβε» μέσα στό Σύμβολο τῆς Πίστεως. Πρωτεργάτης αὐτῆς τῆς πράξης εἶναι ὁ Καρλομάγνος καί οἱ συμβουλοὶ του. Εἶναι ἡ γέννηση τοῦ σημερινοῦ παπισμοῦ καί εἶχε ἰσχὺ τότε μέσα στά ὄρια τοῦ Φραγκικοῦ κράτους ἢ τῆς Ἁγίας Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας μετέπειτα ὅπως αὐτοεπικαλοῦνταν τότε ἡ σημερινή Γαλλία καί Γερμανία.

τιο καί τόν πληροφορεῖ, «πὼς ὄχι μόνο δέν ὁμολογεῖ καί δέν δέχεται αὐτή τήν βλασφημία, ἀλλά μάλιστα συγκαταλέγει μαζί μέ τόν προδότη Ἰούδα ἐκείνους πού τόλμησαν νά τήν ὁμολογήσουν γιά πρώτη φορά». Λοιπόν τήν ἐποχὴ ἐκείνη τῆς ἁγίας Συνόδου, ἡ ὁποία δίκαια ὀνομάζεται ὄγδοη Οἰκουμενική Σύνοδος, αὐτή ἡ βλασφημία δέν ἦταν ριζωμένη μέσα στή Ρώμη. Καί γι' αὐτό ὡς εὐσεβεῖς πού ἦταν οἱ τοποτηρητές τοῦ Πάπα, ἀναθεμάτιζαν ἐκείνους πού τολμοῦσαν νά διασαλέψουν τό ἅγιο Σύμβολο.

Ἄς μὴ σκεφτεῖ ὁμως ὁ φιλαναγνώστης ὅτι πρώτη αὐτή ἡ Σύνοδος ἐκφώνησε αὐτές τίς φοδερές κατάρεις. Ὅχι βέβαια. Ἡ ἁγία τρίτη Οἰκουμενική Σύνοδος πού ἔγινε στήν Ἐφεσο ἔκανε τήν ἀρχή. Αὐτή πρώτη ἀποφάσισε, ὅτι τό Σύμβολο πού μᾶς παρέδωσαν οἱ θεῖοι Πατέρες τῆς πρώτης Συνόδου εἶναι τέλειο κι ἀπό τώρα καί στό ἔξῃς, λέει, νά μὴν τολμήσει κανεὶς νά προσθέσει ἢ ν' ἀφαιρέσει τό παραμικρό. Κι ὁποῖος τολμήσει, νά εἶναι ὑπὸ ἀνάθεμα. Τά ἴδια ἀποφάσισε κι ἡ τέταρτη Οἰκουμενική Σύνοδος καί μ' ἀκόμα περισσότερη σφοδρότητα. Ὅμοια καί ἡ πέμπτη κι ἡ ἕκτη κι ἡ ἔβδομη Οἰκουμενική. Πάντα ἡ ἐπόμενη, ἐπιβεβαίωने τήν πρώτη κι ἔπαιρνε πάντοτε ἐκείνες τίς φοδερές ἀποφάσεις τίς ὁποῖες δέν μπορεῖ νά τίς ἀθετήσει κανεὶς, παρὰ μόνο ὁποῖος ἀποφασίσει νά εἶναι ἀσεβής. Ἀκολουθώντας λοιπόν τά παράδειγμα ἐκείνων τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων κι ἡ ὄγδοη Οἰκουμενική Σύνοδος πού εἶπαμε, μέ τήν ἴδια ἐκείνη ἐξουσία τοῦ Πανάγιου Πνεύματος πού ἀποφάσιζαν κι ἐκείνες, ἀποφάσισε κι αὐτή μέ μεγάλη σαφήνεια καί καθαρότητα καί σφοδρότητα, ἐκεῖνα πού εἶπαμε ἤδη πολλές φορές.

Ὅλα αὐτά δέν εἶναι περιττά, οὔτε ἄσχετα μέ τήν ὑπόθεσή μας, ὅπως θά μπορούσε νά πεῖ κανεὶς, ἀλλά εἶναι κι ἀνα-

γκαῖα κι ἀπαραίτητα. Πρῶτον, γιατί δέν εἶναι γνωστά σ' ὄλους κι εἶναι ἀναγκαῖο νά καταλάβει ὁ καθένας, γιά ποιό λόγο ἔγινε ἐκείνη ἡ σύνοδος στή Φερράρα, στήν ὁποία ὁ θεῖος Μᾶρκος στάθηκε ὁ μόνος ὑπέρμαχος τῆς ἀλήθειας. Δεύτερον, γιατί δέν ἦταν μικρή οὔτε εὐκαταφρόνητη ὑπόθεση ἐκείνη γιά τήν ὁποία ἀγωνιζόταν, ἀλλά ὅπως βλέπει ὁ καθένας, ἦταν τέτοιου εἴδους καί τόσο σπουδαία, πού ἐξαρχῆς τάραξε καί σύγχυσε πολύ τήν Ἀνατολική Ἐκκλησία, ἀφοῦ κι ἡ παραμικρή τόλμη προσθήκης στό ἅγιο Σύμβολο, κρινόταν κι ἀποφαιζόταν ἀπό κοινοῦ ἀπ' ὅλες τίς Συνόδους κι ἀπ' ὄλους τούς ἐπιμέρους Πατέρες καί Θεολόγους, ὡς ἀνατροπή τῆς Ὁρθόδοξης Πίστεως.

Λίρεση ὁ Παπισμός   Λοιπόν, γιά νά ἐπανέλθουμε στό προκείμενο, ὅσο αὐτό τό κακό λεγόταν

ἔξω ἀπό τό θρόνο τῆς Ρώμης, δηλαδή σποραδικά ἐδῶ κι ἐκεῖ, σκανδάλιζε μέν τούς Ἀνατολικούς καί τούς τάραζε πολύ μία τέτοια φοβερή βλασφημία, ὡστόσο οἱ Ἐκκλησίες ἦταν ἀκόμα ἐνωμένες, ἀφοῦ ἡ κεφαλή τῆς Ρώμης ἦταν ὑγιής καί καθαρή. Κι ἡ Ἀνατολική Ἐκκλησία, γιά πολλά χρόνια ἔδειχνε μεγάλη φιλανθρωπία κι ἀδελφική συμπάθεια πρὸς τή Δυτική. Ἀλλά, ὅπως φαίνεται, ἐπρόκειτο κάποτε ἐκεῖνος ὁ θρόνος νά παύσει νά εἶναι Ἀποστολικός κι Εὐαγγελικός, ἀλλά νά γίνει στό τέλος καί σατανικός καί ἄξιος ἔσχατης ἀποστροφῆς, ἐξαιτίας τῆς ἐωσφορικῆς ἔπαρσης τοῦ θρονιασμένου πάνω σ' αὐτόν, ὁ ὁποῖος, μιμούμενος ἐκεῖνον τόν πρῶτο ἀποστάτη, τόν ἐωσφόρο εἶπε μέ νοῦ καί λόγο, «θά θέσω τό θρόνο μου πάνω ἀπό τούς ἀστέρες», δηλαδή πάνω ἀπό τούς Πατριάρχες καί τούς βασιλεῖς, (καί τό πλεόν τολμηρό),

πάνω ἀπό τίς Οἰκουμενικές Συνόδους καί θά γίνω ὁμοῖος μέ τόν Ὑψιστο, μόνος ἐγὼ κεφαλή, μονοκράτορας τοῦ κόσμου, μόνος κλειδοῦχος, μόνος πατέρας καί κριτῆς ὅλης τῆς οἰκουμένης, ἀναμάρτητος κι ἀλάνθαστος»¹². Ἐπρόκειτο αὐτός ὁ νέος ἐωσφόρος, νά παραδοθεῖ κατά τόν ἀπόστολο Παῦλο, «σ' ἀδόκιμο νοῦ» καί νά πάθει κι αὐτός ἐλεεινή καί βαρῦγδουπη πτώση, κηρύττοντας καί διδάσκοντας αὐτά πού δέν ἔπρεπε. Δηλαδή τί ἐννοῶ; Ὅτι οἱ Πάπες υἱοθέτησαν αὐτή τή μαροτάτη κι ὄχι τήν ἅγια πίστη. Ἀρχισαν δηλαδή καί μέσα στήν καθέδρα τῆς Ρώμης νά λένε εὐθαρσῶς στίς Ἐκκλησίες τήν ὀλέθρια αὐτή προσθήκη στό Σύμβολο. Καί τήν υἱοθέτησαν τόσο πολύ, ὥστε καί τήν οἰκειοποιήθηκαν καί τήν ἔκαναν δική τους. Ἐπειδή οἱ ἄλλοι βλασφημοῦσαν μόνο κρυφά καί διά στόματος. Ἐνῶ ὁ ἀντίχριστος Πάπας, τήν κατέστησε στέρεο δόγμα τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Γιατί πρῶτος ἐκεῖνος ὁ πάντολμος, περιφρονῶντας τό Εὐαγγέλιο κι ἀθετῶντας τίς Οἰκουμενικές Συνόδους καί μὴν ὑπολογίζοντας τίποτα ὁ μαροτάτος κι ἀπ' ὅλες τίς ἅγιες Συνόδους ἀναθεματισμένος, λόγῳ τῆς προσθήκης πού τόλμησε νά βάλει χέρι στό ἅγιο Σύμβολο καί νά προσθέσει ἐγγράφως, ὁ υἱός τῆς ἀπώλειας, ὅτι «τό Ἅγιο Πνεῦμα ἐμπορεῦεται καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ». Ὡ, ἀθεώτατη γνώμη καί τόλμη καί χέρι, ἔσχατη ἀφροσύνη καί παντελής ἔλλειψη νοῦ! Ὡ, νέε Ἀρειε καί κακὲ Σαβέλλιε καί προδότῃ Ἰουδά! Τί ἔπρεπε νά κάνουν λοιπόν οἱ Ἀνατολικοί,

12. Τά δόγματα τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στό πρόσωπο τοῦ ἐκάστοτε Πάπα εἶναι «πρωτεῖο ἐξουσίας», «ἀλάθητο», «ὑπέρτατη ἱεροσύνη», «κοσμικός ἄρχων». Ἀπό αὐτές τίς ἀντιχριστιανικῆς δογματικῆς θέσεις τῶν δυτικῶν ἀπορρέουν ὄλοι οἱ χαρακτηρισμοὶ πού ἀναφέρουν οἱ Πατέρες γιά τούς Παπικούς.

ἀφοῦ ἔδειξαν στους Δυτικούς πάνω ἀπ' ἑκατό χρόνια, τόση φιλανθρωπία κι ἀδελφική ἀγάπη, ἐλπίζοντας ὅτι μέ τόν καιρό καί μέ διάφορες φροντίδες θά σήσουν ἐκείνη τή φωτιά τῆς Δύσης; Τί ἔπρεπε νά κάνουν λέω, ὅταν ἐκείνη ἡ λαμπρή φλόγα, ὄχι μόνο δέν ἔσθηνε, ἀλλά μέ θράσος κι ἀπό κοινοῦ οἱ ἴδιοι οἱ Πάπες τήν ἀναψαν στή συνέχεια, γιά νά πυροπολήσουν ἀπό κεῖ ὅλη τήν Καθολική Ἐκκλησία μέ τήν σκοτεινή φλόγα τοῦ Ἄδῃ;

Παπικό σχίσμα τοῦ 1009,
ἐπιβεβαίωση καί καταδίκη
τοῦ σχίσματος τοῦ 1054

Νά τί ἔκαναν.
Ἐκεῖνο τό
ὄποιο φοβόταν ὁ
προαναφερόμενος
Πάπας Ἰωάννης,

πολλά χρόνια νωρίτερα καί στήν ἐπιστολή πού ἔγραψε πρὸς τόν Φώτιο τόν παρακαλοῦσε θεομά νά μὴν τόν ἀποκόψει ἀπό τό ὑπόλοιπο σῶμα τῆς Ἐκκλησίας γι' αὐτή τή βλασφημία. Αὐτό λέω πού φοβόταν ἐκεῖνος καί γιά τό ὄποιο ἰκέτευε, τό ἔκανε ὁ ἀγιότατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης Σέργιος Β' (999-1019), κατά τή βασιλεία τῶν Βασιλείου Β' Βουλγαροκτόνου (976-1025) καί Κωνσταντίνου Η' (976-1028) τῶν Πορφυρογέννητων. Ἐξάλειψε τό (1009) συνοδικῶς τό ὄνομα τοῦ ἀντίχριστου πάπα Σεργίου Δ' (1009-1012) ἀπό τά δίπτυχα τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, γιά νά μὴν μνημονεύεται στό ἔξῃς μαζί μέ τούς Ὁρθόδοξους Πατριάρχες. Αὐτό ἦταν δίχως ἄλλο ἓνα σημάδι, ὅτι ἡ Ἀνατολική Ἐκκλησία, μὴν ἐλπίζοντας πλέον στή διόρθωση τῆς Δυτικῆς, τήν ἀπέκοψε σάν σάπιο μέλος, μέ τήν ἀποβολή τῆς δικῆς της κεφαλῆς, δηλαδή τοῦ Πάπα.

Ἄπό τότε λοιπόν ἡ μία Ἐκκλησία ἔγινε δύο, χωρισμένες

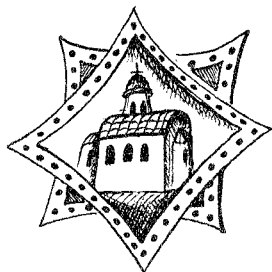
μεταξύ τους. Κι ἐμεῖς μέιναμε, ὅπως καί μένουμε μέ τή θεία χάρη ὡς σήμερα στά ὄρια τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί τῶν Πατέρων μας, ἐνῶ ἐκεῖνοι ἀντίθετα ἔμειναν στήν πλάνη τῆς δικῆς τους αἵρεσης καί πρόκειται νά μείνουν στόν αἰῶνα τόν ἅπαντα.

Κανένα ἀπό τά δύο μέρη ὅμως, δέν σταμάτησε ποτέ νά δοκιμάζει ἀπό τήν ἀρχή τήν ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλά πότε: Ὅταν τό ἓνα μέρος εἶχε κάποια ἀνάγκη τό ἄλλο κι ὄχι γιά τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ¹³.

Μάλιστα οἱ δικοί μας, ἔβλεπαν τή σατανική ἐπιμονή ἐκείνων πού ἔλεγαν, ὅτι: «αὐτό πού ἀποφασίζει ὁ Πάπας ἀπό τήν καθέδρα τοῦ Πέτρου εἶναι ἀναμάρτητο-ἀλάθητο, (ἔτσι ἀκούγαν ὅτι) εἶναι ἀδύνατον νά βγεῖ αὐτή ἡ προσθήκη ἀπό τό ἅγιο Σύμβολο τῆς Πίστεως ἐπειδή ἡ αὐθεντία τοῦ Πάπα τήν εἰσήγαγε καί τή θέσπισε νά πιστεύεται σάν θεῖο καί ἅγιο δόγμα». Βλέποντας λοιπόν λέω οἱ δικοί μας αὐτή τή σατανική ἐμμονή, ὄχι μόνο ἀπέβαλαν ἀπό τά δίπτυχα τό ὄνομα τοῦ

13. Εἶναι θλιβερό ἀλλά ἡ ἱστορική πραγματικότητα αὐτό δείχνει. Στήν ἐποχή τήν Ρωμαϊκή-Βυζαντινή γιά νά ἀντιμετωπιτοῦν οἱ στρατιωτικοί ἐχθροί, ἔμπαινε πάντα στήν ἀτζέντα τῶν διπλωματικῶν ἐπαφῶν Δύσης-Ἀνατολῆς τό θέμα γιά ἔνωση θρησκευτική. Οἱ μὲν Δυτικοί γιά νά κυβερνήσουν τήν Ἀνατολική Ἐκκλησία ἢ γιά νά ἐπιδείξουν τήν παπική ἰσχὺ τους ὅταν μιά δυτική σύνοδος ἢ ἓνα δυτικό κράτος τοὺς τό ἀμφισβητοῦσε. Οἱ δέ Ἀνατολικοί γιά ν' ἀποτρέψουν Δυτικὴ στρατιωτικὴ ἐπίθεση ἢ νά ζητήσουν στρατιωτικὴ βοήθεια γιά τόν κίνδυνο στ' ἀνατολικά τους σύνορα. Φυσικά κάτι ἀντίστοιχο ὑποφαίνεται καί σήμερα καί μέ πολιτικὴ παρότρυνση μάλιστα. Ἄς συνεργαστοῦμε σέ κοινὴ πορεία γιά ν' ἀντιμετωπίσουμε τήν ἐκκοσμίκευση ἢ τόν φονταμενταλισμὸ ἢ γιά νά δείξουμε ὅτι ἔχουμε ἰσχὺ στήν κοινωνία.

Πάπα, όπως είπαμε παραπάνω, αλλά και με διάφορες Συνόδους και σέ διάφορες εποχές¹⁴, αναθεμάτισαν κι αυτούς και τήν προσθήκη τους, καθώς όμολογουμένως εισάγεται, μέσω αυτής τής έμμονής στήν αίρετική άποψη, ή άνατροπή τής Όρθόδοξης Πίστης.

14. Σύνοδοι πού καταδίκασαν τό Φιλιόκβε είναι ή 8η Οίкуμενική, ή Σύνοδος του 1054 επί Κηρουλαρίου, ή σύνοδος του Νυμφαίου, ή Β' Σύνοδος Βλαχερνών (1285), και οι Σύνοδοι Ίεροσολύμων, Κωνσταντινουπόλεως, Μόσχας πού καταδικάζουν τήν ψευδοσύνοδο τής Φερράρα- Φλωρεντία. Ήπίσης έχουμε πολλές συνόδους και έγκυκλίους των όρθοδόξων πατριαρχείων πού καταδικάζουν ή στηλιτεύουν διδασκαλίες και ένεργειες προπαγανδιστικές του παπισμού στον χώρο τής Έκκλησίας.

ΤΑ ΠΡΟΚΑΤΑΡΤΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ ΦΕΡΡΑΡΑ - ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ

Οί λόγοι για τους
όποιους όδηγήθηκαν οι
Ρωμαίοι (Βυζαντινοί)
στήν Φερράρα-Φλωρεντία

Από αυτή λοιπόν
ατή βασική αί-
τία, οι δύο Έκκλη-
σίες άποσχίστηκαν
μεταξύ τους κι έτρε-
φαν μίσος και άκρα

αντιπάθεια ή μία για τήν άλλη, ως τίς μέρες του αυτοκράτορα Ίωάννη του Παλαιολόγου (1425-1448). Αυτός θέλησε νά πετύχει τάχα τήν ένωσή τους, μέ Οίкуμενική Σύνοδο. Άλίμονο όμως! Πώς νά θρηνήσω τήν τόση άφροσύνη και μωρία σ' ένα τέτοιο έγχείρημα; Έπειτα από τόσες και τόσες άνώφελες δοκιμασίες και τόσο ξεκάθαρες κι ήλίου φαεινότερες άποδείξεις τής έωσφορικής έπιμονής και γνώμης των Λατίνων, πώς δέν είχαν πληροφορηθεί οι Άνατολικοί, ότι αυτό τό έγχείρημα, δηλαδή ή διόρθωση των Λατίνων, είναι άκατόρθωτο; Τάχα δέν τό ήξεραν; Δέν ήταν βέβαιοι γι' αυτό, περισσότερο από καθετί άλλο; Ναι, βέβαια και τό ήξεραν και τό έλεγαν όλοι, όπως διηγούνται οι ιστορικοί.

Άλλά συνέβαινε σ' αυτούς, εκείνο πού διαβάζουμε στή θεία Γραφή για τό γένος των Έβραίων. Για κεινους ό Θεός άποφάσισε, αν δέν μετανόησουν, όπως κήρυτταν οι θείοι Προφήτες, νά στείλει τά στρατεύματα των Άσσυρίων και

τῶν Βαβυλωνίων κι ἄλλους νά κατασφάξουν κι ἄλλους νά τούς πάρουν αἰχμάλωτους στή Βαβυλώνα, σύν γυναίξί και τέκνοις. Αὐτό ἀποφάσισε ὁ Θεός, διά στόματος τῶν ἁγίων Προφητῶν. Ἐκεῖνοι ὁμως τί ἔκαναν; Ἄντί νά φοδηθοῦν και νά πιστέψουν στά λόγια τῶν Προφητῶν και νά μετανοήσουν, ἀφοῦ μάθαιναν και δεδαιώνονταν ἀπό τούς Προφήτες πώς νά ἔφτασαν ἤδη κι ἀκούγονται τά χλιμιντρίσματα τῶν ἀλόγων τούς (τόσο καθαρά τούς τά ἔλεγαν οἱ Προφήτες), ἀντί λοιπόν νά τρομάζουν ἀπ' αὐτές τίς φοδερές ἀπειλές και νά προσπέσουν στό Θεό τοῦ ἐλέους και τῶν οἰκτιρῶν μέ τήν πρέπουσα μετάνοια και συντριδῆ, αὐτοί οἱ ἀπειθεῖς κι ἀσύνετοι, ἔπρατταν ὄλο τό ἀντίθετο. Σά νά ἐνεργοῦσαν πεισματικά ἀντίθετα τοῦ Θεοῦ, παίρνοντας τήν ἀπόφαση νά ξεφύγουν, χωρίς μετάνοια, τῆς θείας ὀργῆς, ἔστειλαν πρέσβεις στήν Αἴγυπτο και ζητοῦσαν βοήθεια ἀπό κεῖ, ἐνάντια δηλαδή στή θεία ἀπόφαση. Τό ἴδιο συνέβη και στούς δικούς μας και αὐτό μελετοῦσαν κι αὐτοί νά πράξουν, πραγματικά ἀφρονες κι ἀσύνετοι. Ἀλλά παρακαλῶ φιλιαναγνώστες, νά μέ ὑπομείνετε νά τά διηγηθῶ ἀπό τήν ἀρχή, μ' ὅσο τό δυνατόν περισσότερη συντομία.

Αὐτό τό ἔθνος τῶν Ἀγαρηνῶν πού μᾶς καταδυναστεύει σήμερα¹⁵, ἦταν μικρό στήν ἀρχή, σάν ἐκεῖνο τό μικρό σύννεφο δροχῆς τοῦ προφήτη Ἡλία. Καί κινήθηκε, ὅπως εἶναι γνωστό, ἀπό τά δάθη τῆς Ἀραβίας και δυστυχῶς, μόνο ὁ Κύριος ξέρει μέ πῶς τρόπο, ἐξαπλώθηκε σ' ἐλάχιστα χρόνια

15. Ὁ Ἀθανάσιος Πάριος μιλά σέ μιά ἐποχή πρὶν τήν Ἑλληνική ἐπανάσταση και τήν ἴδρυση τοῦ Νεοελληνικοῦ κράτους, γι' αὐτό και συχνά ἀναφέρεται ἀρνητικά γιὰ τήν ἰσλαμική και ὀθωμανική κυριαρχία εἴτε φανερά εἴτε μέ πλάγιους τρόπους και ὑπονοούμενα.

σὴν οἰκουμένη, ἀφοῦ κατακυρίευσε σχεδόν ὅλη τήν Ἀσία, σπέρνοντας παντοῦ ὄλεθρο κι ἀφανισμούς και πέρασε μ' ἄνεση και κατακτητική διάθεση στή δική μας Εὐρώπη. Κι ὑποτάσσοντας τούς τόπους και τά κάστρα τῶν Ρωμαίων, ἔστησε τό θρόνο του στήν Ἀδριανούπολη (1366). Ἀπό κεῖ ἐποφθαλμοῦσε και τήν ἴδια τήν καθέδρα τῆς Κωνσταντινούπολης. Γι' αὐτό και δέν ἔπαυε νά τήν ἐνοχλεῖ ἀκατάπαυστα και νά τήν πολιορκεῖ. Ἀλλά γιατί νά μακρογοῶ; Πλησίασαν τά ὄρια τῆς ἐξουσίας του, ὡς τά προάστια τῆς πόλης τοῦ Βυζαντίου. Κι εἶναι φανερό, ὅτι δέν ἀργοῦσε νά στρέψει μία μέρα τά νικητήρια ἄρματα του και σ' αὐτή τήν ἀξιοθρήνητη Βασιλίδα τῶν πόλεων και νά τήν περισφύξει μέ τό ἀκαταφρόνητο δυνατό ξίφος του.

Σαστισμένος λοιπόν ἀπ' αὐτή τήν ἀνάγκη ὁ βασιλιάς, περικυκλωμένος στενά ἀπό παντοῦ ἀπ' ἀσεβεῖς, μὴν ἐλπίζοντας σέ καμιά βοήθεια, παντελῶς ἔρημος ἀπό στρατεύματα, ἀκόμα πῶς ἔρημος ἀπό χρήματα, μέ τά ὁποῖα συγκεντρώνονται τά στρατεύματα, ἀποφάσισε χωρίς φρόνηση, νά μιμηθεῖ τόν προπάππο του τόν Μιχαήλ Παλαιολόγο (1259-1282). Ὁ προπάππος του γιὰ νά φυλαχτεῖ ἀπό δύο μεγάλους ἐχθρούς του, χρησιμοποίησε δία κατά τῆς Ἐκκλησίας κι ἔχυσε πολύ χριστιανικό αἷμα. Προσπάθησε νά διαφυλάξει τήν κακή ἐνωσὴ¹⁶ πού ἔκανε μέ τούς Λατίνους, μέ τήν ἐλπίδα νά κρατήσῃ μακριά ὁ Πάπας ἐκείνους πού ἐποφθαλμοῦσαν τήν βα-

16. Ἡ πρώτη ἱστορικά Οὐνία ἐγίνε στήν παπική σύνοδο τῆς Λυών τό 1274. Αὐτή ἡ ἐνωσὴ καταδικάστηκε ἀπό τήν Β' Σύνοδο Βλαχερνῶν τό 1285. Πολλοί μετέπειτα Πατέρες Θεωροῦν τήν Β' Σύνοδο Βλαχερνῶν ὡς Οἰκουμενική, ὅπως και ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος Πάριος. Σ' αὐτήν ἐγραψε ὑπόμνημα ὁ Γεννάδιος Σχολάριος.

σιλεία του. Ὁ μὲν ἓνας ἀπὸ τῆ Γαλλία κι ὁ ἄλλος ἀπὸ τῆ Σικελία. Ἐκεῖνον λοιπὸν τὸν ἐπονομαζόμενο λατινόφωνα Μιχαήλ, θέλησε νὰ μιμηθεῖ κι αὐτὸς ὁ ἀσύνετος κι ἐγκαταλείποντας τὸ Θεὸ ὅπως παλαιὰ οἱ Ἑβραῖοι, πρόστρξε γιὰ θοήθεια στὸν Πάπα ἐγκαταλείποντας τὴν Ἐκκλησία.

Οἱ λόγοι γιὰ τοὺς ὁποίους
ὁ Πάπας συγκάλεσε Σύνοδο
στὴν Φερράρα-Φλωρεντία

Ἦταν τότε πάπας ὁ Εὐγένιος Θ' (1431-1447) τελευταῖος μετὰ ἀπὸ τοὺς τρεῖς πά-

πες πού συγχρόνως, γιὰ πολλὰ χρόνια καὶ σέ διάφορα μέρη, παρουσιάζονταν κι οἱ τρεῖς ὡς νόμιμοι κι ἐν ἐνεργεία πάπες, χωρὶς νὰ παραχωρεῖ ὁ ἓνας στὸν ἄλλο τὸ παπικὸ ἀξίωμα καὶ τὸν δῆθεν θρόνο τοῦ Πέτρου. Νὰ λοιπὸν σαφῆς κι ἀναμφισβήτητη αἰτία πού ἔσπρωξε ἐκεῖνο τὸν ἀσύνετο βασιλιά σέ κείνο τὸ δάραθρο. Ἔστειλε λοιπὸν μέ δικούς του πρέσβεις σέ κείνον τὸν Πάπα, ὅτι ἂν θελήσει νὰ συγκροτήσῃ τὴν Ἰταλία Δυτικὴ σύνοδο, ὑπόσχεται νὰ πάει κι αὐτὸς ἐκεῖ προσωπικά, μέ τὴν Ἀνατολικὴ σύνοδο, γιὰ νὰ ὀλοκληρώσουν τὴν ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ Πάπας, ὄχι μόνον ἔδωσε προσοχή, ἀλλὰ μάλιστα νόμισε πὼς ὁ οὐρανὸς τοῦ ἔστειλε ἐκείνη τὴν εὐκαιρία, γιὰ νὰ δυναμώσει ἀπὸ τὴν ἀδυναμία πού ὀρισκόταν κι ἐκεῖνος, ὄχι λιγότερο ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ βασιλιά Ἰωάννη. Ποιὰ ἦταν ἡ ἀδυναμία τοῦ Πάπα; Εἶχε συσταθεῖ μεγάλη σύνοδος ἀπὸ ἑπτακόσιους Λατίνους ἐπίσκοπους, μέ τὴ συνδρομὴ ὅλων τῶν βασιλιάδων τῆς Εὐρώπης, σέ μία πόλη τῆς Γερμανίας, τῆ Βασιλεία (1431-1449), γιὰ νὰ περιορίσουν καὶ νὰ διορθώσουν τὰ παράλογα τῆς Ἰταλίας καὶ κυρίως τὰ σκάνδαλα πού τάραξαν τὴν ἐκκλησία τῆς Δύσης ἀπὸ τοὺς προα-

ναφερόμενους τρεῖς Πάπες. Αὐτὴ ἡ σύνοδος, εἶχε εἰδοποιήσει τὸν πάπα Εὐγένιο νὰ μὴν κάνει τὸ θέλημά του, ἀλλὰ νὰ πάει κι αὐτὸς ἐκεῖ προσωπικά στὴ Βασιλεία. Ἄν ὅμως δέν πάει ὁ ἴδιος τοῦ ζήτησαν νὰ στείλει ἐγγράφως τὴ γνώμη του, δηλαδή νὰ ὁμολογεῖ πὼς ἡ σύνοδος εἶναι νόμιμη καὶ κανονικὴ καὶ πὼς εἶναι ἔτοιμος νὰ δεχτεῖ ὅ,τι ἀποφάσιζε, ὑποτασσόμενος σ' αὐτὴν σὰν νὰ ἦταν οἰκουμενικὴ (ὅπως νόμιζαν ἐκεῖνοι στὴν πόλη τῆς Βασιλείας). Αὐτὰ ἔγραψαν οἱ συνοδικοί, φοβερίζοντάς τον ἐπιπλέον, ὅτι ἂν δέν κάνει ἓνα ἀπὸ τὰ δύο, θὰ δοκιμάσει τὴ δίκαιη ὀργὴ τῆς συνόδου, μέ τὴν ὀριστικὴ του καθάρση.

Ὁ Εὐγένιος, μὴ θέλοντας νὰ ὑποταχθεῖ στὴ σύνοδο τῆς Βασιλείας, ἡ ὁποία διατύπωνε κι ἀποφάσιζε τ' ἀντίθετα μέ τὰ μεγαλεῖα πού φανταζόταν ὁ ἴδιος γιὰ τὸν ἑαυτόν του, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ, ἐπειδὴ φοβόταν τὴν ὀργὴ μίας τόσο μεγάλης καὶ φοβερῆς συνόδου μέ τὴν ὁποία συμπαράτασσονταν ὅλοι οἱ βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης κι οἱ περισσότεροι καὶ πιὸ ἐκλεκτοὶ ἀπὸ τοὺς καρδινάλιους, βρέθηκε κι αὐτὸς, ὅπως κι ὁ δικὸς μας βασιλιάς, στριμωγμένος. Γι' αὐτὸ, ἐπειδὴ σ' αὐτὴ τὴ δύσκολη κατάσταση ἦταν, ὅταν ἦρθε σ' αὐτόν ἡ πρεσβεία ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, γέμισε ἐλπίδες. Ἔστειλε λοιπὸν, ὅπως φαίνεται, στὴν σύνοδο τῆς Βασιλείας τὸ γράμμα πού τοῦ ζητοῦσε, ὑποσχόμενος νὰ δεχτεῖ ὅ,τι θὰ ἀποφάσιζε ἐκείνη. Καὶ στὸ δικὸ μας Βασιλιά καὶ τὸν Πατριάρχη, ἔστειλε ἀπαντητικὲς ἐπιστολές καὶ πρέσβεις, ἀπαντώντας, ὅτι ἀποδέχεται μετὰ χαρᾶς νὰ κάνει μ' αὐτοὺς σύνοδο, στὴν ὁποία ἐπρόκειτο νὰ ἐξεταστεῖ ἡ διαφορά περὶ πίστεως καὶ νὰ γίνῃ σέ κείνη τὴ σύνοδο, ὅ,τι ἤθελε νὰ δώσει ὁ Θεός. Ἔτσι φαινόταν ὅτι μιλοῦσαν θεάρεστα, αὐτὸς πού μέ πονηρὴ διπλωματία κινοῦνταν καὶ χωρὶς τὸ Θεό. Ζήτησε

ἀκόμα ή σύνοδος νά γίνει στην Ίταλία ἐκεῖ κοντά του, ὑποσχόμενος νά στείλει πολλά πλοῖα γιά τή φύλαξη τῆς Πόλης ὥσπου νά ἐπιστρέψουν πίσω οἱ συνοδικοί. Ὑποσχέθηκε ἄλλα πλοῖα γιά νά φέρουν στόν καθορισμένο τόπο, αὐτούς πού ἐπρόκειτο νά ἐτοιμαστοῦν και νά ἔρθουν στην μέλλουσα νά γίνει σύνοδο.

Ἡ διπλωματική δολιότητα τοῦ Πάπα καί ἡ Φραγκική Σύνοδος τῆς Βασιλείας

Κι ἐπειδή ἦταν γνωστό πώς εἶναι πάμφτωχοι οἱ Ρωμαῖοι (Βυζαντινοί), ὑποσχόταν

ἀκόμα ν' ἀναλάβει ὁ ἴδιος (πόση ἀλήθεια πλουσιοπάροχη ὑποκριτική γενναιότητα!) κι ὅλα τους τά ἔξοδα, ὥσπου νά ἐπιστρέψουν στην Κωνσταντινούπολη, εἴτε πραγματοποιηθεῖ ἡ ἔνωση, εἴτε ὄχι. Κι ὅλο αὐτό φρόντισε νά τό κάνει ὁ πονηρότατος Εὐγένιος, γιά νά συγκροτήσει αὐτός πλήρη σύνοδο καί σ' ἀλήθεια νά ἔχει καί τήν σύνθεση οἰκουμενικῆς, ἔχοντας ἔτσι μέ τό μέρος του καί τούς Ἀνατολικούς καί μάλιστα τόν Ἀυτοκράτορα καί τόν Πατριάρχη τῆς Κωνσταντινούπολης. Αὐτό πράγματι, σέ μία ἐποχή, πού δέν μπορούσαν νά καυχηθοῦν οἱ προηγούμενοι αἰῶνες, ὅτι ἔγινε, οὔτε τοπική οὔτε Οἰκουμενική Σύνοδο. Κι ὅλο αὐτό τό σχεδίασε λέω, γιά νά μπορέσει νά ὑπερσκελίσει τήν προαναφερόμενη σύνοδο τῆς Βασιλείας, πράγμα πού τό κατάφερε. Βλέποντας δηλαδή τόν ἑαυτό του προστατευόμενο ὅπως ἐπιθυμοῦσε, μέ τή δική του σύνοδο, ἀποκήρυξε ἀργότερα ἐκείνη τῆς Βασιλείας ὡς ἀποστατική καί παράνομη. Ἀλλά κι ὅταν ἦρθε ὁ χρόνος ἐκεῖνοι στην Βασιλεία ὀργισμένοι ἀπό τήν ἀπειθείά του, τόν καθαίρεσε καί προβίβασε ἄλλον ἀντί γι' αὐτόν στό

παπικό ἀξίωμα, τόν ὀνομαζόμενο Φίληκα Ε' (1439-1451). Ὅλα αὐτά, ἄς ποῦμε μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, χρησιμεύουν στόν φιλαναγνώστη, γιατί ἐκείνη ἡ ψευτοσύνοδος τῆς Φλωρεντίας, ἐκτός ἀπό τό ὅτι ὑπῆρξε παράνομη γιά τ' ἀσεβῆ της δόγματα, εἶχε ἐπιπλέον κι αὐτό τό μειονέκτημα, ὅτι ὁ Πάπας τῆς εἶχε καθαιρεθεῖ ἀπό μία τόσο μεγάλη δική του σύνοδο. Αὐτή εἶναι λοιπόν ἡ τόσο διαβόητη καί πολυθρύλητη σύνοδος, ἡ κακῶς καί παράλογα ὀνομαζόμενη ἀπό τούς Λατίνους «ὄγδοη οἰκουμενική»¹⁷, γιά τήν ὁποία διηγηθήκαμε ὅλα τά παραπάνω, ἐξηγώντας καί περιγράφοντας ἀπό τήν ἀρχή ὅλα τά αἷτια καί τά μέσα γιά νά γίνει, ἐνῶ δέν ἔπρεπε νά γίνει.

Προετοιμασία γιά τή Σύνοδο τῆς Ίταλίας

Ἀποφασίζει λοιπόν ὁ ἀπελπισμένος αὐτοκράτορας Ἰωάννης, νά πάει σ' αὐτήν, ἐλπίζοντας μό-

νο στόν Πάπα κι ὄχι στό Θεό καί γράφει στούς ἀρχιερεῖς τῶν ἐπαρχιῶν νά ἔλθουν στή Βασιλεύουσα. Φανερώνει τήν ἀπόφασή του καί στούς Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς καί ζητᾷ κι ἀπ' αὐτούς νά διορίσουν τούς τοποτηρητές τους γι' αὐτή τήν σύνοδο. Συγκεντρώθηκαν λοιπόν σύμφωνα μέ τή βασιλική διαταγή οἱ ἀρχιερεῖς καί διορίστηκαν κι οἱ τοποτηρητές τῶν ἄλλων. Κι ὁ ἱερός Μᾶρκος πού ἦταν ἀκόμα ἱερομόναχος, ἐκλέγεται πρώτη φορά ἀπό τόν Ἀλεξανδρείας, δεύτερη ἀπό τόν Ἱεροσολύμων κι μετά ἀφοῦ ἔγινε ἀρχιερέας Ἐφέσου, διορίζεται κι ἀπό τόν Ἀντιοχείας. Κι ἦταν τόσο ὀνομαστός καί γιά τήν ἀρετή καί γιά τή σοφία του, ὅπως

17. Τώρα ἔχει ἄλλο νοῦμερο γιά τούς Παπικούς στή σειρά τῶν οἰκουμενικῶν τους συνόδων.

είπαμε καί πρίν, ὥστε ἂν κι ἦταν μακριά, σ' αὐτόν ἀπέδλεψαν κι οἱ τρεῖς Πατριάρχες, διορίζοντάς τον χωριστά ὁ καθένας ἀπό τό θρόνο του.

Ἱστορικά χαρακτηριστικά τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων **Δ**έν θά φανεῖ ἴσως ἄσχετη μέ τήν ὑπόθεσή μας νά κάνομε ἐδῶ μία μικρή παρέμβαση, ἕνα συλλογισμό πάνω στό ἐγγεῖρημα τοῦ βασιλιᾶ. Ν' ἀναφέρουμε ὕστερα κι ἐκεῖνα τά ἴδια λόγια πού εἶπε στήν ἀρχή αὐτῆς τῆς ἀπόφασης γιά τήν μέλλουσα σύνοδο ὁ Πατριάρχης, νά τ' ἀναφέρουμε καί μία καί δύο καί πολλές φορές. Κι ὁ συλλογισμός εἶναι ὁ ἐξῆς:

Α) Στίς Οἰκουμενικές Συνόδους πού γίνονταν κατά καιρούς ἐναντίον τῶν αἵρετικῶν, οἱ μέν Ὁρθόδοξοι ἦταν οἱ περισσότεροι ἢ πιό ἀπλά τό σύνολο, ἐνῶ οἱ αἵρετικοί ἦταν λίγοι κι ἡ Σύνοδος γινόταν στίς περιοχές τῶν Ὁρθοδόξων.

Β) Ὅταν γινόταν Οἰκουμενική Σύνοδος ἦταν λίγος ὁ καιρός, δέκα, εἴκοσι ἢ τό πολύ τριάντα χρόνια ἀπό τότε πού ἀνεκυπτε κάποια αἵρεση στήν Ἐκκλησία.

Γ) Οἱ βασιλεῖς ἦταν μέ τό μέρος τῶν Ὁρθοδόξων καί δέν ἄφηναν τούς αἵρετικούς ν' αὐθαδιάζουν ἐναντίον τῶν ἀποφάσεων τῶν ἱερῶν Συνόδων, ἀλλά ἐπιβεβαίωναν κι ἐπισφράγιζαν τίς ἀποφάσεις καί τούς Ὅρους τῶν Συνόδων καί τιμωροῦσαν καί μάλιστα μέ βασιλική ἐξουσία, τούς ἐνάντιους στήν ὀρθή πίστη.

Δ) Αὐτοί πού μαζεύονταν στίς Συνόδους τότε, τρέφονταν εἴτε ἀπό τό βασιλικό ταμεῖο, εἴτε ξόδευαν ἀπό τά δικά τους. Δέν τούς ἔκαναν οἱ ἴδιοι οἱ αἵρετικοί τά ἔξοδα. Γι' αὐτό κι ἐξαίτιας τοῦ πλήθους τῶν Ὁρθοδόξων, τοῦ μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος ἀπό τότε πού ἐμφανιζόταν ἡ αἵρεση καί λόγω

τῆς βασιλικῆς δύναμης καί τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου στίς συζητήσεις, κρινοντας κι ἀναλύοντας τά σχετικά θέματα μέ τήν ὑπόθεση, ἔδραζαν καί συμπέρασμα ὅπως ἔπρεπε, ἀνακήρυσσαν τήν ἀποστολική εὐσέβεια καί κατέκριναν κι ἀναθεμάτιζαν τήν αἵρεση πού εἶχε προκύψει. Κι ἔτσι ἡ Ἐκκλησία διορθωνόταν κι εἰρήνευε.

Ἱστορικές προϋποθέσεις Συνόδου Φερράρας

Ας στοχαστοῦμε ἄρα καί τά σχετικά μέ τήν παρούσα σύνοδο. Σ' αὐτή

συνέβαιναν ὅλα τ' ἀντίθετα:

Α) Θά ξεκινήσω ἀπό τό χρόνο. Τό σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν ἦταν τόσο πολύχρονο, ὥστε εἶχαν περάσει σχεδόν 500 χρόνια, ἴσως καί περισσότερο, ἀπό τότε πού ἀποσχίστηκαν οἱ δύο Ἐκκλησίες.

Β) Οἱ Λατίνοι, πού ἦταν οἱ κρινόμενοι, ἀφοῦ μέ τήν καινοτομία τους ἔκαναν τό τόσο φοβερό σχίσμα, ἀποτελοῦνταν ἀπό τόσα ἀναρίθμητα ἔθνη, ὥστε ἂν ἤθελαν, μποροῦσαν νά συγκεντρωθοῦν καί χίλιοι ἐπίσκοποι. Ἐνῶ οἱ δικοί μας ἀρχιερεῖς, μόλις ἔφταναν τούς εἴκοσι καί μαζί μέ τούς κληρικούς, τούς ἱερομόναχους καί τούς ἡγούμενους, ἴσως ἔφταναν καί τούς πενήντα.

Γ) Ἡ Σύνοδος ἐγινε στό δικό τους χῶρο, στήν καρδιά τῆς Ἰταλίας, δηλαδή στήν ἔδρα τοῦ παπισμοῦ, ὅπου κι οἱ πέτρες ἀκόμα ἦταν ἐχθροί.

Δ) Ὁ δικός μας Βασιλιάς δέν εἶχε τήν παραμικρή ἐξουσία, παρὰ μόνο πάνω στοὺς δικούς του.

Ε) Ἡ ζωή ὄχι μόνο τῶν ἄλλων, ἀλλά καί τοῦ Πατριάρχου καί τοῦ ἴδιου τοῦ Βασιλιᾶ, κρεμόταν ἀπό τό χέρι τοῦ Πάπα, τόν ὁποῖον πῆγαιναν (ὅπως νόμιζαν) νά διορθώσουν.

Ἡ ἀρχική τοποθέτησι τοῦ Πατριάρχου Ἰωσήφ

Ἀκούστε τώρα καί τί
ἔλεγε ὁ Πατριάρχης
Ἰωσήφ στήν ἀρχή πού σχε-
διαζόταν αὐτή ἡ σύνοδος:

«Λένε ὅτι θά γίνει σύνοδος στήν Ἰταλία κι ὅταν πᾶνε ἐκεῖ οἱ δικοί μας κι ὅσο παραμένουν στή σύνοδο ἐκεῖ, θά ἔχουν καλυμμένα τά ἔξοδα τοῦ ταξιδιοῦ καί τῆς τροφῆς τους ἀπό κείνους. Ἄν λοιπόν πᾶνε ἐκεῖ ἔτσι κι ἀποδεχτοῦν καί τήν ἡμερήσια τροφή ἀπό κείνους, θά γίνουν δοῦλοι καί μισθωτοί οἱ δικοί μας κι ἐκεῖνοι ἐξουσιαστές. Κι ὅπως κάθε δοῦλος ὀφείλει νά ὑπακούει τό θέλημα τοῦ ἐξουσιαστή του καί κάθε μισθωτός νά κάνει τήν ἐργασία αὐτοῦ πού τόν μισθώνει, ἔτσι κι αὐτός πού μισθώνει κάποιον, τοῦ παρέχει τό μισθό, γιά νά κάνει ὁ μισθωμένος ὅ,τι τόν διατάξει αὐτός πού τόν μισθώνει. Διαφορετικά δέν θά τοῦ παρεῖχε αὐτόν τό μισθό. Ἄν λοιπόν ἐκεῖνοι δέν τούς παρέχουν τήν τροφή, τί θά κάνουν οἱ δικοί μας; Κι ἂν δέν θελήσουν νά στείλουν πίσω τούς δικούς μας μέ τά δικά τους ἔξοδα καί ναῦλα, ἄραγε τί θά μπορέσουν αὐτοί νά κάνουν; Σέ τί λοιπόν συμφέρει αὐτούς τούς λίγους τούς φτωχοῦς νά ξενιτευθοῦν νά πᾶνε στούς πολλούς, τούς πλούσιους, στούς περήφανους, στόν τόπο τους καί κεῖ νά ὑποδουλωθοῦν σ' αὐτούς; Τάχα γιά νά συζητοῦν καί νά τούς διδάσκουν γιά τήν πίστη καί τήν εὐσέβεια; Δέν εἶναι καλό αὐτό, δέν εἶναι καλό, ὅπως νομίζω ἐγώ. Γιατί δέν μᾶς συμφέρει καθόλου».

Ἐνῶ λοιπόν ὁ Πατριάρχης μαζί μέ πολλούς ἄλλους, διατύπωνε τέτοια σοφή κι ἀξιοθαύμαστη ἀποψη γιά τά γεγονότα. Ἐπειτα, παραδόξως, ἄλλαξε γνώμη κι ἔγινε τόσο πρόθυμος νά δεχτεῖ τή γνώμη τοῦ βασιλιᾶ (ὅπως θά δοῦμε μετά), κι ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι σιωπώντας τόν ἀκολούθησαν. Δέν εἶναι φανερό λοιπόν, πῶς ὁ Θεός τούς ἐγκατέλειψε καί σ' ἀλή-

θεια, κατά τό γραμμένο στό βιβλίο τῶν Βασιλειῶν, τούς κυρίεψε πνεῦμα πλάνης, ὥστε νά φτάσουν σέ τόση μωρία, πού ξεκίνησαν ἀλήθεια ἐπίτηδες, νά πᾶνε νά προδώσουν τήν πίστη τους; Ναι, βέβαια, ἔτσι εἶναι, κι αὐτό εἶναι καί δικός μου στοχασμός.

Ἄποψη Ἱερομνήμονα γιά Φερράρα- Φλωρεντία

Καυτό τό ἐξηγεῖ καί
τό βεβαιώνει ἀκό-
μα περισσότερο κι ὁ
προαναφερόμενος δά-

σκαλος, ὁ Ἱερομνήμων, στόν δικό του διάλογο, λέγοντας αὐτολεξεί:

«Ὁ ἀρχηγός τοῦ ἔθνους μας (δηλαδή ὁ βασιλιάς Ἰωάννης), κι οἱ προστάτες τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας, δέν εἶδαν τήν προσωπική τους ἀδυναμία, οὔτε ἀντιλαμβάνονταν σέ πόση ἔσχατη δυστυχία κατάντησαν, οὔτε ὅτι στεροῦνταν ὅλων γενικά τῶν τόπων, τῶν πόλεων, τῶν λαῶν καί τῶν νησιῶν Ἀνατολῆς καί Δύσης. Κι ἀκόμα ὅτι εἶχαν ἔλλειψη ἀπό χρήματα, κτήματα, στρατεύματα σέ στεριά καί θάλασσα, ἔλλειψη δύναμης, πλούτου, αἴγλης, γιά νά μὴν πῶ καί τῶν ἰδίων τῶν σωμάτων τους. Κι ὅλα αὐτά λόγω ἴσως τῶν ἀμαρτιῶν μας, ἀπό τίς ὁποῖες ἦταν δυνατόν σέ μᾶς, ν' ἀντιληφθοῦμε τήν ἀπομάκρυνση τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι γιά ὅλα αὐτά ν' ἀφεθοῦμε στό Θεό, νά ζητᾶμε πρῶτα τήν συγχώρηση τῶν πταισμάτων μέ τούς ἀρμόδιους τρόπους, ἔπειτα τήν διόρθωση τῶν οἰκείων πολιτικῶν πραγμάτων κι ὕστερα τήν λύση τῶν ξένων. Αὐτοί ὁμως, φουσκωμένοι ἀπ' ἀλαζονεία καί συλλογιζόμενοι ὅτι μποροῦσαν νά κάνουν πράγματα πού ὑπερέβαιναν τίς δυνάμεις τους καί κομπάζοντας γιά τό ὅτι μποροῦσαν νά ἐπιτύχουν περισσότερα ἀπ' αὐτούς τούς ἴδιους τούς ἀγίους ἢ τούς ἀγγέλους ἢ τήν ἴδια τήν θεία δύναμη,

σκέφτηκαν ν' αποπλεύσουν για τήν Ἰταλία, πιστεύοντας πώς θά διορθώσουν τήν πίστη ἐκείνων, μεταφερόμενοι ἐκεῖ. Ποιοί; Αὐτοί πού δέν εἶχαν τή δύναμη νά κατασκευάσουν οὔτε δίσελμο πλοῖο. Φέρνοντας ποιούς θεολόγους; Ἀλλά σπλαχνίσου με Κύριε καί μή μ' ὀδηγήσεις νά διηγηθῶ μέ λεπτομέρια. Ποιές ἀρετές τους; Ἐκτός ἀπό τόν ἅγιο Ἐφέσου, πού ἦταν στολισμένος καί μ' ἅγιο βίο καί μέ σοφία λόγου καί μερικῶν ἄλλων πολύ ὀλιγάριθμων, ὅλοι οἱ ἄλλοι πού ἀσκοῦσαν δῆθεν σεμνό βίο, ὅμως ἀφρονες, ἦταν ἀκατάλληλοι γι' αὐτά καί δέν εἶχαν καμιά πείρα».

Ἄλλα γινώμης τοῦ Πατριάρχου

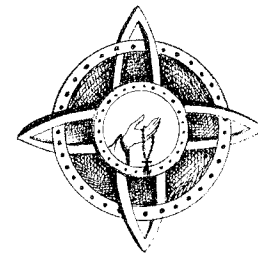
Μᾶς περιέγραψε ἱκανοποιητικά μ' αὐτά ὁ συνετός δάσκαλος, τήν ἔσχατη ἀφροσύνη ἐκείνου τοῦ ἐγχει-

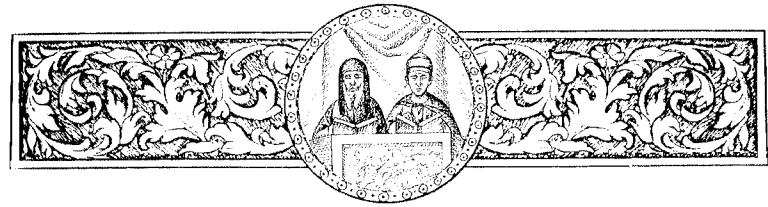
ρήματος. Γιατί ἐνῶ ἔλεγε πρὶν ἐκεῖνα τά καλά λόγια ὁ Πατριάρχης Ἰωσήφ, μόλις ὁ βασιλιάς κι οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Πάπα συνομίλησαν μ' αὐτόν, κατ' ἰδίαν καί μυστικά καί ἰσχυρίστηκαν ὅτι θά λάβει ὅλα ἐκεῖνα πού μποροῦν νά εὐχαριστήσουν μία φιλόδοξη ψυχή, ξαφνικά μεταβαλλόμενος κι ὁ ἴδιος, ἄρχισε νά ἐτοιμάζεται. Κι ὅσους δέν ἤθελαν νά τόν ἀκολουθήσουν, τούς παρακινοῦσε ἔντονα καί τούς ἀνάγκαζε μέ κάθε τρόπο κι ἔλεγε ἐκ τῶν ὑστέρων τ' ἀντίθετα μέ τά προηγούμενα λόγια του, σέ κείνους πού σκέφτονταν σωστά καί θεωροῦσαν τή συνέλευση καί τή συζήτηση μέ τούς Λατίνους δεινή κι ἀσύμφορη.

«Ἐγώ, τούς ἔλεγε, ἔχω πολύ ἐμπιστοσύνη καί πληροφοροση κι ἀπ' ἐπιστολές κι ἀπό λόγια ἐκείνων πού ἔρχονται ἀπό κεῖ, ὅτι ἂν ἐμεῖς πᾶμε ἐκεῖ μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ, θά μᾶς ὑποδεχτοῦν ὅλους μέ μεγάλες τιμές κι ἀγάπη καί θά μᾶς ὑψηρετήσουν στό ἔπακρο. Καί θά ἔχουμε κάθε ἄδεια κι ἐλευ-

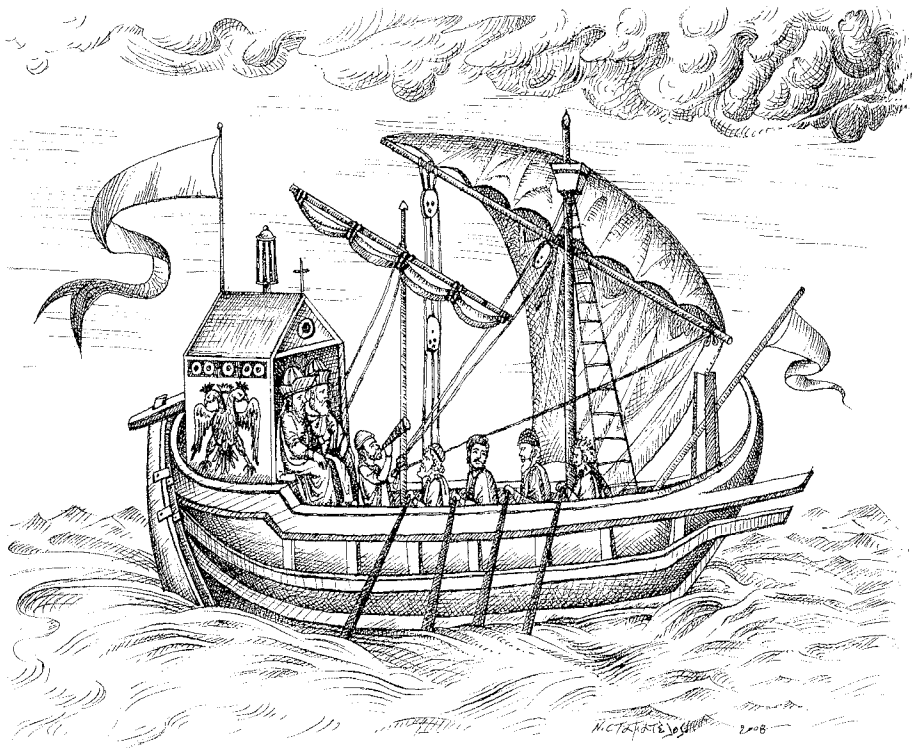
θερία λόγου, μέ τήν ὁποία ἂν θέλουμε, θά ἀποδείξουμε τήν πίστη μας μέ τήν καθαρότατη καί λαμπρότατη χάρη τοῦ Χριστοῦ. Κι ὅσον ἀφορᾷ τά σχετικά μέ τή διαφωνία στό δόγμα, οἱ δικοί μας θά γίνουν δάσκαλοι ἐκείνων κι αὐτοί θ' ἀποδεχτοῦν τή δική μας γνώμη κι ἔτσι θά ἐνωθοῦμε καί θά ἐπιστρέψουμε νικητές καί τροπαιοῦχοι».

Ἄς ἀντιπαραβάλλει τώρα ὁ καθένας αὐτά τά δεύτερα λόγια του Πατριάρχου, μέ κείνα πού ἔλεγε πρωτύτερα, γιά νά δεῖ φανερά ὅπως εἶπα, τόν ἔσχατο παραλογισμό ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, στόν ὁποῖο τούς γκρέμισαν οἱ ἀνθρώπινοι σκοποί. Ὅλη αὐτή ἡ διήγηση κι οἱ συλλογισμοί πού κάναμε ἐδῶ θά δείξει ἔπειτα τήν ὑπερθαύμαστη ἀρετή τοῦ Θεοῦ Μάρκου καί τήν εὐστάθειά του στήν ἀλήθεια.

ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

Ὁ πρῶτος ἀσπασμός Ὁ βασιλιάς, λοιπόν, λόγω τῶν μάταιων ἐλπίδων πού ἔτρεφε στήν ἀσυλλόγι-στη ψυχή του, φρόντιζε νά φτάσει σάν διψασμένο ἐλάφι στή θολή πηγὴ τῆς Ἰταλίας. Ἀναχώρησε λοιπόν μέ τήν Ἀνατολική σύνοδο, παίρνοντας μαζί καί τόν ἱερό Μᾶρο, πού ἀκολούθησε χωρίς τήν θέλησή του, ὅπως θά τό ἀκούσουμε ὑστερα ἀπό τόν ἴδιο. Γιά νά παραλείψω τά ἐνδιάμεσα τοῦ ταξιδιοῦ, ἔφτασε στή Βενετία [8. 2. 1438]. Ἀπό κεῖ πέρασε στή Φερράρα, [4.3.] πόλη τῆς Ἰταλίας, στήν ὁποία βρισκόταν ὁ Πάπας καί στήν ὁποία ἐπρόκειτο νά συγκροτηθεῖ κι ἡ Σύνοδος. Ὁ βασιλιάς ὅταν ἔμαθε πώς ἔφτασε κι ὁ Πατριάρχης τοῦ στέλνει ἀμέσως τήν ἐξῆς εἶδηση μέσα στό πλοῖο πού βρισκόταν:

«Μάθε (τοῦ λέει), παναγιώτατε δέσποτα, ὅτι ὁ Πάπας ζητᾷ ἀπαραιτήτως νά τοῦ φιλήσεις τά πόδια καί σύ κι ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι καί κοίτα νά δεῖς τί θά κάνεις. Ἐγώ ἔχω τρεῖς μέρες πού ἀγωνίζομαι ὑπέρ σου, γιά νά μή γίνει αὐτό καί νά πού πληροφορῶ τή μεγάλη σου ἀγιωσύνη, γιά νά δεῖς πῶς θά τό χειριστεῖς».

Αὐτή εἶναι ἡ πρώτη ἀγάπη κι ἡ πρώτη τιμὴ; Αὐτή εἶναι ἡ πρώτη ἐξυπηρέτηση ἀπ' ὅσα φαντάστηκε ὅτι θά λάβει ἀπό τόν Πάπα ὁ ματαιόφρονas Πατριάρχης; ὦ, μάταιοι συλλο-

γιομοί και φαντασίες τῶν ἀνθρώπων! Τόση ἐμπιστοσύνη και τόση πληροφόρηση εἶχε γιά τόν Πάπα, ὥστε ἀκόμα κι ὅταν ἦταν στή Βενετία, δέν παρέλειψε νά πει σέ κάποιον ἀυλικό τοῦ Πάπα, ὅτι:

«Ἐγώ ἀποφάσισα, πώς ἂν ὁ Πάπας εἶναι μεγαλύτερός μου στά χρόνια, θά τόν ἔχω σάν πατέρα μου. Κι ἂν εἶναι ἴσος στά χρόνια, θά τόν ἔχω σάν ἀδελφό μου. Κι ἂν εἶναι νεότερος, θά τόν ἔχω σάν γιό μου. Καί θά τόν συμβουλευῶ αὐτά πού πρέπει κι αὐτό θά τόν ὠφελήσει πολύ, ἐπειδή ξέρω πώς δέν ἔχει κοντά του καλοῦς συμβούλους».

Τέτοια ὄνειρα ἔδλεπε μέρα μεσημέρι ὁ ματαιόδοξος γέρος κι ἔλπιζε κι ἄλλα πολλά και μεγάλα. Ἄλλά ὅταν ἄκουσε γιά τόν ἀσπασμό τῶν ποδιῶν, ἐξεπλάγη ὁ ἄθλιος. Οἱ λογισμοί του ταράχτηκαν και χάθηκαν. Ἐμεινε σάν λύκος μέ τό στόμα ἀνοιχτό, ὅπως λέει ἡ παροιμία. «Ὅσον ἀφορᾷ ὁμως τή δική του τιμή, ἀντιστάθηκε μ' ὅλες του τίς δυνάμεις.» Ἐμεινε στό πλοῖο ἕνα ὀλόκληρο μερόνυχτο. Πηγαινοέρχονταν οἱ φροντίζοντες ἀυλικοί τήν παπική μεγαλειότητα, ἀγωνιζόμενοι και κάνοντας τά πάντα γιά νά μήν ζημιωθεῖ ὁ «ἰσόθεος Πάπας» τους ἐκείνη τήν ὥρα, πού ἐπρόκειτο νά μείνει στά χρονικά τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ὡς μιά περίφημη ἐποχή, ὅταν ὁ οἰκουμενικός Πατριάρχης, μαζί μ' ὅλη τήν Ἀνατολική Ἐκκλησία, θά ἐπεφτε νά προσκυνήσει και νά φιλήσει τά πόδια τοῦ Πάπα. Ἄλλά, ὅπως εἶπα, ὅσο γι' αὐτό, ἔδειξε ἀνδρεία και ἀντίσταση. Ἐτοι στό τέλος, γιά νά μήν γυρίσει πίσω στήν Πόλη, ὅπως ἦταν ἔτοιμος νά κάνει, ἀποφάσισαν νά μή γίνει ἡ προσκύνηση τοῦ Πάπα οὔτε ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη, οὔτε ἀπό κανέναν ἀπό τούς δικούς του ἐκκλησιαστικούς. Πράγμα τό ὁποῖο ἔθλιψε και λύπησε τά σπλάχνα τοῦ ποντίφικα κι ὄσων ἀυλικῶν ἦταν γύρω ἀπ' αὐτόν, κι ἡ

ὀλίγη τους φαίνεται ἀπό τίς ἀγωνιώδεις προσπάθειες πού ἔκαναν γιά νά πετύχουν ἕναν τέτοιο ἐωσφορικό και τυραννικό ἀσπασμό τῶν ποδιῶν τοῦ Πάπα.

Προσυνοδικοί διάλογοι και τό Σιτηρέσιο

Ἀλλά ἄς πλησιάσουμε και στίς πράξεις τῆς Συνόδου, ὕστερα ἀπό τίς τόσες μεγάλες παρεκβάσεις μου.

Ἦσοπου νά συγκεντρωθοῦν οἱ Λατίνοι ἐπίσκοποι, σύμφωνα μέ τήν ἐπιστολή πού εἶχε στείλει ὁ Πάπας σ' ὄλα τά γένη τῆς Δύσης, φάνηκε καλό και στά δύο μέρη και τό Παπικό και τό Ἀνατολικό, πρίν ξεκινήσει τίς ἐργασίες τῆς ἡ γενική σύνοδος, νά διοριστοῦν ἀνθρώποι κι ἀπό τά δύο μέρη. Ἡ ὁμάδα αὐτῶν τῶν διορισμένων νά συνέρχονται σ' ἕνα ναό κι ἐκεῖ νά ἐξετάζουν ἀπό κοινοῦ κάποια μικρά και ἐπιμέρους ζητήματα, τά ὁποῖα ὑπῆρχαν ἀνάμεσα στίς δύο Ἐκκλησίες ὡς μικροδιαφορές. Αὐτό συμφωνήθηκε νά γίνεται τρεῖς φορές τήν ἐβδομάδα, γιά νά μήν κάθονται ἀργόσχολοι. Κι ἐπιπλέον, γιά νά μήν τρῶνε οἱ Ἀνατολικοί ὡς ἀργόσχολοι τά φλουριά τοῦ Πάπα. Γιατί συμφωνήθηκε κάθε μήνα ὁ βασιλιάς νά λαμβάνει τριάντα φλουριά, ὁ ἀδελφός του εἴκοσι, ὁ Πατριάρχης εἴκοσι πέντε κι οἱ συνοδοί τοῦ βασιλιά και τοῦ Πατριάρχη ἀνά τέσσερα, ἐνώ οἱ ὑπηρέτες κι οἱ ὑπάλληλοι ἀνά τρία κι αὐτό ὀνομάστηκε σιτηρέσιο. Διορίστηκαν λοιπόν δέκα ἀπό τόν Πάπα και δέκα ἀπό τούς δικούς μας. Ὅρίστηκε και ὡς θέμα συζήτησης τό «πουργατόριο», δηλαδή τό καθαρτήριο πῦρ. Καί τί σημαίνει αὐτό, εἶναι ἀναγκαῖο νά τό φανερώσουμε σ' αὐτούς πού δέν τό γνωρίζουν.

Πουργατόριο - Καθαρτήριο πῦρ

Οἱ Λατίνοι πιστεύουν ὅτι οἱ ψυχές πού φεύγουν ἀπό τήν παροῦσα ζωή, πηγαίνουν σέ τρεῖς τόπους.

Ἄς εἶναι ὁ Παράδεισος, δηλαδή ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, ὁ δεύτερος εἶναι ἡ αἰώνια κόλαση τοῦ Ἄδην, καί ὁ τρίτος, πού προσθέτουν καί φαντάζονται οἱ παπικοί, εἶναι τό καθαρτήριο πῦρ, τό ὁποῖο ἡ ἀγία μας Ἐκκλησία, ἡ Ἀνατολική οὔτε τό ἀποδέχεται, οὔτε τό πιστεύει καθόλου. Δογματίζουν λοιπόν αὐτοί ὡς ἐξῆς: Ὅτι μετὰ θάνατον οἱ καθαρές καί ἐλεύθερες ἀπό κάθε κηλίδα ψυχές, δηλαδή τῶν δικαίων καί τῶν ἀγίων, πηγαίνουν στήν ἀπόλαυση τοῦ Παραδείσου καί κληρονομοῦν τούς προορισμένους γι' αὐτούς στεφάνους. Κι οἱ ψυχές πού πέθαναν μέ θανάσιμη ἁμαρτία ἢ μέ τό προπατορικό ἁμάρτημα, ὅπως οἱ εἰδολωλάτρες, πηγαίνουν ἀμέσως στήν αἰώνια κόλαση. Κι ὅσες ψυχές μετὰ τό βάπτισμα ὑπέπεσαν σέ διάφορες ἁμαρτίες καί ἐξομολογήθηκαν σωστά, ἀλλά δέν ἔζησαν γιά νά ὀλοκληρώσουν τόν κανόνα πού τούς ἔδωσε ὁ πνευματικός τους καί νά κάνουν ἀξιους καρπούς μετάνοιας, «γιά τήν ἐξιλέωση τῶν ἁμαρτιῶν τους», ὅπως λένε οἱ παπικοί, στέλνονται ἀπό τό Θεό σ' ἕνα πῦρ, διαφορετικό ἀπό κείνο τό αἰώνιο πῦρ τῆς κόλασης καί μέσω αὐτοῦ τοῦ πυρός καθαρίζονται, ἄλλες ψυχές γρηγορότερα, ἄλλες ἀργότερα καί μέ περισσότερο χρόνο, ἀνάλογα μέ τίς ἁμαρτίες πού ἔχουν καί ἀνάλογα μέ τίς ἐλεημοσύνες καί τίς λειτουργίες πού γίνονται γι' αὐτές τίς ψυχές.

Αὐτό λοιπόν τό πουργατόριο, πού ὅπως εἶπα ἡ Ἀνατολική Ἐκκλησία δέν τό ἀποδέχεται καί μάλιστα τό θεωρεῖ ὡς μῦθο ἢ καλύτερα ὡς ἀφορμή γιά νά φτάξει ἕνα πλούσιο μεταλλεῖο, ἀπό τό ὁποῖο συγκροτεῖται καί συνίσταται ἡ «Τρά-

πεζα τῶν χρημάτων» τοῦ Πάπα¹⁸. Καί γύρω ἀπ' αὐτό τό πουργατόριο, ὀρίστηκε ὡς ὑπόθεση καί ὕλη ἐκείνων τῶν ἐπιμέρους συζητήσεων.

Ἀρχή διαλόγου [9.4 μέχρι 8.10.1438]

Αὐτό ὑπῆρξε καί τό πρῶτο θέμα συζητήσεων πού ἀγωνίστηκε ὁ ἱερός Μάρκος. Κι αὐτό τό

ἴδιο, ὑπῆρξε ἡ πρώτη ἀφορμή, γιά νά φανεῖ ἡ μικροψυχία, γιά νά μὴν πῶ εὐθέως ὁ φθόνος, κάποιων ἄλλων πού ἔπρεπε νά εἶναι βοηθοί τοῦ Μάρκου. Ὁ πρῶτος βέβαια πού διορίστηκε σ' αὐτή τήν ὑπόθεση ἐκ μέρους τῶν Ἀνατολικῶν ἦταν ὁ Μάρκος. Δεύτερος μετὰ ἀπ' αὐτόν ἦταν κάποιος Βησσαρίων μητροπολίτης τῆς Νίκαιας, νεώτερος στήν ἡλικία, πολύ νεώτερος στό φρόνημα φιλόδοξος καί πεισματάρης στούς λόγους του.

Σέ μερικές συζητήσεις πού ἔγιναν μέ προφορικό διάλογο, ὁ Μάρκος ἀπαντοῦσε, ὁ Μάρκος ἀνασκεύαζε, ὁ Μάρκος ἔλυνε τίς ἀπορίες. Κατά κάποιο τρόπο βοηθοῦσε καί ὁ Νικαίας, ἂν καί λιγοστά. Οἱ Λατίνοι ὁμως θέλησαν νά ἐξηγήσουν καί νά παρουσιάσουν τή γνώμη τους καί ἐγγράφως. Ὁ λόγος ἀναφέρθηκε στό βασιλιά. Κι αὐτός διατάζει νά γρά-

18. Ἡ χρόνια πρακτική ἐφαρμογή γιά ἐξεύρεση χρημάτων μέσω αὐτῆς τῆς διδασκαλίας τοῦ πουργατορίου, ἦταν ἡ ἀφορμή γιά νά ξεκινήσει ἡ λεγόμενη διαμαρτύρηση τό 1517 στήν περιοχή τῆς Γερμανίας. Ἀποτέλεσμα ἦταν ὀλόκληρες ὁμάδες παπικῶν ν' ἀποσχιστοῦν ἀπό τήν Ρώμη καί νά δημιουργήσουν τίς προτεσταντικές ὁμολογίες. Ἐπίσης ξεκίνησαν μιά σειρά ἀπό καταστροφικούς θρησκευτικούς πολέμους στήν Δυτική Εὐρώπη. Κατάλοιπο τέτοιου εἶδους πολέμου, παπικῶν καί προτεσταντικῶν, ὑπάρχει μέχρι σήμερα στήν βόρεια Ἰρλανδία.

ψουν κι οί ὀρθόδοξοι τήν ἀντίρρηση τους. Καί λέγοντας αὐτά, ἀπέβλεπε στόν Ἐφέσου (κι αὐτό τό γράφει ρητά ὁ Συρόπουλος). Αὐτό ἔγινε ἡ πρώτη ἀφορμή τῆς διχόνοιας καί τοῦ σκανδάλου τοῦ Νικαίας πρὸς τόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ, τό Μάρκο. Ὁχι μόνο γιατί ὁ βασιλιάς ἔστρεψε τά μάτια του πρὸς τόν Ἐφέσου προτιμώντας τον ἀπ' ὄλους τούς ἄλλους, ὅπως ἔπρεπε, ἀλλά καί γιά ἄλλη ἀκόμα αἰτία, πού θά τή μάθετε ἀμέσως.

Φθόνος κατά Μάρκου **Αὐτός ὁ Νικαίας,** στήν ἀρχή πού πρόβαλαν αὐτό τό ζήτημα οἱ Λατίνοι κι εἶπαν νά γίνονται γι' αὐτό οἱ συζητήσεις, ὁμολόγησε ἐνώπιον τοῦ βασιλιᾶ ὅτι: «Δέν ἔχω τί νά πῶ γι' αὐτό. Γιά τά σχετικά μέ τό δόγμα, ἴσως μπορῶ νά μιλήσω. Ἀλλά γι' αὐτό δέν γνωρίζω τί νά πῶ». Αὐτός λοιπόν, πού πρῶτα δέν ἤξερε τί νά πεῖ σέ μία τέτοια ὑπόθεση, ὕστερα καί χωρίς νά τοῦ δοθεῖ ἐντολή, δρεθίθηκε πρόθυμος νά γράψει. Ἀλλά γιατί κι ἀπό ποῦ εἶναι γνωστή αὐτή ἡ αἰτία; Ἦταν σέ κείνη τῇ Σύνοδο κι ἕνας πνευματικός, μᾶλλον ὁμως σατανικός ἄνθρωπος, μέ τό ὄνομα Γρηγόριος, πονηρός καί κακότροπος ὑπέρ τό δέον, ὅπως περιγράφεται ἱκανοποιητικά γιά τά κακά του ἤθη ἀπό τόν ἱστορικό Συρόπουλο. Αὐτός ἀπό μηδαμινές καί φαῦλες αἰτίες, ἔτρεφε μεγάλη ἔχθρα πρὸς τόν Ἐφέσου. Αὐτός λοιπόν, ἀπό τόν τάχα δίκαιο φθόνου του, παρακινεῖ τόν Νικαίας νά γράψει μέ κάθε τρόπο κι ἐκεῖνος ὁ φιλότιμος πείθεται καί γράφει. Τό παίρνει αὐτό ὁ μηχανογράφος Γρηγόριος κι ἀμέσως τρέχει στό βασιλιά, τοῦ τό δείχνει καί τό ἐπαινεῖ, τό ἐξυψώνει καί παρακινεῖ ἔντονα τό βασιλιά νά στείλει αὐτό στούς Λατίνους, ὡς δῆθεν σεδάσμιο καί ρητορικότερο στήν ἔκφραση. Ἀλλά αὐτός ὁ δόλιος δέν πέτυχε νά συμπαρασύρει πρὸς

τό μέρος του τήν γνώμη τοῦ βασιλιᾶ ὅπως ἤθελε. Ὄταν ὁ βασιλιάς εἶδε καί τά δύο γραπτά, ἐπαίνεσε μέν κι αὐτό τοῦ Νικαίας, ἀλλά περισσότερο καί μόνο ἀπό τό προοίμιο, ἐξύψωσε τοῦ Ἐφέσου, γιά τά ἰσχυρά του ἐπιχειρήματα, τίς ἔντεχνες φράσεις του καί τίς πολλές περιγραφές καί μαρτυρίες του. Ἔτσι ἔστειλε τό γραπτό τοῦ Μάρκου ἀπάντηση στούς Λατίνους. Ἀπό αὐτό τό περιστατικό ὁ Νικαίας κεντήθηκε στήν καρδιά του μέ τόν πόνο τῆς ζήλιας κατά τοῦ ἁγίου κι ὁ φθόνος τοῦ πνευματικοῦ Γρηγόριου ἀναζωπύρωνε καί φούντωνε τό πάθος σάν μεγάλη φλόγα μέσα του. Γι' αὐτό λέγοντας καί πράττοντας πάντα κατά τοῦ δίκαιου καί ἄριστου ἄντρα Μάρκου κι ἐπαινώντας ὑπερβολικά κι ἐξυψώνοντας ἐσκεμμένα τόν Νικαίας ὁ μιμητής τοῦ πρωτεργάτη διαδόλου, ὁ Γρηγόριος, τόν ἔφερε σέ τόση ἐμπαθή διχόνοια κατά τοῦ Μάρκου.

Τόσο πολύ λοιπόν δέν ἤθελε στή συνέχεια ὁ Νικαίας νά συμφωνεῖ μέ τόν Ἐφέσου, ὥστε ἔδειξε κι ἔμπρακτα τό μίσος του καί τήν ἀποστροφή του πρὸς τόν ἅγιο. Γιατί σέ μία ἀπό κείνες τίς συζητήσεις (ὅταν ὁ βασιλιάς δέν ἄφηνε τόν Ἐφέσου νά ἐξηγήσει στούς Λατίνους καί τή γνώμη τῆς δικῆς μας Ἐκκλησίας πού ἐκεῖνοι ζητοῦσαν ἐπίμονα), ὁ Νικαίας, ἀνηφώντας τό βασιλικό διάταγμα, εἶπε: «Ἐγώ ἔχω ἐξουσία νά πῶ τή γνώμη μου ὅπως θέλω». Καί λέγοντας ὅπως ἤθελε τή γνώμη πού εἶχε γιά τήν μέλλουσα κατάσταση τῶν ψυχῶν, ἀφοῦ περιμένε λίγο, ἔφυγε κοντά ἀπό τόν Ἐφέσου καί πῆγε καί κάθισε σ' ἄλλο σημεῖο, ὅπου κάθονταν ἄρχοντες συγκλημικοί, γιά τήν τήρηση τῆς τάξης στίς διαλέξεις, δείχνοντας ἔτσι ἔμπρακτα τή διχόνοια καί τήν ἀπέχθεια πού εἶχε στήν ψυχή του κατά τῆς ἁγίας ἐκείνης ψυχῆς. Κι ἂν καί πρωτίτερα ἡ βοήθειά του ἦταν λίγη, τότε ὁμως ἀφοῦ λιποτάκτησε, ἄφησε αὐτόν τόν μέγα ἀθλητή ν' ἀγωνίζεται ἐντελῶς μόνος του στό στάδιο.

Ἄλλά τί ἔκανε αὐτός ὁ μέγας ἀγωνιστής; Μήπως συγχύστηκε μέ τήν προδοσία τοῦ συναγωνιστή του; Μήπως φοβήθηκε τήν ἔφοδο τῶν ἐχθρῶν; Μήπως δέιλιασε βλέποντας μόνο τόν ἑαυτό του ν' ἀντιπαρατάσσεται σέ πολλούς; Ὁχι, ὄχι. Μήν τό σκεφτεῖτε αὐτό ἀδελφοί. Τότε εἶναι πού ἔδειξε τή σταθερότητα τῆς ψυχῆς του. Τότε συγκέντρωσε τίς δυνάμεις του καί ἕνας αὐτός κατατρόπωνε καί νικοῦσε τούς πολλούς. Καί κυρίως νίκησε καί κατέβαλλε ἐκεῖνον τόν ὁποῖο τοῦ πρόταξαν οἱ ἐχθροί στή μονομαχία ὡς ἀκρόπολη ἢ καλύτερα ὡς ἄλλον Γολιάθ. Καί γιά νά καταλάβετε ποιόν ἐννοῶ, θά ἐξηγήσω τά λόγια μου, ὅσο τό δυνατόν σαφέστερα καί προσέξτε γιατί στ' ἀλήθεια εἶναι ἄξιο προσοχῆς.

Ἄπό τούς δέκα πού
ἦταν διορισμένοι ἐκ
μέρους τῶν Λατίνων γιά
τίς συζητήσεις, ἦταν κι
ἕνας καρδινάλιος πού ὀνομαζόταν Ἰουλιανός (Καισαρίνη καρδινάλιος, Giuliano Cesarini). Αὐτός εἶχε τόση δύναμη στά λόγια κι ἡ φύση τόν στόλισε μέ τόσο καλή μνήμη, ὥστε ὅπως λένε οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἦταν δαιμόνιος στό νοῦ, δηλαδή ἐκπληρτικὸς καί παράδοξος. Γιατί ὅταν ἀκουγε ἕναν ὀλόκληρο λόγο, στό τέλος ἀπαντώντας, ἔλεγε ὅλα τά κεφάλαια τοῦ λόγου, εἴτε ἦταν δέκα, εἴτε δεκαπέντε, εἴτε εἴκοσι. Τό πρῶτο κεφάλαιο εἶχε τό ἐξῆς νόημα, τό δεύτερο τό ἐξῆς, τό τρίτο τό ἐξῆς καί τά λοιπά, ὡς τό τέλος. Ἐπειτα ἄρχιζε ἀπό τό πρῶτο, λέγοντας: στό πρῶτο σου κεφάλαιο πού εἶπες τό ἐξῆς, σοῦ ἀπαντῶ αὐτό. Στό δεύτερο πού εἶπες τό ἐξῆς, σοῦ ἀπαντῶ αὐτό. Κι ἔτσι ἔκανε ὡς τό τέλος γιά κάθε κεφάλαιο ξεχωριστά. Δέν εἶπα λοιπόν τήν ἀλήθεια πῶς ἦταν δαιμόνιος στή νοημοσύνη; Τί νομίζετε λοιπόν ἀκροατές καί τί περιμένετε ν'

ἀκούσετε; Πῶς αὐτός ὁ καρδινάλιος εἶναι ὁ Γολιάθ τῶν Λατίνων, μέ τόν ὁποῖο μονομάχησε ὁ Μᾶρκος; Ὁχι, δέν εἶναι αὐτός. Αὐτός ὁ τόσο ἀσύγκριτος νοῦς, δέν ἔκρινε τόν ἑαυτό του ἱκανό γι' αὐτούς τούς ἀγῶνες μέ τόν ἱερό Μᾶρκο. Καί γιά νά μή νομίσετε πῶς δέν λέω ἀλήθεια, ἀκούστε το ἀπό τό ἴδιο του τό στόμα, πού δέν ντρέπεται νά ὁμολογήσει τήν ἀλήθεια:

«Μέχρι τώρα (λέει ὁ Ἰουλιανός), εἶπα γιά ὅσα ἀσφαλῶς ἔκανα λόγο. Τούς ἐπόμενους λόγους θά τούς ἀναλάβει ὁ δάσκαλος τοῦ ἱεροῦ παλατιοῦ. Καί θά μιλήσει καί θά τούς ἀποδώσει ἱκανοποιητικά καί σωστά, συνενώνοντας μ' αὐτά τή σύνεση καί τή σοφία του. Καί θ' ἀγωνιστεῖ ἱκανά σ' αὐτόν τόν ἀγῶνα. Γιατί ἐγώ δέν εἶμαι τόσο ἱκανός ὅσο αὐτός», καί σταμάτησε.

Ἄς στοχαστεῖ τώρα
ὁ δεύτερος Λατίνος
ἀντίπαλος τοῦ Μάρκου
Ἦρα ὁ καθένας,
πόσο σοφός ἦταν
ἐκεῖνος ὁ δάσκαλος,
ὀνομαζόταν Ἰωάννης καί ἦταν Ἰσπανός στό γένος¹⁹, ὥστε ἡ τόση δεινότητα τοῦ Ἰουλιανοῦ συγκρινόμενη μέ τή σοφία του, ὅπως ὁ ἴδιος ὁμολόγησε, ἦταν μικρή κι ἀδύναμη. Αὐτός εἶναι ἐκεῖνος ὁ φοβερός γίγαντας πού ὀρίστηκε νά μονομαχήσει μέ τόν ἱερό Μᾶρκο.

Μήπως φοβηθήκατε τάχα χριστιανοί γιά τόν δικό μας ἀγωνιστή;

Μήπως τρομάξατε μέ τήν ὑπερβολική δύναμη τοῦ ἀνταγωνιστή;

19. Ἰωάννης Πρωτονοτάριος ἢ Ἰσπανός ἢ Τορκουεμάδας, εἶναι ὁ θεῖος τοῦ περίφημου Ἱεροεξεταστή τῆς Ἰσπανίας Θωμᾶ Τορκουεμάδα.

Μήπως τάχα δειλίασε νά μονομαχήσει μέ τόν Ἴσπανό Γολιάθ;

Ἦχι, ἔχετε θάρρος ἀδελφοί. Ἡ νίκη εἶναι μέ τό μέρος μας.

Ὁ Ἴσπανός ἀλήθεια ἦταν πολύ πλούσιος στή σοφία, δεινότατος στή συζήτηση, ποικίλος καί πανοῦργος στό νοῦ κι εὐστροφος στό χειρισμό τοῦ λόγου, ὅπως τόν περιγράφει ὁ ἀναφερόμενος πολλές φορές μέγας ἐκκλησιαάρχης, ὁ ἀληθέστατος ἱστορικός ἐκείνων τῶν γεγονότων. Ἦταν λέω τέτοιος, ἀλλά ἡ σοφία του ἦταν αὐτή, ἡ κοσμική, ἡ δουλική, ἡ ἀνόητη καί χωμάτινη, ὅπως τήν ὀνομάζουν οἱ θεῖοι δάσκαλοι. Δέν ἦταν δηλαδή ἐκείνη ἡ θεία καί πνευματική, τήν ὁποία μόνος ἀπ' ὄλους εἶχε ὁ Μάρκος. Γι' αὐτό ἀναγκαστικά ἡ σοφία τοῦ κόσμου, ἔπρεπε νά φανεῖ ὡς μωρία κι ἀφροσύνη. Καθώς ἐμφανιζόταν διά μέσω τοῦ Μάρκου, ἡ σοφία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Νά, τά ἴδια τά λόγια τοῦ φιλαληθέστατου ἱστορικοῦ:

«Ὁ Ἴσπανός Ἰωάννης, διαλεγόταν μέ τόν Ἐφέσου ἀγωνιζόμενος μ' ἐπιμονή κι ἀπό τήν προκείμενη ὕλη τῶν συζητήσεων (πού ἦταν τό Πουργατόριο), μετέβαινε σ' ἄλλα, (μὴν ἔχοντας τί ν' ἀπαντήσει, φανερά ντροπιασμένος) καί πρόβαλλε προβλήματα πού δέν ἀνήκαν στόν προκείμενο διάλογο ..., κι ἐμεῖς θαυμάζαμε πῶς ὁ Ἐφέσου ἔδινε ἀμέσως τίς λύσεις μέ παραστάσεις ἀπό τίς Γραφές μὴ γνωρίζοντας ἀπό πρῖν ὅσα εἶχε τή πρόθεση νά προβάλλει ὁ Ἰωάννης».

Συμπεράσματα τῶν
προσυνοδιακῶν διαλόγων
στήν Φερράρα

Ἡ νίκη, ὡς τρόπαια,
ὡς δόξα τοῦ γένους
τῶν Ρωμαίων! Οἱ
διορισμένοι σ' αὐτές τίς
διαλέξεις ἦταν ὅπως

εἶπαμε δέκα. Ἀπό αὐτούς ὁ βασιλιάς ἀποφάσισε μόνο οἱ δύο νά διαλέγονται, δηλαδή ὁ Ἐφέσου καί ὁ Νικαίας. Κι ἄν ὑπάρξει καμιά ἀπορία, τότε νά συμβουλευόνται καί νά συζητοῦν καί μέ τοὺς ἄλλους ὀχτώ, γιά νά βρῖσκουν τήν κατάλληλη ἀπάντηση μέ κοινή σκέψη. Ὁ Νικαίας Βησσαρίων ὅπως εἶδαμε, ὑποκινημένος ἀπό φθόνο ἀπειχε, λιποτάκτησε καί δέν πρόσφερε στό συναγωνιστή του τήν παραμικρή βοήθεια. Καί μάλιστα εἰρωνευόταν καθισμένος παράμερα μαζί μέ τό σατανικό Γρηγόριο καί περιγελοῦσε κρυφά τόν ἀθλητὴ τῆς ἀλήθειας πού ἀγωνιζόταν μέσα στό στάδιο. Κι οἱ ὑπόλοιποι, ὅπως εἶπε ὁ ἱστορικός, ἕνας ἀπό τοὺς ὁποίους ἦταν κι αὐτός ὁ ἴδιος ὡς ἀρκετά πεπαιδευμένος καί λόγιος, ὄχι μόνο δέν δοήθησαν, ἀλλά καί θαύμαζαν λέει.

Γιατί θαύμαζαν; Γιατί παρόλο πού ἐκεῖνος ὁ τόσο περιδότης ἀντίπαλος ὁ Ἰωάννης χρησιμοποιοῦσε τίς διαλέξεις του μέ πολυμήχανο τρόπο γιά νά βάλει δυσκολίες, παρόλο πού δέν στεκόταν στή ὑπόθεση τῶν διαλόγων, ὅπως ταιριάζει στοὺς ἀληθινούς καί τιμημένους φιλοσόφους καί θεολόγους, παρόλο πού πρόβαλλε ξαφνικά πολλά καί διάφορα ζητήματα καί προβλήματα, γιά τά ὁποία δέν ἦταν πληροφορημένος ὁ Μάρκος, πῶς αὐτό κι αὐτό δηλαδή ἔχει νά τοῦ προβάλλει γιά νά προετοιμαστεῖ, ὅπως κάνουν ἄλλοι σ' ἄλλες ὑποθέσεις, ὠστόσο καί παρόλα αὐτά, ὁ πάνσοφος καί θαυμάσιος Μάρκος λέει, ἔδινε σ' ὅλα ἀμέσως τίς λύσεις, σάν νά ἦταν προετοιμασμένος ἀπό μέρος.

Ἀλλά ἀπό ποῦ καί μέ ποιό τρόπο ἔδινε τίς ἀπαντήσεις

του ὁ Μᾶρκος; Μ' ἀναφορές, ἀπό τίς Γραφές. Ὁχι δηλαδή ἀπό τόν Ἀριστοτέλη καί τόν Πλάτωνα, ὄχι ἀπό τήν ἔξω σοφία, τήν καταπατημένη καί μωρή, ἀλλά ἀπό τήν αὐθεντία τῶν ἁγίων Γραφῶν. Ἀπό τίς ἅγιες Γραφές λέω, πού εἶναι ὁ θησαυρός τῆς ἀλήθειας, τό ἀνεξάντλητο ταμεῖο τῆς ἀληθινῆς σοφίας, ἡ ἀκαταμάχητη πανοπλία τοῦ Πνεύματος. Ἀπό κεῖ, ἀπό κεῖ λέω, ὁ πράγματι σοφός καί μέγας Μᾶρκος, ἀποστόμωσε καί ντρόπιασε τόν φλύαρο καί σοφιοτῆ μάλλον, παρά σοφό. Ἀπό κεῖ, ἀφοῦ πήρε λίθους ὁ νέος Δαβίδ, τίς ἐκσφενδόνισε καί κατετρόπωσε ἐκεῖνο τόν δυτικῶ ἀλαζόνα Γολιάθ, μέ τή δύναμη τοῦ Πνεύματος. Ἐπειδή ἐκεῖνος μετέβαινε ἀπό τά προκείμενα θέματα τῆς συζήτησης σ' ἄλλα καί πρόβαλλε ζητήματα πού δέν εἶχαν καθόλου σχέση μέ τό προκείμενο θέμα, ὅ,τι λογῆς καί ἄν ἦταν καί ρωτοῦσε, παράδειγμα, πῶς πετοῦν οἱ ἄγγελοι καί ἀπό ποιά ὕλη μπορεῖ ν' ἀνάψει ἐκεῖνο τό πῦρ τῆς κόλασης πού πρόκειται νά δεχτεῖ τούς ἁμαρτωλοῦς. Γι' αὐτά τ' ἀνόητα καί ἀσεβῆ ἐρωτήματα κάποιος πού λεγόταν Ἰάγαρις καί ἦταν ἕνας ἀπό τούς προκαθήμενους συγκλητικούς, εἶπε μέ πολλή ἀγανάκτηση:

«Θά τό γνωρίσει αὐτό ὁ ἐρωτῶν, ὅταν θά βρεθεῖ ἐκεῖ, θά καταλάβει ἀπό ποιά ὕλη ἀνάβει ἐκεῖνο τό πῦρ, ὅταν πέσει σ' αὐτό ἐκεῖνος πού κάνει τέτοιες ἐρωτήσεις». Αὐτή τήν ἀπάντηση ἔδωσε ἀγανακτισμένος ὁ καλός Ἰάγαρις.

Ὅταν λοιπόν ἐκεῖνος ὁ φλύαρος Ἰωάννης πρότεινε τέτοιες φλυαρίες, πού ἦταν ἐντελῶς ἐκτός θέματος καί γεμάτες ἀνοησία, δέν εἶναι φανερό, ὅτι τά ἔλεγε αὐτά ὡς νικημένος καί κατατροπωμένος ἀπό τή θεϊκή ἀλήθεια τῶν λόγων τοῦ Μάρκου, μόνο καί μόνο γιά νά μή φανεῖ πῶς νικήθηκε καί ἔπεσε στή γῆ ὁ μέγας γίγαντας τῶν παπιστῶν; Αὐτή εἶναι ἡ ἀλήθεια καί λάμπει περισσότερο καί ἀπό τόν ἥλιο.

Ἀλλά τί; Αὐτά ἦταν σάν νά λέμε ἀκροβολισμοί. Ὁ μεγάλ-

λος πόλεμος δέν εἶχε ἀρχίσει ἀκόμα. Ἡ κύρια σύνοδος δέν εἶχε ἀκόμα ἀνοίξει. Τελικά ὅμως, μετά ἀπ' ὄχτώ μῆνες σχεδόν πού ταλαιπωροῦνταν φοβερά στή Φερράρα, ἤρθε κι ὁ καιρός τῆς τελικῆς Συνόδου.

Ἐναρξη κύριας Συνόδου
στίν Φερράρα

Ἐφτασε ἡ ὀρισμένη
μέρα, γιά νά γίνει
ἡ πρώτη συνέλευση [8.
10. 1438]. Ἀλλά δέν ἔγινε

σέ ναό, ὅπως συνηθιζόταν στίς Οἰκουμενικές Συνόδους, ἀλλά στό παλάτι τοῦ Πάπα, γιατί, λέει, ἦταν ἀταίριαστο κι ἀνάρμοστο γιά τήν ὑπεροχή τοῦ Πάπα, νά φαίνεται στά πλήθη ὅτι πηγαίνει στήν Ἐκκλησία, ἡ ὁποία δέν ἦταν ἀπόσταση μακρινή ἀπό μίας βολῆς λίθου. Ἐκεῖ λοιπόν πού ἔγινε ἡ συνοδική συνέλευση, ὁ Μᾶρκος ἀποδέχτηκε τόν ἀγῶνα τῶν διαλέξεων καί στήν πρώτη διάλεξη προαναγγέλλει, πῶς ὁ λόγος του θά εἶναι στό ἐξῆς σχετικός μέ τή προσθήκη τοῦ Φιλιόκδε (Filioque) στό Σύμβολο τῆς Πίστεως. Ζητᾷ λοιπόν:

«Ν' ἀναγνωστοῦν οἱ Ὅροι τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὅπως ἔκανε καθεμίᾳ ἀπό κείνες, καθώς ξεκινοῦσαν γιά νά δείξουμε (λέει), ὅτι καί ἐμεῖς εἴμαστε σύμφωνα μέ τούς Πατέρες ἐκείνων τῶν Συνόδων καί ὅτι ἡ παροῦσα Σύνοδος εἶναι συνέχεια ἐκείνων».

Αὐτό τό ζήτημα δέν ἄρесе καθόλου στούς Λατίνους. Μάλιστα προσπαθοῦσαν μέ κάθε τρόπο νά κάνουν ἀπολογία καί ν' ἀποδείξουν ὅτι ὀρθά καί εὐσεβῶς ἔκαναν τήν προσθήκη στό Σύμβολο τῆς Πίστεως.

«Ὁχι (ἔλεγε ὁ Μᾶρκος), ἐμεῖς εἴμαστε οἱ καταγγέλοντες. Ἐμεῖς πρέπει νά ποῦμε πρῶτα ὅσα ἀρμόζει νά πῆ ὁ καταγγέλων καί τότε μένει σέ σᾶς νά φέρετε στό μέσον τῆς Συνόδου τίς ἀπολογίες σας».

Κι ἔγινε μεγάλη λογομαχία ἀνάμεσα στό θεῖο Μάρκο, πού προσπαθοῦσε νά πεῖ κατά τῆς προσθήκης κι ἀπαιτοῦσε τήν ἀνάγνωση τῶν Ὅρων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί ἀπό τήν ἄλλη πλευρά τούς Λατίνους πού ὁρμοῦσαν μ' ὅλες τους τίς δυνάμεις καί ἀρνοῦνταν καί δέν παραδέχονταν τήν ἀνάγνωση τῶν Ὅρων μέ κανένα τρόπο καί ἀπολογοῦνταν γιά τήν ἄρνησή τους. Τόσο βαρῦ καί κακό φαινόταν στούς Λατίνους τό γεγονός τῆς ἀνάγνωσης τῶν Συνοδικῶν Ὅρων. Ὅταν ἔληξε ἡ συνεδρίαση ἐκείνης τῆς μέρας, [13. 10. 1438] οἱ καρδινάλιοι καί πολλοί Λατίνοι ἐπίσκοποι, ἔτρεξαν ἀμέσως στό βασιλιά καί τόν Πατριάρχη καί μέ τήν παρουσία καί τῶν ἀνατολικῶν ἀρχιερέων στό κελί τοῦ Πατριάρχη, ἔβαλαν ὅλα τους τά δυνατά, γιά νά ἐμποδίσουν αὐτή τήν ἀνάγνωση.

«Καί τί πρόκειται νά κερδίσετε (ἔλεγαν), ἂν ἀνακηρύξετε ἐναντίον μας τό ἀνάθεμα τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων;»

Κι αὐτό τό ἔλεγαν, ἐπειδή ὅταν κηρύχτηκε ἡ συνοδική συνέλευση, ἔτρεξαν ἐκεῖ πλήθη ἀνθρώπων κι ὅλα τά μέρη τοῦ παλατιοῦ καί πάνω καί κάτω καί παντοῦ, ἦταν γεμάτα κόσμος. Γι' αὐτό κι ἔλεγαν πώς ἐκείνη ἡ ἀνάγνωση, ἦταν ὄχι μόνο περιττή κι ἀνώφελη, ἀλλά καί πρόξενος σκανδάλων.

«Ἀλλά, ἂν θέλετε τέλος πάντων (εἶπαν), διαδάστε τούς ὄρους μεταξύ σας στή δική σας συνέλευση.»

Οἱ δικοί μας λοιπόν, βλέποντας ὅτι ἡ ἐπιδίωξη τοῦ θεόσπου Μάρκου ἦταν νά πλήξει τήν λατινική ἔπαρση καί αὐθάδεια, ἀντιστάθηκαν κι αὐτοί συμφωνώντας μαζί του. Καί τούς ἀνάγκασαν ν' ἀποδεχτοῦν τήν ἀνάγνωση στήν κοινή συνέλευση στό παλάτι τοῦ Πάπα, ὥστε ἀποφάσισαν, ὅτι ἂν δέν διαδαστοῦν πρῶτα οἱ Ὅροι, εἶναι ἀδύνατο νά γίνει ἄλλη συνέλευση. Οἱ παπικοί λοιπόν, βλέποντας τήν τόση ἀντίσταση κι σταθερότητα, στό τέλος δέχτηκαν μέ τό ζόρι νά γίνει ἡ ἀνάγνωση τῶν Ὅρων σέ κοινή σύνοδο.

Ἱστορική ἀναδρομή τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων

Ἀλλά ἐπειδή κριθη-
κε τόσο ἀναγκαῖα
ἀπό τούς δικούς μας ἡ
ἀνάγνωση ἐκείνων τῶν

Ὅρων στήν Φερράρα κι ἐδῶ τώρα τούς ἀναφέραμε πολλές φορές, μοῦ φαίνεται πώς ἐπιβάλλεται νά ποῦμε μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, τί εἶναι αὐτοί οἱ Ὅροι τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, γιά νά καταλάβουν κι οἱ πιό ἀπλοί ἄνθρωποι, πόσο μεγάλο κακό τόλμησαν οἱ Λατίνοι.

Πρέπει λοιπόν νά ξέρει ὁ καθένας, ὅτι στίς ἀπαρχές τῆς Χριστιανοσύνης, δέν ἦταν ἀκόμα ἔγγραφη ἡ πίστη στόν κόσμο. Κι ἀπαρχές τῆς Χριστιανοσύνης ἐννοῶ τριακόσια χρόνια μετά Χριστό κι ἔπειτα. Ἐπειδή ὅταν κάποιος πίστευε, διδασκόταν κι ὁμολογοῦσε τήν πίστη μόνο προφορικά, ὅπως τήν παρέδωσαν οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι καί τήν παρέλαβαν οἱ μεταγενέστεροι, κι ἔτσι βαπτίζονταν.

Ἡ πρώτη ἀγία Οἰκουμενική Σύνοδος (325) πού συγκλήθηκε ἀπό τόν μεγάλο Κωνσταντῖνο ἐναντίον τῆς ἀθεοτατης αἵρεσης τοῦ Ἀρειοῦ, ἐκείνη πρώτη συνέταξε γραπτά τήν πίστη τῶν χριστιανῶν καί τήν παρέδωσε σ' ὅλο τόν κόσμο. Ἦταν ἐκεῖνοι οἱ 318 ἀρχιερεῖς, ὅλοι θεοφόροι Πατέρες, ὅλοι ἅγιοι, ὅλοι πλήρεις θείας σοφίας καί χάριτος, ὅλοι χαρισματοῦχοι καί θαυματουργοί. Ἐκεῖνοι οἱ τόσοι πολλοί στόν ἀριθμό, οἱ τόσο μεγάλοι σ' ἀγιότητα καί θεία σοφία, κατέγραψαν τήν πίστη, καταβάλλοντας κάθε ἐπιμέλεια καί πνευματική φροντίδα. Δηλαδή περιέκλεισαν μέσα σέ λίγες γραμμές θεοσόφως, ὅλα ἐκεῖνα τά δόγματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως, τά ὁποῖα πρέπει ἀναγκαστικά νά ὁμολογήσει ἐκεῖνος πού ἔρχεται νά γίνει χριστιανός κι ἔτσι βαπτίζεται.

Αὐτό εἶναι ἐκεῖνο πού ὀνομάζουμε ἅγιο Σύμβολο τῆς Πίστεως, δηλαδή τό «Πιστεύω σέ ἕνα Θεό ...» καί τά λοιπά ὡς

τό τέλος. Λίγα χρόνια μετά, προέκυψε άλλη φοβερή αίρεση, του πνευματομάχου Μακεδόνιου. Αυτός βλαστήμησε τό Ἅγιο Πνεῦμα, ἀποκαλώντας το ὑπόδουλο καί κτίσμα τοῦ Υἱοῦ, ὅπως ὁ Ἄρειος ἔλεγε τόν Υἱό κτίσμα τοῦ Θεοῦ καί Πατρός. Αὐτή ἡ αίρεση ἔγινε αἰτία νά συνέλθει στήν Κωνσταντινούπολη ἀπό τόν μέγα Θεοδόσιο, ἡ δεύτερη ἅγια Οἰκουμενική Σύνοδος (381), μέ λιγότερους στό ἀριθμό ἀπό τήν πρώτη, ἐπειδή ἦταν 150, ὄχι ὅμως καί κατώτεροι κατά τή σοφία καί τήν ἀγιότητα καί τά ὑπόλοιπα χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καί γιά νά μὴ ἀναφέρω ἄλλους, ἀρκεῖ νά πῶ πώς σέ κείνη τή Σύνοδο, ἦταν κι ὁ πολὺς καί μέγας στή θεολογία Γρηγόριος.

Αὐτοὶ οἱ θεῖοι Πατέρες, ἐπειδή συνήλθαν γι' αὐτό καί μόνο, γιά νά ἐξηγήσουν τή φύση καί τό εἶναι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πού βλασφημοῦνταν κι ὑβριζόταν ἀπό τούς αίρετικούς, γι' αὐτό καί φωτισμένοι ἀπ' αὐτό τό Ἅγιο Πνεῦμα, ἐξακρίβωσαν κι ἐρμήνευσαν μ' ὅλη τήν τελειότητα σύμφωνα μέ τίς θεῖες Γραφές, ὅλη τή θεολογία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐπειδή ὅμως τό Σύμβολο τῆς πρώτης συνόδου ἔλεγε «Πιστεύω καί σέ ἓνα Πνεῦμα Ἅγιο», καί τόσο μόνο κι ὄχι περισσότερο, ἀφοῦ δέν εἶχε προκύψει ἀκόμα τότε ἡ πιερωμένη αίρεση τῶν πνευματομάχων, ἐπειδή λέω μόνο αὐτό ἔλεγε τό Σύμβολο τῆς πρώτης, γι' αὐτό κι ἡ δεύτερη κινούμενη μέ θεοσοφία, πρόσθεσε κι αὐτά, δηλαδή «τό κύριο, τό ζωοποιό, τό ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τό σύν Πατρί καί Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καί συνδοξαζόμενον, τό λαλήσαν διά τῶν προφητῶν». Οἱ θεολόγοι τῆς ἁγίας μας Ἐκκλησίας λένε, ὅτι ὅλα αὐτά περιέχονται μέσα στό Σύμβολο τῆς πρώτης Συνόδου, ἀλλά συνοπτικά, δηλαδή μέ πολλή βραχυλογία κι ἀμυδρά.

Γι' αὐτό ἡ δεύτερη Σύνοδος λένε ὅτι δέν ἔκανε τίποτα ἄλλο, παρὰ ἀνέπτυξε, δηλαδή ἐξήγησε καί φανέρωσε τό

δόγμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μέσα σέ κείνο τό Σύμβολο τῆς πρώτης. Ἀφοῦ λοιπόν αὐτή ἡ ἅγια Σύνοδος τό διασαφήνισε καί τ' ἀναπλήρωσε καί τό κατέστησε τέτοιο ὅπως τό λέμε σήμερα, ὅλοι οἱ ἀνήκοντες στήν Ἐκκλησία στό ἐξῆς δέν εἶχαν ἄδεια νά προσθέσει κανεὶς ἢ νά γράψει μέσα σ' αὐτό, οὔτε ἓνα γιώτα.

Γιατί τάχα; Ἐπειδή ἡ ἅγια τρίτη Οἰκουμενική Σύνοδος (431), ἡ ὁποία μετά ἀπ' αὐτά συνήλθε στήν Ἐφεσο κατά τοῦ χριστομάχου Νεστόριου, αὐτή λέω, κινούμενη μέ τό θεῖο Πνεῦμα, ἐμπόδισε τόν καθένα μέ στερεή ἀπόφαση, ἀπό τό νά τολμήσει νά προσθέσει ἢ ν' ἀφαιρέσει ἀπ' αὐτό ὡς κι ἓνα γιώτα, προσθέτοντας καί κατάρες κι ἄλλες φορικτές ποινές. Ἀλλά κι ἡ τέταρτη (451) ἅγια καί μεγάλη Οἰκουμενική Σύνοδος ἀκολούθησε τήν ἀπόφασή της καί ὅμοια κι ἡ πέμπτη κι ἡ ἕκτη (680) κι ἡ ἕβδομη (787) καί τελευταία κι ἡ ὄγδοη (879), ὅπως εἶπαμε. Ἀκολούθησαν ὅλες ἡ μία τήν ἄλλη, βεβαιώνοντας καί στερεώνοντας μέ φοβερά ἀναθέματα τή θεόπνευστη ἀπόφαση τῆς τρίτης.

«Ὁρος» ἢ «Τόμος» τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων

Ἀλλά ἐπειδή ἦταν ἀνάγκη καθεμία νά ἐξηγήσει τήν ἀληθινή πίστη καί νά διδάξει στό κόσμο τά ἐναντία τῆς αίρεσης ἐκείνης, γιά τήν ὁποία γινόταν κι ἡ Σύνοδος, τί ἔκαναν οἱ θεῖοι Πατέρες; Βρῆκαν τρόπο, μέ τόν ὁποῖο καί τήν τότε ἀνάγκη ὑπηρετοῦσαν καί τό ἅγιο Σύμβολο διαφύλατταν ἀπαρασάλευτο. Ποιός ἦταν αὐτός ὁ τρόπος; Σέ ξεχωριστό χαρτί, κατέγραφαν λεπτομερῶς τήν ὑπόθεση τῆς Συνόδου ἐξηγώντας παράλληλα μέ λεπτομέρεια τήν αἰτία γιά τήν ὁποία συνάχτηκαν σέ Σύνοδο καί πρὶν ἀποφασίσουν ὅτιδήποτε ἄλλο, ἔγραφαν ὁλόκληρο τό ἅγιο

Σύμβολο. Ήπειτα καθόριζαν τί έπρεπε νά φρονοῦν ἐναντίον τῆς τότε αἰρέσεως (ἐξαιτίας τῆς ὁποίας μαζεύτηκαν) κι ἀκόμα νά μένει ἀμετάβλητο κι ἀπαρασάλευτο τό ἅγιο Σύμβολο τῆς Πίστης, προσθέτοντας κατάρες κι ἀναθέματα, ἐναντίον ἐκείνων πού ἐπρόκειτο νά τολμήσουν νά προσθέσουν ἢ ν' ἀφαιρέσουν κάτι ἀπ' αὐτό. Ὅλη αὐτή τήν ὑπόθεση τήν ὑπέγραψαν ὅλοι οἱ θεῖοι Πατέρες καθεμιᾶς τῶν Συνόδων. Κι αὐτό λοιπόν εἶναι ἐκεῖνο τό ὁποῖο ὀνομάζεται «Ὁρος». Ἐπομένως μέσα σ' αὐτούς τούς Ὁρους τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων περιέχονται τά φρικτά ἀναθέματα ἐναντίον ἐκείνων πού θά τολμήσουν νά βάλουν τό μικρό τους χέρι μέσα στό ἅγιο Σύμβολο τῆς Πίστης.

Ἀνάγνωσι τῶν «Ὁρων» **Κ**αί παρόλο πού θγή-
καμε κάμποσο ἐξω
ἀπό τήν ὑπόθεσή μας,
ὅμως τώρα δεδαιότατα ἀντιλαμβάνεστε καλά, γιά ποιά αἷτια κι ὁ ἱερός Μᾶρκος ζητοῦσε ἀναγκαστικά τήν ἀνάγνωσι αὐτῶν τῶν ὄρων, κι οἱ Λατίνοι τήν ἀπέφευγαν μ' ὄλες τους τίς δυνάμεις. Γιατί πῶς ἦταν δυνατόν ν' ἀκοῦνε μ' εὐχαρίστηση τά συνοδικά ἀναθέματα, τά ὁποῖα ἀμέσως καί χωρίς πολλές ἐξηγήσεις ἔπεφταν πάνω σ' αὐτούς πού τόλμησαν παράτολμα καί διασάλεψαν τό ἁγιότατο Σύμβολο μέ τήν μιαρῆ τους προσθήκη;

Στό τέλος ὅμως δέχτηκαν, ὅπως εἶπα καί παραπάνω, βλέποντας τήν πολλή ἐπιμονή τῶν δικῶν μας, ὅμως ἄν καί δέν ἤθελαν νά γίνει μπροστά σ' αὐτιά ὄλου τοῦ πλήθους ἡ ἀνάγνωσή τους. Ἀλλά γιά νά δείξουν πόσο ἦταν σ' αὐτούς λυπηρό καί πικρό αὐτό τό ἔργο, τί ἐπινόησαν; Πρῶτα, βρῆκαν τρόπο νά μήν εἶναι ἐκεῖ ὄλο ἐκεῖνο τό πλήθος πού συγκεντρωνόταν καί προτύτερα. Δεύτερον, τό ἅγιο Εὐαγγέλιο

πού στίς ἄλλες συνελεύσεις βρισκόταν στή μέση ἀνοιχτό, τότε βρῆκαν τρόπο νά εἶναι κλειστό. Τρίτον, οἱ λαμπάδες ἦσαν σβησμένες κι ὄχι ἀναμμένες ὅπως πρῖν. Τέταρτον, τ' ἀγάλματα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου δέν στέκονταν ὄρθια στό ἀλτάριο ὅπως πάντα, ἀλλά γυρισμένα σέ ὑπία θέση, δηλαδή ἀνάσκελα. Στ' ἀλήθεια (λέω ἐγώ), ἔτσι ἔκαναν, ὅπως ἔπρεπε νά κάνουν.

Ἐπειδή τό νά εἶναι τό Εὐαγγέλιο ἀνοιχτό, μπορεῖ νά σημαίνει ἴσως πῶς ὁ Ἰησοῦς εἶναι ἔτοιμος μέ τήν ἀγκαλιά του ἀνοιχτή, γιά κείνους πού δέν ἀθετοῦν τά θεῖα του λόγια. Ἀλλά γιά κείνους πού διαστρέφουν τά λόγια Του, γι' αὐτό τούς ἀναθεματίζουν οἱ Οἰκουμενικές Σύνοδοι καί πρῖν ἀπ' αὐτές ὁ μέγας Ἀπόστολος Παῦλος λέγοντας, «ἄν σᾶς κηρύξει κάποιος διαφορετικό εὐαγγέλιο ἀπό κείνο πού σᾶς κηρύξαμε, αὐτός ἄς εἶναι ἀνάθεμα», γι' αὐτούς λοιπόν πού διαστρέφουν τήν πίστη τήν ἔχει κλειστή τήν ἀγκαλιά Του. Κι αὐτό, δίχως ἄλλο σήμαινε ἐκείνη τή μέρα τό κλεισιμο τοῦ εὐαγγελίου, παρόλο πού μπορεῖ καί νά μήν τό ἔκαναν ἐκεῖνοι μέ τέτοιο σκοπό. Ἀλλά λέω ὅτι σήμαινε αὐτό, πῶς δηλαδή, ἀφοῦ οἱ Λατίνοι μέσα στήν λεγόμενη κατ' αὐτούς οἰκουμενική σύνοδο καί στό καθολικό κριτήριο συναίνεσαν νά δεχτοῦν στά κεφάλια τους, τούς ἀναθεματισμούς ὄλων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καί πρῖν ἀπ' αὐτές ἀκόμα τό ἀνάθεμα ἀπό τόν Ἀπόστολο Παῦλο, σήμαινε λέω, πῶς εἶναι ἀδύνατο στό ἐξῆς νά ἔχουν αὐτοῖ εἴσοδο στή Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν τήν ὁποία διακηρύσσει κι ἐπαγγέλλεται τό ἱερό Εὐαγγέλιο, γιά τούς ὀρθόδοξους χριστιανούς.

Εἶναι εὐκολο ἀπ' αὐτό νά καταλάβουμε καί τή σημασία τῶν σβησμένων λαμπάδων, δηλαδή ὅτι ὄντας ἀφορισμένοι κι ἀναθεματισμένοι ἀπ' ὄλες τίς Οἰκουμενικές Συνόδους καί πρό πάντων ἀπό τόν Ἀπόστολο, ἀκολουθεῖ τό νά εἶναι καί

σκοτεινοί και στερημένοι από θεία ἔλλαμψη. Γιατί τό φῶς τῶν λαμπάδων στήν Ἐκκλησία, ὅπως ἐξηγεῖ ὁ θεῖος Γερμανός ὁ ὁμολογητής, ὑποδηλώνει τό φῶς τῆς θείας χάριτος.

Ἄλλά και τό πέσιμο τῶν ἀνδριάντων, δηλαδή τῶν εἰκόνων τοῦ Πέτρου και Παύλου, τί ἄλλο ἐπρόκειτο νά σημαίνει, παρὰ πῶς ὁ μισητός Πάπας κλώτσησε κι ἀνέτρεψε τήν ἀποστολική τους θεολογία και ντρόπιασε τό ἀποστολικό τους ἐπάγγελμα παίρνοντας αὐτός ἐξουσία στόν ἑαυτό του, ὡς διάδοχος τάχα ἐκείνων, τήν ὁποία οὔτε καν σζέφτηκαν ἐκεῖνοι οἱ τρισμακάριοι Ἀπόστολοι νά τοῦ τήν δώσουν. Ἄλλά ἄς δοῦμε τί κατόρθωσε ὁ ἱερός Μᾶρκος μέ τήν ἀνάγνωση τῶν Συνοδικῶν Ὅρων.

Ἦταν βέβαια ἀρκετή κι ἀπό μόνη της ἡ ἀνάγνωση τῶν Ὅρων γιά νά ἐπιφέρει κατά τῶν Λατίνων τήν τέλεια καταδίκη. Ἄλλά δέν στάθηκε μόνο σ' αὐτό ἐκεῖνος ὁ πνευματικός ρήτορας τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀλλά παρουσίαζε κι ἀπό τόν πνευματικό θησαυρό ὅσα ἦταν ἀναγκαῖα, δηλαδή προανάγγειλε κάθε Ὅρο μέ τά κατάλληλα προλεγόμενα. Καί στό τέλος τοῦ καθενός Ὅρου ἔκανε ἀναγκαιότατες και ὠφελιμότητες ἐρμηνεῖς και στοχασμούς δίκαιους κι ἐπακόλουθους, ἐξηγώντας και διασαφηνίζοντας τήν ἀνάγκη πού εἶχε καθεμιά ἀπό κεῖνες τίς Συνόδους νά κάνει προσθήκη στό ἅγιο Σύμβολο. Κι ὡστόσο, ὄχι μόνο δέν τόλμησε στό Σύμβολο νά προσθέσει καμιά Σύνοδος κάτι, ἀλλά μάλιστα τό περιτείχισαν και τό περιφραξαν ὄλες ὁμόφωνα, μέ τρομερές κατάρες κι ἀναθέματα.

Συμπεράσματα μετά τήν ἀνάγνωση τῶν «Ὅρων»

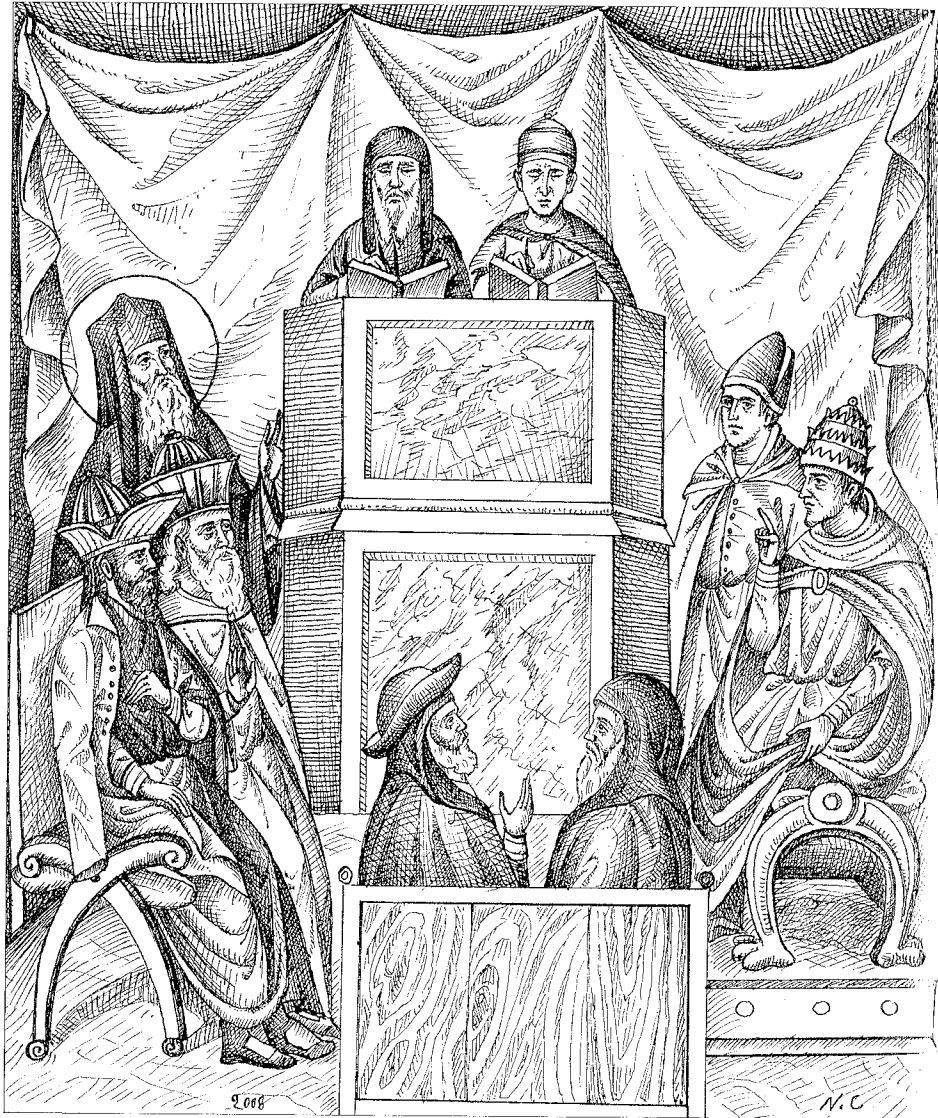
Καί τί κατόρθωσε Κλέγοντας αὐτά και τά παρόμοια; Θέλω νά τό ἀκούσετε αὐτολεξεῖ ἀπό τόν φιλαληθέστατο ἱστορικό, τοῦ ὁποίου τά λόγια εἶναι τά ἐξῆς:

«Ὅσοι ἀπό τούς ἔγκριτους Λατίνους παρευρίσκονταν ἐκεῖ, ἢ ἀπό τούς ἐνάρετους μοναχούς γιατί ἦταν πολλοί ἀπ' αὐτούς (ἦταν τότε, ἀλλά ὄχι και σήμερα), πού ἀκολουθοῦν ὄντως τό μοναχικό πολίτευμα, ὅταν ἀκουσαν τούς Ὅρους κι αὐτά πού ἔλεγε ὁ Ἐφέσου, ἔλεγαν ὅτι ἐμεῖς οὔτε εἶδαμε, οὔτε ἀκούσαμε ποτέ αὐτά, οὔτε μᾶς δίδαξαν γι' αὐτά οἱ δάσκαλοί μας, και τώρα βλέπουμε ὅτι οἱ γραικοί (Γραικούς μᾶς ὀνομάζουν ἐξαρχῆς οἱ Λατίνοι ἐμᾶς τούς Ἀνατολικούς), τά λένε πῶς ὀρθά ἀπό μᾶς κι ὄλοι θαύμαζαν τόν Ἐφέσου». Αὐτά λέει ὁ Συρόπουλος.

Ἄλλά τί νά ἔλεγαν τάχα ἐκεῖνα τά πλήθη θαυμάζοντας τόν Ἐφέσου; Τά ἔγραψε ὁ ἀγαπητός του ἀδελφός, ὁ προαναφερόμενος Ἰωάννης ὁ Νομοφύλακας, στό δέκατο κεφάλαιο τῶν θαυμασῶν του ἀντιρρητικῶν στόν ψευδώνυμο ὄρο τῆς ἀσύστατης ἔνωσης, δηλαδή:

«Αἰωνία ἡ μνήμη σου ἅγιε Ἐφέσου. Καί πάλι, καλός εἶσαι ἐσύ, ὦ μακάριε ἀνθρώπε τοῦ Θεοῦ. Καί πάλι, Πνεῦμα Ἅγιο ὁμιλεῖ διά τοῦ στόματός του». Αὐτά κι ἄλλα παρόμοια ἔλεγαν ἐπευφημοῦντες, σ' ἀλήθεια κατάπληκτοι κι ἀπορώντας γιά τήν ἐναργῆ και καθαρή ἀλήθεια τῶν λόγων του.

Κι ἀλήθεια, ἂν δέν ἔσταν ἐμπόδιο, ἡ ἑσφορικὴ ὑψηλοφροσύνη και τό σατανικό παπικό πείσμα, τίποτα δέν θά ἔλειπε γιά νά γίνε ἐκείνη τῆ μέρα θεοφιλῶς κι ἀποστολικῶς ἡ τόσο πολυπόθητη ἔνωση. Γιατί ὁ θεόσοφος δάσκαλος ἀπέδειξε τρανότητα μέσω τῶν Συνοδικῶν Ὅρων, και μ' ὄρατα

κι άπτά, για νά τό πῶ ἔτσι, ἐπιχειρήματα ὅτι κάθε λογῆς προσθήκη στό ἅγιο Σύμβολο, ἄς εἶναι κι ἀληθινή, ἐμποδίζεται ἀπό τήν αὐθεντία τῶν ἱερῶν Συνόδων καί ὅποιος κάνει κάτι τέτοιο, εἶναι αὐτοκατάκριτος καί πολύ περισσότερο ὅταν ἡ προσθήκη εἶναι ψευδῆς καί δλάρσφημη.

Γι' αὐτό καί ὅλοι θαύμαζαν τόν Ἐφέσου καί τόν θαύμαζαν δίκαια, γιατί σχεδόν πεντακόσια χρόνια μετά, στήν καρδιά τῆς Ἱταλίας, στό κέντρο τοῦ λατινισμοῦ, ἀέναντι στό πρόσωπο τοῦ ἰσόθεου Πάπα, αὐτός ὁ θεόσοφος ρήτορας στηλίτευσε τόν παπισμό καί κήρυξε καί φώναξε κατά τῶν Λατίνων τούς ἀναθεματισμούς ὄλων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων κι ἀπέδειξε σαφέστατα κι ἀναντίρρητα, ὅτι ἰσχυριζόμενοι πῶς εἶναι σοφοί, μωράθησαν.

Ἡ ἀντίδρασι τῶν Παπικῶν μετά τήν ἀνάγνωσι τῶν Ὅρων

« Ἐμεῖς οὔτε τά
« εἶδαμε, οὔτε
τ' ἀκούσαμε ποτέ
αὐτά, οὔτε μᾶς δι-
δαξαν γι' αὐτά οἱ

δάσκαλοί μας ... (λέει) κι ὅλοι θαύμαζαν τόν Ἐφέσου», λέγοντας δηλαδή ἐκεῖνα πού εἶπαμε παραπάνω.

Αὐτό τό πρόβλεψαν πολύ καλά οἱ προστάτες τοῦ ψεύδους καί γι' αὐτό ἀγωνίστηκαν μ' ὄλες τους τίς δυνάμεις γιά νά τό ἐμποδίσουν. Ἀλλά τό αἰσθάνθησαν ἀκόμα περισσότερο, ὅταν ἔμαθαν καί ἄκουγαν πῶς τά πλήθη σκανδαλίζονται βλέποντας φανερά πῶς εἶναι πλανεμένα. Γι' αὐτό καί φρόντισαν τό γρηγορότερο τάχα ν' ἀπολογηθοῦν σέ κείνα τ' ἀναντίρρητα δίκαια. Ἀλλά οἱ ἀπολογίες τους δέν χρησίμευσαν σέ τίποτα ἄλλο, παρά νά ἐπιβαρύνουν καί νά φορτώσουν τήν ἀκοή τοῦ πλήθους μέ τίς φλυαρίες καί τίς ἀπερα-ντολογίες τους, μιλώντας τρεῖς μέρες στή σειρά, τόσο ὥστε

(ὅπως γράφουν τά ἴδια τά πρακτικά ἐκείνης τῆς ψευτοσυνόδου), οἱ ἐκεῖ διορισμένοι γραμματεῖς πού ἔγραφαν τοὺς λόγους τῶν διαλεγόμενων, βλέποντας πὼς τά λεγόμενα δέν χρησίμευαν καθόλου στὴν ὑπόθεση, δέν ἔκριναν ἀναγκαῖο οὔτε νά τά γράψουν.

“Ὑστερα ἀπ’ αὐτές τίς μακροσκελεῖς φλυαρίες, ἀνέλαβε τὸν ἀγώνα τῆς διάλεξης ὁ προαναφερόμενος Ἰουλιανὸς (καρδινάλιος Καισαρίνη), πού ὅπως τὸν περιγράψαμε, ἦταν καὶ μνημονικότατος καὶ διαλεκτικότατος ἀλλὰ μάταια σηκώθηκε ἐναντίον τῆς ἀλήθειας, μόνο καὶ μόνο γιὰ νά ντροπιαστεῖ δεύτερη φορά κι αὐτός κι οἱ ὁμόφρονες μ’ αὐτόν. Ἔπαθε κι αὐτός, ἐκεῖνο πού ἔπαθε πρὶν κι ὁ σοφιστὴς Ἰωάννης ὁ Ἰσπανός (ὁ Τουρκοεμάδα), δηλαδή μὴν ἔχοντας τί ν’ ἀπαντήσει στίς θεόπνευστες ἐρωτήσεις τοῦ Μάρκου, ἔδωγαινε ἀπὸ τό προκείμενο κι ἀπαντοῦσε ἐκτός θέματος. Ἀλλὰ ὁ θεῖος Μάρκος τὸν πίεξε ἔντονα ν’ ἀπαντᾷ στό προκείμενο κι οἱ ἀπαντήσεις του νά εἶναι σύντομες. Ἀλλὰ ἐκεῖνος ξέφευγε σοφιστικά κι ἀπαντοῦσε ἄλλα ἀντὶ ἄλλων κι ἐπιμήκυνε ὑπερβολικά τίς ἀπαντήσεις του, γιὰ νά μὴν φαίνεται πὼς δέν ξέρει τί ν’ ἀπαντήσει.

Καὶ τί ἐπακολούθησε μετὰ ἀπ’ αὐτά; Πάλι οἱ ἐκεῖ παρόντες ἀκροατές, διακρίνοντας ὡς λογικοὶ τὴν ἀλήθεια καὶ περισσότερο οἱ ἐρημίτες κι ἔγκλειστοι μοναχοί, πού τότε ἀφήνοντας τὴν ἡσυχία τους ἔτρεχαν ἐκεῖ γιὰ τίς ἀνάγκες τῶν διαλέξεων περὶ πίστεως, αὐτοί, λέω, ὅλοι ἔλεγαν φανερά καὶ μὲ θάρρος, ὅτι ὁμολογουμένως οἱ Γραικοὶ κρατοῦσαν τὴν ἀληθινὴ πίστη καὶ τηροῦσαν τά ὑγιῆ δόγματα. Γι’ αὐτό, ἐπειδὴ αὐτό διαφημιζόταν φανερά, οἱ αὐλικοὶ τοῦ Πάπα, ἀγανακτώντας ὑπερβολικά ἐπειδὴ κάποιοι Λατίνοι μοναχοὶ διακρίνουν καὶ καταλαβαίνουν τὴν ἀλήθεια, τὴν ὁποία αὐτοὶ δέν μπόρεσαν νά ἐπισκιάσουν μ’ ὅλες τίς μακρολογίες

καὶ τίς φλυαρίες τους, φώναξαν τοὺς μοναχοὺς κι ἄλλους τοὺς ἔδωξαν, ἄλλους τοὺς ἔκλεισαν τό στόμα καὶ μ’ ἀπειλές καὶ προσταγές τοὺς ἔκαναν νά σιωποῦν, λέγοντάς τους πὼς εἶναι ἀπαίδευτοι κι ἀγράμματοι τῆς θεολογίας καὶ γι’ αὐτό στό ἔξις νά σιωποῦν καὶ νά μὴ μιλοῦν καὶ ταράζουν τό λαό²⁰.

Νά λοιπὸν πού ἀκούσατε τί κατόρθωσε στίς παρούσες διαλέξεις ὁ θεόσοφος ρήτορας τῆς Ἐκκλησίας μας. Δηλαδή φανερά καὶ ὁμολογουμένως τοὺς ἀπέδειξε, πὼς εἶναι κάτω ἀπὸ τ’ ἀναθέματα τῶν ἱερῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ πρόκειται νά μείνουν ἔτσι στὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα.

20. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ στὴν ἐποχὴ μας. “Ἄν πεῖς τὴν γνώμη σου γιὰ τίς οἰκουμενιστικὲς συνελεύσεις, ὅτι δέν ἔχουν καμιά σχέση μὲ τὴν πίστη στὸν Ἰησοῦ Χριστό. “Ἄν ἐπίσης ἀναφερθεῖς στίς φιλοπαλικὲς πέρα δῶθε συναντήσεις ἢ στίς φιλοπροτεστάντικες συνεδριάσεις μὲ θεολογικά «λάιφ στυλ» θέματα, ἀμέσως σέ δγάζουν ἀγράμματο, ἀπάνθρωπο ἢ ὅτι τοὺς κατέβει στό οἰκουμενιστικὸ παγκοσμιοποιημένο κεφάλι τους. “Ἐτσι ἐξυψώνουν τὴν ἀγάπη τους γιὰ τοὺς αἵρετικούς ὡς ἔργο δὴθεν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ συκοφαντοῦν τὴν ἀληθινὴ ἀγάπη γιὰ τὴν ὀρθὴ πράξη καὶ τὴν ὀρθὴ πίστη τὴν ὁποία οἱ θεόπνευστοὶ Πατέρες μᾶς παρέδωσαν μὲ τὴν δράση τους καὶ τά συγγράμματά τους. Τελικά μᾶλλον ἐφαρμόζουν οἱ οἰκουμενιστές τό εὐαγγελικὸ ρητό τους: «ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν ἀγάπη τῶν αἵρετικῶν καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτῶν, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν», μοντέρνα σύγχρονη πρωτοποριακὴ πίστη.

Διάσπαση καὶ λιποταξία
ἀπὸ τὴν ὀρθή πίστι
μερίδας Ἀνατολικῶν

ἐκείνη τή στιγμή, ἦταν μαζί μέ τόν ἱερό Μάρκο κι ὄλοι σχεδόν οἱ ὑπόλοιποι τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Καί παρόλο πού αὐτός ἦταν ὁ ἔξοχος ἀγωνιστής, τῶν ἄλλων ἢ βοήθεια ἦταν εἴτε ἀποῦσα εἴτε μηδαμινή, τουλάχιστον δέν ἦταν ἐχθροί, δέν πολεμοῦνταν κι ἀπό τούς δικούς του ὁ Μάρκος. Ἀλλά στή συνέχεια, ἀλίμονο, οἱ ἄλλοι ὄχι μόνο δέν βοήθησαν, ἀλλά ἄρχισαν νά εἶναι καί ν' ἀναγνωρίζονται σάν ἐχθροί καί πολέμοι αὐτοῦ τοῦ Μάρκου ἀλλά πολύ περισσότερο καί πολέμοι τῆς ἀλήθειας.

«Γιατί σέ μᾶς, πού ὀφείλαμε νά εἴμαστε σύμμαχοί του, ἀντί γιά τέτοιους, ἀλίμονο, ἔβρισκε ἐχθρούς». Αὐτά εἶναι λόγια τοῦ σοφότατου Σχολάριου.

Ἦ Ο Νικαίας Βησσαρίων, ἀφοῦ εἶπε ἕνα λόγο πού εἶχε συνθέσει ὁ προαναφερόμενος Σχολάριος, ὅπως τό μαρτυρεῖ ὁ ἱστορικός, σταμάτησε καί βουδάθηκε στή συνέχεια κι ἄρχισε ὁ ἀποστάτης καί ματαιόδοξος, νά ὀνειρεύεται τήν καρδιναλική πορφύρα, μέ τήν ὁποία, ὅπως λένε μερικοί, ὑπόσχονταν νά τοῦ ἱκανοποιήσουν τή φιλοδοξία του.

Ἦ Προαναφερόμενος Γρηγόριος, ὁ μᾶλλον σατανικός παρὰ πνευματικός Γρηγόριος καί κάποιος δάσκαλος Ἀμηρουτζής, λιώνοντας ἀπό φθόνο γιά τόν ἅγιο ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ, σέ μία συνέλευση πού κατατρόπωνε τό σοφιστή κι ἀπεραντολόγο Ἰουλιανό μέ τήν ἀκαταμάχητη δύναμη τῶν λόγων του, καί θριάμβευε μέ τήν ἀλήθεια στό μέσο τῆς συνόδου καί δεχόταν ἐκεῖνα τά χειροκροτήματα ἀπό τούς ἔγκριτους Λατίνους καί μοναχοῦς, σάν νά λέμε ἀπό τούς ἐναντίους, κι ἀνα-

Ἀλλά ἀλίμονο, αἰσθάνομαι στήν ψυχή μου ἀμηχανία καί θλίψη γιά τή συνέχεια τῆς διήγησης. Ὡς

γνωρίζοταν καί κηρυσσόταν ὡς πνευματοφόρος, τότε λέω, ἐκεῖνοι οἱ τρισκακοδαίμονες, ὁ ψευδοπνευματικός κι ὁ Ἀμηρουτζής, κάθισαν κι οἱ δύο σ' ἕνα μέρος, δηλαδή πίσω καί μακριά, ἀπέναντι ἀπό τόν ἅγιο κι ἐκεῖ καθισμένοι εἰρωνεύονταν ἐμπαίζοντας καί περιγελώνοντας κρυφά τά λεγόμενά του.

«Ἔτσι συνηγοροῦσαν καί συναγωνίζονταν ἀντίθετα οἱ δικοί μας στόν προασπιστή τῆς Ἐκκλησίας μας, πού ἀγωνίζοταν στό στάδιο ὑπέρ τῆς εὐσέβειας».

Αὐτολεξεῖ τά λέει αὐτά ὁ φιλαληθέστατος Συρόπουλος, ὁ ὁποῖος ἦταν κι αὐτός ἐκεῖ παρῶν καί ἄκουγε τόν ἀγωνιστή καί προασπιστή τῆς Ἐκκλησίας κι ἔβλεπε τίς εἰρωνίες καί τίς ἄσεμνες χειρονομίες ἐκείνων τῶν προδοτῶν. Γι' αὐτό κι ἀγανακτώντας ὁ δύστηχος καί λυπημένος σφοδρᾶ βλέποντας τήν τόση ἀθλιότητα, μέ δάκρυα κι ἀναστεναγμούς, μᾶς ἄφησε γραμμένο αὐτό τό ἐπιφώνημά του: «Ἔτσι συνηγοροῦσαν καί συναγωνίζονταν ἀντίθετα οἱ δικοί μας στόν προασπιστή τῆς Ἐκκλησίας μας, πού ἀγωνίζοταν στό στάδιο ὑπέρ τῆς εὐσέβειας». Τό ἔγραψα καί δεύτερη φορά, γιατί παρόλο πού εἶναι λυπηρό γιά τήν ἐπιβουλή καί τήν ἀγνωμοσύνη ἐκείνων, ταυτόχρονα εἶναι καί χαροποιό, γιατί φανερώνει πόσο ἄξιος εἶναι ὁ ἔπαινος γιά τόν Μάρκο, ἐκείνου πού προβάλλουμε ἐμεῖς γιά νά ἐπαινεῖται. Κι ὁ φθόνος τῶν ἐχθρῶν του δέν κατάφερε τίποτα ἄλλο, παρὰ ν' ἀναδείξει ἀκόμα πιό λαμπρό καί πιό ἔνδοξο αὐτόν πού φθονοῦσαν. Γι' αὐτό καί δίκαια ἐκεῖνοι οἱ ἀποστάτες ὀνομάζονται φθονεροί κι ἐπίδουλοι καί προδότες τῆς δικῆς τους Ἐκκλησίας, πονηρᾶ δημιουργήματα καί σκεύη τῆς ἀπώλειας, ἐνῶ αὐτός ὀνομάζεται ἄριστος ἀθλητής καί γενναῖος ἀγωνιστής κι ἀκατάβλητος κι ἀνίκητος πρόμαχος τῶν Πατέρων του, καλός μαθητής καλῶν δασκάλων καί καύχημα καί δόξα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἄλλά ἐκεῖνοι, παρακινούμενοι ἀπό τό διαβολικό φθόνο ἔτοι φέρονταν πρὸς τόν ἅγιο καί περισσότερο κατά τῆς εὐσεβοῦς πίστεως, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἐκεῖνος ἀγωνιζόταν ἐνθερμα. Στὴ συνέχεια ὁμως, κι ἄλλοι πολλοί, μὴ μπορῶντας ν' ἀντέξουν τὴ φωτιά τῶν πειρασμῶν, δηλαδή τίς ἐκεῖ κακοπάθειες καί ταλαιπωρίες κι ἄλλοι ὑπηρετώντας τίς ἐπιθυμίες τοῦ βασιλιᾶ, ἄρχισαν σιγά σιγά νά προδίδουν τὴν πατρικὴ εὐσέβεια καί νά παρεκλίνουν θέλοντας καί μὴ πρὸς τόν παπισμό. Ἔτσι ὁ προστάτης τῶν ὀρθῶν δογμάτων, ὁρέθηκε στό τέλος μόνος, ἐγκαταλελειμμένος σχεδόν ἀπ' ὅλους. Γι' αὐτό ἀναγκαστικά εὗρισκε ἐχθρούς, ὄχι μόνο αὐτούς πού εἶχε ἀπό τὴν ἀρχή, δηλαδή τούς παπιστές, ἀλλά χειρότερα ἀκόμα, τούς δικούς του, τούς ὁμόπιστους, τούς ὁμογενεῖς καί τούς ὁμόδοξους.

«Γιατί σέ μᾶς, πού ὀφείλαμε νά εἴμαστε σύμμαχοί του, ἀντί γιὰ τέτοιους, ἀλίμονο, ἔβρισκε ἐχθρούς» (Σχολάριος).

**Παρασκίνια καί
οἰκονομικὴ τρομοκρατία**

Εἶναι ὁμως καλό καί εἴσως ὁ καιρὸς τό ἐπιτρέπει, ἐπειδὴ ἀναφέραμε ἐκεῖνες τίς κακοπάθειες, νά ποῦμε λίγο καί γι' αὐτές, ὅσο συμβάλλει στὴν παροῦσα ὑπόθεση, γιὰ νά φανεῖ ἡ ποιότητα τῆς δῆθεν ἐμπιστοσύνης καί τῆς ψευδοκαλοκαγαθίας τῶν παπιστῶν πρὸς τούς δικούς μας κι ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο ἔγινε τέλος πάντων ἡ κάκιση καί ψυχοφθόρα ἐκείνη ἔνωση. Ἀπὸ αὐτά μάλιστα θά λάμπει τό γενναιοτάτο κι ἀήτητο φρόνημα τοῦ δικοῦ μας ἥρωα, γιατί ἐκεῖνα τά μέσα καί οἱ τρόποι πού ὅλους τούς ἄλλους τούς ὀδήγησαν στὴν προδοσία κι ἀπώλεια, σ' αὐτὸν τόν Μᾶρκο ὑπῆρξαν ἄσκηση μεγάλης ὑπομονῆς καί καρτερίας καί αἰτία ἀθάνατης καί μακάριας δόξας.

Ὅταν οἱ δικοί μας ἔφτασαν στὴ Βενετία, ἀφοῦ τοὺς ὑποδέχτηκαν ὁ δούκας κι οἱ ἔγκριτοι τῆς Βενετίας καί τοὺς ἀνάπαυσαν μέ μεγάλη τιμὴ καί φιλανθρωπία, τοὺς ἔδωσαν ὕστερα καί συμβουλή νά μὴν πᾶνε ἀμέσως στὸν Πάπα, ἀλλά νά σταθοῦν καί νά σκεφτοῦν μέ ὑπομονή, ποῦ τοὺς συμφέρει καλύτερα νά πᾶνε, στὸν Πάπα ἢ στὴν σύνοδο στὴ Βασιλεία γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε πρῖν. Καί τό ἔλεγον αὐτό, ἐπειδὴ ἤξεραν, ὅτι ὅταν ἦταν ἀκόμα στὴν Κωνσταντινούπολη, ἔστειλαν μῆνυμα καί στὴ σύνοδο ἐκείνη μήπως καί τοὺς δέχονται νά πᾶνε κι αὐτοὶ ἐκεῖ καί νά διαλεχθοῦν μέ κείνους γιὰ τὴν πίστη. Αὐτὴ τὴν πρόταση μετὰ χαρᾶς τὴν δέχτηκαν οἱ συνοδικοὶ τῆς Βασιλείας κι ἀντάλλαξαν μεταξὺ τους συμφωνητικὰ γράμματα κι ἔστειλαν πλοῖα καί ὑποσχέθηκαν νά καλύψουν τὰ ἔξοδα κι ὅλα τ' ἀπαραίτητα γιὰ νά ξεκινήσουν ἀπὸ τὴν Πόλη, τὰ ὁποῖα τ' ἀθέτησαν ὅλα ὕστερα, γιὰ νά πᾶνε στὸν Πάπα ἀφοῦ τοὺς μετέπεισαν οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὸν Πάπα.

Γι' αὐτό λοιπὸν οἱ ἄρχοντες τῆς Βενετίας τοὺς ἔλεγον νά στοχαστοῦν μέ ὑπομονή μήπως τοὺς συμφέρει καλύτερα νά πᾶνε στὴ σύνοδο στὴ Βασιλεία. Ὅταν τὰ ἔμαθαν αὐτὰ οἱ περὶ τὸν Πάπα, γιὰ νά μὴν τύχει καί πᾶνε στὴ Σύνοδο στὴ Βασιλεία πού ἦταν ἐνάντια καί πολέμια τοῦ Πάπα, θάλθηκαν νά προτρέπουν καί νά παρακινοῦν ἔντονα τὸν Βασιλιά καί τὸν Πατριάρχη, γιὰ νά ξεκινήσουν μία ὥρα νωρίτερα. Γι' αὐτό καί γιὰ νά κερδίσουν τὴ γνώμη τους καί πρῖν ζητήσουν τὰ ἔξοδα, μοίραζαν τὰ φλουριά πλουσιοπάροχα.

«Βασιλιά, (εἶπε ὁ διορισμένος στὴν ἐπιστασία τῆς διανομῆς), ἔχω προσταγὴ ἀπὸ τὴ μακαριότητά του, νά δώσω λίγων ἡμερῶν ἔξοδα, ὅσα ὀρίζει ἡ βασιλεία σου νά δώσω.»

Ὁ Βασιλιάς ἀπάντησε: «Ἐπειδὴ εἶναι γιὰ λίγες μέρες, δῶσε πεντακόσια».

Κι ὁ παπιστὴς ἀπάντησε ὅτι:

«Ἄν καὶ ὄρισες πεντακόσια, ἐγὼ δίνω ἑξακόσια. Ρώτησε τὸν Πατριάρχη κι εἶπε τριακόσια». Κι αὐτὸς εἶπε πάλι:

«Ὅρισες τριακόσια, ἐγὼ δίνω τετρακόσια».

Ἦ, μεγάλη προθυμία κι ἀφθονία! Λίγες μέρες μετὰ ἔρχεται ἄλλος ἀπὸ τὸν Πάπα, καὶ φροντίζει νὰ τοὺς παρακινήσει νὰ ξεκινήσουν τὸ γρηγορότερο καὶ ξανά δίνονται πολλά φλουριά χωρὶς νὰ ζητηθοῦν, στὸν βασιλιά 1600 κι ἄλλα τόσα στὸν Πατριάρχη. Κι ἐπιπλέον στὸν Πατριάρχη ξεχωριστά, ἀργυρὲς πιατέλες καὶ λεκάνη ἀργυρὴ γιὰ τὸ νίψιμο τοῦ προσώπου του. Ἔτσι ὑποδουλωμένοι μὲ τέτοιους τρόπους καὶ τέτοια μέσα, πῆγαν μὲ τὸ μέρος τοῦ Πάπα. Ἐκεῖνοι λοιπόν, πού στή Βενετία μοίραζαν τὸ χρυσὸ μὲ τόση γενναιότητα, στή Φερράρα δὲν εἶχαν πλέον τὴν ἴδια προθυμία.

Ἀντίθετα, ὅταν οἱ δικοὶ μας ἀντιστάθηκαν στὴν πρωτοκαθεδρία τοῦ Πάπα, γιατί, παρὰ τὴν ἀρχαία συνήθεια, ζητοῦσε νὰ καθίσει πάνω ἀπὸ τὸ βασιλιά, ἀμέσως σταμάτησαν τὸ σιτηρέσιο, παρόλο πού εἶχαν συμφωνήσει ἐγγράφως νὰ δίνεται κάθε μῆνα, ὅπως εἶπαμε. Κι ὅσο οἱ δικοὶ μας δὲν συμφωνοῦσαν νὰ ὀρίσουν τίς καθέδρες ὅπως ἤθελαν ἐκεῖνοι, οὔτε τὸ σιτηρέσιο δόθηκε. Ἀλλὰ δόθηκε μόνο ὅταν ἔστησαν τὸν ἑσφορικὸ τοῦ θρόνου ὅπως ἤθελαν. Αὐτὸ τὸν τρόπο μεταχειρίστηκαν καὶ στή συνέχεια καὶ πότε περνοῦσαν δύο μῆνες, πότε τρεῖς, πότε πέντε καὶ δὲν γινόταν καμιά ὑπόμνηση γιὰ τὸ σιτηρέσιο. Ἀλλὰ τί λέω ὑπόμνηση; Ζητοῦνταν καὶ ζητοῦνταν ἐπίμονα καὶ μὲ πολλές δεήσεις ἀλλὰ μάταια γινόταν κάθε δέηση. Ἐπρεπε πρῶτα νὰ συγκατανεύσουν σ' ὅτι ἤθελαν ἐκεῖνοι καὶ τότε νὰ δοθεῖ, ἀλλὰ καὶ τότε ἐλλιπὲς καὶ ὄχι ὀλόκληρο. Γι' αὐτὸ κι ἀναγκάζονταν οἱ δύστυχοι, ἄλλοι νὰ πουλοῦν ἂν εἶχαν τίποτα ἄξιο λόγου, κι ἄλλοι νὰ δάλλουν ἐνέχυρο κι αὐτὰ τὰ ἴδια τ' ἀρχιερατικὰ τους ἐνδύματα, γιὰ ν'

ἀποκτήσουν μερικὰ ἔσοδα νὰ ζήσουν καὶ νὰ μὴν πεθάνουν ἀπὸ λιμό. Καὶ δὲν ἀναφέρω τίς χαμαικοιτίες τῶν περισσότερων πού δὲν εἶχαν οὔτε κρεβάτι οὔτε στρώμα γιὰ ν' ἀναπαυτοῦν λίγο, οὔτε τὴν ἐποχὴ τοῦ παγετοῦ. Κι ὄχι γιὰ δέκα μέρες, ἢ τρεῖς ἑβδομάδες, ἢ τὸ πολὺ γιὰ ἓνα ἑξάμηνο. Ἀλλὰ σχεδὸν τρία χρόνια ὑπέφεραν οἱ ταλαίπωροι αὐτὲς τίς μεγάλες καὶ μακροχρόνιες κακοπάθειες κι ἐκεῖνα τ' ἀθεράπευτα κακά. Ἀθεράπευτα βέβαια, γιατί δὲν μπορούσε κανεὶς οὔτε νὰ φύγει καὶ νὰ γλιτώσει, γιατί δόθηκε βασιλικὸ πρόσταγμα στοὺς θυρωροὺς τῆς πόλης, νὰ μὴν ἀφήνουν Γραικοὺς πού δὲν ἔχει δούλα, δηλαδή διαβατήριό ἀπὸ τὸ βασιλιά νὰ δγαίνει ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα. Κάποιοι κληρικοὶ πιεζόμενοι ἀπὸ τὴν ἀνάγκη βρῆκαν τρόπο κι ἔφυγαν γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη. Καὶ ὁ Πατριάρχης ἔγραψε ἀμέσως στὸν ἐπίτροπό του, νὰ θέσει σ' ἀργία κι ἂν περιφρονήσουν τὴν ἀργία καὶ λειτουργοῦν, νὰ προστάξει τοὺς ὑπηρέτες νὰ τοὺς δγάλουν στή λεγόμενη λεωφόρο τοῦ Μιλίου, κι ἐκεῖ νὰ τοὺς δείρουν καταγῆς. Νὰ μὲ ποιούς τρόπους προχωροῦσε ἐκείνη ἡ ψευδοσύνοδος στό σκοπὸ τῆς, δηλαδή στήν ἔνωση, τοὺς ὁποίους τρόπους τοὺς αὔξησαν ἀκόμα περισσότερο, ὥσπου ἔφτασαν αὐτοὺς τοὺς ἄθλιους στό σημεῖο τῆς ἔσχατης ἀνάγκης.

Πρὸς ἀλλαγὴ τόπου
καὶ τοῦ θέματος

Ὅταν ἔμαθε ὁ βασιλιάς τὴν φυγὴν τῶν κληρικῶν κι ἐπειδὴ φοβήθηκε νὰ μὴν ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμά τους καὶ πολλοὶ ἄλλοι καὶ συγχρόνως θέλοντας νὰ περισφίξει ἀκόμα περισσότερο αὐτοὺς πού ἐναντιώνονταν στοὺς σκοποὺς τῆς ψευδοένωσης, συσκέπτεται μὲ τὸν Πάπα κι ἀποφασίζουν νὰ μεταφέρουν τὴ Σύνοδο στό ἑσωτερικὸ τῆς Ἰταλίας κι ἐκεῖ νὰ

συζητήσουν όχι πλέον σχετικά με τήν προσθήκη, ἄν ἔγινε καλῶς ἢ κακῶς στό ἅγιο Σύμβολο, ἀλλά γιά τό δόγμα, καθῶς πολλές μέρες πρωτύτερα τοῦ τό ζήτησαν αὐτό μέ μεγάλη διασύνη οἱ παπιστές, δηλαδή ἄν στ' ἀλήθεια τό "Ἄγιο Πνεῦμα ἐκπορεύεται καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἢ ὄχι, πράγμα πού σημαίνει μέ λίγα λόγια, ὅτι ἀποφάσισε ἐκεῖ νά κάνει τήν ἔνωση.

Στ' ἀλήθεια αὐτό φάνηκε φοβερό στους περισσότερους, δηλαδή τό νά ἐγκαταλείψουν καί τίς συζητήσεις γιά τήν προσθήκη, πού ἦταν τό ἰσχυρότερο ὄπλο πηγαίνοντας σ' ἄλλη πόλη καί νά σπαταλοῦν μάταια τίς μέρες τους ἐκεῖ, μὴν ξέροντας, πῶς ἐκεῖ σκεφτόταν ὁ ἀσύνετος νά κάνει καί τήν κάκιση ἔνωση. Τελικά ἡ ἀπόφαση τοῦ βασιλιᾶ ὑπερίσχυσε τότε καί πέρασαν στή Φλωρεντία, ἀπό τήν ὁποία κι ὀνομάστηκε Φλωρεντινὴ σύνοδος ἐκεῖνο τό ἀποστατικό κι ἀντίχριστο συνέδριο. Καί τότε μόνο λοιπόν, ὅταν συμφώνησαν καί στά δύο, τοὺς δόθηκε καί τό σιτηρέσιο, ὄχι ὅμως ὅσο τοὺς ἔλειπε, δηλαδή πέντε μηνῶν, ἀλλά τεσσάρων. Μετά ἀπό λίγες μέρες λοιπόν, ἄρχισαν καί τίς συζητήσεις, ἐφόσον οἱ Λατίνοι τό ζήτησαν μέ σφοδρό πόθο.

Λόγοι ἀλλαγῆς θέματος τοῦ διαλόγου

Ἀλλά ἐδῶ, ἴσως κάποιοι ἄπειροί σέ τέτοιου εἴδους ζητήματα, θά ἀπορήσουν, σχετικά μέ τήν αἰτία γιά τήν ὁποία οἱ Λατίνοι τό ζητοῦσαν ἐπίμονα, ἐνῶ οἱ δικοί μας δέν ἦταν πρόθυμοι νά προσέλθουν σ' αὐτές τίς συζητήσεις. Κι ἡ ἀπάντηση εἶναι ἡ ἐξῆς: Στήν προσθήκη γίνονταν οἱ Λατίνοι κατακριτέοι, ὅπως κι ἔγιναν ἀπό τοὺς ὄρους τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, πού ὀρίζουν κυριολεκτικά μέ φοικτότατα ἀναθέματα, νά μὴν ἀφαιρέσει οὔτε νά προσθέσει κανεῖς οὔτε ἓνα γιώτα στό ἅγιο Σύμβολο. Γι' αὐτό

καί παρόλο πού φλυάρησαν πολύ, ὅπως εἶπαμε, θέλοντας νά δικαιολογήσουν τήν ἐπάρατη προσθήκη τους, καταλάβαιναν κι ἔξω ἀπό τήν σύνοδο στό κόσμο λεγόταν φανερά κι ἀκουγόταν μέ θάρρος, πώς ἡ νίκη τῆς ἀλήθειας εἶναι στά χέρια τῶν Γραικῶν. Γι' αὐτό ἀγωνίστηκαν μ' ὄλους τούς τρόπους νά περάσουν στίς συζητήσεις σχετικά μέ τό δόγμα, γιατί αὐτό τό σημεῖο εἶναι ἓνα πλατύ θέμα, καί γιά τή μία πλευρά καί γιά τήν ἄλλη, δηλαδή τόσο γιά τούς Ἀνατολικούς, ὅσο καί γιά τούς Δυτικούς. Εἶναι ἓνα θέμα στό ὁποῖο μπορούσαν νά παραδιάσουν καί νά παρερμηνεύσουν καί ρητά τῆς θείας Γραφῆς. Μποροῦσαν νά φέρουν καί μαρτυρίες ἀπό θεῖους Πατέρες παλαιούς, ἄλλα μέν ἀμφίβολα στήν σημασία τους κι ἄλλα νόθα καί παραποιημένα. Καί τό μεγαλύτερο καί ἰσχυρότερο δοῆθημά τους, ἦταν πού ἔλεγαν πώς ἔχουν λατινικά ρητά παλαιῶν δυτικῶν λατινικῶν ἀγίων, πού ἔλενε τάχα φανερά, πώς τό Ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορεύεται καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ.²¹

Ὅταν λοιπόν οἱ Παπικοί ἐπρόκειτο νά παρουσιάσουν αὐτά τά ρητά (ὅπως κι ἐγινε ὕστερα στήν πράξη), καί ὁπωσδήποτε ἐπρόκειτο νά τά χρησιμοποιήσουν σύμφωνα μέ τή δική τους ἐρμηνευτική ἐκδοχή ἀκόμη καί τήν θεία Γραφή, ἦταν ἐπακόλουθο καί νά διακηρύξουν πώς ἀπέδειξαν τή δική τους γνώμη λαμπρότερα κι ἀπό τόν ἥλιο. Γι' αὐτό στή συνέχεια ἦταν ἀνάγκη, εἴτε νά πειστοῦν οἱ δικοί μας στά δικά τους λόγια καί νά δεχθοῦν ὡς ὀρθοδοξία τήν κακοδοξία

21. Δέν ὑπάρχει τό Φιλιόκθε στήν Ἑλληνική ἢ Λατινική Χριστιανική Γραμματεία παρά μόνο στούς Λατινόφωνους Φράγκους τῆς ἐποχῆς τοῦ Καρλομάγνου καί τούς διαδόχους τους. Ἡ νοθεία τῶν ἑλληνικῶν πηγῶν μέ τό φιλιόκθε ἐγινε τήν ἐποχή τοῦ πρώτου Οὐνίτη πατριάρχη Βέκου. Στίς δέ Λατινικές πηγές εἶναι ἀποδεδειγμένα οἱ πολλές παπικές προσθήκες καί νοθεῖες μέ αἰρετικές δοξασιές.

τους, εἴτε ἂν δέν συγκατένευαν ν' ἀποδεχτοῦν τήν παπική πλάνη τους, ἔπρεπε ἀναγκαστικά νά τούς κηρύξουν ὡς αἰρετικούς καί κακόφρονες καί ὁ Πάπας νά δώσει ἄδεια νά τούς πιάσουν κι ἴσως καί νά τούς φονεύσουν ὡς ἐχθρούς τῆς πίστεως κι ἀπειθεῖς καί περιφρονητές τῆς παπικῆς του μεγαλειότητος. Ὅλα αὐτά οἱ δύστυχοι Ἀνατολικοί τά σκέφτονταν καί πρὶν ξεκινήσουν ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη, ἀλλά πολύ περισσότερο τά σκέφτηκαν καί τά κατάλαβαν ἀφοῦ τά δοκίμασαν ἔμπρακτα κι εἶδαν πόσο πεισματικοί καί φιλόνοικοι εἶναι οἱ Δυτικοί. Οἱ ὅποιοι, παρόλο ὁμολογουμένως φανερά ντροπιάστηκαν καί δέν κατάφεραν ν' ἀπολογηθοῦν μετά τήν ἀνάγνωση τῶν Συνοδικῶν Ὁρῶν καί τούς θεόσοφους λόγους τοῦ ἀγιότατου Ἐφέσου, ὅπως οἱ ἴδιοι οἱ ὁμογενεῖς Ἰταλιώτες τούς τό ὁμολόγησαν μέ θάρρος, παρόλο λέω πού μέ τέτοιο τρόπο ἀποστομώθηκαν καί ντροπιάστηκαν, ὥστόσο αὐτοῖ δέν ντρέπονταν νά κανχιοῦνται ἐντελῶς τό ἀντίθετο, δηλαδή πώς ἀπολογήθηκαν πληρέστατα καί πώς ὅλα ἐκεῖνα πού εἶπε ὁ Ἐφέσου τ' ἀντέκρουσαν μ' ἀναντίρρητα ἐπιχειρήματα κι ἀπέδειξαν σαφῶς, ὅτι καλά κι εὐλόγα ἔκαναν τήν προσθήκη στό Σύμβολο.²²

Νά λοιπόν ποιὰ εἶναι ἡ αἰτία γιά τήν ὁποία οἱ δικοί μας ἀπέφευγαν ἐκεῖνες τίς συζητήσεις, ὄχι δηλαδή ἀπ' ἔλλειψη ἀλήθειας, (γιατί ὅπως δέν εἶναι δυνατόν νά λείπει τό φῶς ἀπό τόν ἥλιο, ἔτσι δέν εἶναι δυνατόν νά λείπει ἡ ἀλήθεια ἀπό τήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ), ἀλλά ἐπειδή στήν πράξη κατά-

22. Πρόσφατα στό διάλογο Ὁρθοδόξων καί Προτεσταντῶν ἀποδείχθηκε καί ὁμολογήθηκε ὅτι: προηγήθηκε ἡ ἱερά παράδοση καί μέρος αὐτῆς καταγράφηκε στόν κανόνα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὅμως οἱ προτεστάντες ὁμολόγησαν ὅτι παραμένουν πιστοί στό δόγμα τοῦ Λουθήρου «μόνο ἡ Ἁγία Γραφή».

λαβαν, πώς όχι μόνο είναι αδύνατο ν' αλλάξει γνώμη εκείνο τό ἔθνος καί νά ὁμολογήσει τήν ἀλήθεια καί νά φανεῖ πώς τόσοι αἰῶνες ἦταν πλανημένοι, ἀλλά μάλιστα προέβλεπαν, ὅτι ἀμέσως μόλις ριχτοῦν σέ κεῖνες τίς συζητήσεις θά συμβεῖ τό ἀντίθετο, ὅπως κι ἔγινε.

Ναί τά σκέφτηκαν καλά αὐτά ὅλα καί πρῖν καί μετά, ἀλλά δέν μποροῦσαν ν' ἀντιλέγουν στό βασίλειά. Γι' αὐτό καί μετέβηκαν στή Φλωρεντία, ὅπως εἶπαμε κι ἀποδέχτηκαν αὐτόν τόν ἀγῶνα τῶν διαλέξεων.

Ἄλλά γιατί εἶπα ἀποδέχτηκαν; Κι αὐτόν τόν ἀγῶνα στήν Φλωρεντία ὁ μόνος ὁ ἱερός καί μέγας Μάρκος τόν διεξήγε. Ὁ καλός καί λαμπρός καί ὁ μόνος ἄξιος ἀγωνιστής ὑπέρ τῆς ἀλήθειας, ὁ ὅποιος καί γιά τήν λαμπρότητα τῆς εὐαγγελικῆς του ζωῆς καί γιά τήν ἐπισημότητα τῆς διπλῆς του ιδιότητος, τῆς ἀρχιερωσύνης ἐννοῶ, καί τῆς τοποτηρησίας ὄλων τῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς καί ἰδιαίτερα γιά τήν ἱκανότητα καί τήν ἀκαταμάχητη δύναμη τῶν λόγων του, αὐτός ὁ ἄνδρας ἦταν κι ἀναγνωριζόταν ὡς ἀρχηγός κι ἐπικεφαλῆς καί κορυφαῖος τῆς συνέλευσης τῶν Ἀνατολικῶν.

Στήν Φλωρεντία

Ἔναρξι συνόδου 26.2.1439

ἀφορᾷ τή παροῦσα ὑπόθεση, τά τότε γεγονότα στήν Φλωρεντία ἀναλυτικά. Γι' αὐτό, μέ μεγάλη συντομία θά δείξω τό θαῦμα τοῦ μέγα ἥρωα. Ἐγίναν ἑπτὰ γενικῆς συνελεύσεις στό παλάτι τοῦ Πάπα [τόν Μάρτιο τοῦ 1439]. Σ' ὅλες ὁ μόνος αὐτός φαινόταν ν' ἀγωνίζεται, ὁ μόνος αὐτός ἀπαντοῦσε, αὐτός ἔλεγε τά σοφίσματα καί τίς παρερμηνεῖες κι αὐτός ὁ μόνος φαινόταν στόμα τῶν θεολόγων καί ὑπέρμαχος τῆς πατροπα-

εῖναι ἀδύνατο
νά περιγρά-
ψουμε καί νά ἐξη-
γήσουμε ἐδῶ, σ' ὅτι

ράδοτης πίστεως. Καί γιά νά στολίσω μέ τά μαργαριτάρια τοῦ σοφώτατου Σχολάρχου τήν ἱερή του κεφαλή λέει:

«Ἐπεράσπιζε τό πατρικό δόγμα, ὁ μόνος ἀνάμεσα στούς Λατίνους. Γιατί σέ μᾶς, πού ὀφείλαμε νά εἴμαστε σύμμαχοί του, ἀντί γιά τέτοιους, ἀλίμονο, ἔδρισκε ἐχθρούς».

Στ' ἀλήθεια εἶναι ἀνυπόστατος ἐκεῖνος ὁ μύθος πού ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὅτι κάτω ἀπό τήν πλάση, εἶναι κάποιος Ἄτλας πού βαστᾷ ὅλο τόν κόσμον. Ἄλλά ἄν ἐκεῖνο ἦταν ὄντως μύθος, ὁ Μάρκος τῆς Ἐφέσου σίγουρα στάθηκε πραγματικός κι ἀληθινός Ἄτλας, ἐπειδή αὐτός ὁ μόνος βάσταξε πάνω του ὅλο τό σύστημα τῶν Ἀνατολικῶν ἢ γιά νά τό πῶ ὀρθότερα τήν Ὁρθόδοξη Καθολική Ἐκκλησία. Ἐπειδή σχεδόν ὅλοι οἱ ἄλλοι παρεξέκλιναν κι ἐξαχρειώθηκαν, ἄλλοι ἀπό φθόνο, ἄλλοι ἀπό φόβο, ἄλλοι ἀπό κολακεῖες καί μάταιες ὑποσχέσεις, κι οἱ περισσότεροι ἀπό τήν πίεση τῆς μακροχρόνιας ταλαιπωρίας καί τοῦ ἀναπόφευκτου λιμοῦ, κανένα ὅμως ἀπό τά προηγούμενα δέν μπόρεσε νά ἔχει τήν παραμικρή ἐπιρροή σέ κείνη τήν ἀδαμάντινη ψυχή τοῦ Μάρκου.

Ἄλλά γιά νά μή φανεῖ πώς ἐγώ ἐπιχειρῶ νά ἐγκωμιάσω αὐτό τό μέγα θαῦμα τῆς οἰκουμένης, πράγμα ἀδύνατο στή στεγνή ἀπό κάθε δροσιά ρητορικῆς εὐγλωπτίας γραφίδα μου, ἀκολουθῶ ὁ μόνος μέ τή λιτή μου γλώσσα τήν ἀπλή διήγηση τοῦ λόγου, λέγοντας ὅτι στό τέλος, μ' ἕναν ὀλόκληρο λόγο τόν ὁποῖο συνέθεσε μέ τή σοφία τοῦ Πνεύματος καί τόν ὁποῖο ἐκφώνησε στήν τελευταία, δηλαδή στήν ἔβδομη συνέλευση [17.3.1439], μ' αὐτόν τό λόγο ἀπέδειξε λαμπρότητα ἀπό τίς θεῖες Γραφές κι ἀπό τίς ἅγιες Οἰκουμενικές Συνόδους κι ἀπό τοὺς ἐπιμέρους ἁγίους καί τοὺς ἔγκριτους δασκάλους, ὅτι ἡ Ἀνατολική Ἐκκλησία ἔχει καί διαφυλάττει ἐκείνη τήν ἴδια πίστη, τήν ὁποία παρέδωσαν στό κόσμο οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι, δηλαδή τήν εἰλικρινή, τήν ἀληθινή κι ὀρθόδοξη.

Ἀπαγόρευσι νά ὀμιλεῖ
ὁ Μᾶρκος Ἐφέσου

Καί μόλις εἶπε αὐτό
τό λόγο στό μέσον
τῆς Συνόδου, σιώπησε
στό ἔξης, ἐπειδή κατά-
λαβε καί πληροφορήθηκε, ὅτι οἱ παπιστές ὅμοια σχεδόν μέ
τό διάβολο, προτιμοῦν νά μείνουν στήν κακοφροσύνη τους,
μόνο γιά νά μή φανεῖ πώς ἔσφαλλαν. Παλιό χαρακτηριστικό
στ' ἀλήθεια αὐτοῦ τοῦ ἔθνους, τῶν Λατίνων ἐννοῶ, ἡ ἔπαρ-
ση, ἡ ὑπεροψία, ἡ ἀλαζονεία κι ἀξιόπιστος μάρτυρας αὐτοῦ
εἶναι ὁ μέγας δάσκαλος τῆς οἰκουμένης, ὁ φωτισμένος ἐξ
οὐρανοῦ Βασίλειος, πού ἄκμασε τόν τέταρτο αἰῶνα, λέγο-
ντας γι' αὐτούς, ὅτι:

«Οὔτε ξέρουν τήν ἀλήθεια, οὔτε καταδέχονται νά τήν μά-
θουν».

Ὅταν σιώπησε λοιπόν ὁ θεῖος Μᾶρκος, ἀναγκαστικά
σταμάτησαν κι οἱ διαλέξεις. Γιατί οἱ ἀγωνιζόμενοι δέν εἶχαν
στό ἔξης τόν ἀνταγωνιζόμενο. Καί μάλιστα δέν πῆγε πιά
οὔτε στίς δύο κοινές συνλεύσεις πού ἔγιναν ἀκόμα [21.3 καί
24.3. 1439]. Ἀλλά αὐτό λένε ὅτι τό ἔκανε καί δέν πῆγε, μέ βα-
σιλική διαταγή.

Τί ἔγινε ἔπειτα; Ἄραγε σιώπησε τελείως κι ἐκεῖνο τό θεο-
λογικότατο στόμα ἔκλεισε; Μιμήθηκε τάχα κι αὐτός, κατά
κάποιον τρόπο ἐκείνους τούς λιποτάκτες καί προδότες τῆς
πατροπαράδοτης πίστεως; Ὁχι, μακάρι νά μήν κάνει κανεῖς
τέτοιες ἀτοπες σκέψεις γιά τόν δικό μας τρεῖς φορές ἄριστο.
Μάλιστα μπορῶ νά πῶ, ὅτι ἀπ' αὐτό τό σημεῖο καί μετά ἀρχί-
ζουν τά ὑπερθάυμαστα καί ὑπερφυσικά του ἀγωνίσματα καί
παλέματα.

Γιατί νάί, πρὸς τούς Λατίνους σιώπησε. Ἀλλά ἄνοιξε καί
πλάτυνε ἐκεῖνο τό θεῖο στόμα πρὸς τούς λατινόφρονες. Στα-
μάτησε τίς διαλέξεις μέ τούς Δυτικούς, ἀλλά τίς ἄνοιξε ὅστε-

ρα μέ τούς Ἀνατολικούς. Τώρα τόν πόλεμο τῶν ἑτερογενῶν
παπιστῶν διαδέχτηκε ἐκεῖνος τῶν ὁμογενῶν οὐνιτῶν. Καί
γιά τό πῶς ἔγινε, προσέξτε γιά ν' ἀκούσετε ὄντως θαυμαστά
κι ἐξαισία πράγματα.

Νοθεΐα τῶν
Πατερικῶν κειμένων

Ὅπως προέβλεπαν
πολλοί ἀπό τούς δι-
κούς μας ὅτι θά γίνουν τά
πράγματα, ἔτσι κι ἔγιναν.

Δηλαδή, ὅταν σταμάτησαν οἱ συζητήσεις μέ τόν Μᾶρκο, οἱ
Λατίνοι παρουσίασαν τελικά ἐκεῖνα τά ρητά πού διαφῆμι-
ξαν πώς ἔχουν, τά ὁποῖα λένε ὅτι «τό Ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορεύ-
εται καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ». Αὐτοί ἔλεγαν, πώς τά ρητά ἐκεῖνα
εἶναι παλαιῶν δυτικῶν ἁγίων, πού εἶναι δηλαδή ἀποδεκτοί
καί στίς δύο Ἐκκλησίες καί στή Δυτική καί στήν Ἀνατολι-
κή. Γι' αὐτό καί παρουσιάζονταν μέ πολύ θάρρος κι ἔλεγαν,
νά, φανερά τό λένε οἱ Δυτικοί ἅγιοι, ὅτι τό Ἅγιο Πνεῦμα
ἐκπορεύεται καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Τί ἀπαντᾶτε λοιπόν; Δῶστε
ἀπάντηση σ' αὐτά. Κι ἀποχώρισαν στά ἰδιαιτέρα, περιμένο-
ντας τήν ἀπάντηση.

Ὁ βασιλιάς ἀρχικά εἶπε, πώς πρέπει οἱ δικοί μας νά κά-
νουν τή ζητούμενη ἀπολογία καί αὐτό τό βᾶρος ἀνατέθηκε
πάλι σ' αὐτόν τόν μέγα δάσκαλο. Ἐκεῖνος ἀπάντησε στό βα-
σιλιά μ' αὐτά τά λόγια:

«Βλέπω, λέει, ὅτι αὐτές οἱ διαλέξεις δέν θά τελειώσουν
ποτέ, οὔτε θά ἀποκομίσουμε ἐμεῖς ἀπ' αὐτές κάτι καλό. Γι'
αὐτό, προτιμῶ νά μήν μιλῶ ἄσκοπα καί νά διαμάχομαι μά-
ταια. Ἐπειδή καί γι' αὐτό ἔλαβα χάρη πού μοῦ παραχωρή-
θηκε ἀπό τήν ἁγία σου βασιλεία, γιά νά πῶ ὅσα εἶπα στήν τε-
λευταία ὀμιλία καί νά σταματήσω. Ἄν ὅμως ἐσύ προστάξεις
ἔτσι, ἄς μιλήσει κάποιος ἄλλος κι ἄς δώσει ἀπολογία».

Ἔτοι μίλησε αὐτός ὁ μέγας, ἀλλά ποιός ἄλλος θρῆσκόταν ἱκανός καὶ ποιός εἶχε τόση δύναμη γιὰ νὰ πάρει ἄξια τῆ θέση του; Ἀλλά τί εἶπα ἄξια; Οὔτε στό παραμικρό δέν βρέθηκε ἄλλος ν' ἀπαντήσει ὕστερα ἀπ' αὐτόν. Μάλιστα καὶ ὁ βασιλιάς πού ἀπέβλεπε ὀλωσδιόλου στήν ἔνωση καὶ ὄχι σέ διάσταση καὶ χωρισμό, ἐπειδή σκέφτηκε πὼς ἂν ἀναγκάσει τὸν Μάρκο νὰ κάνει τὴν ἀπολογία, θὰ γράψει ὅπως ἤξερε νὰ γράφει, δηλαδή ἐπρόκειτο ν' ἀπαντήσει πὼς τὰ ρητὰ ἐκείνων τῶν Δυτικῶν ἁγίων ἢ Ἀνατολικῆ Ἐκκλησία δέν τὰ δέχεται γιατί:

Πρῶτον, διατηρεῖ ἀμφιβολίες μήπως εἶναι νόθα, δηλαδή ψευδεπίγραφα ἢ παραφθαρμένα.

Δεύτερον, γιατί ἀκόμα καὶ ἂν εἶναι ἀληθινά, πάλι δέν τὰ δέχεται, ἐπειδή, πρῶτα, προτιμᾷ τὸ δεσποτικὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ, πού ἐκεῖνο τὸ ἴδιο λέει, «ὅτι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα» «ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται» καὶ δεύτερον, ἀκολουθεῖ τὴν αὐθεντία τῶν ἑπτὰ ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὅπου ὅλες διαβάξουν τὸ ἅγιο Σύμβολο χωρὶς τὴν προσθήκη.

Τρίτον, ἀκολουθεῖ τὴ συμφωνία ὄλων τῶν ἔγκριτων δασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, τόσο τῶν Ἀνατολικῶν ὅσο καὶ τῶν Δυτικῶν, θγάζοντας τοὺς τρεῖς ἐκείνους ἢ τέσσερις Δυτικούς, στοὺς ὁποίους λένε ὅτι ἀνήκουν αὐτὰ τὰ ρητὰ. Γιατί εἶναι μεγάλη ἀφροσύνη ν' ἀφήσει κανεὶς τὸ ἄπειρο πλῆθος τῶν Θεολόγων, τίς Οἰκουμενικὲς Συνόδους καὶ προπάντων τὸ στόμα τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος δίδαξε στοὺς ἀνθρώπους τὴν πίστη καὶ ν' ἀκολουθήσει δύο ἢ τρεῖς ἄγιους. Αὐτοὶ οἱ ἅγιοι δέν γνωρίζουμε ἀπὸ ποιες αἰτίες, πού μποροῦσαν νὰ ὑπάρχουν τότε, ἔφθασαν νὰ γράψουν ἢ νὰ μιλῆσουν ἔτοι (δηλαδή ἀκόμη καὶ στήν περίπτωσή πού εἶναι δικά τους τὰ ρητὰ), καὶ αὐτὴ ἀκόμα ἢ ἀνθρώπινη ἀδυναμία εἶναι ἀρκετὴ αἰτία, ἀπὸ τὴν ὁποία ἦταν δυνατό νὰ λαθῆσουν

καὶ ἐκεῖνοι ὡς ἄνθρωποι καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν κακογνωμία τους.

Στοχαζόμενος, λέω, ὁ βασιλιάς πὼς ἔτοι περίπου ἐπρόκειτο ν' ἀπαντήσει ὁ μέγας θεολόγος, ὅπως καὶ τὸ εἶπε καὶ βεβαίωτα ἦταν ἐναντίον τῆς γνώμης του, γι' αὐτὸ καὶ δέν ἔδωσε ἄδεια στό ἐξῆς νὰ ἔρθουν σέ διαλέξεις μαζί μέ τὸν Μάρκο τὸν Ἐφέσου. Κι ἄρχισε νὰ σκέφτεται ἂν εἶναι δυνατόν νὰ βρεθεῖ ἴσως κάποιος τρόπος καὶ κάποιο μέσο γιὰ νὰ ἐνωθοῦν, χωρὶς νὰ γίνεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο ἀδύνατα, δηλαδή, οὔτε οἱ Λατίνοι νὰ θγάλουν τὴν προσθήκη, οὔτε οἱ Ἀνατολικοὶ νὰ τὴ δεχτοῦν.

Πορεία πρὸς τὴν Οὐνία - ἔνωση

Ἔτοι, ἀπ' αὐτὸ, ἄρχισαν τὰ μυστικά συμβούλια [Ἀπρίλιο καὶ Μάιο τοῦ 1439]. Κάθε μέρα δέν

παρέλειπε νὰ συσκέπτεται, πότε μέ τὸν Ρωσίας Ἰσίδωρο, τὸν μετέπειτα ἀναρριχηθέντα στό ἀξίωμα τοῦ καρδινάλιου, πότε μέ τὸν Νικαίας Βησσαρίωνα καὶ πότε μέ τὸν πνευματικὸ Γρηγόριο, τὸν ὁποῖο καὶ ἀνέδειξε μέγα πρωτοσύγκελλο, γιὰ νὰ ἔχει στό ἐξῆς καὶ μεγαλύτερη ἰσχύ ὁ λόγος του. Αὐτοὶ τὸν πλησίαζαν, αὐτοὶ ἦταν οἱ καθημερινοὶ του συμβουλάτορες, ἢ γιὰ νὰ τὸ ποῦμε καλύτερα, οἱ ἐκ δεξιῶν του δορυφόροι καὶ περιτρεχάμενοι. Μ' αὐτούς λοιπὸν συσκεπτόταν γιὰ νὰ βρεῖ τοὺς ἐνωτικὸς τρόπους καὶ τὰ μέσα καὶ αὐτοὺς ἀγαποῦσε, καὶ αὐτοὺς τιμοῦσε καὶ τοὺς ἔκρινε ἄξιους κάθε εὐμένειας καὶ ἀποδοχῆς. Κι ἀπὸ τοὺς ὑπόλοιπους Ρωμιούς πού ἦταν ἐκεῖ καὶ ἔλεγαν ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νὰ βρεθεῖ ἄλλο μέσο γιὰ νὰ ἐνωθοῦμε, παρὰ νὰ θγεῖ ἢ προσθήκη ἀπὸ τὸ σύμβολο, αὐτοὶ χλευάζονταν καὶ περιφρονοῦνταν. Ἀκόμη μέ μεγάλο θυμὸ ὑβρίζονταν θαυρία, ἐπειδὴ εἶναι δῆθεν ἀπειθεῖς καὶ μή συνεργαζόμενοι στοὺς ἐνωτικὸς τρόπους, καὶ δέν ἀγαποῦσαν

τό καλό πού ἐπρόκειτο τάχα νά γίνει στήν πατρίδα ἀπό τόν Πάπα μετά τήν ἔνωση²³. Γι' αὐτό καί ὅταν συνάχθησαν ὅλοι μία μέρα στά βασιλικά δωμάτια μέ βασιλική διαταγή, δημηγόρησε ὁ αὐτοκράτορας λέγοντας, ὅτι «στό ἔξῃς πρέπει νά ξέρει ὁ καθένας, πώς ἂν ἐναντιωθεῖ στούς τρόπους πού ζητοῦν νά βροῦν καί γίνει ἐμπόδιο στή ἔνωση, πρόκειται νά λάβει τόν ἀναγκαῖο περιορισμό καί τήν ποινή γιά τήν αὐθάδεια του, γιά νά γνωρίζει, λέει, τά μέτρα καί ν' ἀκολουθεῖ τήν γνώμη τῶν πολλῶν».

Μάχι Μάρκου μέ Λατινόφρονες

Ἀλλά ποιός νά μή θαυμάσει καί νά μήν ἐκπλαγεῖ μέ τό θάρρος καί τή γενναϊότητα τοῦ θείου Μάρκου; Ἀμέσως ἐκείνη τήν ὥρα, μετά ἀπ' αὐτή τή φοβερή καί αὐστηρή δημηγορία τοῦ Βασιλιᾶ, μόνο αὐτός ὁ Μᾶρκος βρέθηκε ἐναντίος στίς δικές του ἀποφάσεις. Κι ὁ βασιλιάς ρώτησε τούς παρόντες λέγοντας, ὅτι ἂν οἱ Λατίνοι δέχονται τό ρητό τοῦ ἁγίου Μάξιμου, ἀπό τήν ἐπιστολή πρὸς Μαρίνο, τάχα δέν εἶναι καλό νά ἐνωθοῦμε γι' αὐτό μ' αὐτούς; Κι ἀμέσως τά δοχεῖα τοῦ Σατανᾶ, ὁ Ρωσίας, ὁ Νικαίας καί ὁ μέγας πρωτοσύγκελλος Γρηγόριος εἶπαν «ναί, βασιλιά, εἶναι τό καλύτερο». Κι ἀγωνίζονταν νά τό παρουσιάσουν ὡς καλό καί νά πείσουν τούς πάντες νά τό δεχτοῦν.

«Ἦχι», ἀπάντησε μόνος ὁ Μᾶρκος. «Ἦχι αὐτό δέν εἶναι καλό, γιατί οἱ Λατίνοι πιστεύουν τό ἀντίθετο ἀπ' αὐτό πού λέει ὁ ἅγιος Μάξιμος. Καί πῶς πρόκειται νά ἐνωθοῦμε μ'

23. Τελικά γνωρίζουμε ἀπό τήν ἱστορία ὅτι καμιά σταυροφορία τῶν παπικῶν δέν πέτυχε τίποτα ὑπέρ τῶν ὀρθοδόξων, ὅλες κατέληξαν σέ καταστροφή τῶν παπικῶν στρατευμάτων.

αὐτούς, ἂν ἴσως λένε μόνο μέ τά λόγια ὅτι δέχονται τό ρητό τοῦ ἁγίου Μάξιμου κι ἔπειτα αὐτοί νά πιστεύουν τό ἀντίθετο κι ἀκόμα περισσότερο νά κηρύττουν στίς Ἐκκλησίες τους τό δικό τους φρόνημα; Ἦχι (λέει), αὐτό δέν γίνεται. Ἀλλά πρέπει πρῶτα αὐτοί νά ὁμολογήσουν τήν δική μας γνώμη καθαρά καί ἄδολα κι ἔτσι νά ἐνωθοῦν μέ μᾶς».

Εἶδες ἐνσταση ἀγαπητέ; Εἶδες ἀφοβία καί σταθερότητα γνώμης; Εἶδες φρόνημα ὄντως ἐκκλησιαστικό καί πατερικό; Ἐκεῖνοι, λέει, νά ὁμολογήσουν τή δική μας γνώμη. Καί πῶς; «καθαρά καί ἄδολα». Ἦχι δηλαδή μ' ἀσάφεια, ὄχι μέ σοφίσματα, ὄχι μέ τεχνάσματα καί πονηριά, ἀλλά «καθαρά καί ἄδολα». Κι ἔτσι τί νά γίνει; Νά ἐνωθοῦν ἐκεῖνοι μέ μᾶς, ὄχι ἐμεῖς μέ κείνους, ἀλλά κείνοι μέ μᾶς, γιατί ἐμεῖς σταθήκαμε μέ τή χάρη τοῦ Χριστοῦ καλά καί σωστά ἐξαρχῆς στό ἀληθινό θεμέλιο τῆς πίστεως. Ἐμεῖς δέν ἀποκλίναμε ἀπό τήν πατροπαράδοτη εὐσέβεια. Γι' αὐτό ἐκεῖνοι οἱ ἀποκλίνοντες, οἱ ἀποσχισθέντες παπικοί, οἱ πλανηθέντες μακριά ἀπό τήν ἀλήθεια, ἐκεῖνοι νά ἐπιστρέψουν, ἐκεῖνοι νά ἐνωθοῦν μέ μᾶς. Ὡ, μεγάλη καί θεία ψυχή! Ὡ, ὑψηλή κι οὐρανόφρονη διάνοια!

Ἐπίθεσι Λατινοφρόνων κατά Μάρκου

Ἐσὸσο, παρόλο πού αὐτός ὁ θεῖος δάσκαλος μίλησε τόσο ἀκριβέστατα κι ἀγιότατα, ὑπερίσχυσαν οἱ περὶ τόν βασιλιά, λέγοντας, ὅτι ἂν δεχτοῦν τήν ἐπιστολή τοῦ Μάξιμου, ἐπειδή γνώριζαν πῶς ἦταν ἔλλιπης, ἐνωνόμαστε μέσω αὐτῆς μ' αὐτούς κι ἐπειδή ὑπῆρχε ἀμφιβολία μήπως δέν τήν δεχτοῦν, ἄρχισαν νά σκέφτονται κι ἄλλους τρόπους καί μέσα γιά τήν ἔνωση. Ἀλλά ὁ θεῖος δάσκαλος, ξέροντας πῶς δέν ὑπάρχει ἄλλο μέσο ἀκίνδυνο γιά τήν ἔνωση παρὰ νά βγάλουν ἐκεῖνοι τήν προσθήκη ἀπό τό

Σύμβολο, διαφωνούσε φανερά και χωρίς φόβο με τους τρόπους που ἐφεύρισκαν ἐκεῖνοι και για να πῶ τά ἴδια τά λόγια τοῦ ἱστορικοῦ, προέδινε σέ ἀντιπαράθεση. Γι' αὐτό, αὐτοὶ πού διαφωνοῦσαν μαζί του ἔδειχναν τό πάθος τους, ἀκόμα κι ἀπό τή θέση πού κάθονταν. Γιατί κάθονταν ἀπέναντί του και καταφέρονταν ἐναντίον του μέ μεγάλη ὀργή και ἄμετρο πάθος.

Σ' αὐτό τό σημεῖο, ὁ δύστηχος ὁ Ἀντώνιος Ἡρακλείας, βλέποντας τήν ἐμπάθεια και τό φιλόνικο πνεῦμα αὐτῶν πού ἀντέλεγαν, τοὺς εἶπε:

«Στ' ἀλήθεια παθιασμένα μιλάτε ὅλοι ἐσεῖς». Τόσα πρόφτασε νά πεῖ. Κι ἀμέσως ὁ Νικαίας και ὁ Ρωσίας ἀπάντησαν μέ θυμό:

«Κοίτα πῶς μᾶς θρίζεις; Τί κακό λέμε και μᾶς θρίζεις;»

Και ὁ Ρωσίας ἐπιχείρησε νά καταφεροθεῖ ἐνοχλητικά ἐναντίον τοῦ Ἡρακλείας. Κι ὁ βασιλιάς, ἀφοῦ διέταξε τόν Ρωσίας νά σωπάσει, καταφέρεται ὁ ἴδιος μέ θυμό ἐναντίον τοῦ Ἡρακλείας. Και για να μήν ἀναφέρω αὐτολεξεί τή λεκτική ἐπίθεση τοῦ βασιλιᾶ, λέω μέ συντομία, ὅτι ἔκανε στήν πράξη, αὐτά πού εἶχε πεῖ προηγουμένως στή δημηγορία του κι ἐπιτίμησε, ὀνομάζοντάς τον ἀνίδεο, ἀπαίδευτο, χωριάτη κι ἀναίσχυντο κι ἐσωστρεφή και θάναυσο κι ἀναιδῆ κι ἄλλα πολλά, τά ὁποῖα ἔλεγε μ' ἄμετρο θυμό κι ὀργή δύο και τρεῖς φορές, ξοδεύοντας μιάμιση ὥρα και δείχνοντας μ' αὐτό, και μ' ἐκεῖνες τίς πολλές φοβέρες, μέ πόσο πάθος ἐπιδίωκε τήν ἔνωση κι ἄς γινόταν ὅπως κι ἄν γινόταν και πόσο δυσσαρεστοῦνταν κι ὀργιζόταν ἐναντίον ἐκείνων πού τήν ἐμπόδιζαν.

Ἄλλά ἐδῶ γεννιέται μία ἀπορία. Τί μεγάλο κακό εἶπε ἐκεῖνος ὁ καλός ἀρχιερέας και ἄκουσε ἀπό τό βασιλιά ὅσα ἄκουσε; Ὁ λόγος τοῦ Ἡρακλείας ἦταν σύντομος. Στίς διαλέ-

ξεις δέν ἦταν ἱκανός. Τί μεγάλο ἐμπόδιο λοιπόν ἔφερε πρὸς τήν ἔνωση και ξέσπασε μέ τόση ὀργή ἐναντίον του ὁ βασιλιάς; Τήν ἔνωση πού ζητοῦσε αὐτός κανεῖς ἄλλος δέν τήν ἐμπόδιζε τόσο φανερά και σταθερά και μέ κάθε τρόπο, πάρα μόνο ὁ Ἐφέσου. Πῶς λοιπόν, ἀφήνοντας αὐτόν φανερά και ὁμολογουμένως νά ἐναντιώνεται στό σκοπό του, ξέσπασε ὅλη τήν ὀργή του κατά τοῦ φτωχοῦ Ἡρακλείας; Βέβαια ἦταν ἄλλη ἡ αἰτία ἐνῶ ἀντίθετα ἀνεχόταν τόν Μᾶρκο, ἐπειδή δέν τόν ὑπολόγιζε ὡς ἕναν ἀπό τοὺς λοιπούς ἀρχιερεῖς, ἀλλά τοῦ εἶχε μία ξεχωριστή ἐκτίμηση δηλαδή τόν σεβόταν και τόν τιμοῦσε και ὡς σοφότατο και ὡς ἀγιότατο ὅπως κι ἔμπροκτα τό ἔδειξε μετά τό τέλος τῆς συνόδου. Και ὅτι ὁ Μᾶρκος σχεδόν μόνος του ἐμπόδιζε τήν ἔνωση, τό μαθαίνουμε ἀπό τ' ἀκόλουθα ἐκείνης τῆς ἱστορίας.

Βία κατά Μάρκου **Κ**άθονταν λέει ὑποφέροντας, ταλαιπωρημένοι και λιώνοντας ἀπό τήν πείνα, ἐπειδή πάλι ὁ οὐρανός τοῦ Πάπα, ὀργισμένος για τήν σκληροκαρδία τῶν Γραικῶν πού δέν ὑποτάσσονται, ἔκλεισε για πολύ καιρό και δέν ἔδρευε τό σιτηρέσιο. Κι ὅλοι ὑπέφεραν, ἀλλά περισσότερο ἀπό τοὺς ἄλλους οἱ «γενίτσαροι» τοῦ βασιλιᾶ, ὡς ἐνδεέστεροι και πένητες, τόσο πού ἄλλος ἔβαλε ἐνέχυρο τά φτωχικά του ροῦχα, ἄλλος πούλησε τ' ἄρματά του, κι ἄλλος ἀναγκάστηκε νά κάνει κάτι ἄλλο, για να μήν πεθάνει ἀπό τήν πείνα. Ἄλλά τελικά, ἐπειδή τό κακό δέν ἦταν μικρό, πιεσμένοι ἀπό τήν ἔσχατη ἀνάγκη, προστρέχουν στόν μέγα πρωτοσύγκελλο πού τόν ἔβλεπαν ὅτι εἶχε μεγάλο θάρρος μέ τό βασιλιά, νά μεσολαβήσει πρὸς τή βασιλεία του, για να τοὺς ἐλεήσει μέ τ' ἀπαραίτητα ἔξοδα. Κι αὐτός, ἄν και παρακάλεσε δύο και τρεῖς φορές, δέν κατόρθωσε τίποτα. Γι'

αυτό, ἐπειδὴ ἔρχονταν πάλι σ' αὐτόν καί μὴ μπορώντας ν' ἀντέξει τὴν ἐνόχληση, τούς εἶπε:

«Πηγαίνετε στὸν Ἐφέσου καὶ στὸν μέγα σακελάριο, καὶ κάντε μ' αὐτούς ὅπως νομίζετε, γιατί ἐκεῖνοι ἐμποδίζουν τὴν ἔνωση κι ἀπ' αὐτούς ὑποφέρετε κι ἐσεῖς καὶ ὅλοι ἐμεῖς. Καὶ δὲν πρόκειται νὰ καταφέρουμε νὰ ἐπιστρέψουμε στὴν πατρίδα μας».

Τό τί ἔκαναν ἔπειτα οἱ γενίτσαροι καὶ γιατί δὲν συνάντησαν μέ τὴν θεία πρόνοια στό κατάλυμά του, δὲν εἶναι τόσο ἀναγκαῖα καὶ γι' αὐτό τὰ παραλείπω. Ἀλλά προσθέτω ὅμως πὼς ὁ Μᾶρκος ἦταν τόσο φανερά ἐνάντια στὴν ἔνωση. Ἀλλά ἐκεῖνος ὁ ἐπίβουλος καὶ μηχανορράφος, μαζί μ' αὐτόν συνέδεσε καὶ τὸν μέγα σακελάριο, ἴσως ἀπὸ καμιὰ ἄλλη ἔχθρα πού εἶχε πρὸς αὐτόν. Ἐπειδὴ καὶ σέ κείνους τούς ἀγῶνες τῶν διαλέξεων δὲν φαίνεται οὔτε ἡ χρησιμότητά του, οὔτε ἡ λογική του ἀντίσταση. Κι ὅσο γι' αὐτό, ἄδικά του ἀπέδωσε ὁ ἄδικος ἐκεῖνη τὴν τιμὴ, ἡ ὁποία ὄντως ἀποδίδεται πάνω ἀπ' ὅλους στό δικό μας ἤρωα, ἀφοῦ καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὰ ἄλλη παρόμοια περίσταση θά τό φανερώσει σαφέστερα.

Παρέμβαση Παπικῶν

Ἀλλά ἄς ἐπανέλθουμε στό προκείμενο. Πέρασαν πολλές μέρες κι οὔτε ἀπολογία δινόταν σέ κείνα τὰ λατινικά ρητά, οὔτε μπορούσε νὰ βρεθεῖ τρόπος καὶ μέσο γιὰ τὴν ἔνωση. Ὅσα κι ἂν συσκέφτηκαν μεταξύ τους οἱ Ἀνατολικοί, μ' ὅσα κι ἂν συζήτησαν καὶ συσκέφτηκαν μέ τούς Λατίνους, ὅπως τό ζήτησε ὁ βασιλιάς καὶ συνέρχονταν γιὰ πολλές μέρες, δέκα ἀπὸ τό ἓνα μέρος καὶ δέκα ἀπὸ τό ἄλλο, γιατί ἴσως, λέει, ἀπὸ τίς πολλές συσκέψεις, ἐπρόκειτο νὰ βρεθεῖ ἐκεῖνο τό ἱκανοποιητικό μέσον γιὰ τὴν ἐπιθυμητὴ ἔνωση. Παρόλα αὐτὰ λέω, δὲν μπόρεσε νὰ

βρεθεῖ ἄλλο μέσο, ἐκτός ἀπὸ κείνο πού ἔλεγε ὁ μέγας δάσκαλος, δηλαδή ν' ἀποβληθεῖ ἡ προσθήκη ἀπὸ τό Σύμβολο τῆς Πίστης. Ἀλλά ἐπειδὴ αὐτό ἀπὸ τὴ μεριά τῶν Λατίνων ἦταν τό πλέον ἀδύνατο (γιατί, ἔλεγαν ἀποφασιστικά, ἐγκαταλείψτε αὐτό τό ζήτημα, γιατί ἀφοῦ προστέθηκε ἅπαξ, εἶναι ἀδύνατο νὰ βγεῖ). Ἔτσι οἱ Ἀνατολικοὶ ἄρχισαν νὰ ζητοῦν ἐπίμονα μέ δάκρυα καὶ θερμές δεήσεις πρὸς τὸν βασιλιά, νὰ ἐπιστρέψουν στὴ πατρίδα. Ὅταν τό ἔμαθε αὐτό ὁ Πάπας ταραχτήκε. Κι ἔστειλε ἀμέσως καρδινάλιους κι ἐπισκόπους στὸν βασιλιά κι ὅπως ἦταν ὅλοι ἐκεῖ συγκεντρωμένοι μέ διαταγή τοῦ βασιλιά, δημηγόρησαν πάνω ἀπὸ δύο ὥρες, κατηγορώντας μέ πίκρα καὶ αὐστηρότητα τούς δικούς μας γιὰ τὴν ἀμέλειά τους, λέγοντας κι ἀπαριθμώντας τὰ ὅσα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τότε ἔκανε ὁ Πάπας γι' αὐτούς, δηλαδή πὼς τούς ἔφερε ἐκεῖ μέ δικά του πλοῖα κι ἔξοδα πού δὲν ἦταν εὐκαταφρόνητα γιὰ τόσο λαό, πὼς τούς δέχτηκε καὶ τούς ἀνάπαυσε μέ κάθε ἀγάπη καὶ τιμὴ, πὼς τούς ἔτρεφε καθημερινά μέ δικά του σιτηρέσια, ἤδη πάνω ἀπὸ δύο χρόνια, πὼς δὲν ἔλειψε ποτέ ἐκεῖνος ἀπ' ὅσα ἦταν ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα στό θεῖο ἔργο τῆς ἔνωσης. Καὶ στό τέλος εἶπαν κι ἀποφάσισαν, πὼς εἶναι ἀνάγκη, εἴτε νὰ δεχτοῦν τίς μαρτυρίες τῶν ἁγίων πού τούς παρουσίαζαν κι ἔτσι νὰ ἐνωθοῦν, εἴτε ἂν ἀμφιβάλλουν γι' αὐτές, εἶπαν, ὅτι πρέπει νὰ συζητήσουν ὠσότου λυθοῦν οἱ ἀπορίες τους καὶ προσχωρήσουν στὴ λατινικὴ ἀλήθεια κι ἔτσι καὶ πάλι νὰ ἐνωθοῦν. Αὐτὰ εἶπαν, θέλοντας νὰ τούς δώσουν μ' αὐτὰ νὰ καταλάβουν, ὅτι χωρὶς νὰ γίνεῖ ἔνωση, μάταια φαντάζονταν καὶ ζητοῦσαν τὴν ἐπ' ἀνόδο τους στὴν πατρίδα.

Πιέσεις αυτοκράτορα καί Πατριάρχου

Ὁ βασιλιάς ἤθελε δέ-
βαια καί διψοῦσε γι'
αὐτό καί μαζί μ' αὐτόν κι ὁ
Πατριάρχης, ὁ ὁποῖος ἔδει-
χνε πάντα πῶς δῆθεν δέν τοῦ ἀρέσουν οἱ κινήσεις τοῦ βασι-
λιά καί ὅμως πάντα ἀκολουθοῦσε σάν ἀργυρώνητος δοῦλος.
Αὐτό τό ἤθελαν δέβαια κι ἄλλοι τρεῖς τέσσερις ἢ καί περισ-
σότεροι, οἱ ὁποῖοι ἀπό μόνοι τους κι ἀπό καιρό ἔσπευδαν νά
προσχωρήσουν στό λατινισμό κι ἀκόμα περισσότερο αὐτοί
ἔσπρωχναν καί τόν ἴδιο τόν βασιλιά. Ἀλλά δέν ἦταν εὐκόλο
νά μεταστρέψουν κι ὅλους τούς ἄλλους, καί ἰδιαίτερα τήν
ἀδαμάντινη ψυχή τοῦ Μάρκου, ἀπό τόν ὁποῖο μάλιστα δυ-
νάμωναν κι ὅλοι οἱ ἄλλοι κι ἀντιστέκονταν στίς προσβολές.

Ἔτσι ἄρχισαν νά γίνονται συχνότερα τά μυστικά συμβού-
λια μεταξύ τοῦ βασιλιά καί τοῦ Πατριάρχου καί αὐτῶν πού
μελετοῦσαν αὐτά μαζί τους. Κι ὁ Πατριάρχης ἄρχισε νά μιλά
γιά συγκατάβαση καί νά ὑποκινεῖ τήν ἔνωση καί τήν εἰρήνη
τῶν Ἐκκλησιῶν, ὡς ἀναγκαῖα καί ὠφέλιμη γιά τό γένος. Καί
τούς παρακινοῦσε πατρικά νά μεταχειριστοῦν στήν ἀνάγκη
κάποια οἰκονομία καί νά κάνουν κάποια παραχώρηση, ὥστε
νά βροῦν μεγάλη βοήθεια γιά τήν ἀνασυγκρότηση τῆς πα-
τρίδας μέσα ἀπό τήν ἔνωση μέ τούς παπικούς. Καί αὐτοί πού
ἦταν παρόντες καί ἄκουγαν τήν προσπάθεια πρὸς τόν λατι-
νισμό καί ὅτι παρασύρονταν σιγά σιγά τά πράγματα πρὸς
τήν ἔνωση, ἀπαντοῦσαν μέ θάρρος σ' αὐτόν, ὅτι «δέν χωρᾶ
συγκατάβαση στά ζητήματα τῆς πίστεως». Κι αὐτός πάλι
ἀπαντοῦσε, ὅτι «μπορεῖ νά γίνει κι αὐτό, ἂν ἀποδλέψουμε
στό μέγα κέρδος πού πρόκειται ν' ἀποκτήσουμε μέσα ἀπ'
αὐτή τή συγκατάβαση».

Πρὸς τὴν ὁμολογία ἔνωσης - Οὐνίας

Ἐνῶ ἔλεγαν καί μελε-
τοῦσαν αὐτά, οἱ Λατί-
νοι στέλλουν στό βασιλιά
ἔκθεση πίστεως, πού ἀνακή-
ρυττε λαμπρά καί τρανά τή δική τους αἰρετική παπική γνώ-
μη, λέγοντας ἀποφασιστικά, ὅτι ἂν δεχτεῖτε κι ὁμολογήσετε
ὅσα περιέχονται σ' αὐτή, ἀμέσως θά ἐνωθοῦμε. Ὁ βασιλιάς
ἔτυχε νά εἶναι ἄρρωστος κι ἀφοῦ πέρασαν μερικές μέρες, μα-
θεύτηκαν τά ὅσα αὐτή ἢ παπική ἔκθεση περιεῖχε κι ὅλοι πιά
ἐκπλήσσονταν καί ταράζονταν κάπως, ἀκούγοντας πῶς ὁ
βασιλιάς πρόκειται νά τούς καλέσει γιά νά λάβει τή γνώμη
τους ἐγγράφως. Συγκεντρώθηκαν λοιπόν στά βασιλικά δω-
μάτια μέ βασιλικό πρόσταγμα, μαζί μέ τόν Πατριάρχη.
Αὐτός τούς εἶπε ἐκεῖνο πού ἦταν ἀλήθεια κι ὅτι δέν τούς κά-
λεσε ἀμέσως, ἐξαιτίας τῆς ἀρρώστιας του. Ἐπειτα μέ πρό-
σταγμα ἀναγνώστηκε ἐκεῖνο τό λατινικό γράμμα κι ἀμέσως
ὅλοι, πλην ἀπό κείνους τούς τέσσερις, κι ἐννοῶ τόν Ρωσίας,
τόν Νικαίας, τόν Μυτιλήνης καί τόν μεγάλο πρωτοσύγκελλο,
ὅλοι οἱ ἄλλοι λέω, φώναξαν μέ πολύ θόρυβο καί ταραχή λέ-
γοντας:

«Πῶς μποροῦμε νά δεχτοῦμε τέτοια ἔκθεση, ἢ ὁποῖα πε-
ριεῖ ἐντελῶς τό ἀντίθετο ἀπ' αὐτό πού πιστεύει ἡ δική μας
Ἐκκλησία;» Τότε ἐκεῖνοι οἱ τέσσερις ἀπάντησαν:

«Ἄν ἀλλάξουμε κάποια ἀπ' αὐτά πού περιεῖχει αὐτή, μπο-
ροῦμε νά τήν δεχτοῦμε;».

«Καί ποιά ἀλλαγὴ, ἀπάντησαν οἱ δικοὶ μας, μπορεῖ νά τή
διορθώσει; Εἶναι ἀδιόρθωτη ἐξαρχῆς».

Ἀλλά ὁ Ρωσίας καί ὁ Νικαίας ἄρχισαν ἀμέσως νά τήν
ὑπερασπίζονται καί ν' ἀποδεικνύουν πῶς μποροῦμε νά τή
δεχτοῦμε κι εἶπαν:

«Ἐκ τοῦ»,
«διά τοῦ»

Ἐπειδή, τό διά τοῦ Υἱοῦ, εἶναι
«Ἐκ τοῦ», «διά τοῦ» ἰσοδύναμο μέ τό ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Οἱ ἀνατολικοί ἅγιοι λένε, ὅτι τό Ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατέρα διά τοῦ Υἱοῦ, οἱ δυτικοί λένε ἐκ τοῦ Πατρός καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Κι οἱ μέν λένε διά τοῦ Υἱοῦ, οἱ δέ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, συμφωνοῦν ὥστόσο σέ μία καί τήν αὐτή ἔννοια, ἐκεῖνοι μέ τήν πρόθεση ΔΙΑ καί αὐτοί μέ τήν πρόθεση ΕΚ».

Μάχη

Ἀπό αὐτό τό σημεῖο κι ἔπειτα, ἐξεροράγη ὁ μέγας καί σκληρός πόλεμος. Ἐπίσης ἐδῶ ὑψώθηκε στό ἀνώτατο σημεῖο ἡ φλόγα τῶν διαλέξεων, ὄχι πρὸς τοὺς Λατίνους, ἀλλά πρὸς τοὺς λατινόφρονες. Ἄλλά ποιός ἀπ' ὅλους θγῆκε στό στάδιο; Ποιός διεξῆγε ὅλον αὐτό τόν φοβερό ἀγώνα; Ναί, εἶπαν ὅλοι μαζί, πῶς δέν δέχονταν αὐτή τήν ὁμολογία. Πράγματι, ὅλοι μαζί εἶπαν πῶς δέν ἐπιδέχεται διόρθωση. Ἄλλά ποιός ἔδειξε τόση γενναιότητα, ὥστε ἕνας ὁ μόνος νά παλεύει μέ πολλούς καί μάλιστα ἐναντία στήν ἀπόφαση καί τήν ἐπιθυμία τοῦ βασιλιᾶ, τοῦ βασιλιᾶ πού δέν ἔβλεπε τήν ὥρα νά γίνει ἡ ἔνωση, ὥστε νά ἐπιτύχει ἔτοι τήν στρατιωτική παπική βοήθεια; Ποιός ἄλλος, παρὰ ὁ ἀκριβῆς γνώμονας τῆς θεολογίας καί γνησιότατος ἐρμηνευτής τῶν ἁγίων Πατέρων; «Ὁχι», ἀπάντησε ἄφοβα αὐτός ὁ μέγας ἐνώπιον τοῦ βασιλιᾶ, «δέν τό λένε αὐτό μ' αὐτή τήν ἔννοια οἱ ἅγιοι. Ἄλλη ἔννοια φανερώνει ἡ πρόθεση ΕΚ κι ἄλλη ἡ ΔΙΑ».

Κι ἀσχολοῦνταν λοιπόν μ' αὐτή τή διαφορά καί γινόταν πολὺς λόγος καί μέγας ἀγώνας πάνω σ' αὐτή. Καί τρεῖς ἀπ' αὐτούς, ὁ Νικαίας, ὁ Ρωσίας κι ὁ μέγας πρωτοσύγκελλος, ἔλεγαν καί ὑποστήριζαν, ὅτι ἔχουν τήν ἴδια σημασία, ἀλλά μόνο ὁ θεῖος Μᾶρκος ἀποδείκνυε ὅτι σημαίνουν διαφο-

ρετικό πράγμα ἢ καθεμί²⁴. Ὁ Πατριάρχης ἀποχώρησε μέ τή δικαιολογία ὅτι ἦταν ἄρρωστος. Ὁ βασιλιάς κειτόταν στό στρῶμα καί παρατηροῦσε μέ μεγάλη ἀκριβεία καί προσοχή τοὺς ὁμιλοῦντες καί περιεργαζόταν τίς διαθέσεις τῶν ἀκροατῶν. Κι ἡ συζήτηση γιά τίς προθέσεις τραβοῦσε σέ μακρὸς καί μεταβαλλόταν σέ μεγάλο ἀγώνα καί προχωροῦσε ἐπ' ἄπειρο καί μόνο ἡ ὥρα τοῦ γεύματος μπόρεσε νά κάνει τή διακοπή. Καί δόθηκε ἐντολή νά συναχτοῦν καί μετά τό γεῦμα. Καί τότε, μέ πρόσταγμα, ἤρθαν κι οἱ γραμματικοί τοῦ Πατριάρχου, γιά νά εἶναι κι αὐτοί πολέμοι τοῦ Ἐφέσου, ἢ γιά νά τό ποῦμε καλύτερα, πολέμοι τῆς ἀλήθειας. Ἐπειδή, ὑποκινούμενοι πάλι ἀπό τοὺς ἴδιους λόγους, συμμαχοῦσαν καί βοήθουσαν τόν Ρωσίας, τόν Νικαίας καί τόν μέγα πρωτοσύγκελλο κι ἄλλοι πολλοί, καί ἰδιαίτερα ὁ προαναφερόμενος Ἀμηροῦτζης, δάσκαλος καί φιλόσοφος διόλου εὐκαταφρόνητος.

Ἄντιλογος Ἐφέσου
καί Νικαίας

Ὅλοι αὐτοί ἔγιναν ἕνα σύνταγμα καί μία φάλαγγα καί συνασπίζονταν μεταξύ τους καί καταφέρωνταν ἐναντίον ἐκείνου τοῦ μακάριου. Κι αὐτός ὁ μόνος του, ἀντιπαρτασσόταν πρὸς τοσούτους, χωρὶς νά ταραχτεῖ, χωρὶς νά σαστίσει, χωρὶς νά δειλιάσει καθόλου, ἀλλά θεμελιωμένος

24. «διά»: σημαίνει διαμέσου, τό πέρασμα ἀπό κάπου.

«ἐκ» ἢ «ἐξ»: ἀπό μέσα πρὸς τὰ ἔξω, καί μέ γενική «τοῦ» σημαίνει τήν καταγωγή, τήν αἰτία ἀπ' ὅπου προέρχεται, τήν προέλευση. Μᾶλλον οἱ Λατινόφρονες ἀποσιωποῦν τοὺς γραμματικούς καί συντακτικούς κανόνες καί μέ τήν φιλοπαπική μανία τους ἀλλάζουν καί τήν γλῶσσα.

μάλιστα πάνω στή θεία ἐλπίδα καί θωρακισμένος μέ τή δύναμη τοῦ Πνεύματος, στ' ἀλήθεια, ὦ τοῦ θαύματος! ζαλίζεται ὁ νοῦς μου, ὑπερίσχυε ὄλων κι παρουσίαζε πάμπολλες μαρτυρίες τῶν ἁγίων γιά ἐπιβεβαίωση τῶν λόγων του, κι ἔφραζε τ' ἀπύλωτα στόματα τῶν ἐνάντιων λατινόφωνων. Ὅταν ὁ ἅγιος, κοντά στά ἄλλα, ἀνέφερε καί τό ρητό τοῦ ἁγίου Μάξιμου, γιά τό ὅποιο εἶπαμε καί παραπάνω, ὁ Νικαίας, πνέοντας ὀλόκληρος ἀπό λατινισμό, ἀπάντησε:

«Δέν τό δεχόμαστε γιατί δέν σώζεται ὀλόκληρη ἡ ἐπιστολή».

Μαρτυρία

Ἰωάννου Δαμασκينوῦ

Κι ἔπειτα τούς παρουσίασε ἕνα ρητό τοῦ θείου Ἰωάννη τοῦ Δαμασκηνοῦ κι ἐννοῶ ἐκεῖνον τόν

Δαμασκηνό, τόν ὅποιο ἡ καθολική Ἐκκλησία ἀναγνώρισε ὡς ἀνακεφαλαίωση τῶν θεολόγων κι ἡ ἁγία ἔβδομη Οἰκουμένη Σύνοδος τόν ἀνακηρύττει κοινό δάσκαλο κι εὐχεται πρὸς τό Θεό, ν' ἀξιωθεί ν' ἀκολουθεῖ καί νά φυλάγει πάντοτε τά θεῖα του φρονήματα καί δόγματα, ἐκείνου λέω τοῦ μεγάλου καί τόσο σπουδαίου θεολόγου, ἔφερε στό μέσον τῆς συζήτησης, ἕνα ρητό σαφέστατο καί συντομώτατο πού λέει:

«Ὁχι ἐξ αὐτοῦ, ἀλλά δι' αὐτοῦ ἐκπορεύεται [ὁ Υἱός]. Γιατί ὁ μόνος αἴτιος εἶναι ὁ Πατήρ».

Αὐτό εἶπε καί μ' ἄριστο τρόπο καί θαυμάσια ἀνάλυση ἐξηγοῦσε κι ἔδειχνε τή διαφορά τῶν προθέσεων ΕΚ καί ΔΙΑ. Ἀλλά παρόλα αὐτά, πάλι ὁ ἐπαίσχυντος Νικαίας ἀποδοκίμασε κι αὐτή τήν ἀπαράγραπτη μαρτυρία, λέγοντας πώς:

«Εἶναι ἕνας αὐτός πού τό λέει καί δέν κρεμόμαστε μόνο ἀπό τή μαρτυρία ἑνός. Πές κι ἄλλες μαρτυρίες ἂν ἔχεις». Τό-

τε πάλι ὁ καλός Ἡρακλείας, ὑποκινημένος ἀπό ζήλο, λέει πρὸς τόν βασιλιά ὅτι:

«Ἐμεῖς ἀκοῦμε τά λεγόμενα καί καταλαβαίνουμε καί τίς διαθέσεις τῶν ὁμιλητῶν καί θά γνωμοδοτήσουμε ὅταν ἔρθει ἡ στιγμή». Κι ἔγινε ἀγώνας μεγάλος μέχρι τό ἀπόγευμα. Τότε μόλις διαλύθηκε ἡ σύναξη.

Μαρτυρία Γρηγορίου Νύσσης

Καί πάλι μέ προσταγή τοῦ βασιλιᾶ, συνήλθαν καί τήν ἐπομένη κι εἰπώθηκαν οἱ ἴδιοι λόγοι καί γιά

νά τά πῶ μέ συντομία, ὅλη τους ἡ ἔγνοια ἦταν πῶς νά πείσουν ἢ ν' ἀποστομώσουν τόν Ἐφέσου. Κι αὐτός ἀντιστεκόταν περισσότερο, προσκομίζοντας ρήσεις τῶν ἁγίων δασκάλων τῆς Ἐκκλησίας καί στηρίζοντας μέσω αὐτῶν τά λεγόμενά του, παρόλο πού οἱ ἀντιλέγοντες δέν πείθονταν. Τότε λοιπόν, κοντά στά τόσα ἄλλα πού ἔλεγε, γιά νά δείξει περισσότερο πῶς οἱ ἅγιοι χρησιμοποιοῦν τίς προθέσεις ΔΙΑ καί ΜΕΤΑ εἶπε καί τό θεολογικότατο ρητό τοῦ θείου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, πού λέει:

«Ὁ Πατέρας εἶναι ἄναρχος κι ἀγέννητος καί πάντοτε Πατέρας νοεῖται. Κι ἀπ' αὐτόν ἀκολουθῶς ἀχώριστα ὁ Μονογενής Υἱός συνεπινοεῖται (ἀχώριστα) ἀδιάστατα μέ τόν Πατέρα, ΔΙ' ΑΥΤΟΥ καί ΜΕΤ' ΑΥΤΟΥ. Καί πρὶν παρεμβληθεῖ διά μέσον αὐτῶν κενό κι ἀνυπόστατο νόημα, αὐτό καταλαμβάνεται ἀμέσως ἀπό τό Πνεῦμα, πού συνενώνεται καί πού δέν ὑστερεῖ στήν ὑπαρξη μαζί μέ τόν Υἱό, ὥστε ποτέ δέν δύναται νά νοηθεῖ ὁ μονογενής χωριστά ἀπό τό Πνεῦμα. Ἀλλά, ἐκ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων καί αὐτό τό Πνεῦμα ἔχει τήν αἰτία τῆς ὑπαρξῆς του, γι' αὐτό καί ὑπάρχει τό μονογενές φῶς καί μέσα ἀπό τήν ἐκλαμψη τοῦ ἀληθινοῦ φωτός, δέν

ἀποκόπτεται οὔτε λόγῳ ἀπόστασης, οὔτε ἀπό ἐτερότητα φύσης ἀπό τόν Πατέρα ἢ τόν μονογενῆ».

«Όταν τό εἶπε αὐτό ὁ θεῖος Μᾶρκος, ἀμέσως καί πάλι ὁ Νικαίας, τοῦ λέει,

«Προσκόμισε ἂν ἔχεις κι ἄλλα ρητά σύμφωνα μ' αὐτό καί τότε θά δεχτοῦμε κι αὐτό πού μόλις παρέθεσες».

Ἀλήθεια, γιά ποιό νά μιλήσω περισσότερο καί δικαιότερα; Γιά τήν ἀναίδεια καί τή θρασύτητα ἐκείνων τῶν τρισάθλιων ἀποστατῶν, ἢ γιά τήν ἄμετρη ὑπομονή καί τόν ἀτέλειωτο πλοῦτο τῆς εἰλικρινοῦς θεολογίας τοῦ φύλακα τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως; Καί τά δύο βέβαια εἶναι ἀσύγκριτα, τόσο ἡ ὑπερβολική κακία ἐκείνων, ὅσο κι ἡ ἀξιοθαύμαστη σταθερότητα καί θεολογία αὐτοῦ τοῦ Μάρκου.

Συμφωνία Λατινοφρόνων

Πάνω σ' αὐτά, βλέποντας ὁ βασιλιάς τή φλόγα τῆς φιλονικίας νά φουντώνει ὑπέρμετρα, εἶπε:

«Ἐμεῖς, εἶναι ἀνάγκη ν' ἀποφασίσουμε τί πρέπει ν' ἀπαντήσουμε στούς Λατίνους καί βλέπω πώς οἱ φιλονικίες συνεχίζονται ἐπ' ἄπειρο. Διατυπῶστε λοιπόν τήν ἀπολογία πρὸς τούς Λατίνους πού τήν ζητοῦν ὁπωσδήποτε κι αὐτούς τοὺς λόγους ἀφήστε τους γιά μετά». Τότε ἀπάντησε ἀμέσως ὁ Ρωσίας, λέγοντας,

«Ἄν βρεθοῦν ρητά τῶν Ἀνατολικῶν ἀγίων, πού νά λένε γι' αὐτό καί μποροῦν νά μᾶς συμβιδάσουν, δέν θά τά δεχτοῦμε;». Κι ὁ βασιλιάς τοῦ εἶπε:

«Μπορεῖς ἐσύ νά μᾶς δείξεις αὐτό τό μέγα καλό;». Κι ἀμέσως αὐτός ἔδειξε ἓνα ψευδοτετραδίο, γεμάτο ἀπό κάθε λογῆς παραφθαρμένα κείμενα. Αὐτό τό εἶχε συνθέσει κάποιος Ἰωάννης Βέκκος, γιά τόν ὁποῖο εἶπαμε καί πρίν. Αὐτός,

στὶς μέρες τοῦ λατινόφρονα βασιλιᾶ Μιχαήλ, λατινόφρονος κι ὁ ἴδιος, ἔγινε ἀπ' αὐτόν Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἂν καί τόν καθαίρεσε μετὰ τό θάνατο τοῦ Μιχαήλ μεγάλη καί Ἁγία Σύνοδος κι ἀπεβίωσε ἄθλια ὁ κακός στήν ἐξορία. Ἀπό αὐτό ὁ Ρωσίας διάβασε πολλά ρητά, κάποια παραφθαρμένα, ἄλλα ἐλλιπῆ κι ἀλλοιωμένα. Καί κανχιόταν, λέγοντας πώς ὅλο τό διδλίο εἶναι γεμάτο ἀπό τέτοια ρητά. Χάρηκε μ' αὐτό ὁ βασιλιάς κι εἶπε,

«Ἀφήστε τά πολλά καί διαλέξτε ἀπ' ὅλα ἓνα ἢ δύο καί γράψτε μ' αὐτά δική σας ἔκθεση πίστεως, γιά νά τή στείλουμε στούς Λατίνους».

Σκλήρυση τῶν Παπικῶν

Ἀλλά γιά νά παραλείψω ὅλα τά ἐνδιάμεσα, δηλαδή πόσοι καί ποιοί ὀρίστηκαν νά τή γράψουν καί πῶς, ἀφοῦ τελείωσε καί

στάλθηκε στούς Λατίνους ἡ φιλοδυτική ὁμολογία δέν ἄρρεσε, ἀλλά ζήτησαν ἐξηγήσεις πάνω σέ δώδεκα σημεία τῆς. Καί διαμήνυσαν ἐγγράφως, πώς εἶναι ἀνάγκη, ἢ νά δώσουν γιά ὅλα ἱκανοποιητικές πληροφορίες μέ σαφεῖς καί καθαρές ἐξηγήσεις, ἢ, τό δίχως ἄλλο, νά δεχτοῦν ἐκεῖνο τό γράμμα πού τοὺς εἶχαν στείλει ἐκεῖνοι πρωύτερα. Ὁ βασιλιάς κι οἱ γύρω ἀπ' αὐτόν, ὅταν πῆραν τήν ἀπάντηση τῶν Λατίνων βρέθηκαν σ' ἀπορία καί γιά πολλές μέρες τήν φύλαγαν μυστική καί συσκέπτονταν γιά νά βροῦν τρόπους νά χειριστοῦν τήν ὑπόθεση.

Οικονομική πίεση και στέρηση τροφῆς τοῦ Μάρκου

Θά παραλεί-
ψω λοιπόν
ὅλα αὐτά χάριν
συντομίας ἀλλά

θά πῶ αὐτό μόνο ἀπ' ὅλα, τό ὁποῖο εἶναι γιά τή δόξα καί τόν ἔπαινο τοῦ δικοῦ μας ἥρωα. Τούς ἔλειπε λέει καί πάλι τό σιτηρέσιο καί πέρασαν τέσσερις μῆνες πού τό ζητοῦσαν ξανά καί ξανά μέ θερμές παρακλήσεις, χειρότερα κι ἀπό ζητιάνους κι οὔτε κἄν τούς θεωροῦσαν ἄξιους νά τούς ἀπαντήσουν. Καί κάποια στιγμή, ἀφοῦ εἶδαν ὅτι κινδυνεύουν νά πεθάνουν ἀπό τήν πείνα, συγκατένευσαν καί τούς ἔδωσαν μόνο γιά δύο μῆνες. Σέ κείνη τή διανομή, ὁ Καμεράριος τοῦ Πάπα, Χριστόφορος τ' ὄνομά του, δίνοντας τά χρήματα, εἶπε,

«Ἄς δοθεῖ κι αὐτό τό ψυχικό τοῦ Πάπα, σάν νά ριχνόταν στή θάλασσα». Καί λέγοντας αὐτό, πρόσταξε νά μή δοθεῖ καθόλου στόν Ἐφέσου, γιατί λέει, «Τρώει, σάν τόν Ἰούδα τό ψωμί τοῦ Πάπα κι ἐναντιώνεται σ' αὐτόν καί τόν ἐχθρεύεται. Ἄλλά καλύτερα (εἶπε), πρέπει νά τοῦ δοθεῖ σάουλλα (δηλαδή σκοινί γιά κρέμασμα)». Ἔτσι μίλησε παραληρώντας κατά τοῦ δίκαιου ἐκεῖνος ὁ φαῦλος. Αὐτά εἶναι τά ἴδια τά λόγια του ἱστορικοῦ.

Ὁ καθένας λοιπόν ἐδῶ ἀντιλαμβάνεται φανερά, πόσο μεγάλης ὑπόληψης ἄνθρωπος ἦταν ὁ Μᾶρκος. Γιατί παρόλο πού αὐτά τά λόγια εἶναι ἐχθρικά καί ὑβριστικά, ὥστόσο τόν παρουσιάζουν σ' ἀλήθεια μέγα καί θαυμάσιο καί περιδῶντο καί ὑπέρογο ἀγωνιστή τῆς ἀλήθειας. Ἡ ἀκριβεία τῆς θεολογίας του τόν συνέτασσε μαζί μέ τούς Πατέρες. Ἡ ἀγχόνη, μέ τήν ὁποία τόν φοβέρισε ὁ φονικός παπολάτρης, τόν κατατάσσει μαζί μέ τούς ἅγιους ὁμολογητές καί μάρτυρες. Κι ἡ ἀντίθεσή του πρός τόν ἀντίχριστο Πάπα, τόν ὑψώνει στήν ὑπέρογη οἰκειότητα καί φιλία τοῦ ἀνώτατου ποιμένα Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Εὔγε, θεεῖ ἱεράρχη, θεολόγε, ὁμολογητή καί γνήσιε φίλε τοῦ ποιμενάρχη Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀλίμονο σέ σένα, ταλαίπωρε παπολάτρη, χλευαστή τῶν ἁγίων, ἐχθρό τῆς ἀλήθειας κι ἐπιτήδειο σκεῦος τοῦ Σατανᾶ.

Ἀποδοχή τῆς Λατινικῆς πίστεως

Ἀλλά, γιά νά ἐπανέλθου-
με στή ροή τοῦ λόγου, ὁ
βασιλιάς, θέλοντας νά πετύ-

χει τήν ἔνωση, συγκέντρωσε πάλι τούς πάντες καί τελικά τούς φανέρωσε, πώς οἱ Λατίνοι ζητοῦσαν ἐξηγήσεις γιά τό γράμμα πού τούς ἔστειλαν, ἀλλά ἂν ἀρχίσουμε τίς ἐξηγήσεις, εἶπε, θά χαθοῦμε στό ἀπέραντο πέλαγος τῶν λόγων. Γι' αὐτό νομίζω καλύτερο, εἶπε, ν' ἀποβλέψουμε σέ κάτι ἐνωτικό. Σκεφτεῖτε λοιπόν, μήπως ἐνδέχεται ν' ἀποδεχτοῦμε κι ἐμεῖς τό «ἐκ τοῦ Υἱοῦ» [«Filioque»]. Ἀλλά τί ἄλλο μελετοῦσε καί σκεφτόταν τόσες μέρες μέ κείνους τούς κακούς συμβουλάτορες, παρά αὐτό; Αὐτό ἦταν ἐξαρχῆς ὁ σκοπός του. Ἄρχισαν λοιπόν ἀμέσως νά ἐξετάζουν αὐτό, δηλαδή πῶς νά γίνει νά δεχτοῦν τό «ἐκ τοῦ Υἱοῦ», δηλαδή τό λατινικό δόγμα. Καί ὅπως ἦταν φυσικό, ἡ σκέψη πάλι κινήθηκε στίς προθέσεις ΕΚ καί ΔΙΑ. Καί πάλι προέκυψε ἀντιπαράθεση μεταξύ αὐτῶν τῶν ἰδίων καί τοῦ Ἐφέσου. Ὡς τότε, οἱ βασιλικοί ἄρχοντες δέν εἶχαν δικαίωμα νά εἰσερχονται σέ τέτοιες συζητήσεις. Καί τότε μόνο, σέ κείνη τή συνέλευση, ὄρισε ὁ βασιλιάς καί μπῆκαν καί κείνοι, λέγοντας,

«Ὅτι ἀπό τώρα καί στό ἐξῆς, θέλει νά συνέρχονται κι οἱ ἄρχοντες, γιά νά βλέπουν κι αὐτοί, ποιοί φροντίζουν γιά τό συμφέρον τῆς πατρίδας καί ποιοί ἐναντιώνονται σ' αὐτό», ἴσως γιά νά παρουσιάσει ὡς τέτοιον, τόν ἀληθινό ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ. Καί ὁ προαναφερόμενος Ἰαγάρις, πού ἦταν ἓνας ἀπό τούς εἰσερχόμενους ἄρχοντες, ὅταν εἶδε, λέει, τρεῖς νά

ἐναντιώνονται στὸν Ἐφέσου καὶ μόνο ἐκείνον ν' ἀπολογεῖται καὶ νά ὑπερισχύει (ὦ, ὑπερφυσική ἰσχὺ καὶ δύναμη τοῦ θαυμάσιου ἀγωνιστῆ!), εἶπε σ' αὐτοὺς πού θρῖσκονταν κοντά του:

«Αὐτὸς εἶναι πού ἔλεγαν ὅτι ἐγινε παράφρων; Ἐγὼ (λέει), ἀπορῶ ἂν μποροῦσε ποτέ ν' ἀπαντήσῃ σ' ἕναν κι αὐτὸς ἀπαντᾷ σ' ὅλους». ²⁵ Γιατί εἶχαν διαδώσει πρωτύτερα οἱ ὄντως παράφρονες κι ἀσύνητοι, ὅτι ὁ Ἐφέσου παραφρόνησε καὶ δὲν ξέρεῖ τί λέει.

Ἐγκώμιο
στον Μᾶρκο

Ἐγὼ θέβαια, ἂν ἤθελα νά
Ἐγκωμιάσω, αὐτὸν τὸν μέγα
ἱεράρχη, ἔπρεπε νά πῶ, ὅπως καὶ
τό εἶπα καὶ στ' ἀλήθεια τό ἐννοῶ,

πὼς δὲν ἔχω τόση δύναμη γιὰ νά πλέξω τὰ ἐγκώμια καὶ τοὺς ἐπαίνους πού ἄξια ταιριάζουν σέ μία τέτοια ἥρωική καὶ ὑπεράξια κορυφή. Μά ἐπειδὴ τὰ ἐγκώμια, ὅπως λένε οἱ δάσκαλοι τῆς ρητορικῆς τέχνης, δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο, παρὰ ἐκεῖνα τὰ λαμπρὰ προτερήματα καὶ κατορθώματα τοῦ ἐγκωμιαζόμενου. Σὰς ρωτῶ λοιπὸν ἐγὼ, εὐσεβέστατοι χριστιανοί, πὼς σὰς φαίνεται, ὅταν ἀκοῦτε μία τέτοια αἰφνίδια μαρτυρία γι' αὐτὸν τὸν ἱερό ἄντρα, ἀπὸ κείνον τὸν συνετὸ ἄρχοντα; Πόση τέρψη; Πόση χαρὰ κι εὐφροσύνη δὲν προξενεῖ στὸν ἐνθερμὸ εὐσεβῆ Ἀνατολικό, ὅταν ἀπὸ τό ἕνα μέρος, βλέπει τόσα κακά θηρία ν' ἀντιβαίνουν μ' ὅλη τους τὴν ὀρμὴ καὶ τὴ θηριότητα στὸν ἀγωνιστὴ τῆς ἀλήθειας, κι ἀπὸ τ'

25. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση τοῦ ἀγίου, λόγῳ τῶν ἄθλων συνθηγῶν διαδίσωσης θὰ ἔδωσε λαβὴ γιὰ τὴν διατύπωση αὐτῆς τῆς συγκοφαντίας. Ἐπίσης πρέπει νά τοῦ εἶχαν ἐπιβάλει νά εἶναι σέ ἀπομόνωση.

ἄλλο μέρος, μόνο αὐτὸν ν' ἀντιπαλεύει καὶ νά ὑπερισχύει ἀπέναντί τους; Ἀπόρησε κι ἔμεινε ἐκστατικός κι ἐκεῖνος ὁ εὐσεβῆς συγζητηκός, γιὰ τὴν παράδοξη πάλη καὶ τὴν ἀκόμα πιὸ παράδοξη ὑπερίσχυση τοῦ Μάρκου. Κι ἐπιπλέον ἀπόρησε, γιὰ τὴν τόση μοχθηρία ἐκείνων τῶν πολέμων κατὰ τοῦ θεοῦ ἄντρα καὶ περισσότερο κατὰ τῆς ἀλήθειας. Γιατί ἐκεῖνοι πού στ' ἀλήθεια ἐγιναν παράφρονες ἀθετώντας ἄφρονα τὴν πατρικὴ ὑγιῆ καὶ Ὁρθόδοξη πίστη, ὀνόμασαν παράφρονα τὸν καλὸ κι εὐσεβῆ ὑπερασπιστὴ τῆς.

Χαῖρε δικέ μας Πατέρα καὶ καύχημα τῆς ἀγίας μας Ἐκκλησίας. Πράγματι, εἶσαι μακάριος καὶ τρισμακάριος, γιατί σαφῶς κι ἀνεκδοίιστα μετεῖχες κι ἐσύ στοὺς χλευασμοὺς τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ποῖός πρόκειται ποτέ ν' ἀμφιβάλλει, ὅτι ὅπως ἐγίνες κοινωνός τῶν παθημάτων Του, ἐγίνες καὶ μέτοχος τῆς θείας του Δόξας. «Σαμαρείτης καὶ δαιμονισμένος» ὀνομάστηκε ὁ Κύριος γιὰ μᾶς. Ὀνομάστηκες καὶ σύ παράφρονος καὶ δαιμονικός γι' Αὐτόν. Πὼς δὲν εἶναι αὐτό, στεφάνι ἀπειρης τιμῆς στὴν ἱερὴ σου κεφαλῆ;

Ἀποδοχὴ παραφθαρμένων
λατινικῶν ρητῶν

Ἀφοῦ διαλύθηκε
κι αὐτὴ ἡ συνέλευση, στὴν ὁποία δὲν
ἐγινε τίποτα ἄλλο, πα-

ρὰ ἔδωσαν τὴ γνώμη τους οἱ περισσότεροι (γιατί οἱ περισσότεροι εἶναι πάντοτε αὐτοὶ πού ρέπουν στό κακό), ὅπως ζήτησε ὁ βασιλιάς, δηλαδή ὅτι ἐκεῖνα τὰ ρητὰ τῶν Λατίνων ἀπὸ τοὺς δυτικoὺς ἀγίους εἶναι γνήσια καὶ χωρὶς νά ξέρουν ἂν εἶναι ἢ δὲν εἶναι γνήσια, μέ τό νά μὴν μποροῦν ὡς ἀλλόγλωσσοι νά διαβάσουν ἐκεῖνα τὰ βιβλία, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔλεγαν πὼς εἶναι δωγαλμένα ἐκεῖνα τὰ ρητὰ. Μετὰ ἀπὸ τρεῖς μέρες, προσκλήθηκαν πάλι στό βασιλικὰ δωμάτια. Καὶ τότε πάλι προ-

κατασκεύασε κάτι άλλο ὁ βασιλιάς, δηλαδή ἀποφάσισε νά μή γνωμοδοτοῦν ἄλλοι στό ἐξῆς, παρὰ ἀρχιερεῖς κι ἀρχιμανδρίτες, ὅπως γινόταν λέει καί στίς Οἰκουμενικές Συνόδους. Κι αὐτό τό ἐπινόησε, γιά νά ἐμποδίσει τούς ἐκκλησιαστικούς ἀρχοντες, δηλαδή αὐτόν τόν μέγα ἐκκλησιάρχῃ καί τούς ὑπόλοιπους, πολλοί ἀπό τούς ὁποίους δέν δέχονταν τή γνώμη του, ἀκολουθώντας μᾶλλον τόν ἔξαρχο καί πρόμαχο τῆς ἐκκλησίας, ἅγιο Μᾶρκο, ὅπως εἶπαμε καί παραπάνω. Γι' αὐτό καί τοῦ ἔφεραν μεγάλα ἐμπόδια. Κι ἀφοῦ, λέω, ἀποφάσισε, αὐτοί νά μήν λένε τή γνώμη τους στό ζητούμενο, ἀμέσως τίθεται πάλι ὡς θέμα στή μέση, τό «ἐκ τοῦ Υἱοῦ» κι ἀγωνίζονται οἱ λατινόφρονες μ' ὅλες τους τίς δυνάμεις, νά δείξουν ὅτι τό «ἐκ τοῦ Υἱοῦ» εἶναι τό ἴδιο μέ τό «διά τοῦ Υἱοῦ» κι ὅτι ἡ πρόθεση ΕΚ εἶναι ἰσοδύναμη μέ τή ΔΙΑ. Κι ἀντέλεξαν στόν θεῖο Ἐφέσου μέ πολλή ὀρμή καί σφοδρότητα.

Μαρτυρία τοῦ Καβάσιλα

Τότε λοιπόν ὁ δύστηχος ὁ Ἄντωνιος Ἡρακλείας, θέλησε νά δείξει στό βασιλιά κάποιον βιβλίο γιά νά διαβαστεῖ ὡς χρέσιμο στήν προκείμενη συζήτηση. Κι ἀμέσως ὁ μέγας πρωτοσύγκελλος τόν χλευάζει μέ μεγάλο θυμό, λέγοντας ἐνώπιον τοῦ βασιλιᾶ,

«Τώρα ἔφερες αὐτό νά διαβαστεῖ στή Σύνοδο; Ἄναθεμάτισε πρῶτα τόν Καβάσιλα καί μετά διάβασέ το. Τώρα τό βρήκες αὐτό; Ὅταν ἦσουν στήν Κωνσταντινούπολη ἔπρεπε νά τό δείξεις αὐτό κι ὄχι ἐδῶ! Δέστε τί φέρνει νά διαβαστεῖ στή Σύνοδο! Ἄν θέλεις, ἀναθεμάτισε τόν Καβάσιλα καί διάβασέ το».

Βλέποντας λοιπόν ὁ Ἡρακλείας τήν ἰταμότητα καί τή θρασύτητα αὐτοῦ καί τίς διαθέσεις αὐτῶν πού βρῖσκονταν

γύρω του νά εἶναι ἀρνητικές, κι ἐξεῖνον νά βράζει ἀπό θυμό κι ἀκόμα καί τήν ἀποστροφή τοῦ βασιλιᾶ, μάζεψε τό βιβλίο καί σόπασε.

Ἐπίθεσι ὀργῆς
κατά τοῦ Μάρκου

Ἡ ἔξαψη τῆς προδοσίας πρὸς τόν Λατινισμό λοιπόν, μεγάλωνε μέρα μέ τή μέρα κι ἀρχισαν πλέον καί φανερά νά ἐπαινοῦν τή δόξα τῶν Λατίνων. Ἔτσι, σέ μία συνέλευση ἐνώπιον τοῦ Πατριάρχῃ εἶπαν:

«Ὅτι δέν εἶναι τίποτα σπουδαῖο. Λίγη εἶναι ἡ διαφορὰ μας μέ τούς Λατίνους κι ἂν θελήσουν οἱ δικοί μας, εὐκόλα θά διορθωθεῖ (δηλαδή εὐκόλα θά ἐνωθοῦμε)».

Ἄλλὰ καί πάλι ἔτοιμος ὁ διάπυρος ζηλωτής τῆς εὐσέβειας καί δάσκαλος Μᾶρκος, εἶπε ἀμέσως:

«Ὁχι, δέν εἶναι λίγη ἡ διαφορὰ μας, ὅπως τή θέλετε. Καί μάλιστα εἶναι μεγάλη ἡ διαφορὰ». Ἐκεῖνοι ἀπάντησαν πώς:

«Δέν εἶναι αἵρεση κι οὔτε ἄλλοι ἀπό τούς πρῖν ἀπό σένα ἐλλόγιμους καί ἅγιους ἄντρες τήν ἀποκάλεσαν αἵρεση».

«Ναί (εἶπε ὁ πρόμαχος τῆς Ὁρθοδοξίας), αἵρεση εἶναι κι ἔτσι τή θεωροῦσαν κι οἱ πρῖν ἀπό μένα δάσκαλοι, ἀλλά δέν ἤθελαν νά φανερώσουν ἀνοιχτά τούς Λατίνους ὡς αἵρετικούς, προσδοκώντας νά δεχθοῦν τήν ἐπιστροφή τους καί διαπραγματευόμενοι τή φιλία τους κι ἂν θέλετε ἐγὼ νά σᾶς ἀποδείξω πὼς οἱ πατέρες μας τούς εἶχαν γιά αἵρετικούς». Τόσα πρόφτασε νά πεῖ ὁ ὁμολογητής τῆς Ὁρθοδοξίας κι ἀμέσως γίνονται ἔξαλλοι ἀπό θυμό ὁ Μυτιλήνης καί ὁ Λακεδαιμονίας, καί τοῦ λένε,

«Τί; Τί ἄνθρωπος εἶσαι ἐσύ, κι ὀνομάζεις τούς Λατίνους αἵρετικούς;». Σηκώνονται ὄρθιοι καί τόν πλησιάζουν, βρίζοντας τόν ἄφοβα κι ἀναιδέστατα, μέ λόγια κι ἐμπαιγμούς ἐνώ-

πιον τοῦ Πατριάρχου. «Ὡς πότε, τοῦ ἔλεγον θά σέ ὑπομένουμε νά τά λές αὐτά;».

Καί μόνο πού δέν ἔπασαν πάνω του νά τόν ξεσχίσουν μέ τά δόντια καί τά χέρια τους. Στό τέλος, γιά νά δείξουν πόση ἦταν ἡ μανία τους ἐναντίον του καί πόσο θάρρος κι ἐλευθερία λόγου εἶχαν πρὸς τόν Πάπα, τοῦ ἔλενε,

«Ἐχε ὑπομονή καί θά δεῖς. Νά ποῦμε ἐμεῖς στόν Πάπα πῶς τόν λές αἰρετικό κι εἴτε νά τό ἀποδείξεις αὐτό, εἴτε νά πάθεις ἐκεῖνο πού σοῦ ἀξίζει»²⁶.

Καί μ' αὐτό τό πνεῦμα τῆς μανίας καί τῆς ταραχῆς, βγήκαν ἔξω κι ἔφυγαν σάν νά εἶχαν στ' ἀλήθεια καταληφθεῖ ἀπό κάποιο δαίμονα. Κι ὁ καλός Πατριάρχης, ὑπέφερε μεγαλόψυχα κι αδιάφορα ν' ἀτιμάζουν ἔτσι ἐνώπιόν του, τόν ἔξαρχο τῆς Συνόδου, τόν τοποτηρητή τῶν Ἀνατολικῶν θρόνων καί τόν προαοπιστή τῆς εὐσέβειας. Σωστά λοιπόν ὁ σοφώτατος Σχολάριος εἶπε :

«Γιατί σέ μᾶς, πού ὀφείλαμε νά εἴμαστε σύμμαχοί του, ἀντί γιά τέτοιους, ἀλίμονο, ἔθρυσκε ἔχθρους».

Κι ὅπως βλέπετε, πρῶτα ἐφανίστηκαν ὡς ἐχθροί του μόνο δύο, ἔπειτα τρεῖς, ἔπειτα τέσσερις κι ἔπειτα πέντε καί ἔξι καί στό τέλος σχεδόν ὅλοι. Ὅμως αὐτός ὁ θαυμάσιος, μπροστά στήν ὀργή καί τήν ὀρμή ἐκείνων, φαινόταν σάν σταθερό ἀμόνι καί σάν στέρεο διαμάντι καί μέ κανένα τρόπο δέν δεχόταν νά μετακινηθεῖ οὔτε στό παραμικρό, ἀπό τό στέρεο θεμέλιο τῆς ἀλήθειας, πάνω στό ὁποῖο καλῶς εἶχε οἰκοδομήσει τήν οἰκία του.

26. Ἡ φράση αὐτή δείχνει ὅτι ἤδη κάποιοι εἶχαν προδώσει εἶχαν προσκηνῶσει καί εἶχαν συνεννοηθεῖ σέ παρασυναγωγές μέ τούς καρδιναλίους τοῦ πάπα. Καί ἐπίσης εἶχαν εἰσπράξει χρηματικά ποσά ὅπως τό ἐπιβεβαιώνουν οἱ ἱστορικές πηγές.

Ἐξύβριση τοῦ Μάρκου στό
διαμέρισμα τοῦ Πατριάρχου

Δύο μέρες ἀργότερα, συγκεντρώθηκαν στόν διαμέρισμα τοῦ Πα-

τριάρχου, κι ἀφοῦ ἄρχισαν πάλι οἱ συζητήσεις γιά τήν ἔνωση, τώρα τοῦ μιλοῦσαν διαφορετικά. Δηλαδή ἄρχισαν νά τόν παρακινοῦν καί νά τόν παρακαλοῦν εἰρηνικά καί ταπεινά, νά μεταχειριστεῖ κάποια οἰκονομία, νά δείξει κάποια συγκατάβαση. Κι ἐκεῖνος ὁ αἰόδιμος ἀπαντοῦσε, ὅτι «δέν χωρᾶ συγκατάβαση στά ζητήματα τῆς πίστεως». Κι ἐκεῖνοι πάλι ἐπιτίθονταν σφοδρότερα, παρακαλώντας καί ζητώντας τήν συγκατάβασή του, λέγοντάς του ὅτι εἶναι μικρή ἡ διαφορά καί λίγη συγκατάβαση ἀπό μέρους σου θά πετύχει τήν ἔνωση, ἂν ἐσύ θελήσεις νά τή δεχτεῖς. Τότε ὁ καλός μιμητής τῶν Πατέρων του καί τέλειος ὁμολογητής τῆς ἀλήθειας εἶπε, ὅτι «Αὐτό πού μοῦ λέτε νά κάνω, εἶναι παρόμοιο μέ κείνο πού εἶπε ὁ ἔπαρχος στόν ἅγιο Θεόδωρο τόν Γραπτό». Εἶπε λοιπόν ὁ ἔπαρχος στόν ἅγιο τό ἐξῆς:

«Μία καί μόνο φορά συκοινωνήστε μέ μᾶς καί δέν ζητᾶμε πλέον τίποτα ἄλλο ἀπό σᾶς. Πηγαίνετε ὅπου ἀγαπᾶτε». Καί ὁ ἅγιος ἀπάντησε σ' αὐτόν: «Ὡ, ἔπαρχε, ἔτσι μιλᾶς, σάν κάποιος νά ἔλεγε σέ κάποιον ἄλλο, δέν σοῦ ζητῶ τίποτα ἄλλο, παρᾶ νά κόψω τό κεφάλι σου μία φορά καί μετά πηγαινε ὅπου ἀγαπᾶς. Αὐτό (λέει), ζητᾶτε κι ἐσεῖς τώρα ἀπό μένα. Ἀλλά νά ξέρετε ὅτι αὐτό εἶναι ἀδύνατο, γιὰτί στά ζητήματα τῆς πίστεως, δέν εἶναι μικρό, ἐκεῖνο πού φαίνεται σέ μᾶς μικρό».

Εἶδατε χριστιανοί καθαρότητα συνειδήσεως; Εἶδατε ὁμολογία πίστεως κι ἀγωνιστική ἀντίσταση; Εἶδατε ποιούς εἶχε ὡς παράδειγμα καί σέ ποιῶν τά ἴχνη βάδιζε; Λέγοντας αὐτά ὁ θεῖος Μᾶρκος, ἐρεθίστηκε ἡ ὀργή αὐτῶν πού τόν παρακα-

λοῦσαν πρὶν ἀπό λίγο. Κι ἀπό τή δῆθεν εἰρηνική διάθεση μέ τήν ὁποία τόν παρακαλοῦσαν καί τοῦ ζητοῦσαν νά κάνει παραχώρηση, ἀναψαν τώρα τήν φλόγα τῆς φιλονικίας. Καί ὁ ἀναιδής Νικαίας ἐξύβριζε ἀναιδῶς καί χλεύαζε τόν ἅγιο μέ κάθε τρόπο. Κι ὕστερα ἀπ' αὐτά, σάν νά ὑποκινοῦνταν ἀπό κάποιο δαίμονα, σηκώθηκε κι εἶπε,

«Ὅτι μάταια κάθεται καί φιλονικεῖ μέ τέτοιο δαιμονικό ἄνθρωπο. Αὐτός εἶναι ἔξω φρενῶν. Γιατί λοιπόν νά φιλονικῶ μ' αὐτόν;».

Κι ἔτσι θυμωμένος βγήκε κι ἔφυγε. Καί μπροστά σέ μία τέτοια καί τόσο μεγάλη συσσώρευση ὕδρευων, τί τοῦ ἀπάντησε ὁ ἅγιος;

«Εἶσαι παιδί τοῦ εἶπε, καί μιᾶς σάν παιδί».

Τόσα μόνο τοῦ εἶπε καί τίποτα περισσότερο, ὁ ἀνεξίκακος καί σ' ἀλήθεια γνήσιος μαθητής τοῦ Χριστοῦ. Κι ὁ Πατριάρχης καί τότε, ὅπως καί προηγουμένως, βλέποντας κι ἀκούγοντας τήν τόση ἀταξία κι ἀναίδεια, ἔμενε ἀδιάφορος κι ἀμίλητος σάν ψάρι. Ἴσως ὁμως καί νά δυσανασχετοῦσε, πού ὄντας αὐτοί τόσο πολλοί δέν μποροῦσαν ν' ἀποστομώσουν αὐτόν πού ἦταν ἕνας καί τοῦ ἐμπόδιζε τήν ἐπιθυμητή τους ἔνωση μέ τούς παπικούς.

Μαρτυρία Καβάσιλα

Τήν ἐπόμενη μέρα, ὁ βασιλιάς ἤρθε στόν Πατριάρχη καί συγκεντρώθηκαν κι ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι μέ διαταγή. Καί πάλι ἄρχισαν τίς συνομιλίες γιά τήν ἔνωση. Καί πάλι ἦταν ἔτοιμος ὁ πόλεμος τῆς ἔνωσης. Καί τόν ἀντιμάχονταν ποταπά καί σκληρότατα τέσσερις μαζί σέ κοινό συνασπισμό, δηλαδή ὁ Ρωσίας, ὁ Νικαίας, ὁ μέγας πρωτοσύγκελλος καί ὁ Ἀμηρουτζής. Κι ὅταν ὁ ἅγιος θέλησε νά διαβάσει ἕνα ἀπόσπασμα ἀπό τούς

λόγους τοῦ Καβάσιλα, σχετικά μέ τό ζήτημα, ἀμέσως ὁ Ρωσίας εἶπε:

«Ὅτι ἐμεῖς ἤλθαμε ἐδῶ γιά ἔνωση καί γιά εἰρήνη κι ὄχι γιά σχίσμα καί διάσταση. Θέλουμε λοιπόν νά διαβάσουμε τούς ἐνωτικούς κι ὄχι τούς σχισματικούς καί αὐτούς πού χωρίζουν. Ὁ Καβάσιλας εἶναι σχισματικός καί δέν θέλουμε νά διαβάζεται»²⁷. Τότε πῆρε τό λόγο κι ὁ Λακεδαιμονίας καί λέει,

«Τί τόν ἔχουμε τόν Καβάσιλα; Ἐμεῖς δέν τόν ἔχουμε αὐτόν γιά ἅγιο. Ἦταν ἀρχιερέας καί τόν ἔχουμε κι αὐτόν σάν ἕναν ἀπό τούς τωρινούς ἄρχοντες, ὅπως γιά παράδειγμα τόν Μονεμβασίας ἢ κάποιο ἄλλο. Οὔτε ἔχουμε ἀνάγκη νά δεχόμαστε τά συγγράμματά του».

Τότε ὁ ἅγιος ἀπάντησε λέγοντας:

«Τότε νά διαβάσουμε τόν Καβάσιλα, ὅπως διαβάσουμε καί τόν Βέκκο;».

Σιωπή καί πόνος γιά τήν προδοσία

Κι ἔτσι ἀγανακτισμένος ἀπό τόν χλευασμό τόν ξεπεσμό καί τό ὑπερβολικό τους θράσος καί καταλαβαίνοντας ὅτι ὅλοι σχεδόν ἦταν προδότες καί ἔτοιμοι νά συγκατατεθοῦν στό λατινισμό, σώπασε. Καί στίς πολλές συνελεύσεις πού ἔγιναν στή συνέχεια καί σέ πολλές ἀπό τίς συζητήσεις γιά τήν ἔνωση, βλέποντας ὁ μακαριότατος ὅτι δέν ὑπάρχει ἐλπίδα ὠφέλειας, δέν ἀπαντοῦσε, ἀλλά καθόταν σιωπη-

27. Ὁ Νεῖλος Καβάσιλας εἶναι ἅγιος τῆς ἐκκλησίας. Σχισματικό τόν ἀποκαλοῦν οἱ Οὐνίτες καί οἱ Παπικοί ἐπειδή μέ τά ἔργα του ἀναιρεῖ τίς αἰρετικές τους διδασκαλίες.

λός, πονώντας κι ὀδυρόμενος μέσα στήν ψυχή του, για τήν ἔλεεινή καί ἄθλια κατάσταση τῆς Ἐκκλησίας.

Πῶς νά μήν ἀναστενάξει κανεῖς; Πῶς νά μή θρηνήσει μαζί μέ κείνον γι' αὐτά πού γίνονταν τότε; «Στ' ἀλήθεια οἱ ποιμένες παραφρόνησαν (κατά τόν προφήτη Ἱερεμία). Στ' ἀλήθεια εἶπε γι' αὐτούς ὁ Κύριος, οἱ ποιμένες ἀσεβοῦν σέ μένα κι οἱ προφῆτες προφήτειαν ἐπικαλούμενοι τόν Βάαλ (τόν Πάπα) κι ἀνώφελα πορεύτηκαν πίσω του. Καί καταπάτησαν τόν λόγο τοῦ Κυρίου. Θαύμασε ὁ οὐρανός ἐναντίον τους κι ἔφριξε σφόδρα, λέει ὁ Κύριος, γιατί διπλή ἁμαρτία ἐποίησε ὁ λαός μου, ἐγκατέλειψε ἐμένα, τήν πηγὴ τοῦ τρεχούμενου νεροῦ κι ἔσκαψαν μόνοι τους δεξαμενές διάτρητες ἀπό ρωγμές πού δέν μποροῦν νά συγκρατήσουν τό νερό».

Ἀνασκόπισι
τοῦ θέματος

Λαός πολὺς στ' ἀλήθεια, τό σύνολο τῆς Ἐκκλησίας, ἡ Σύνοδος τῆς Ἀνατολῆς συγκροτημένη ὅλη σχεδόν ἀπό λογάδες, περήφανη, μέ τόν Οἰκουμενικό της Πατριάρχη, λάμποντας μ' αὐτοκρατορικό διάδημα, κίνησε ἀπό τήν ἀνατολή πρὸς τή δύση, γιά ν' ἀλλάξει μέ συνοπτικές διαδικασίες τήν πίστη της, γιά νά ἐνωθεῖ μέ κείνους πού ἤδη πεντακόσια χρόνια τοὺς εἶχε ἀποβάλλει καί πολλές φορές τοὺς ἀναθεμάτιζε ὡς αἰρετικούς κι ἐτήσια μάλιστα, τήν Κυριακή τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὡ, μωρία, ὦ, ἀνοησία! Ὄντως ἐξίσταται, ἐξίσταται ὁ οὐρανός ἐναντίον τους. Ποιά γλώσσα λοιπόν μπορεῖ νά ἐγκωμιάσει ἄξια αὐτόν τόν ἀληθινό ἱεράρχη πού μόνος, ἀνάμεσα σέ τόσα πλήθη, περικυκλωμένος, μπόρεσε νά διαφυλάξει ἀμετακίνητο ἀπό τίς ἄνομες βουλές τοὺς τό λογισμό του; Αὐτόν βέβαια μακαρίζει τό Ἅγιο Πνεῦμα μέ τή γλώσσα τοῦ Δαβὶδ λέγοντας: «Μακάριος ὁ ἀνῆρ, πού δέν

βάδισε μέ τή γνώμη τῶν ἀσεβῶν, οὔτε πῆρε τήν ὁδὸ τῶν ἁμαρτωλῶν κι οὔτε κάθισε στήν καθέδρα τῆς ἀρρώστιας».

Τελικὴ προσπάθεια
λατινοφρόνων

Ἀλλά παρόλο πού τό ἱερό καί θεῖο ἐκεῖνο στόμα σῶπασε κι ἔκλεισε ἡ πηγὴ τῆς ἀλήθειας, εἶναι ὥστόσο ἀναγκαῖο ν'

ἀκολουθήσουμε μέ συντομία τήν ἱστορία ἐκείνης τῆς ψυχοφθόρου ἐνωσης πού μᾶς χωρίζει ἀπὸ τό Θεό, ἐπειδὴ αὐτὴ πρόκειται νά μᾶς δείξει τό σκοπὸ καί τό ἐπισφράγισμα τῶν ἀγώνων τοῦ τέλειου καί λαμπρότατου νικητῆ καί τροπαιούχου τοῦ Μάρκου.

Ὅταν σῶπασε λοιπόν ὁ ἅγιος, οἱ γύρω ἀπὸ τόν Νικαίας, σ' ἄλλη συνέλευση πού ἔγινε μέ Πατριαρχικό πρόσταγμα, διάβασαν τά ὑπὸ τοῦ Βέκκου διεφθαρμένα ρητά τῶν ἁγίων. Ἐκεῖνα δηλαδή πού ἔλεγαν, ὅτι τό Ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορεύεται καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Κι ἀμέσως ὁ Πατριάρχης δέχτηκε τά ρητά τῶν ἁγίων, ὡς γνήσια τάχα καί δέχτηκε τό «ἐκ τοῦ Υἱοῦ» [Φιλιόκδε] μαζί μέ δέκα ἀρχιερεῖς. Οἱ περισσότεροι δέν τό δέχτηκαν, μόνο ὁμως γιά κείνη τή μέρα, γιατί ἀργότερα κι αὐτοὶ μέ διάφορους τρόπους, γκρεμίστηκαν στοῦ βάραθρο τοῦ λατινισμοῦ, ἄλλοι μέ φοβέρες, ἄλλοι μέ κολακεῖες κι ἐλπίδες κι ἄλλοι μέ πλούσια τραπεζώματα, πού ἦταν τό πιό αἰσχρό, ν' ἀνταλλάξουν δηλαδή τά λαμπρὰ πρωτοτόκια τῆς πίστεως τους, μέ λίγη κοπριά τῆς κοιλιᾶς, σάν τόν βέβηλο Ἡσαῦ.

Ίντρικες καί ρουσφέτια Δέν θά μιλήσω γιά τούς τρόπους πού μεταχειρίστηκαν διάφοροι ὥστε νά μεταπείσουν καί νά ὑπογράψουν, ἀλλά θά πῶ μόνο γιά τόν Πατριάρχη.

Ὁ μηχανευόμενος κακά καί διεφθαρμένος γέρος, ὁ Πατριάρχης, προσκάλεσε τόν Τυρνόβου, τόν Ἀμασειας καί τόν Μολδαβίας καί τούς κατηγοροῦσε λέγοντας:

«Πολύ ὠραῖα τά κάνετε, δέν εἶστε δικοί μου; Ἐγώ δέν φρόντισα νά προκόψετε καί σᾶς προδίβασα; Δέν ἔχετε ἀπό μένα ὅ,τι θέλετε; Δέν ἀνήκετε στό κελί μου καί στή φαμίλια μου; Πῶς δέν ἀκολουθήσατε τή γνώμη μου, ἀλλά ἀφήσατε νά μέ νικήσουν οἱ ἀντίπαλοί μου;».

Αὐτά κι ἄλλα παρόμοια τούς εἶπε καί τούς δίδαξε καί τούς πῆρε μέ τό μέρος του. Κι ὕστερα ἀπ' αὐτούς, λέει, θέλησε ὁ ἄθλιος νά δοκιμάσει ἂν μπορέσει νά μετακινήσει κι αὐτόν τόν ἀσάλευτο στύλο τῆς πίστες τόν Μᾶρκο τόν Εὐγενικό. Μεγάλο τό μέγεθος τῆς μωρίας σου, ταλαίπωρε, ἀκόμα καί πού ἄφησες νά σοῦ μπεῖ στό μυαλό ἡ ἰδέα γιά ἓνα τέτοιο ἐγγείρημα! Τόν προσκάλεσε λοιπόν κι αὐτόν κι ἄρχισε νά τόν παρακινεῖ, νά τόν παρακαλεῖ καί νά τοῦ δίνει εὐχές.

«Νά ἔχεις τίς εὐχές τῶν ἁγίων, τοῦ ἔλεγε. Νά ἔχεις τίς εὐχές τοῦ πατέρα σου. Σ' αὐτές σ' ἐξορκίζω. Μήν στέκεσαι ἐνάντια σ' αὐτό τό θεῖο ἔργο τῆς ἔνωσης. Συγκατένευσε καί σύ λίγο γιά τήν κοινή ὠφέλεια τοῦ γένους μας, γιά νά γίνει κάθε καλό».

Τέτοια εἶπε καί κίνησε «κάθε πέτρα», κατά τήν παροιμία καί μηχανεύτηκε τό καθετί, αὐτός ὁ κακότροπος καί πολυμήχανος Πατριάρχης γιά νά μεταπείσει κι ἐκεῖνον τόν ἀδάμαντα (αὐτή εἶναι λέξη τοῦ ἴδιου τοῦ ἱστορικοῦ). Τήν ἀπάντηση τοῦ ἁγίου δέν μᾶς τήν ἄφησε γραμμένη ὁ ἱστορικός.

Ἐναφέρει ὁμοῦς ὁ ἱστορικός ὅτι ὁ Πατριάρχης δέν βρῆκε καλάμι πού παρασύρεται ἀπό τόν ἄνεμο, οὔτε φύση χαλαρή κι εὐκόλη στήν ὑπακοή. Ἀλλά βρῆκε ψυχὴ καλὰ θεμελιωμένη πάνω στήν πνευματικὴ πέτρα, τόν Ἰησοῦ Χριστό καί γι' αὐτό κι ἀπέτυχε στό σκοπό του, ὁ ἀνόητος καί μάταιος λατινόφρονας Ἰωσήφ.

Συμφωνία ἔνωσης - Οὐνίας Γιά νά συντομεύσω τόν λόγο, αὐτά γίνονταν γιά δύο

μέρες καί τήν τρίτη συγκεντρώθηκαν στά βασιλικά δωμάτια μέ πρόσταγμα. Κι ἀφοῦ προτάθηκε πάλι ἡ ἀπόφαση, τούς ρώτησαν ὅλους, ἱερωμένους, ἄρχοντες, ὡς καί τούς ὑπεύθυνους τῶν ἱματίων καί τούς γιατρούς κι ὅλοι ἀποδέχτηκαν ὡς καλή τήν ἔνωση μέ τούς Λατίνους. Κατόπιν, σύμφωνα μέ τή συνήθεια, σηκώθηκαν ὄρθιοι γιά νά πεῖ κι ὁ βασιλιάς τή γνώμη του. Καί γιά νά μήν γράψω κατά λέξη ὅλη του τήν ὁμιλία εἶπε ἐν ὀλίγοις, πῶς τήν παροῦσα σύνοδο δέν τήν θεωρεῖ κατώτερη ἀπό τήν πρώτη ἁγία κι Οἰκουμενική Σύνοδο, οὔτε ἀπό τίς ὑπόλοιπες πού ἀκολουθήσαν τήν πρώτη καί γι' αὐτό ὁ καθένας ὀφείλει ν' ἀκολουθεῖ τήν ἀπόφασή της. Κι ἔτσι κι ἐγὼ λέει, πού εἶμαι χρισμένος βασιλιάς μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ, ὀφείλω ν' ἀκολουθῶ τή δική της ἀπόφαση καί τῶν περισσοτέρων μέσα σ' αὐτή κι ἐπιπλέον νά ὑπερασπίζομαι αὐτά πού ἀποφάσισε ἡ πλειοψηφία. Γι' αὐτό λέω κι ὁμολογῶ μέ τή δύναμη καί τήν ἰσχύ τῆς ἱερῆς βασιλείας μου, ὅτι ἀκολουθῶ τήν ἀπόφαση αὐτῆς τῆς ἱερῆς συνόδου καί τῶν περισσοτέρων μέσα σ' αὐτή ἀπαρέγκλιτα, ὥστε μέ κάθε τρόπο νά τήν ὑπερασπίζομαι ἀπ' ὅλους. Αὐτή εἶναι ἐν συντομίᾳ ἡ γνώμη τοῦ βασιλιᾶ.

Ήταν νά τούς κλαῖνε
κι οἱ σκυλοῖ

Κι ἀξίζει νομίζω ἐδῶ,
Κι νά προσθέσω κι ἐγώ,
ἐκεῖνο τό ἀξιοσημείωτο
γεγονός τό ὅποιο διη-

γεῖται ἀμέσως μετά ὁ φιλαληθέστατος ἱστορικός.

Ἐνα ἀπό τά κυνηγετικά σκυλιά, λέει, συνήθιζε ν' ἀκολουθεῖ τό βασιλιά, ὅσες φορές πήγαινε στά διαμερίσματα τοῦ Πατριαρχείου. Ὁ βασιλιάς καθόταν πάνω στό θρόνο του καί τό σκυλί ἀνέβαινε καί κοιμόταν στό χρυσοῦ προσκέφαλο πού ἦταν μπροστά ἀπό τό θρόνο καί χρησίμευε γιά ὑποπόδιο. Σ' ὅλες τίς συνελεύσεις πού γίνονταν στό διαμέρισμα τοῦ πατριάρχη, εἴτε μιλοῦσε ὁ βασιλιάς εἴτε σιωποῦσε, αὐτό πάντα καθόταν ἤσυχο καί σιωπηλό πάνω στό ὑποπόδιο. Μόνο ἐκείνη τή φορά, ὅταν ὁ βασιλιάς ἄρχισε νά λέει τή γνώμη του, ἀμέσως ἄρχισε καί τό σκυλί νά γαβγίζει καί νά κλαψουρίζει. Πολλοί ἐπιχείρησαν ἀμέσως νά τό ἐμποδίσουν καί νά τό σταματήσουν καί κυρίως οἱ βασιλικοί ἀκόλουθοι πού ἔστεκαν δίπλα, ἀλλά μάταια. Δοκίμασαν μέ φωνές καί ραβδίσματα, ἀλλά τίποτα. Τό σκυλί δέν σταματοῦσε. Ἐλεγε ἀκατάπαυστα τό σκυλίσιό του τραγοῦδι καί κλαψούριζε θρηνητικά κι ἐξύφαινε σκυλίσιό τραγωδία καί συνόδευε γοερά μέ τή φωνή του τά βασιλικά λόγια. Καί κατά κάποιον τρόπο, φαινόταν πώς κρατοῦσε τό ἴσο στή φωνή τοῦ ὁμιλητῆ καί τοῦ ἔδινε τό ρυθμό μέ σκυλίσιό μελωδία. Καί ὅπως οἱ μουσικοί λαμπρύνουν τίς καλλιφωνίες τῶν δασκάλων μέ τίς λεπτές φωνές τῶν παιδιῶν καί τίς καθιστοῦν μελωδικότερες, ἔτσι καί τό σκυλί ἐκεῖνο, τραγουδοῦσε καί γάβγιζε διαπεραστικά καί διεκτραγωδοῦσε σκυλίσιό κι ἔψελνε στόν ὁμιλοῦντα. Ἡ καλύτερα, κλαψούριζε, θρηνοῦσε καί κραυγαζε καί δέν σταμάτησε, παρά μόνο ὅταν σιώπησε κι αὐτός πού ἔλεγε τή γνώμη του.

Αὐτό τό παράδοξο κι ἀσυνήθιστο κι ἐξαίσιό γεγονός, ἀμέσως ἐρμηνεύτηκε ἀπό τούς γνωστικούς, ὅπως ἔπρεπε νά ἐρμηνευτεῖ, δηλαδή πώς ὁ Θεός ὑποκίνησε ἐκεῖνο τό ζῶο, ὅπως κάποτε τόν γάιδαρο τοῦ Βαλαάμ, στό νά θρηνεῖ καί νά κλαίει τήν προδοσία πού ἔκανε ὁ βασιλιάς τοῦ Ὁρθόδοξου δόγματος, γιά νά ἐλέγξει μέ τό ἄλογο ὄν τούς λογικούς, πού σηκώθηκαν καί παραφρόνησαν. Κι ἀφοῦ τελείωσε ἡ ὁμιλία τοῦ βασιλιά κι ὅλοι σχεδόν εἶπαν τή γνώμη τους, πώς δέχονται δηλαδή τήν ἔνωση μέ τούς Λατίνους, ἀμέσως ὁ βασιλιάς πρόσταξε τούς βασιλικούς ὑπηρέτες, νά προσέχουν στό ἔξῃς: «ὅποιον ἀκούσουν νά μιᾶ ἔναντίον τῆς ἔνωσης καί νά ὑποκινεῖ ταραχές, ὅπως ἀκούω, (εἶπε), πώς κάνουν κάποιοι καί διαφωνοῦν, ἀμέσως νά τοῦ τό ἀναφέρουν» γιά νά ἐπιβάλλει σ' αὐτούς τήν πρέπουσα τιμωρία.

Ἐπίθεσι παπικῶν στά
ἔθιμα τῆς Ἐκκλησίας

Νόμισε λοιπόν ὁ βασιλιάς, πώς μ' αὐτό κατόρθωσε τά πάντα. Γι' αὐτό κι ἔτρεξε στόν Πά-

πα περιχαρῆς, δίνοντας αὐτή τήν καλή εἶδηση, πώς ἡ Ἀνατολική Σύνοδος δέχτηκε τή γνώμη τῶν Λατίνων καί δέν λείπει τίποτα ἄλλο, παρά νά γραφεῖ ὄρος, κατά τή συνήθεια τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί νά τόν ὑπογράψουν καί τά δύο μέρη κι οἱ Ἀνατολικοί κι οἱ Δυτικοί κι ἔπειτα, μία μέρα νά γιορτάσουν τήν κοινή ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν, μέ μία κοινή λειτουργία σ' ἓνα ναό, ντυμένοι ὅλοι μέ τά ἱερά τους ἄμφια. Κι ἀμέσως μετά νά φύγουν. Αὐτά σκέφτηκε καί ζήτησε ὁ βασιλιάς, ἀλλά δέν φάνηκαν αὐτά ἱκανοποιητικά στόν Πάπα, χωρίς νά τελειώσουν καί τά ἄλλα ζητήματα πού ετοίμασαν νά τούς παρουσιάσουν. Ἐπειδή, χάρηκαν μέν μέ τά σχετικά μέ τό Ἅγιο Πνεῦμα, ἀλλά τούς ἀπάντησαν, πώς ὁ

ὄρος δέν πρόκειται νά γραφτεῖ, ἄν δέν διορθώσουν, ἤ γιά νά τό ποῦμε καλύτερα, ἄν δέν διαστρεβλώσουν καί τά ἄλλα ἔθιμα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τά ὁποῖα ἐκείνοι ὀνόμαζαν νεωτερισμούς καί παρεισφρήσεις. Ζητοῦσαν δηλαδή, νά δεχτοῦν οἱ δικοί μας τό ἄζυμα στή λειτουργία, τό δόγμα γιά τό καθαρτήριο, τήν μοναρχία τοῦ Πάπα καί τέλος ν' ἀποβάλουν ἀπό τή λειτουργία τίς ἐπικλήσεις, δηλαδή τίς δεήσεις τοῦ ἱερέα γιά τήν μεταβολή τοῦ ἄρτου καί τοῦ οἴνου, ὡς περιπτώσεις καί νά πιστεύουν ὅπως ἐκείνοι, ὅτι δηλαδή τά μυστήρια τελειώνουν μέ τήν ἐκφορά τῶν λόγων τοῦ Κυρίου.

Αὐτά τάραξαν ὑπερβολικά τούς Λατινόφρονες καί περισσότερο τόν Βασιλιά καί τόν Πατριάρχη, γιατί φοβοῦνταν πώς εἰδικά γιά τή θεία λειτουργία, θά γίνει μεγάλη ταραχή στήν Κωνσταντινούπολη, ἄν ἀκουστεῖ πώς ἄλλαξαν τή λειτουργία τοῦ Χρυσόστομου καί τοῦ μεγάλου Βασιλείου, οἱ ὁποῖες εἶναι ὀλοφάνερα συνθεμένες μέ τίς ἱερές ἐπικλήσεις τῆς μεταβολῆς.

Μεταχειρίστηκαν πολλούς τρόπους, πρόβαλαν μεγάλη ἀντίσταση, μέχρι πού ὁ βασιλιάς ἀγανακτισμένος, προσκαλεῖ τόν μέγα δάσκαλο, τόν Μάρκο καί τόν παρακαλεῖ νά γράψει γιά τό ζήτημα τῆς θείας μεταβολῆς τῶν τιμίων Δώρων. Κι αὐτός πείστηκε νά γράψει κι ἀπέδειξε, ὅτι ἔτσι παρέδωσαν οἱ ἅγιοι δάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας νά τελοῦνται τά θεία δῶρα στήν Λειτουργία, ὅπως τά ἀγιάζουν οἱ ἱερεῖς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Τά ἔγραψε ὄντως καί τ' ἀπέδειξε αὐτά ὁ θεόσοφος δάσκαλος, ἀλλά πότε ἔμαθε νά πείθεται αὐτό τό πεισματάρικο γένος; Ἐκαναν τόσες συχνές κι ἀλλεπάλληλες ἐπιθέσεις κι ἐνστάσεις πρὸς τό βασιλιά, ὥστε αὐτός ἀπό τήν πολλή θλίψη, φώναξε μία μέρα:

«Βλέπω ἀνθρώπους πού δέν πείθονται καί φιλονικοῦν διαρκῶς γιά νά ἐπιβάλλουν τή θέλησή τους. Ἀγωνίζονται

τόσο γιά ν' ἀναιρέσουν τό καθετί, ὥστε θά μπορούσε νά προλάβει καί νά πει κάποιος ὅτι, ἄν ἴσως ἓνας ἀπό μᾶς πει ὅτι ὁ Χριστός εἶναι ὁ ἀληθινός Θεός μας, αὐτοί θά φιλονικοῦν καί μία καί δύο μέρες καί μέ κάθε τρόπο θά προσπαθοῦν νά τό ἀναιρέσουν καί νά ποῦν ὅτι ὁ Χριστός δέν εἶναι ὁ ἀληθινός Θεός μας».

Νά τί εἶπε γιά τούς ἀγαπημένους του Λατίνους ὁ ἀπελιτισμένος βασιλιάς κι ἄθελά του, ἐπιβεβαίωσε τόν λόγο τοῦ μεγάλου Βασιλείου, πού ἔγραψε ὅτι:

«Οὔτε γνωρίζουν τήν ἀλήθεια, οὔτε δέχονται νά τήν μάθουν».

Ὅριστική ὑποχώρησι λατινοφρόνων στήν Οὐνία

Τελικά, ἀφοῦ ἀντιστάθηκε ἀρκετά καί πολλές φορές, σκεφτόμενος ὁ ἄθλιος αὐτοκράτορας πώς δέν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος οὔτε νά ζητήσουν, γιατί ὁ οὐρανός τοῦ Πάπα ἔκλεισε διά μᾶς, οὔτε νά βγοῦν ἀπό τήν Ἰταλία, γιατί θροῖσκονταν σέ περιορισμό, τά ἔδωσε ὅλα ὅσα τοῦ ζήτησαν κι ἔτσι ἀποφασίστηκε νά γραφτεῖ ὁ ὄρος καί νά ὑπογραφεῖ καί νά λάβει τέλος ἡ ἐπιθυμητή ἔνωση. Ὅλα τά προηγούμενα λοιπόν, οἱ συνελεύσεις, οἱ συζητήσεις, οἱ ἀντιπαραθέσεις, οἱ γνωμοδοτήσεις κι οἱ συγκαταθέσεις, ἀπέβλεπαν σ' αὐτό τό σκοπό, σάν νά λεί κανεῖς, πώς ὅλα ἐκεῖνα, ἦταν ὁ δρόμος πού ἔφερε σ' αὐτό τό βάραθρο, τό ἀνοιγμα, τήν πύλη τοῦ Ἄδης.

Οἱ συκοφαντίες
τοῦ Οὐνίτη γιά τό Μᾶρκο

Τί τάχα νά κάνει τώρα καί πῶς νά διασφαλίσει τόν ἑαυτό του κι ὅλη τήν Ἀνατολική Ἐκκλησία, ὁ μόνος καί μέγας προστάτης της καί πρόμαχος; Αὐτό πάντως πού γράφει ὁ κοινός ψευδοχρονολόγος γι' αὐτόν, εἶναι μύθος καί φλυαρία. Δηλαδή πῶς ὁ ἅγιος ἔκοψε τή γενειάδα του κι ἀφοῦ ἄλλαξε καί τό ὑπόλοιπο σχῆμα του, ἔφυγε κρυφά ἀπό τή σύνοδο. Φλυαρία λοιπόν εἶναι αὐτό, ὅτι δηλαδή ὁ Μᾶρκος ἔκλεψε τή νίκη μέ τή φυγή. Καί παρόλο πού αὐτό δέν δηλώνεται ρητά, στά τῆς πίστεως ὡστόσο εἶναι ἐπαινετό, γιατί φανερώνει πρῶτον, μετριοφροσύνη γιά τήν ἀνθρώπινη ἀδυναμία καί δεύτερον, γιατί ἔτσι αἴρεται κι ἡ ἀφορμή τοῦ φόνου ἀπό τούς διώκτες, ὅπως τό ἔκαναν κι ἄλλοι δύο ἐπίσκοποι, ὁ Γιουρτζίας καί ὁ Σταυρουπόλεως. Ὁ πρῶτος, ὅταν ἄρχισαν νά λένε τή γνώμη τους, ἀπογυμνώθηκε ἀπό τά ροῦχα του, ἔκανε γιά λίγες μέρες τόν τρελό καί μ' αὐτόν τόν τρόπο ἐξαπάτησε τούς θυρωρούς καί ξέφυγε. Ὁ δεύτερος, δηλαδή ὁ Σταυρουπόλεως, τήν ὥρα πού συγκεντρώθηκαν γιά νά ὑπογράψουν τόν ὄρο, μπόρεσε κρυφά νά βρεῖ τρόπο (γιατί ἡ ἀνάγκη μᾶς κάνει ἐφευρετικούς) κι ἔτσι γλίτωσε κι ἔφυγε. Ἀλλά γιατί ἀναφέρω μόνο αὐτούς; Ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐκεῖνες τίς μεγάλες του νίκες κατά τῶν Ἀρειανῶν τίς κατόρθωσε, ὡς ἐπί τό πλεῖστον, μέ τίς ἀλλεπάλληλες φυγές του. Καί σ' ὅλα αὐτά ἔχουμε ὡς κανόνα τό παράδειγμα τοῦ Δεσπότη μας, ὁ ὁποῖος φεύγει στήν Αἴγυπτο γιά νά γλιτώσει ἀπό τή βρεφοκτονία τοῦ Ἡρώδη.

«Νά μίν ἀναγκαστῶ νά
ὑπογράψω τόν ὄρο.
Γιατί αὐτό δέν πρόκειται
ποτέ νά τό κάνω,
ὅτι καί νά γίνει»

Ὅσο τόσο λέω, ὁ λαμπρός ἀγωνιστής τῆς ἀλήθειας δέν τό ἔκανε αὐτό. Χρησιμοποίησε ἄλλον τρόπο, πῶς ἐπαινετό κι ἀσφαλῆ. Ἄς τόν ἀκού-

σουμε αὐτολεξεί, ἀπό τόν φιλαλήθη ἱστορικό μας.

Ὁ Συρόπουλος λοιπόν λέει, ὅτι ὁ Ἐφέσου καθόταν σιωπηλός καί ὑπόφερε μ' αὐτά πού γίνονταν (πρόσεξε τό ὑπόφερε, γιατί δείχνει τήν μεγάλη θλίψη καί λύπη ἀπό τήν ὁποία ὑπέφερε ἐκεῖνη ἡ θεία ψυχή, γιά τήν προδοσία τοῦ Ἀνατολικοῦ Ὁρθόδοξου φρονήματος). Κι ὅταν ἔμαθε ὅτι πρόκειται νά γραφτεῖ κι ὁ ὄρος, ξέροντας πῶς θά τόν φώναζαν καί θά τόν ἀνάγκαζαν νά ὑπογράψει, πρόλαβε καί παρακάλεσε τόν ἄρχοντα Δημήτριο (δηλαδή τόν ἀδελφό τοῦ βασιλιᾶ), καί δάξοντας αὐτόν νά μεσολαβήσει στό βασιλιά, ἀνέφερε μέσω ἐκείνου τά ἑξῆς:

«Ἡ ἀγία σου βασιλεία ξέρει καλά, πῶς ἐγώ δέν ἤθελα οὔτε νά γίνω ἀρχιερέας, οὔτε νά ἔρθω στή σύνοδο, γιατί ἀπό τήν ἀρχή ἐπιθυμοῦσα νά διάγω ὅσο τό δυνατόν πῶς ἡσυχία καί μοναχικό βίο. Ἀλλά ἡ ἀγία σου βασιλεία διέταξε καί μ' ἀνάγκασε καί γιά τά δύο. Χωρίς νά θέλω λοιπόν, ἀναγκάστηκα νά δείξω τήν ὀφειλόμενη ὑπακοή στήν ἀγία σου βασιλεία. Κι ἀποδέχτηκα καί τόν κόπο καί τόν ἀγῶνα τῶν συνδιαλέξεων, ἀκόμα καί πάνω ἀπό τίς δυνάμεις μου καί δέν παράδλεψα, οὔτε ἀμέλησα τίποτα ἀπ' ὅσα μποροῦσα νά κάνω. Ἀλλά τώρα, ἐπειδή ἡ κατάσταση πηγαίνει ἀνάποδα ἀπ' ὅτι φαινόταν στίς συζητήσεις καί ὅχι ὅπου κατευθυνόταν μέ τόν διάλογο πού ἔκανα, γι' αὐτό τώρα κι ἐγώ γιά ἀνταμοιβή τῶν πολλῶν μου ἀγῶνων καί κόπων, ζητῶ ἀπό τήν ἀγία βα-

σιλεία σου τά ἐξῆς: Πρῶτον νά μήν ἀναγκαστῶ νά ὑπογράψω τόν ὄρο. Γιατί αὐτό δέν πρόκειται ποτέ νά τό κάνω, ὅτι καί νά γίνει (δηλαδή ἀκόμα κι ἂν κινδυνέψει ἡ ζωή μου). Καί τό ἄλλο πού σοῦ ζητῶ, εἶναι νά ἐπιστρέψω στήν πατρίδα προστατευμένος. Αὐτά ζητῶ καί παρακαλῶ νά εὐεργετηθῶ ἀπό τήν ἅγια βασιλεία σου».

Καί τελικά ὁ ἅγιος τά πέτυχε καί τά δύο, μέ τή μεσολάβηση τοῦ ἄρχοντα Δημήτριου. Γιατί ὁ βασιλιάς δέχτηκε καί τόν πληροφόρησε ὅτι δέν θά ἀναγκαστεῖ νά ὑπογράψει καί θά ἐπιστρέψει στήν πατρίδα μ' ἐπιμέλεια καί φροντίδα τοῦ βασιλιᾶ. Ἔτσι ὑποσχέθηκε κι ἔτσι ἔκανε ὁ βασιλιάς γιά τόν ἅγιο.

Ὡστόσο αὐτό γεννᾷ μεγάλη ἀπορία καί παρόλο πού εἶναι ἀληθινό κι ἀναμφίβολο γεγονός, δέν μπορεῖ νά τό χωρέσει ὁ νοῦς εὐκόλα καί χωρίς ἀμφιβολία.

Γιά ποιό λόγο ὁ βασιλιάς, μέ τούς μάταιους σκοπούς του καί τίς ψεύτικες καί κούφιεσ ἐλπίδες του, κίνησε μ' ὅλη τήν Ἀνατολική Σύνοδο καί πῆγε στήν Ἰταλία; Για τήν ἔνωση πού ἐπρόκειτο νά γίνει, ἔνωση πού θά γινόταν μέσον ὧστε νά βρεῖ τήν ἀναγκαῖα στρατιωτική βοήθεια ἀπό τό ἔλεος τοῦ Πάπα. Γι' αὐτόν τόν μυριοπόθητο κι ὄνειροφάνταστο σκοπό ἔγιναν ὅλα, ὄχι μόνο ὅσα διηγηθήκαμε ὡς τώρα, ἀλλά καί ὅσα παραλείψαμε χάριν συντομίας. Ἀλλά γιατί λέω γιά τά περασμένα; Τά παρόντα καί τά πρόσφατα εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναφέρω, γιά νά δείξω ὅτι ἡ ἀπορία μου εἶναι εὐλογία καί δίκαιη.

Υπογραφές τῶν ἀρχιερέων

Γράφτηκε ὁ ὄρος καί συγκεντρώθηκαν στά βασιλικά δωμάτια μέ πρόσταγμα γιά νά τόν ὑπογράψουν, πρῶτα οἱ

Ἀνατολικοί, παρόντων καί κάποιων Λατίνων ἐπισκόπων, πού εἶχαν σταλεῖ ἐκεῖ ἐπίτηδες. Ποιοί καί πόσοι λοιπόν συνήλθαν; Ὅλοι πλὴν τοῦ Ἐφέσου. Καί δέν τοῦ ζητήθηκε καθόλου νά ἔρθει. Ποιοί καί πόσοι τόν ὑπέγραψαν; Ὅλοι, ἀπό τόν πρῶτο ὡς τόν τελευταῖο, ἐκτός ἀπό τόν εὐσεβέστατο ἄρχοντα Δημήτριο, ἐπειδή εἶχε ἀναχωρήσει πρὶν ἀπό δύο μέρες γιά τή Βενετία, ἔχοντας στή συνοδεία του καί τούς δύο σοφώτατους δασκάλους, τόν Γεμιστό καί τόν Σχολάριο, τόν μετέπειτα ὀνομαζόμενο Γεννάδιο. Ὁ Ἡρακλείας, τοποτηρητής τοῦ Ἀλεξανδρείας, πού στίς προηγούμενες διαλέξεις ἔδειξε ἀρετά τόν ζῆλο του καί φάνηκε σύμφωνος καί βοηθός τοῦ ἁγίου καί στίς γνωμοδοσίες μαζί μ' αὐτόν δέν δέχτηκε τό «ἐκ τοῦ Υἱοῦ», τελικά ὑπέγραψε τόν ὄρο. Ὁ Ἀγχιάλου, ὅταν ἐτοιμαζόνταν νά πᾶνε ἀπό τή Φερράρα στή Φλωρεντία, ἔτυχε ν' ἀκούσει τόν Πατριάρχη, πού εἶπε νά πάρουν μαζί τους λίγα πράγματα καί κυρίως τά ἱερά τους ἄμφια, ἐπειδή, λέει, ἐκεῖ ἐπρόκειτο νά γίνει κι ἡ ἔνωση. Τότε αὐτός ὁ Ἀγχιάλου ἔδειξε τόσο ζῆλο, ὥστε μέ δυνατές φωνές ἔλεγε:

«Τί εἶναι αὐτό πού ἀκοῦμε; Ἐμεῖς καταλάβαμε καί πληροφορηθήκαμε ὅτι οἱ Λατίνοι δέν πείθονται μέ κανένα τρόπο ν' ἀλλάξουν τό παραμικρό ἀπό τίς καινοτομίες τους. Πῶς λοιπόν πρόκειται νά γίνει ἡ ἔνωση; Σίγουρα δέν συμβαίνει τίποτα ἄλλο, παρὰ οἱ δικοί μας ἀποφάσισαν νά δεχτοῦν αὐτά πού λένε οἱ Λατίνοι. Γι' αὐτό λοιπόν μᾶς ἔφεραν ἐδῶ; Γιά νά προδώσουμε τήν εὐσεβεία μας γι' αὐτά τά σκεύη τῆς ἀπωλείας; Ἐγὼ θά ἀπομακρυνθῶ καί θά τ' ἀποφύγω αὐτά γιά νά μήν ἀπολέσω τήν ψυχή μου πού ἀκούει ὅτι θά γίνει ἔνωση».

Κι αυτός λοιπόν ὁ καλὸς ἀρχιερέας, πού ἔδειξε τόσο ζῆλο καὶ κίνησε μεγάλη ἀναταραχὴ καὶ στοὺς ἄλλους καὶ στίς γνωμοδοσίες, πράττοντας σωστά δὲν δέχτηκε τό ἐκ τοῦ Υἱοῦ, κι αὐτὸς ὁμοῦς στό τέλος ὑπέγραψε.

Ἐπειδὴ ἀντιλήφθηκε τὸν σκοπὸ τοῦ βασιλιᾶ πού ἔκλινε πρὸς τὸν λατινισμό, ἔδειξε τόσο ζῆλο, ὥστε τόλμησε νὰ πεῖ στὸν ἴδιο τὸν βασιλιά:

«Ἄγιέ μου Δέσποτα, πρόσεχε, γιὰ νὰ μὴν πράξεις καὶ σὺ τώρα, ὅπως ἔπραξε κι ὁ βασιλιάς Μιχαήλ ὁ Παλαιολόγος ὁ λατινόφρονος». Αὐτὸς λέω, πού τόσο τόλμηρός ὑπῆρξε προηγουμένως καὶ στίς γνωμοδοσίες δὲν δέχτηκε τό ἐκ τοῦ Υἱοῦ κι αὐτὸς τελικὰ ὑπέγραψε τὸν ὄρο.

Ἐπειδὴ αὐτὸς ἔδειξε πρωτύτερα ζῆλο καὶ στίς γνωμοδοσίες δὲν δέχτηκε τό ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ὑπέγραψε κι αὐτὸς στό τέλος. Καὶ παρόλο πού δὲν εἶναι φανερός ὁ τρόπος μέ τὸν ὁποῖον ὑπέγραψαν αὐτοί, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχαν συναινέσει πρωτύτερα, ὡστόσο εἶναι φανερό πὼς δὲν μπόρεσαν μέχρι τέλους καί, θέλοντας καὶ μὴ, ἔγιναν προδότες καὶ δυστυχεῖς, αὐτοὶ πού ὑπῆρξαν στέρεοι καὶ ζηλωτές.

Λοιπόν, ὅταν κι αὐτοὶ πού πρωτύτερα ἔδειξαν ζῆλο καὶ στίς γνωμοδοσίες δὲν δέχτηκαν τό λατινικὸ δόγμα ὑπέγραψαν, πὼς λοιπόν ὁ βασιλιάς κάνει αὐτὴ τὴ χάρη στὸν Ἐφέσου, πού ἦταν ὁ ἔξαρχος ὄλων κι ἦταν φανερὰ ἐναντία στοὺς σκοποὺς του καὶ στίς ἐπιδιώξεις του;

Ἐπειδὴ αὐτὸς ἔδειξε τόσο ζῆλο καὶ κίνησε μεγάλη ἀναταραχὴ καὶ στοὺς ἄλλους καὶ στίς γνωμοδοσίες, πράττοντας σωστά δὲν δέχτηκε τό ἐκ τοῦ Υἱοῦ, κι αὐτὸς ὁμοῦς στό τέλος ὑπέγραψε.

Ἐπειδὴ ἀντιλήφθηκε τὸν σκοπὸ τοῦ βασιλιᾶ πού ἔκλινε πρὸς τὸν λατινισμό, ἔδειξε τόσο ζῆλο, ὥστε τόλμησε νὰ πεῖ στὸν ἴδιο τὸν βασιλιά:

Ἐπειδὴ αὐτὸς ἔδειξε τόσο ζῆλο καὶ κίνησε μεγάλη ἀναταραχὴ καὶ στοὺς ἄλλους καὶ στίς γνωμοδοσίες, πράττοντας σωστά δὲν δέχτηκε τό ἐκ τοῦ Υἱοῦ, κι αὐτὸς ὁμοῦς στό τέλος ὑπέγραψε.

Ἐπειδὴ ἀντιλήφθηκε τὸν σκοπὸ τοῦ βασιλιᾶ πού ἔκλινε πρὸς τὸν λατινισμό, ἔδειξε τόσο ζῆλο, ὥστε τόλμησε νὰ πεῖ στὸν ἴδιο τὸν βασιλιά:

Ἐπειδὴ αὐτὸς ἔδειξε τόσο ζῆλο καὶ κίνησε μεγάλη ἀναταραχὴ καὶ στοὺς ἄλλους καὶ στίς γνωμοδοσίες, πράττοντας σωστά δὲν δέχτηκε τό ἐκ τοῦ Υἱοῦ, κι αὐτὸς ὁμοῦς στό τέλος ὑπέγραψε.

ὅσα ὀρίζει, κι ἐπειδὴ ὅλοι θεωροῦν ὅτι αὐτό εἶναι τό συμφέρον τῆς Πόλης καί τῆς ὁμόνοιας τῶν χριστιανῶν, γιά νά μή φανῶ ὅτι δέν ἀγαπῶ τήν πατρίδα μου καί δέν ἐπιτρέπω τήν ἀνασύσταση καί τήν αὔξησή της, ἀλλά ἐναντιώνομαι στό καλό καί τή βελτίωσή της καί στήν ὠφέλεια τῶν χριστιανῶν καί σ' ὅλα τ' ἄλλα πού ἀπαριθμοῦσαν ὑπέρ τῆς Πόλης, ἐξ ἀνάγκης ἀκολούθησα τούς πολλούς, γιά νά ἐκπληρώσω τό βασιλικό θέλημα καί τή διαταγή, διαμαρτυρούμενος καί τώρα, ὅτι οὔτε μέ τή γνώμη μου, οὔτε μέ τή θέλησή μου θεωρῶ τό γεγονός αὐτό ὡς ὑγιή διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας. Γιατί ὁ Θεός μόνο ξέρει τή διάθεση τῆς ψυχῆς μου κι ὅτι οὔτε τό δέχομαι αὐτό, οὔτε ὑπογράφω ἐκούσια. Κι ἐπαφίεμαι στήν εὐσπλαχνία του. Τό κάνω λοιπόν αὐτό πρὸς τό παρόν καί πάλι εἶναι δυνατόν σέ μένα νά κάνω αὐτό πού θέλω ἀργότερα στόν ἑαυτό μου. Κι ἔτσι ὑπογράψαμε λέει, κι ἐμεῖς οἱ δειλοί, ἀλίμονο, παρά τή θέλησή μας, ὅπως γνωρίζεις Ἰησοῦ Χριστέ Βασιλιά».

Υπογραφές ἡγουμένων

Τόση πίεση λοιπόν δέχτηκαν ἀπό τό βασιλιά ἐκεῖνοι, πού ὅπως εἰπώθηκε, ὁ ἴδιος τούς εἶχε πρὶν ἐμποδίσει ἀπό τό νά γνωμοδοτοῦν.

Ἄλλά εἶναι κι ἄλλο ἀκόμα σπουδαιότερο. Πρόσταξε νά ὑπογράψουν ἀκόμα κι οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναστηριῶν, γιά τούς ὁποίους ὅταν ρωτήθηκε ὁ Πατριάρχης ἂν πρέπει κι αὐτοί νά λένε τή γνώμη τους στίς συνελεύσεις, ἀπάντησε ἀρνητικά, γιάτί ἰσχυρίστηκε πώς εἶναι ἀχειροτόνητοι καί δέν πρέπει νά ὀνομάζονται οὔτε ἡγούμενοι. Ἀκόμα κι αὐτούς λέω, πού ὡς τότε ἦταν ἀπόβλητοι ἀπό τίς γνωμοδοσίες ὡς δήθεν ἀχειροτόνητοι, τότε τούς πρόσταξε κι αὐτούς νά ὑπογράψουν καί ὑπέγραψαν.

Ἦττα τοῦ Πάπα Νίκκι τοῦ Μάρκου

Ὁ βασιλιάς λοιπόν, ἐπέφερε μεγάλη πίεση σ' ὅλους γενικά κι ἔκανε τά πάντα κι ἐνεργοῦσε ἔτοι, ὥστε νά

εὐχαριστήσῃ τήν καρδιά τοῦ Πάπα καί νά τοῦ δείξει μέ κάθε τρόπο, πώς μπόρεσε νά πείσει ὅλους τους Ἀνατολικούς, νά ὑποκλιθοῦν στή δική του λατρεία καί πώς ὅλοι ἐξίσου μαζί μ' αὐτόν, δέχονται ὀλόψυχα τό δόγμα τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καί τήν ἔνωση μέ τούς Λατίνους. Κι ἀποβλέποντας σ' αὐτό, ἀνάγκασε ὡς καί τούς ἀχειροτόνητους νά ὑπογράψουν. Πῶς λοιπόν δέχτηκε ν' ἀφήσει ἔξω ἀπό τήν κοινή στάση αὐτόν τόν ἱερό Μᾶρκο, πού δέν ἦταν ἕνας ἀφανής, οὔτε ἄσημος ἄνθρωπος, ἀλλά ὁ πλέον ἐπίσημος καί γνωστός στόν Πάπα ὅσο κανένα ἄλλος;

Καί γιά νά δείξω τή σημαντικότητα τοῦ προσώπου του, λέω, ὅτι ὁ Πάπας τόν εἶχε σέ τόση ὑπόληψη, ὥστε θεωροῦσε πώς εἶχε τόση ἰσχύ, ὅση δέν εἶχαν ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀνατολικοί. Καί λίγο εἶπα. Ὅση ἰσχύ δέν εἶχε ὅλη μαζί ἡ Ἀνατολική καί Δυτική σύνοδος μαζί μέ τόν μέγα Πάπα ἐπικεφαλῆς. Καί γιά νά μή νομίσει κανείς πώς αὐτό εἶναι δική μου ὑπερβολή, θά σᾶς φέρω τόν ἴδιο τόν Πάπα νά τό δείξει.

«Δέν καταφέραμε τίποτα»
«*facimus nihil*»

Ἀφοῦ ὑπέγραψαν, λέει, ὅλοι οἱ ἀνατο-

λικοί στά βασιλικά δωμάτια, πῆγαν τόν ὄρο καί στόν Πάπα, γιά νά ὑπογράψῃ κι αὐτός κι ἡ δική του σύνοδος. Καί ὁ βασιλιάς ἔστειλε καί πολλούς ἀρχιερεῖς καί τούς ἐκκλησιαστικούς ἄρχοντες πρὸς τιμή τοῦ Πάπα, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦταν παρών κι ὁ ἴδιος ὁ Συρόπουλος. Ὅταν ὁ Πάπας, λέει, πῆρε τόν ὄρο στά χέρια του κι εἶδε καί τίς δικές μας ὑπογραφές σ'

αυτόν, υπέγραψε κι αυτός. Ἐπειτα ρώτησε ἂν υπέγραψε ὁ Ἐφέσου. Κι ὅταν ἄκουσε ὅτι δὲν υπέγραψε, εἶπε:

«Λοιπόν, ΔΕΝ ΚΑΤΑΦΕΡΑΜΕ ΤΙΠΟΤΑ - facimus nihil».

Ἄκουσ τί ἀποφάσεις; Λοιπόν λέει, δὲν κάναμε τίποτα, δὲν κατορθώσαμε τίποτα. Ἐπιθυμῶ ὁ Πάπας νὰ ἔχει τὸ ἀναμάρτητο στὶς ἀποφάσεις του; ναι αὐτὸ τὸ θυμίαμα οἱ λατρευτῆς του ἢ ὀρθότερα οἱ δικοὶ του, τὰ παράσιτά του, τοῦ τὸ δίνουν πλουσιοπάροχα. Αὐταρχικὰ καὶ δογματίζοντας τ' ἀρπάζουν ἀπὸ τὸ Θεὸ κι ἀπὸ τίς Οἰκουμενικῆς Συνόδους καὶ τοῦ τὸ δίνουν καὶ ὑποστηρίζουν ὅτι εἶναι καὶ πρῶτος καὶ ἀλάθητος. Μὰ ἂν σ' αὐτὸ τοῦ φράζει τὸ στόμα ὁ Δαβὶδ, λέγοντας: «κάθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύτης», ὥστόσο, σὰν ἄλλος Καϊάφας, δὲν ἔσφαλλε ὅταν εἶπε τὴν φράση «Δὲν καταφέραμε τίποτα». Εἶπε μία ἀλήθεια πού ἀξίζει νὰ γραφεῖ ὄχι μὲ μελάνη, ἀλλὰ μὲ χρυσὰ γράμματα. Ἐπειδὴ ἦταν Πάπας καθισμένος στὴν καθέδρα τοῦ Πέτρου κι ἐκείνη τὴ στιγμή μάλιστα, θεωροῦνταν ὡς ἡ κεφαλὴ ἐκείνης τῆς ψευδοοικουμενικῆς συνόδου κι εἶπε μία τέτοια φράση μπροστὰ στ' αὐτὰ ὅλης ἐκείνης τῆς συνόδου κι ὅλου τοῦ παρευρισκόμενου λατινικοῦ πλήθους. Λοιπόν ἀποφάνθηκε ἔτσι ὥστε κύριζε κι ὁμολόγησε λαμπρὰ τὸν Μάρκο τῆς Ἐφέσου, ὡς ὑπέρτερο, ὡς τὸν πιὸ κατάλληλο γιὰ ἀξίωμα καὶ πιὸ ἀξιόπιστο, ὄχι μόνο ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνατολικούς, ἀλλὰ κι ἀπ' αὐτὸν ἀκόμα τὸν μέγα Πάπα τῆς Ρώμης, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀπόφαση θέλουν νὰ εἶναι χρησμός τοῦ οὐρανοῦ.

«Δὲν καταφέραμε τίποτα λοιπόν».

Μία μαρτυρία στ' ἀλήθεια, μετὰ τὴν ὁποία δὲν χρειαζόμαστε τίποτα περισσότερο, γιὰ νὰ δείξουμε τὴν μεγάλη ὑπόληψη πού τοῦ εἶχαν οἱ ἴδιοι οἱ ἐχθροὶ του καὶ μάλιστα ἐχθροὶ θανάσιμοι. Καὶ νομίζω ὅτι αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ παπικοῦ στόμα-

τος, δέν παρουσιάζουν καμιά δυσκολία, ὥστε νά δεχθεῖ ὁ καθένας τήν ἀπλούστατη κι ἀβίαστη ἐρμηνεία πού τούς ἔδωσα.

Θεολογικά πορίσματα τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Πάριου

Ἄλλά ἐπιστρέφω πάλι στήν ἀπορία μου. Ὅλα αὐτά δέν διέφευγαν τῆς προσοχῆς τοῦ βασιλιᾶ. Ἦξερε βέβαια πόσο ἐπρόκειτο νά ψυχραθεῖ ὁ Πάπας, μὴν ὑπολογίζοντας καθόλου τίς ὑπογραφές ὅλων τῶν ἄλλων («δέν καταφέραμε τίποτα»). Ἄλλά οὔτε ἀκόμα καί τῆ δική του τήν ἀποστολική («δέν καταφέραμε τίποτα»), ὅταν ὁ Μᾶρκος δέν ἐπισφράγιζε καί δέν ἐπικύρωνε μέ τήν ὑπογραφή του τά γεγονότα. («Δέν καταφέραμε τίποτα»). Γιατί λοιπόν αὐτή ἡ ξένη καί παράδοση ἐξαίρεση μόνο σ' αὐτόν τόν ἄνθρωπο; Γιατί μόνο αὐτόν ἄφησε ἀπαραβίαστο καί μόνο αὐτός δέν ὑποκλίθηκε στίς βασιλικές καί παπικές ἐντολές καί μόνο αὐτός ἔστησε πάνω στήν παπική τιάρα τό φλάμπουρο τῆς νίκης, πατώντας «πάνω σέ φίδια καί σκορπιούς καί σ' ὅλη τή δύναμη τοῦ ἔχθρου;»

Τό βλέπει λοιπόν ξεκάθαρα ὁ καθένας, ὅτι αὐτό γεννᾶ μεγάλη ἀπορία. Ἐπεται λοιπόν τώρα, ν' ἀποδώσουμε καί τά αἷτια, τά ὁποῖα ἐγώ σκέφτομαι πῶς εἶναι τ' ἀκόλουθα:

Πρῶτον, ὅτι ὁ βασιλιάς ζύγισε τό πράγμα καί δέν τό βρῆκε χρήσιμο γιά τόν σκοπό του. Ἦθελε νά πετύχει τήν ἔνωση καί νά τήν διαφυλάξει καί στή συνέχεια σταθερή, γιά νά ἐλκύσει ἔτσι τήν εὐμένεια τοῦ Πάπα καί νά 'χει ἀπ' αὐτόν ὅσα φανταζόταν. Ἀπό τό ἄλλο μέρος ἤξερε, ὅτι ἂν ἤθελε νά ἐξαναγκάσει τό Μᾶρκο, δέν θά τά κατάφερνε, γιατί καί τοῦ τό διαμήνυσε, ὅπως εἶπαμε, μέ τόν ἄρχοντα Δημήτριο τόν ἀδελφό του κι αὐτός ἀπό μόνος του ἦταν περισσότερο ἀπό

βέβαιος. Ἦξερε πολύ καλά ποιός ἦταν ὁ Μᾶρκος Ἐφέσου κι ὅτι δέν ἦταν καλαμιά πού παρασύρεται ἀπό τόν ἄνεμο. Νά χρησιμοποιοῦναι βία; Θά μισοῦνταν καί θά δυσφημιζόταν ἀπ' ὅλους καί περισσότερο ἀπό τούς Κωνσταντινουπολίτες, ὅτι ἐπέδειξε τυραννική συμπεριφορά. Κι ἔτσι τό θεμέλιο τῆς ἔνωσης του, ὡς τυραννικό, ἐπρόκειτο νά εἶναι σαθρό καί προσωρινό καί τόσο περισσότερο, ὅσο ἐπρόκειτο νά διακηρυχθεῖ παντοῦ, ὅτι ὁ βασιλιάς κακοποίησε τόν σοφώτατο κι ἀγιότατο ἄνθρωπο, τόν ἔξαρχο τῆς Ἀνατολικῆς Συνόδου, τόν τοποτηρητή τῶν Ἀνατολικῶν θρόνων, γιατί ὁ Μᾶρκος δέν θέλησε νά ἀποδεχθεῖ τήν προδοσία τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως.

Δεύτερον, ἴσως σκέφτηκε ἀκόμα κι αὐτό, μήπως δηλαδή ἐπρόκειτο νά συνταχθοῦν μαζί μ' αὐτόν κι ἄλλοι πολλοί καί δημιουργηθεῖ μεγάλη ταραχή καί σύγχυση (ὅπως συμβαίνει πολλές φορές) κι ἔτσι ματαιώνονταν ὅλοι οἱ κόποι του.

Τρίτον, ἀληθινά τόν σεβόταν καί τόν εὐλαβείτω ὡς ἅγιο ἄνθρωπο, γι' αὐτό κι ἐνῶ σέ πολλούς ἄλλους ἀρκετές φορές μίλησε προσβλητικά καί τούς ἐξευτέλισε πολύ καί τούς φοβέρισε ἔντονα ὅπως ἔκανε μέ τόν Ἡρακλείας γιά ἓνα τίποτα, σ' αὐτόν ποτέ δέν εἶπε οὔτε μία λέξη ἀτιμωτική ἢ περιφρονητική, παρόλο πού ἦταν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος καί τοῦ γινόταν ἐμπόδιο ἄφοβα καί μέ καθαρά λόγια.

Γι' αὐτό λοιπόν καί τώρα πού ζύγιζε τήν κατάσταση, παρόλο πού ὁ Μᾶρκος ἦταν ὁ φανερός ἀνατροπέας καί κατάλυσε τήν πολύμοχθη ἔνωση, ὥστόσο ἀναγκαζόταν νά ἔχει ὑπομονή, γιατί ἦταν βέβαιος πῶς τό φρόνημα τοῦ Μάρκου δέν ἦταν ἀνθρώπινο, ἀλλά πράγματι θεῖο καί πνευματικό. Γι' αὐτό καί δέχτηκε νά τοῦ κάνει ἐκείνη τήν ἐξαίρετη χάρη, ὄχι τόσο γιά τό ἀξίωμα τοῦ προσώπου πού μεσολάβησε δηλαδή τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου, ὅσο γιά τήν ἐξαιρετική ὑπόληψη πού εἶχε σ' αὐτόν. Κι ὅτι αὐτό πού λέω εἶναι ἀλή-

θεια, φαίνεται από τὰ ἔξῃς: Ὅτι ἔφτανε μόνο νά μὴν τόν πιέσει, ὅπως πίεσε ὅλους τοὺς ἄλλους. Κι αὐτό δέν θά θεωροῦνταν μικρὴ χάρη ἀπέναντι σ' αὐτόν, τὴν ὁποία ἐπίμονα καὶ μέ δάκρυα ζήτησαν ἄλλοι, ἀλλὰ δέν τὴν ἀξιώθηκαν. Ἐφτανε λέω, καὶ μόνο αὐτό πρὸς αὐτόν. Ἀλλὰ ὁ βασιλιάς, ἔκανε γι' αὐτόν κι ἄλλο περισσότερο, τό ὁποῖο φανερώνει τὴν καρδιά αὐτοῦ τοῦ βασιλιᾶ, δηλαδή τί λογῆς διάθεση καὶ ὑπόληψη ἔτρεφε γιά κείνον τόν σπουδαῖο ἄνθρωπο. Κράτησε λοιπόν αὐτόν ἐκεῖ καὶ τόν ἀνάπαυσε κι ἀκόμα περισσότερο, τόν διέσωσε στό δρόμο πρὸς τὴ Βενετία. Ἐπειτα, τόν ἐπίβιωσε στό προσωπικό του πλοῖο, γιά τὴν ἀσφάλεια καὶ τὴν ἡσυχία του, καὶ τόν ὁδήγησε πίσω στὴν πατρίδα. Ἀλήθεια, ἐξαίρετη τιμὴ! Ἀγάπη παράδοξη! Τιμὴ μεγάλη, γιατί αὐτὰ πού ἔγιναν γι' αὐτόν τόν Μᾶρκο, καθὼς γίνονταν ἀπ' ἓναν βασιλιά, ταιρίαζαν σ' ἓνα ἐκλεκτό καὶ πολὺ ἀγαπητό του πρόσωπο. Παράδοξη λοιπόν ἐκτίμηση, ἐπειδὴ γίνονταν σέ ποιόν; Στόν ἐχθρό τῶν δικῶν του πράξεων, στόν πολέμιο τῶν δικῶν του ἀποφάσεων, στόν καταλύτη τῆς τόσο πολύμοχθης καὶ διὰ βίου περισπούδαστης καὶ πολυπόθητης ἔνωσης, ὅπως ἀληθέστατα προφήτεψε ὁ μέγας Ποντίφικας λέγοντας: «δέν καταφέραμε τίποτα».

Λοιπόν, ἂν καὶ ὁ βασιλιάς ἄσκησε τόση πίεση σ' ὅλους τοὺς ἄλλους, ὥστε δέν μπόρεσε οὔτε ἓνας νά ξεφύγει, στόν Μᾶρκο δέν τόλμησε νά ἐπιβάλλει οὔτε στό παραμικρό τὴ βασιλικὴ του ἐξουσία. Κι ὄχι μόνο δέν μεταχειρίστηκε καθόλου βία πρὸς αὐτόν στό τέλος, ἀλλὰ καὶ τόν περιποιούνταν καὶ τόν ξεκούραζε μ' ὅλη τὴν τιμὴ καὶ τὴν εὐλάβεια, μέσα στό δικό του πλοῖο, ὥσπου τόν ἐπανέφερε στὴν πατρίδα μ' ὅλη τὴν ἀσφάλεια, σάν ἓνα θεῖο κειμήλιο, σάν μία ἱερὴ παρακαταθήκη.

Λέω λοιπόν, πὼς ἐμεῖς ἐδῶ, πρέπει νά βγάλουμε σάν ἓνα

εἶδος πορίσματος, τό ἀβίαστο καὶ φανερό ἐπακόλουθο συμπέρασμα, πὼς ὁ Μᾶρκος δέν ἦταν ἄνθρωπος μέτριας ἀρετῆς, ἀλλὰ ὑπόδειγμα τέλειος ἀγιότητος. Σάν νά λέμε, ἓνας ἄλλος Βασίλειος τῆς τότε ἐποχῆς, ἢ Ἀθανάσιος, ἢ Κύριλλος, ἢ κάποιος ἄλλος ἀπὸ κείνους τοὺς θεοφόρους ἄντρες. Γιατί ἂν δέν ἦταν ἔτσι κι ἂν ὁ βασιλιάς δέν τόν ἀναγνώριζε σάν ἓναν τέτοιο μεγάλο Πατέρα στίς μέρες του, βεβαιότατα, ὄχι μόνο δέν ἐπρόκειτο νά τοῦ προσφέρει τόση ἀποδοχὴ κι ἡρεμία καὶ τέτοια τιμὴ, ἀλλὰ οὔτε ἐπρόκειτο νά τόν ἐξαίρει καὶ νά τόν ἀφήσει χωρὶς πίεση μόνο ἐκεῖνον. Ἐδωσε λοιπόν ὁ Βασιλιάς τιμὴ σ' ἓναν πού ἦταν ἀντίθετος σέ τόσο σημαντικὸ πράγμα γιά τό ὁποῖο πάλευε αὐτός πάρα πολὺ νά τό πετύχει, ἐπειδὴ σκεφτόταν πὼς ἡ ἔνωση ἦταν ἡ ρίζα, ἡ ἀρχὴ καὶ τό θεμέλιο τῆς εὐδαιμονίας τόσο τῆς δικῆς του, ὅσο καὶ ὅλων τῶν Χριστιανῶν.

Τέταρτο αἶτιο, θεωρῶ τὴν ἄνωθεν πρόνοια, ἡ ὁποία προοικονομώντας τὰ μετέπειτα κατορθώματα μέσω αὐτοῦ, τῆς ἀνόρθωσης καὶ τῆς συγκρότησης τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως θά γίνει φανερό τὴν κατάλληλη στιγμή στὴν ροὴ τῆς διήγησης, αὐτὴ λέω, ἡ θεῖα πρόνοια, ἔνευσε στὴν καρδιά τοῦ βασιλιᾶ, ὅπως κάποτε καὶ στόν Ναβουχοδονόσορα, γιά νά μὴν ρίξει τόν προφήτη Δανιὴλ στὴν κάμινο. Ἐνευσε λέω στὴν καρδιά του, γιά νά τόν ἀφήσει ἀπαρᾶβίαστο, ὥστε νά εἶναι ἔπειτα ἀξιόπιστος κι εὐκολα ἀποδεκτὸς μεσολαβητῆς, ὡς ἀνεπίληπτος κι ἀκατηγόρητος καὶ νά τόν διαφυλάξει ἀβλαβῆ ἀπὸ τὴν ἐπήρεια τῶν ἐχθρῶν, γιά νά γίνει νέος Βεσελεὴλ καὶ νέος Ζοροβάβελ στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ἀπειλί τῆς Ἱερᾶς Ἐξέτασις

Καὶ ναί, ἀλήθεια, ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ σκεφτῶ αὐτὸ τὸ πράγμα πὼς ἔγινε χωρὶς τὴ θεία Πρόνοια, δηλαδή ἡ προστασία πού εἶχε αὐτὸς ἀπὸ τὸν βασιλιά. Γιατί τί νομίζετε ἀδελφοί; Σέ πόσο κίνδυνο θρέθηκε ἄραγε, αὐτὸς ὁ νέος ἀλλὰ τέλειος ὁμολογητής; Βρίσκουμε σέ κείνη τὴν ἱστορία, ὅτι ὅταν οἱ Ἀνατολικοὶ ἦταν ἀκόμα στὴ Φερράρα, ἔλεγαν σὸ βασιλιά:

«Νὰ πού προστάζει ἡ ἅγια βασιλεία σου ν' ἀρχίσουμε τίς συζητήσεις γιὰ τὸ δόγμα. Ἄν λοιπὸν οἱ Λατίνοι κηρύξουν, ὅτι ἀπέδειξαν λαμπρὰ καὶ ἱκανοποιητικὰ πὼς εἶναι ὀρθὴ καὶ καλὴ ἡ διδασκαλία τους κι ὕστερα ἀπ' αὐτὸ, θελήσουν νὰ βγάλουν πόρισμα καὶ ζητήσουν νὰ καταθέσουμε τὴ γνώμη μας καὶ νὰ συμφωνήσουμε μαζί τους κι ἐμεῖς δὲν δεχτοῦμε τὴ δικὴ τους ἀπόφαση, τότε, ἂν ὁ Πάπας θελήσει νὰ μᾶς ἀποκηρύξει ὡς αἰρετικούς καὶ δώσει ἄδεια στοὺς δικούς του νὰ μᾶς αἰχμαλωτίσουν καὶ νὰ μᾶς κακοποιήσουν, ἐπειδὴ δὲν ὑπακούσαμε σ' αὐτόν καὶ στὴ δικὴ του σύνοδο, ποιὸς ἀπὸ μᾶς πρόκειται νὰ καταφέρει νὰ ἐπιστρέψει στὴν Κωνσταντινούπολη, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος, παρὰ νὰ περάσουμε κοντὰ ἀπὸ πλοῖα καὶ μέσα ἀπὸ τόπους καὶ γένη λατινικά;»

Βλέπετε ἀκροατές; Ὅλη μαζί ἡ Ἀνατολικὴ Σύνοδος κι ὅλο ἐκεῖνο τὸ δικὸ μας γένος πού ἀφρονέστατα πῆγαν ἐκεῖ, ὅλοι λέω, βρισκόνταν σ' ἔσχατο κίνδυνο. Καὶ ὅτι σκέφτονταν σωστὰ κι αὐτὰ δὲν ἦταν μάταιοι φόβοι καὶ σφαλερές ὑποψίες, ἀλλὰ ὅπωςδήποτε ἐπρόκειτο οἱ Λατίνοι, ὄχι μόνον νὰ τοὺς σκλαδῶσουν, ὡς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Πάπα, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς φονεύσουν, μᾶς τὸ θεβαιώνει σαφέστατα ὁ κίνδυνος τοῦ προαναφερόμενου Σταυρουπόλεως. Νὰ τί λέει γι' αὐτὸ ὁ φιλαληθέστατος ἱστορικός: «Πρὶν ἀπὸ μᾶς πῆγε σ'

αὐτὴ [δηλαδή στὴ Βενετία], ὁ φυγᾶς Σταυρουπόλεως καὶ προφυλάχτηκε ἀπὸ τὸν Δεσπότη [τὸν Δημήτριο Παλαιολόγο]. Γιατί ἄκουσαν κάποιοι ἀπὸ τοὺς Λατίνους ὅτι δὲν δέχεται τὴν ἔνωση καὶ ἤθελαν ν' ἀσχοληθοῦν μαζί του, δηλαδή μελετοῦσαν νὰ τὸν φονεύσουν. Καὶ δὲν τὸν φόνευσαν, ὄχι ἀπὸ φιλανθρωπία, ἀλλὰ γιατί τὸν προφύλαξε ὁ ὀρθοδοξότατος Δεσπότης». Τώρα λοιπὸν σκεφεῖτε καὶ συμπεράνετε ἀληθέστατα. Ἄν ὅλο ἐκεῖνο τὸ πλῆθος ἐπρόκειτο νὰ εἶναι πρὸς ἀφανισμό κι ἂν ὁ Σταυρουπόλεως, τοῦ ὁποῖου τὴ φωνὴ δὲν ἄκουσε κανένας στὴ Σύνοδο, γλίτωσε τὴ σφαγὴ παραλίγο, δὲν μένει πιά καμιά ἀμφιβολία, γιὰ τὸν φανερό σ' ὅλους καὶ μόνον ἀντίπαλο καὶ πολέμιο τῆς ψευδώνυμης ἔνωσης. Καὶ τί χρειάζονται τὰ περισσότερα λόγια; Δὲν τὸ προεῖπε κι ὁ Καμεράριος τοῦ Πάπα ὅπως εἶπαμε παραπάνω;

«Νὰ εἶστε βέδαιοι ἀδελφοί, πὼς αὐτὸ μάλιστα θεωρεῖται κι ἀρετὴ καὶ χρέος τῆς ἀγρυπνῆς ποιμαντικῆς προστασίας τοῦ μακαριότατου Ποντίφικα, δηλαδή τὸ νὰ καθαρίζει μὲ τὴ μάχαιρα καὶ τὴ θηλιά καὶ κυρίως μὲ τὸ πῦρ καὶ τὴ δύναμη τοῦ δηλητηρίου, τὸ σίτο τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὰ ζιζάνια τῶν αἰρετικῶν. Κι αὐτοὺς πού ὑπηρετοῦν αὐτὸ τὸ ἅγιο ἔργο, τοὺς εὐλογεῖ κατὰ τὸν Μωϋσῆ καὶ κάνει δεήσεις γι' αὐτούς». Ὡστε δὲν μπορεῖ πλέον νὰ μείνει καμιά ἀμφιβολία, πὼς ὁ πρόμαχος τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἱερότατος Μάρκος, στάθηκε κι εἶναι μὲ τὴ θέλησή του, μάρτυρας τέλειος, ἀφοῦ διέτρεχε πικρότατο κίνδυνο θανάτου, πολεμώντας μόνος καὶ ὑπερασπιζόμενος μέχρι τέλους τὴν πατρικὴ εὐσέβεια κι ἐλέγχοντας καὶ στηλιτεύοντας λαμπρὰ καὶ μὲ θάρρος, τὰ σοφίσματα τῆς πλάνης ἐν μέσῳ Λατίνων καὶ μὴν ὑποχωρώντας σέ τίποτα, ὅπως τὸ μαρτυρεῖ κι ὁ ἀγέρωχος Πάπας, πού εἶπε: «Δὲν καταφέραμε τίποτα». Ἀλλὰ δὲν ἀκολούθησε ἔμπρακτα

ἐκ μέρους τῶν παπικῶν ἐκείνων ἢ δολοφονία. Κι αὐτό βέβαια, δέν ἔχει ἄλλη αἰτία, παρὰ τή θεία Πρόνοια, ὅπως προείπαμε κι εἶναι ὀλοφάνερο κι ἀπό τ' ἀκόλουθα:

Κοινωνία Οὐνίας

Ἀφοῦ μ' ἄσχημο τρόπο ὀλοκλήρωσαν τήν ἄθλια ἔνωσή κακήν κακῶς, φορώντας ὅλοι τά ἱερά τους ἄμφια, ἔγινε λατινική λειτουργία μέσα σ' ἕνα ναό καί διαβάστηκε ἀπό τόν ἄμβωνα ὁ ψευδώνυμος ὄρος τους [6.7.], ἐνυπόγραφος πιά κι ἀπό τά δύο μέρη, στήν ἑλληνική καί στήν λατινική. Κι ἀντάλλαξαν μεταξύ τους, ἀλίμονο! καί κοινωνικό ἄσπασμό, δηλαδή ἀδελφικό, οἱ Λατίνοι κι οἱ Λατινόφρονες.

Προσπάθεια καταδίκης τοῦ Μάρκου

Ὑστερα ἀπ' αὐτό, ὁ Πάπας φρόντισε ἀμέσως νά κρίνει καί νά κατηγορήσει τόν ὀρθοδοξότατο κι ἀγιότατο, αὐτός ὁ ρυπαρός καί μαρότατος κι ἀναθεματισμένος καί κατακριτέος ἀπ' ὅλες τίς Οἰκουμενικές Συνόδους. Γι' αὐτό κι ἔστειλε μήνυμα στό βασιλιά, λέγοντας ὅτι:

«Ἐπειδή ὁ Ἐφέσου δέν πείστηκε μέ τήν ἀπόφαση τῆς συνόδου, οὔτε ὑπέγραψε τόν ὄρο, εἶναι ἀνάγκη νά κριθεῖ συνδικά. Κι ἂν δέν ὑπακούσει στή σύνοδο, στή συνέχεια νά καταδικαστεῖ ὅπως πρέπει. Λοιπόν, λέει, στείλε τον ἐδῶ σέ μᾶς νά τόν κρίνουμε».

Ἐπί τῆ βασιλιάς ἀνταπάντησε (ὑποκινούμενος ἀπό τό Θεό βέβαια), ὅτι:

«Ὁ Ἐφέσου εἶναι δικός μας ἀρχιερέας. Κι ἐπειδή εἶναι δικός μας, τά σχετικά μ' αὐτόν ἀνήκουν στήν κρίση τῆς δικῆς μας συνόδου καί δέν ἔχει ἀρμοδιότητα ὁ Πάπας νά ζητᾶ νά κρίνει τόν Ἐφέσου στήν ἴδια σύνοδο, ἀλλά ἐμεῖς θά

φροντίσουμε γι' αὐτόν». Ἀλλά τελικά, ἐπειδή ὁ Πάπας ἐπέμενε καί τόν ζητοῦσε ὅπωςδήποτε, νομίζοντας ἴσως ὁ μάταιος, πῶς ὁ Μᾶρκος ἐπρόκειτο νά φοβηθεῖ τό ὕψος τῆς ἀξίας του καί νά ὑποκλιθεῖ ἀμέσως στήν αὐθεντία τῶν λόγων του, γι' αὐτό κι ὁ βασιλιάς, μή μπορώντας ὡς τό τέλος ν' ἀντιστέκεται στίς ἐπίμονες αἰτήσεις του, ἤ γιά νά τό πῶ καλύτερα, στίς προσταγές του, προσκαλεῖ τόν ἅγιο καί τοῦ λέει τά ἑξῆς:

«Ὁ Πάπας μῆνυσε καί μία καί δύο καί τρεῖς φορές γιά σένα, γιά νά σέ στείλω σ' αὐτόν κι εἶναι ἀνάγκη νά πᾶς. Ἐγώ ἔχω προδιαθέσει ἔτσι τά πράγματα, ὥστε νά μή γίνει τίποτα σκληρό ἢ δίαιο ἐναντίον σου (ἀκοῦς τήν λέξη δίαιο;). Πήγαινε λοιπόν καί ἄκουσε ὅσα σοῦ πεῖ κι ἀπάντησε ἄφοβα στά λόγια του ὅσα σοῦ φανοῦν κατάλληλα».

Τί σκέφτεστε τώρα χριστιανοί; Ὅτι τάχα δειλίασε ὁ Μᾶρκος, συλλογιζόμενος πῶς πρόκειται νά σταθεῖ ὁ μόνος του μπροστά σ' ἕναν Πάπα τόσο ὕψηλό καί τόσο μεγάλο, πού κι ἐκεῖνος τό θέλει κι οἱ κόλακες του κηρύττουν, πῶς εἶναι ὁ μόνος βασιλιάς καί πατέρας τῶν προιγκίπων καί τῶν βασιλιάδων κι ὁ μόνος ἄρχοντας καί κριτής ὅλης τῆς οἰκουμένης; Τάχα φοδῆθηκε τό ὕψος τοῦ θρόνου του, τό ὁποῖο εἶναι τόσο, ὥστε τά κεφάλια τῶν καρδινάλιων πού εἶναι γύρω του, φτάνουν ἴσα-ἴσα στή σόλα τῶν δικῶν του ποδιῶν, ὅπως τό παρατήρησε ἀκριβέστατα ὁ φιλαληθέστατος ἱστορικός; Θεώρησε τάχα τόν ἑαυτό του ὑπεύθυνο κι ἔνοιωσε συστολή; Ἡ μήπως τοῦ ἔλειψαν οἱ λόγοι κι ἡ σοφία, σέ κείνο τό παπικό κριτήριο; Ὁχι, ἀδελφοί, μήν τό σκεφτεῖτε αὐτό μέ κανένα τρόπο. Τό ἀντίθετο μάλιστα ἔγινε.

Μάρκος ὁ ὁμολογητής

Μπῆκε ἐκεῖ ὁ γενναῖος, μεταφέροντας ὁ ἴδιος τὸ φρόνημα τῶν Πατέρων του καὶ τὴ σοφία τοῦ Παύλου. Καὶ λέω τοῦ Παύλου, γιατί σ' ἀλήθεια βρίσκω μεγάλη ὁμοιότητα μέ κείνον, σ' αὐτόν τόν εὐστροφο καὶ συνετότατο ἅγιο.

Καθόταν ἐκεῖ σοβαρός καὶ σπουδαῖος, στόν ὑψηλό κι ἐπαρμένο του θρόνο ὁ γυναικοπρόσωπος δῆθεν διάδοχος τοῦ Πέτρου, μάλλον μέ τρόπο κατὰ τόν ὁποῖο ὀνομάζεται διάδοχος στό φῶς τό σκοτάδι κι ἡ ἀρρώστεια διάδοχος τῆς υἰείας κι ἡ παράνοια διάδοχος τῆς λογικῆς, κατὰ τόν μεγάλο θεολόγο Γρηγόριο. Καί γύρω ἀπ' αὐτόν βρίσκονταν οἱ δικοί του καρδινάλιοι κι οἱ πῖο ἔγκριτοι ἀπό τούς ἐπισκόπους του. Κι ὁ Πάπας σκεφτόταν νά τόν ἀφήσει ὄρθιο, ὡς δῆθεν ὑπεύθυνο, σύμφωνα μέ τήν τάξη τῶν κρινόμενων. Ἀλλά ἐκεῖνος ὁ μέγας νοῦς, ἔχοντας πίστη στήν ἐλευθερία τῆς συνείδησής του καὶ μή θεωρώντας αὐτόν ὡς δικό του κριτή σ' ὅλα ἢ ὡς ἐπίσκοπο, ἀλλά βλέποντάς τον ὅπως ἦταν, δηλαδή ὡς ἐχθρό τῆς ἀλήθειας καὶ πολέμο τοῦ Θεοῦ, βλέποντας αὐτό, εἶπε:

«Ἐγώ ὑποφέρω ἀπό τά νεφρά μου καὶ τά πόδια καί δέν μπορῶ νά στέκομαι».

Κι ἀμέσως κάθισε. Ὁ Πάπας λοιπόν, γιά νά τά ποῦμε μέ συντομία, ὥστε νά μήν ἐκτείνουμε περιττά τό λόγο, τόν κάλεσε νά ἐπιλέξει τό γρηγορότερο, ἓνα ἀπό τά δύο, ἢ νά ὑπακούσει στήν ἀπόφαση τῆς συνόδου καὶ νά δεχτεῖ καί τήν γενόμενη ἔνωση ἢ, ἂν δέν τό κάνει αὐτό, νά εἶναι ἔτοιμος νά καθαιρεθεῖ καί ν' ἀποκηρυχθεῖ ὡς αἰρετικός, ὅπως ἔπαθαν κι ὅσοι ἔδειξαν ἀπειθεία στίς παλιές Οἰκουμενικές Συνόδους. Δέν γνωρίζουμε τί ἀπάντησε ὁ ἅγιος στό πρῶτο. Ἀλλά αἰσθανόμεσθε ὅτι θά ἔδωσε ἰκανοποιητικές ἀπαντήσεις στά λόγια τοῦ Πάπα. Καί βέβαια ποιός ἀμφιβάλλει, ὅτι ὁ περι-

φημος ἐκεῖνος Ἐφέσου ἀπάντησε καί τότε γιά ποιές αἰτίες, οὔτε στήν βδελυρή ἀπέναντι στό Θεό ληστροική σύνοδό του δέν πείθεται, οὔτε τήν κακῶς καί παράλογα γενόμενη ψευδοένωσή του δέχεται; Καί γιά τήν καταδίκη μέ τήν ὁποία τόν φοβέρισε, εὐχαριστοῦμε τά μέγιστα τόν ἱστορικό, πού μᾶς ἄφησε γραμμένη ἐκείνη τή σοφότατη κι ἀληθινά πληρέστατη ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα ἀπάντηση, τήν ὁποία πρέπει ν' ἀναφέρουμε αὐτολεξεί, γιατί προξενεῖ μεγάλη χαρά στούς εὐσεβεῖς ἀναγνώστες ἢ θαυμάσια παρηγοσία καί σύνεση τῆς ἀξιόθαύμαστης ἐκείνης ψυχῆς:

«Οἱ Σύνοδοι (λέει), καταδικάζαν αὐτούς πού δέν ὑπάκουαν στήν Ἐκκλησία, κι ἔπαιρναν θέση ἐναντία σ' αὐτήν, ὑπέρ κάποιας [αἰρετικῆς] διδασκαλίας, κηρύττοντάς την κι ἀγωνιζόμενοι ὑπέρ αὐτῆς [τῆς αἵρεσης]. Γι' αὐτό κι αὐτούς τούς ὀνόμαζαν αἰρετικούς καί καταδικάζαν πρῶτα τήν αἵρεση κι ἔπειτα αὐτούς πού τήν ὑποστήριζαν. Ἐγώ ὅμως δέν κηρύσσω δικό μου δόγμα. Οὔτε καινοτόμησα σέ κάτι, οὔτε παίρνω θέση ὑπέρ κάποιου ξένου καί νόθου δόγματος. Ἀλλά τηρῶ στό ἀκέραιο τό δόγμα πού παρέλαβε καί κατέχει συνεχῶς ἡ Ἐκκλησία, ἀπό τόν ἴδιο τό Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ καί τό ὁποῖο κατεῖχε κι ἡ ἁγία Ρωμαϊκή Ἐκκλησία πρῖν ἀπό τό σχίσμα, μαζί μέ τή δική μας ἁγία Ἀνατολική Ἐκκλησία. Τήν ὁποία εὐσεβῆ δόξα καί πρωτύτερα διαρκῶς ἐπαινούσατε καί στήν παρούσα σύνοδο πολλές φορές τήν ἐπαινούσατε καί κανεῖς δέν μπορεῖ νά τή μεμφθεῖ ἢ νά τήν κατηγορήσει γιά κάτι. Ἄν λοιπόν αὐτή διεκδικῶ κι ἀπ' αὐτή δέν θέλω νά παρεκκλίνω, πῶς θά μπορούσα νά κριθῶ μέ δίκη, μέ τήν ὁποία καταδικάζονται οἱ αἰρετικοί; Πῶς κάποιος πού σκέφτεται ὑγιῶς καί μ' εὐσέβεια, θά μπορούσε νά κάνει κάτι τέτοιο ἐναντίον μου; Θά ἔπρεπε βέβαια πρῶτα νά καταδικάσει τό δόγμα τό ὁποῖο πιστεύω. Ἄν ὅμως αὐτό θεωρεῖται εὐσεβές καί Ὀρθόδοξο, πῶς ἐγώ εἶμαι ἄξιος καταδίκης;»

ΕΓΚΩΜΙΑ

Ἐγκώμιο γιά τίν
ὁμολογία τοῦ Ἐφέσου

Στ' ἀλήθεια δέν μπορῶ
νά μή φωνάξω, ὦ
Μάρκε! στόμα κι ὄργανο
τοῦ Πνεύματος! Εὐγε καί

πάλι εὐγε, γιά τήν λαμπρή κι ἀξιοθαύμαστη ἀπάντησή σου! Ποιός τήν ἄκουσε καί δέν χειροκρότησε ἀπό χαρά; Ποιανοῦ ἤ καρδιά δέν σκιρτᾷ ἀπ' τό θαῦμα μ' εὐχαρίστηση; Τί σκέφτεστε ἀγαπητοί ἀδελφοί; Εἶναι τάχα αὐτή μία ἀπάντηση, γιά νά τήν προσπεράσει κανείς χωρίς θαυμασμό κι ἀπορία;

Στίς προηγούμενες διαλέξεις, ἦταν πρὸς ἐξέταση καί συζήτηση τό δόγμα τῶν Λατίνων. Γι' αὐτό κι ὅπως εἶπε ὁ βασιλιάς, ἦταν ὁ καθένας ἐλεύθερος νά λέει καί νά ὑπερασπίζεται τή γνώμη του. Ἀλλά ἀφοῦ ὅλοι ἀπό κοινοῦ δέχτηκαν τή λατινική γνώμη ὡς καλή κι ὀρθή, ἔγινε συνοδικός ὄρος γι' αὐτό καί ὑπογράφηκε ἀπ' ὅλους. Κι ἀφοῦ ἔγινε καθολική σύναξη καί λειτουργία, ὁ ὄρος διαβάστηκε καί στίς δύο γλώσσες καί κηρύχτηκε ὥστε νά τ' ἀκούσουν ὅλοι ὡς ἅγια τήν ψευτική γνώμη τῶν Λατίνων. Καί μ' ὅλους τούς ἐπίσκοπους ντυμένους μέ τά ἱερά ἄμφια, ἔγινε ἡ πολυπόθητη ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν, μέ ὠδές καί ὕμνους καί ψαλμούς. Ὅταν λοιπόν ἔγιναν ὅλα αὐτά, κι ἡ ὀνομαζόμενη ὡς οἰκουμενική σύνοδος ἔλαβε ὅλη τήν ἰσχύ καί τήν ἐξουσία, ποιός εἶχε στό ἐξῆς στόμα νά μουρμουρίσει τήν παραμικρή λέξη, εἴτε ὅτι

δέν ἀποφάσισε σωστά, εἴτε ὅτι αὐτός φρονοῦσε ὀρθότερα καί καλύτερα; Ὅλοι ἐκεῖνοι πού πρωτύτερα ἐδῶ κι ἐκεῖ καί φανερά καί κρυφά στέναζαν καί μέμφονταν καί δέν δέχονταν αὐτά πού μελετοῦνταν γιά τήν ψευδοένωση, ὅλοι λέω, ὅσοι βρισκόνταν ἐκεῖ μετὰ ἀπ' αὐτά, σόπασαν καί κανείς δέν τόλμησε στό ἐξῆς νά πει τό παραμικρό κατὰ τῆς ἔνωσης.

Μόνο αὐτός ὁ θαυμάσιος καί πρῖν καί μετὰ, στέρεα θεμελιωμένος στήν ἀκέραιη γνώμη τῶν Πατέρων του, πρῶτα στήν ἀνατροπή τοῦ ψευδώνυμου καί κάκιστου ὄρου, ἐξέθεσε σάν ὑψηλή στήλη τῆς Ὁρθοδοξίας, τήν ὁμολογία τῆς πίστεως πού παρέλαβε ἀπό τούς προγόνους του. Κι ἔπειτα, ὅπως ἀκούσατε, μέ λαμπρή φωνή καί ὑψηλό φρόνημα, κηρύττει τήν ἀλήθεια κι ὁμολογεῖ μέ θάρρος, πῶς μόνο τό δικό του δόγμα ἦταν ἀκέραιο κι ὀρθό κι ἀληθινό, τ' ὅποιο λέει, παρέλαβε καί κατέχει ἡ Ἐκκλησία ἀπό τόν ἴδιο τό Σωτήρα μας Χριστό καί γι' αὐτό εἶναι σ' ὅλα ἄμειπτος κι ἀκατηγόρητος, ἀπ' ὅσους ἔχουν μυαλό. Κι αὐτά λέω, τά κηρύσσει μέ λαμπρότητα, πού τάχα; Καί μπροστά σέ ποιόν; Μέσα στό ἀνακτορικό παλάτι τοῦ Πάπα, ἐνώπιον ἐκείνου τοῦ δήθεν ἰσόθεου Πάπα. Μόνος, ἀπομονωμένος, ὀλομόναχος αὐτός, ἀνάμεσα στούς περὶ φανους καρδινάλιους καί στούς ἄλλους πρεσβευτές καί ὑποστηρικτές τοῦ Πάπα.

Ἔτοι ντροπιάζοντας ἀντί νά ντροπιαστεῖ, κατακρίνοντας ἀντί νά κατακριθεῖ καί νικώντας ἀντί νά νικηθεῖ, δείχνοντας μάλιστα ὡς ἀνόητο καί δυσσεβή τόν ἀλαζόνα Πάπα, βγήκε νικητής, θριαμβευτής καί στολισμένος μέ τό λαμπρότατο στεφάνι τῆς ὁμολογίας. Τώρα, ἂν ἡ θεία Πρόνοια δέν διαφύλαττε τήν πανόσια ζωή τοῦ Μάρκου, γιά τήν μετέπειτα συγκρότηση τῆς Ἐκκλησίας, πῶς ἦταν δυνατόν μία τέτοια καί τόσο μεγάλη παρηγορία κι ἀντίσταση, νά μή γίνει αἰτία νά βάψει τήν ἀρχιερατική του στολή μέ τό ἴδιο του τό αἷμα; Βέ-

βαια κανείς δέν πρόκειται ν' ἀμφιδάλλει γι' αὐτό. Γιατί ἂν ἕναν ἀπλό ἐπίσκοπο, τοῦ ὁποίου ἡ φωνή ὅπως εἶπαμε, δέν ἀκούστηκε ποτέ μέσα στή Σύνοδο, ὄρμησαν νά τόν σκοτώσουν, μόνο γιατί ἄκουσαν ὅτι δέν δέχεται τήν ἔνωση, πῶς ἐπρόκειτο νά ὑπομείνουν τόν μόνο φανερό δικό τους ἐχθρό, ἂν ἐπρόκειτο νά καθαιρεθεῖ καί ν' ἀποκηρυχτεῖ ὡς αἰρετικός καί πολέμιος τῆς Ἐκκλησίας; Ποιός δέν ξέρει τ' ἀποτελέσματα τοῦ δῆθεν τυφλοῦ ψευδοἱεροῦ ζήλου τους; Ποιός δέν ξέρει ὅτι ὁποῖος παλικός τόν σζότωνε, θά θεωροῦσε πῶς προφέρει λατρεία στό Θεό;

Ρητορικά ἐγκώμια²⁸ Πόσα καί ποιά λοιπόν ἐγκώμια, συνθεμένα καί δουλεμένα μ' ὅλη τή ρητορική εὐγλωττία θά ἦταν ἀρκετά, γιά νά στεφανώσουν ἐκείνη τήν ἀγία κεφαλή τοῦ Μάρκου, τήν ὁποία αὐτός πρόλαβε καί στόλισε μέ τ' ἀμάραντο στεφάνι τῆς ὁμολογίας; Μέ ποιούς ἀπό τούς παλιούς ἥρωες τῆς εὐσέδειας, ἂν παραβληθεῖ αὐτός βρῖσκεται κατώτερος κι ὄχι ἴσος καί ἂν δέν φανεῖ τολμη-

28. Εἶναι πραγματικότητα ὅτι οἱ αἰρετικοί παπικοί ἀντιμάχονται μόνιμα τήν Ὁρθόδοξη πίστη, φυσικά αὐτό ἄλλοτε τό κάνουν μέ βάρβαρο τρόπο καί ἀπάνθρωπο (σταυροφορίες, ἱερά ἐξέταση) καί ἄλλοτε μέ ἥπιο καί πλάγιο τρόπο. Ἔνα ἀπό τά ὕπουλα ὄπλα τους εἶναι ἡ προπαγάνδα. Αὐτή γίνεται μέσα ἀπό τά βιβλία τους τά σχολεῖα τους καί τά κυρήγματα πού ἐξαπέλυαν τότε ἀλλά καί τώρα πρὸς τούς ὀρθοδόξους. Ἔτσι μέ δάση τίς ἐπιστημονικές δῆθεν μελέτες τους πού ἔχουν κάνει στίς σχολές τους μέμφονται μέ πλάγιο τρόπο τήν ἀγιότητα καί τήν πνευματική ζωή τῶν ὀρθοδόξων ἁγίων πού ξεσκεπάσαν καί ξεσκεπάζουν μέ τούς λόγους καί τίς πράξεις τους τήν αἴρεσή τους. Στό στόχαστρό τους ἔχουν βρεθεῖ ὁ ἅγιος Φώτιος, ὁ ἅγιος Καδάσιλας, ὁ ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, καί φυσικά καί ὁ ἅγιος Μᾶρκος. Γι' αὐτό τόν

ρό καί μεγαλύτερος καί λαμπρότερος ἀπό πολλούς;

Ἄς μέ συγχωρήσει ἀμέσως παρακαλῶ ὁ Ἄσαρῶν, ἐκείνος ὁ πρῶτος καί μέγας ἱερέας τοῦ παλαιοῦ Νόμου. Αὐτός λοιπόν ὄχι μόνο ὑποχωρεῖ στίς ἀπαιτήσεις τοῦ Ἑβραϊκοῦ λαοῦ, ἀλλά καί φτιάχνει αὐτός ὁ ἴδιος τό γλυπτό ἀγαλμα καί δειχνοντας στό πλῆθος τό καλούπι, ἔδγαλε διακήρυξη λέγοντας: «Αὐτοί εἶναι οἱ θεοί σου Ἰσραήλ». Καί περισσότερο ἀκόμα, γιατί διέταξε νά τελέσουν καί γιορτή στόν νέο ἐκεῖνο εἶδωλο. Ἀλλά ὄχι, ποτέ αὐτός ὁ μέγας ἱερέας τῆς χάριτος ὁ Μᾶρκος, μή γένοιτο νά φανταστοῦμε πῶς μπορεῖ νά πάθαινε ποτέ κάτι τέτοιο. Ἄλλ' ἀντιστάθηκε μ' ὄλες τίς δυνάμεις του στίς πέσεις ὄλων. Οὔτε συνέταξε, οὔτε ὑπέγραψε τόν ὄρο, τόν στ' ἀλήθεια γλυπτό καί δημιουργημα τῆς ἀνθρώπινης διάνοιας. Δέν κήρυξε, ἀλλά ἀποκήρυξε μάλιστα, ὡς ψευδῆ κι ἀλλότρια κι αἰρετική διδασκαλία τήν λατινική γνώμη. Κι ἐκείνη τήν μαορή γιορτή τῆς ἔνωσης, ὄχι μόνο δέν τήν τέλεσε ἐκείνος, ἀλλά θρηνοῦσε μᾶλλον κι ἐκλαιγε, γιά τήν ντροπή καί τήν καθάρωση τῆς θεοπαράδοτης πίστεως, κατ' ἰδίαν καί μακριά, κλεισμένος στό κελί του.

λόγο ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος καταφεύγει συχνά σέ ἐγκώμια πρὸς τόν ἅγιο Μᾶρκο. Συγκεκριμένα σ' αὐτό τό ἐγκώμιο συγκρίνει τίς πράξεις τοῦ ἁγίου Μάρκου μέ τούς παλαιότερους ἁγίους γιά νά μήν μείνει στους ὀρθοδόξους χριστιανούς καμιά ἀμφιβολία γιά τήν πνευματική ζωή τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Ἐπίσης παραθέτει καί τήν ἐμπειρία καί ἄλλων μελῶν τῆς ἐκκλησίας συχνά γι' αὐτό τόν σκοπό, γιά νά κτυπήσει τήν συκοφαντία, τήν ὑποτίμηση, τήν συσκοπίση, τήν στρέβλωση πού παρατηρεῖται μόνιμα νά διοχετεύεται ἀπό τούς αἰρετικούς πρὸς τούς ὀρθοδόξους καί πολλές φορές κάποιιοι δυτικὸπληκτοι σπουδασμένοι γίνονται καλοθελητές τῶν παλικῶν καί μᾶς τά φέρουν καί στήν ἐκκλησία μας

Ὁ Φινεές, ὁ ἐγγονός τοῦ Ἰακώβου, φλεγόμενος ἀπὸ ζήλου ὑπὲρ τοῦ θεοῦ Νόμου, ἐξόντωσε τὴν ἴδια στιγμή τὸν σειρομάστη καὶ τὴ Μαδιανίτιδα, μὲ τὴν ὁποία πού ἐπόρνευε, κι ἡ πράξη αὐτὴ θεωρήθηκε δίκαια. Καὶ γιὰ ἀνταμοιβὴ τοῦ ζήλου του, ἔλαβε ὡς αἰώνιο προνόμιο τὸ ἱερατικὸ χάρισμα. Καὶ ὁ δικός μας Μάρκος, ὄχι ἓναν ἢ δύο, ἀλλὰ πολλοὺς Ἰσραηλίτες, δηλαδή ἀνατολικούς καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς ἔγκριτους ποιμένες, πού ἄλλαξαν γνώμη, καὶ κατὰ τὴ Γραφὴ συμπεριφέρθηκαν ἀφρονα πρὸς τὸ Θεὸ καὶ καταγοητευμένοι ἀπὸ τὴν πορνικὴ ὄψη τῆς νοητῆς Χασβί μοίχουσαν μ' αὐτὴ καὶ προσέβαλαν τὸ κάλλος τῆς θείας πίστεως, ὄχι ἓναν, λέω, ἢ δύο, ἀλλὰ πολλοὺς τέτοιους κι ὅλους ἐκείνους τοὺς Λατινόφρονες, ἐξόντωσε καὶ κατέσφαξε καὶ μαζί μ' αὐτούς καὶ τὴ νοητὴ Μαδιανίτιδα κι ἐννοῶ τὴν δυτικὴ Ἐκκλησία. Καὶ μὲ ποιὸν σειρομάστη, μὲ τὴν μάχαιρα τοῦ Πνεύματος, «τὸ ὁποῖο εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ» κατὰ τὸν θεῖο Ἀπόστολο. Ἐπομένως, ἂν ὁ Φινεές τιμῆθηκε τόσο, πόσο περισσότερο δοξάστηκε αὐτός, πού καὶ περισσότερο ἀπὸ τὸν Φινεές ἀνδραγάθησε, ὄχι μόνο γιὰ τιμώρησε πολλοὺς, ἀλλὰ καὶ γιὰ εἶναι ὁμολογουμένως μεγαλύτερη, δηλαδή πιὸ σιχαμερὴ καὶ πιὸ ἀποτρόπαιη πορνεία, ἢ καινοτομία κι ἢ ἀσέβεια κι αἴρεση στὴ θεία πίστη.

Καὶ ὁ Γεδεὼν ὑπῆρξε θαυμάσιος. Γιὰ παραδόξως, κατατρόπωσε τὰ πλήθη τῶν ἀλλοφύλων, πού σκέπαζαν σὰν ἀκρίδες τίς κοιλάδες κι ἦταν συσσωρευμένοι ὅπως ἡ ἄμμος τῆς θάλασσας. Ἀλλὰ τουλάχιστον εἶχε μαζί του τριακόσιους ἐκλεκτοὺς ἄντρες, πού μὲ τριακόσιες σάλπιγγες στὴ δεξιὰ πλευρὰ κι ἄλλες τριακόσιες λαμπάδες στὴν ἀριστερὴ, ὄρμησαν νύχτα φωνάζοντας: «Ρομφαία τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ Γεδεὼν». Καὶ σαλπίζοντας ταυτόχρονα καὶ δυνατὰ μὲ τίς σάλπιγγες,

αἰφνιδίασαν, πανικόβαλαν καὶ τελικὰ ἔτρεψαν σὲ φυγὴ ὄλο ἐκεῖνο τὸ βάρβαρο στρατόπεδο. Πόσο ὁμως πιὸ θαυμαστός, θὰ πρέπει δίκαια νὰ θεωρεῖται αὐτός ὁ θεῖος ἀρχιστρατηγὸς ὁ Ἐφέσου. Μόνος του, μὲ μόνη τὴ δική του σάλπιγγα, τὴ σάλπιγγα ἐννοῶ τῆς ὑψηλῆς του Θεολογίας, τὴν ὁποία ὡς δεξιὰ τὴν εἶχε στὰ δεξιὰ του καὶ μὲ μόνη τὴ δική του λαμπάδα, τὸ φῶς τῆς κοσμικῆς σοφίας του ἐννοῶ, τὴν ὁποία εἶχε στ' ἀριστερὰ ὡς ἀριστερὴ κι ὄχι πέφτοντας ξαφνικά μέσα στὴ νύχτα, ἀλλὰ φανερά κι ἀπὸ κοντὰ κι ἀντιπαρατασσόμενος πολλές φορές σὲ πολλὰ καὶ διάφορα πεδία μάχης, πότε σὲ κεῖνον τοῦ καθαρηγίου, πότε σὲ κεῖνον τῆς προσθήκης καὶ τελευταῖο ἐκεῖνο τῆς ἀπεραντοσύνης τοῦ λατινικοῦ δόγματος, μὲ πολλές κι ἄλλεπάλληλες συμπλοκές, ἀπὸ τὴ μία σαλπίζοντας τὰ ὑψηλὰ δόγματα κι ἀπὸ τὴν ἄλλη διατρωνόντας καὶ διασαφηνίζοντας τὰ θεῖα νοήματα μὲ τὸ φῶς τῆς ἐπιστήμης του, ἔπληξε καιρία, κατατρόπωσε καὶ κατέβαλε ὁλοκληρωτικὰ τοὺς ἐχθρούς τῆς πίστεως, πού ὁμολογοῦσαν κι ἔλεγον φανερά:

«Δὲν καταφέραμε τίποτα!».

Ὁ Ἰεφθάε πάλι, νίκησε τοὺς Ἀμμωνίτες καὶ ξεπλήρωσε τὸ τάξιμο πού ἔκανε στό Θεό, πὼς ἂν γυρίσει νικητὴς, θὰ τοῦ προσφέρει θυσία ὅποιον συναντήσει πρῶτον νὰ βγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι του. Καὶ βρῆκε πρῶτη τὴ μοναχοκόρη του νὰ βγαίνει νὰ τὸν προῦπαντῆσει καὶ πιστὸς στὴν ὑπόσχεσή του πρὸς τὸ Θεό, σταθερὰ πρόσφερε ἐκείνη ὀλοκαύτωμα πνευματικὸ στὸν Κύριό του. Κι ὁ θεῖος Μάρκος, θυσίασε ὄχι θυγατέρα, ἀλλὰ τὴν ἴδια του τὴν ψυχὴ μὲ τὴ θέλησή του, ἀληθινὰ ζωτανὴ θυσία, θυσία ἁγία κι εὐάρεστη. Κι ὄχι γιὰ νίκησε, ἀλλὰ γιὰ νὰ νικήσει καὶ νὰ κατακτήσει ὀχυρώματα καὶ ὑψώματα πού σηκώνονταν κατὰ τῆς ἀληθινῆς ὀρθοδόξου γνώ-

σης του Θεού, αντιπαρατασσόμενος σ' ἀρχές κι ἐξουσίες. Κι ἐγώ βέβαια, βρίσκω καί σ' ἄλλο τόν Μάρκο λαμπρότερο καί τιμιότερο ἀπό τόν Ἰεφθάε. Ἐκεῖνος, ἀφοῦ νίκησε, πρόσφερε τήν θυγατέρα του. Αὐτός, ἀφοῦ ἐπέστρεψε νικητής, ἀναζωγόνησε (ὅπως πρόκειται νά τό δείξει ἡ συνέχεια τοῦ λόγου), τή Νύμφη καί μητέρα του τήν Ἐκκλησία, πού νεκρώθηκε ψυχικά στήν Ἰταλία ἀπό τό φαρμάκι τοῦ λατινισμοῦ καί τήν ἀποκατέστησε ἀπό τήν ἀρχή, κατά τόν θεῖο Παῦλο, στόν νυμφίο της Χριστό ἔνδοξη, ἅγια καί ἄμωμη, μήν ἔχοντας οὔτε σπύλωμα, οὔτε ρυτίδα, ἢ κάποιο ἀπό τά μιάσματα καί βδελύγματα τοῦ αἰρετικοῦ παπισμοῦ.

Καί τοῦ Δαβίδ τό λαμπρό κατόρθωμα ποιό ἦταν; Μονομάχησε μέ τόν ἀλλόφυλο Γολιάθ πού φαινόταν ἀπίστευτος στό μέγεθος. Ἀπό τό κεφάλι ὡς τά πόδια ἦταν καλυμμένος μέ σίδηρο καί χαλκό. Ἐν ἄρματά του, ἀκόμα κι ὅταν φαίνονταν ἀπό μακριά, προξενοῦσαν τρόμο κι ἡ φωνή του πάγωνε τό αἷμα στίς φλέβες, γιατί ἀποφάσιζε νά κριθεῖ ἡ συνολική νίκη μέ μία μονομαχία, στήν ὁποία αὐτός παρουσίαζε ἔτοιμο τόν ἑαυτό του. Καί λέγοντας ὁ ἀπερίτμητος πολλά βλάσφημα λόγια, χλεύαζε τήν παράταξη τοῦ Ἰσραήλ. Κι ἀπό τό ἄλλο μέρος ὁ Δαβίδ, ἔρχεται σέ κείνη τή φοβερή μονομαχία, νέος στήν ἡλικία, μέ γυμνό τό σῶμα ἀπ' ἄρματα πολέμου, μόνο μ' ἕνα ραβδί στό χέρι καί μέ πέντε πέτρες λείες (δηλαδή ἴσες καί ὁμαλές) ἀπό τό κοντινό ποτάμι, τίς ὁποῖες ἔδαλε στόν ποιμενικό του σάκο. Βάζει μία ἀπό τίς πέντε πέτρες στή σφεντόνα καί τήν ἐκσφενδονίζει ἐναντίον τοῦ δάρδαρου μ' ὅλη του τή δύναμη. Κι ἡ πέτρα φεύγει καί τρυπᾷ τήν περιζεφαλαία, δηλαδή τό σίδηρο πού σκέπαζε τό κεφάλι καί ταυτόχρονα ἀκόμα κι αὐτό τό περήφανο κεφάλι τοῦ γίγαντα. Καί πέφτει ὁ ἀπερίτμητος κάτω στή γῆ σάν δρυς. Ἀλήθεια,

ἀξιοθαύμαστη ἀνδραγαθία. Ποιός δέν τό ὁμολογεῖ; Μά τί μ' αὐτό; Στ' ἀλήθεια, τό κατόρθωμα αὐτοῦ τοῦ νέου Δαβίδ, δέν εἶναι σέ τίποτα κατώτερο, γιά νά μή φανῶ τολμηρός ὀνομάζοντάς το κι ἀνώτερο. Γιατί, προσέξτε παρακαλῶ, ὁ Δαβίδ μονομαχεῖ μέ τό δικό του γίγαντα ἕνας πρὸς ἕναν καί μία μόνο φορά καί νικᾷ. Ἐδῶ ὅμως μέ τρεῖς, μέ περισσότερους, μ' ὄλους, μέ ψευδοσύνοδο πού θέλει νά λέγεται οἰκουμενική κι ὄχι μία φορά, ἀλλά πάμπολλες, μόνος του ὁ Μάρκος καί πάντοτε νικᾷ. Ἡ τάχα δέν εἶναι νίκη καί μάλιστα λαμπρότερη ἀπό κάθε ἀνθρώπινη νίκη, ἡ ἀντίσταση κι ἡ καρτερία μέχρι τέλους, στούς ἀγῶνες τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως; Ὅπου, γιά νά πῶ καί πάλι τά λόγια τοῦ σοφότατου Σχολάριου,

«Ἐπεράσπιζε τό πατρικό δόγμα μόνος ἀνάμεσα στούς Λατίνους, γιατί σέ μᾶς, πού ὀφείλαμε νά εἴμαστε σύμμαχοί του, ἀντί γιά τέτοιους, ἀλίμονο, ἔβρισκε ἐχθρούς, κι ἀντιστεκόταν μόνος του σέ κείνη τήν ἀνάξια λόγου [παπική] διδασκαλία στήν ὁποία οἱ ἄλλοι ὑποχώρισαν καί ἀποδέχθηκαν μέ κάθε τρόπο».

Ἀλλά καί ὡς ἀληθινό μονομάχο θέλω νά δοῦμε τόν Μάρκο, μέ τόν δικό του Γολιάθ, τόν φοβερό καί ὑπέρτατο γιά τούς δυτικούς Πάπα. Ὁ Δαβίδ τουλάχιστον, εἶχε μαζί του ἕνα ραβδί, μία σφεντόνα καί πέντε λείες πέτρες ἀπό τόν παρακείμενο ποταμό μέσα στόν ποιμενικό του σάκο καί χρησιμοποιώντας αὐτά καί μέ τήν ἐνέργεια τῆς θείας δύναμης, νίκησε. Ὁ Μάρκος δέν εἶχε τίποτα ἀπ' αὐτά, γιατί δέν ἦταν δυνατόν νά τοῦ φανοῦν χρήσιμα στό δικό του πόλεμο. Αὐτός, εἶχε γιά ραβδί τό δικό του σταυρό τῆς κατά Χριστόν ἀσκήσης, τόν ὁποῖο εἶχε σηκώσει ἀπό μικρή ἡλικία καί σ' αὐτόν πάντοτε στήριζε τίς ἐλπίδες τῆς σωτηρίας του. Γιά σφεντόνα εἶχε τήν ἱερή του γλώσσα, ἰκανότατο ὄργανο τῆς

δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου. Ἀλλά καί λίθους εἶχε αὐτός ὁ νέος Δαβίδ, ἀπό τόν κρυφὸ ποταμὸ τῆς Αὐτοσοφίας, πού ἦταν πρὸ πολλοῦ ἀποταμιευμένοι στήν ποιμενική του ψυχῆ. Ἀπό ποῦ ἦταν αὐτοί; Ἀπό τὴν Παλαιά Διαθήκη, ἀπὸ τὸ ἅγιο Εὐαγγέλιο, ἀπὸ τίς ἐπιστολές τῶν θεόσοφων Ἀποστόλων, ἀπὸ τίς ἅγιες Οἰκουμενικές Συνόδους κι ἀπὸ τίς ἱερές Θεολογίες τῶν ἁγίων κι ἐγκρίτων Δασκάλων. Αὐτοὶ εἶναι ἐξεῖνοι οἱ νοητοὶ πέντε λίθοι τοῦ νέου Δαβίδ, οἱ στ' ἀλήθεια λεῖοι καὶ ὁμαλοί. Γιατί δέν ὑπῆρχε σ' αὐτούς τίποτα στρεβλό ἢ παραμορφωμένο κατὰ τὴ Σοφία τοῦ Θεοῦ. Καί παρόλο πού ἦταν πέντε, ὡστόσο μία ἦταν ἡ δύναμη, ἓνας ὁ νοῦς, ἓνα τὸ πνεῦμα πού μιᾶ γιὰ ὅλα κι ἀρκεῖ πολλές φορές κι ὁ ἓνας ἀντὶ γιὰ ὅλους. Κι ἔτσι πέφτει καί μ' ἓνα ἀπ' αὐτά ὁ νοητὸς Γολιάθ. Αὐτὰ ἦταν τὰ ὄπλα τοῦ δικοῦ μας μονομάχου. Καί τὰ ὄπλα τῆς δικῆς μας στρατιᾶς, κατὰ τόν Ἀπόστολο, δέν εἶναι σωματικά, ἀλλὰ ἱκανὰ γιὰ νὰ γκρεμίζουν ὀχυρώματα. Ὁ δικὸς του Γολιάθ, ὁ πάπας, δέν ἦταν βέβαια τετράπηχυς ἢ πεντάπηχυς σέ ὕψος, ὅπως ἦταν ἐκεῖνος τοῦ Δαβίδ. Ἀλλά ἡ διπλή ἐξουσία του (θρησκευτική καὶ πολιτική) τὸν ὕψωνε στή φαντασία του ὡς τοὺς οὐρανοὺς, ἐκεῖ πού ἐπιθύμησε νὰ τοποθετήσῃ κάποτε τὸ θρόνο του ὁ δικὸς του συναποστάτης, ὁ ἑωσφόρος.²⁹

29. Αὐτοὶ οἱ χαρακτηρισμοὶ εἶναι κοινοὶ στίς γνώμες τῶν ἁγίων γιὰ τὸν Πάπα. Ὁ ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς καὶ ὁ ἅγιος Ἰουστίνος Πόποβιτς τὸ ἴδιο λένε γιὰ τὸν Πάπα. Στηρίζουν αὐτὰ τὰ συμπεράσματά τους καὶ σὸ πλῆθος τῶν αἰρετικῶν δογμάτων τοῦ παπισμοῦ ἀλλὰ κατὰ κύριο λόγο στὰ βασικά δύο δόγματα τοῦ πρωτείου καὶ τοῦ ἀλάθητου καὶ στήν διδασκαλία ὅτι ὁ πάπας εἶναι ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, δηλαδή τοῦ Θεανθρώπου. Ἐνῶ ὁ Ἰησοῦς εἶναι παρὼν καὶ κεφαλὴ στήν ἐκκλησία του πάντα καὶ παντοτινά.

Καί δέν εἶχε περικεφαλαία χάλκινη, ἀλλὰ τιάρα μέ τρεῖς κορῶνες, πού προκαλοῦσε θάμπος καὶ κατάπληξη. Δέν ἦταν θωρακισμένος μ' ὄπλα, ἀλλὰ εἶχε στρατεύματα περιφρούρησης γύρω του καὶ σ' ὀλόκληρη τὴν Ἰταλία. Δέν ἔσειε κοντάρι, οὔτε ξεγύμνωνε σπαθί. Ἀλλά τί εἶναι αὐτά, μπροστὰ στήν ἀθεότατη βλασφημία τῆς αἵρεσης τοῦ παπισμοῦ; Ποιὸ κοντάρι μπορεῖ νὰ καρφώσει βαθυτέρα καὶ πιὸ δυνατὰ ἀπὸ τὴν αἵρεση μέσα στήν καρδιά; Ποιὸ σπαθί μπορεῖ νὰ βρεθεῖ πιὸ κοφτερό, ἀπὸ τὴν ἄρνηση τῆς εὐσεβοῦς πίστεως; Κι ἂν αὐτὰ τὰ θέλεις καὶ αἰσθητὰ, ποιά ἀμφιβολία ὑπάρχει, ὅλα τὰ θανάσιμα καὶ ἰδιαίτερα τὸ πῦρ καὶ τὸ δηλητήριο, μποροῦσαν νὰ χρησιμοποιηθοῦν μέ ἓνα παπικὸ νεῦμα, γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῆς ἐξάλειψης τῶν πολέμων τῆς παπικῆς κοσμικῆς του ὑπεροχῆς; Ἀλλὰ παρόλο πού ὁ Πάπας ἦταν γίγας γιὰ τὴν κοσμικὴ ἐξουσία στήν Δύση καὶ φοβερός σ' ὅλα, παρόλο πού ὁ θάνατος ἔρεε ἀπὸ τὸ θρόνο τοῦ κράτους του, ὁ Μᾶρκος παρουνσιάστηκε μπροστὰ του θαρραλέα κι ἐκσφενδόνισε ἀπὸ τὸ θεοκίνητο στόμα του, τὸν λεῖο λίθο τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως καὶ ὁ λίθος, χωρὶς νὰ φοβηθεῖ καθόλου τὴν τιάρα, διαπέρασε ὡς μέσα σὸ μυελὸ τῆς παπικῆς κεφαλῆς καὶ πέφτει σάν νεκρός, ἀκίνητος, ἄφωνος καὶ χωρὶς ἐνέργεια ὁ ἀπερίτμητος στ' αὐτιά καὶ τὴν καρδιά, ἐκεῖνος πού σάν ἄλλος Γολιάθ, μέ τὴν ἑωσφορική του ἔπαρση, χλεύαζε ὄχι κάποια στρατιωτικὴ παράταξη, ἀλλὰ τόσες πολλές καὶ μεγάλες παρατάξεις τοῦ Θεοῦ κι ἐννοῶ τίς ἅγιες κι Οἰκουμενικές Συνόδους, ἀθετώντας καὶ διαστρέφοντας τὰ θεοδίδακτα δόγματα καὶ νομοθετήματά τους.

Καί γιατί τάχα θά ἔλεγε κανεῖς, ὅτι αὐτὸ τὸ μέγα κατόρθωμα τοῦ ἥρωά μας, εἶναι ἐλλιπέστερο ἀπὸ κείνο τοῦ Δαβίδ κι ὄχι μάλιστα λαμπρότερο, ἀφοῦ ἐκεῖ ὁ κίνδυνος, τότε τόσο

ὁ κοινός, ὅσο κι ὁ προσωπικός, ἦταν σωματικός κι ἐνῶ ἐδῶ ἦταν ψυχικός; Ἐκεῖ προσωρινός κι ἐδῶ αἰώνιος, ὅπως ἦταν καί ὄλων τῶν ἄλλων ἁγίων ἀγωνιστῶν; Ναί, βεβαιότατα ἔτσι εἶναι. Καί γι' αὐτό κι ὁ Παῦλος, ὁ μέγας Ἀπόστολος, ἔλεγε: «Δέν διεξάγουμε πάλι μέ σάρκα καί αἷμα, ἀλλά μέ τίς ἀρχές, τίς ἐξουσίες, τούς κοσμοκράτορες τοῦ σκοτεινοῦ τούτου κόσμου, μέ τά πονηρά πνεύματα στούς οὐρανοῦς». Θέλοντας νά δείξει μ' αὐτά ὁ δάσκαλος τῆς οἰκουμένης, ὅτι ἡ νίκη καί ὁ πόλεμος τῶν ἁγίων, ξεπερνᾷ κατά πολύ τό μέτρο. Τέτοιον πόλεμο λοιπόν διεξήγε αὐτός ὁ μακάριος καί σύντριψε λαμπρά τόν Πάπα, τόν κοσμοκράτορα τοῦ σκότους αὐτοῦ τοῦ αἰῶνα, κι ἐννοῶ αὐτῆς τῆς νοητῆς καί αἰσθητῆς δύσης.

Ἄλλά θά ῥθω καί σέ κείνους τούς μεγάλους καί φημισμένους σ' ὅλη τήν οἰκουμένη ἡρώες. Σ' αὐτούς ἐννοῶ τούς λαμπρούς ἀγωνιστές ὑπέρ τῆς εὐσέβειας. Ἄπειρο εἶναι βέβαια τό πλήθος, τόσο τῶν μαρτύρων, ὅσο καί τῶν ὁμολογητῶν καί σχεδόν ὑπερβαίνουν κι αὐτά τά ἄστρα στόν ἀριθμό, οἱ γενναῖοι στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ μου. Ἄλλά ἐγώ πρός τό παρόν, δέν θά προβάλλω, οὔτε τά στρατεύματα τῶν ἁγίων μαρτύρων, οὔτε τά πλήθη τῶν ὁμολογητῶν, πού κατά καιροῦς βασανίστηκαν σκληρά ἀπό τούς ἄθεους αἰρετικούς καί πέθαναν λαμβάνοντας τό στεφάνι τοῦ ἀγῶνα καί τῶν ὁποίων καί ὁ Μάρκος, ὅπως λαμπρά ἀποδείχτηκε παραπάνω, στάθηκε ὑπεράξιος μιμητής καί σήμερα χορεύει στούς οὐρανοῦς στεφανωμένος, δόξα καί καύχημα καί ἄξιο συμπλήρωμα τῶν θείων ὁμολογητῶν. Ἄλλά θέλω νά παρουσιάσω, ἐκείνους πού ἔλαμψαν στά οἰκουμενικά κριτήρια, ἐκεῖ δηλαδή πού ἡ πίστη κρινόταν καί δοκιμαζόταν οἰκουμενικά καί γι' αὐτό ιδιαίτερα ἀνακηρύσσονται ὑπέρμαχοι τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως. Καί γιά νά μή μιῶ γιά Ταράσιους, Εὐτύχιους καί Κῦ-

ριλλους, πού δέν εἶναι ἴσως γνωστοί στό πολύ κόσμο, μοῦ ἀρκεῖ ἓνας, ὁ ὁποῖος δέν ὑπάρχει τρόπος νά διαφεύγει τῆς προσοχῆς κανενός χριστιανοῦ. Αὐτός εἶναι τό μέγα θαῦμα τοῦ κόσμου, ὁ περιώνυμος καί περιλάλητος Ἀθανάσιος. Γιατί ὅλη σχεδόν ἡ ζωή του, ὑπῆρξε ἓνας συνεχῆς ἀγῶνας, μ' ἐξορίες, μέ φυγές, μέ διωγμούς ὑπέρ τῆς πίστεως. Ὁ ἱερός Μάρκος αὐτά ὅλα, ὅσον ἀφορᾷ τήν ἐπιλογή του καί τήν γνώμη του, εἶχε τόν διακαῆ ζήλο καί τήν ἀξιολογία ἐκείνη σταθερότητα στήν πατροπαράδοτη εὐσέβεια, τά δέχτηκε, ὅπως ἀποδείχτηκε ἀπό τά προηγούμενα καί δέν μένει καμιᾶ ἀμφιβολία. Σέ τί λοιπόν ἐγώ, πρόκειται νά θεωρήσω ὅτι ὑπάρχει κάποια ὑπεροχή τοῦ Μάρκου ἀπέναντι στόν ἅγιο Ἀθανάσιο; Ἴσως κάποιος πρόκειται νά κατηγορήσει τό λόγο μου γιά αὐθάδεια, πού τολμᾷ νά κάνει μία τέτοια σύγκριση. Ἄλλά ἐγώ εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἐκείνος ὁ μέγας φωστήρας τῆς οἰκουμένης, ὄχι μόνο δέν πρόκειται νά ὀργιστεῖ, ἀλλά θά χαρεῖ μάλιστα, σάν καλός πατέρας πού δοξάζεται ἀπό τόν γιό του.

Τί θέλω νά πῶ δηλαδή; Ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἀπόκτησε φήμη, γιατί ὅταν ἦταν ἀκόμα διάκονος τοῦ Πατριάρχη τῆς Ἀλεξανδρείας, Ἀλέξανδρου, σέ κείνη τήν πρώτη ἁγία Οἰκουμενική Σύνοδο, ἡ ὁποία συγκλήθηκε ἐναντία στή λύσσα τοῦ ἀθεώτατου Ἀρείου, στάθηκε μέγας ὑπέρμαχος τῆς Ὁρθοδοξίας κι ἔκανε ἐκεῖ διάλεξη μέ τόν ἀσεβέστατο Ἀρειο καί τόν καταντρόπιασε μέ τά δόγματα τῆς εὐσέβειας κι ὄχι μόνο ἐκείνον, ἀλλά καί τούς δικούς του ὁμόφρονες. Τώρα, ἂν ὁ μέγας Ἀθανάσιος πρῖν ἀκόμα ἀνέβει στό θρόνο κάνει ἐκείνους τούς φοβερούς ἀγῶνες καί τούς κατοπινούς πολέμους κατά τῶν αἰρετικῶν, ἂν, λέω, ἀπό τότε ἤδη ὀνομάστηκε ὑπέρμαχος τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως καί πρόμαχος τῆς Ἐκκλη-

σίας καί παντοῦ διαδίδεται, ὅπως εἶπα, ἐκεῖνο τό κατόρθωμα τοῦ ἁγίου, πόσο περισσότερο εἶναι δίκαιο, νά διαδίδεται παντοῦ ἢ φήμη τοῦ θεοῦ Μάρκου, πού τόσο ἀγωνίστηκε γιά τήν ἀλήθεια; Σέ κείνη τήν ἁγία πρώτη Οἰκουμενική Σύνοδο, τό σύνολο τῶν Πατέρων ἦταν ὄχι μόνο ὀρθόδοξοι, ἀλλά κι ἁγιότατοι καί θαυματουργοί. Κι οἱ αἰρετικοί, ἦταν γενικά λίγοι, δέκα, ἴσως καί λίγο περισσότεροι. Ἐνῶ σ' αὐτή τή μαρῆ σύνοδο τῆς Φλωρεντίας, τό μεγαλύτερο μέρος ἦταν κακόφρονες, πονηροί καί σατανικοί καί λίγοι ἦταν οἱ Ὀρθόδοξοι καί στό τέλος ὅλοι ἀπέκλιναν κι ἐξαχρειώθηκαν. Ἐπομένως, ἐκεῖ πού ὁ μέγας Ἀθανάσιος ὑπερασπιζόταν τήν εὐσέβεια μαζί μ' ὅλους, ὁ Μᾶρκος ἀγωνιζόταν μόνος του καί πολεμοῦσε μόνος ἐναντίον ὄλων. Ἐκεῖνος ἦταν ἀνάμεσα σέ φίλους καί πατέρες κι ἀδελφούς, ἐνῶ αὐτός, ἀνάμεσα σ' ἐχθρούς, πολέμιους κι ἐπίβουλους. Ποιός λοιπόν δέν βλέπει, ὅτι διαφέρει σχεδόν σ' ὅλες τίς περιστάσεις αὐτό τό κατόρθωμα καί ξεπερνᾷ κατά πολύ τό μέτρο, ἐφόσον δέν εἶναι τό ἴδιο, νά σηκώσουν ἕνα βάρος οἱ πολλοί καί τό ἴδιο νά τό σηκώσει ἕνας καί μόνος του;

«Γιατί ὑπεράσπιζε, λέει, τό πατρικό δόγμα, μόνος ἀνάμεσα στους Λατίνους».

Ἄλλά, ἐπειδή τόλμησε νά συγκριθεῖ ὁ λόγος τοῦ ἐπαινετοῦ σ' ὅλα Μάρκου μέ τόν μέγα δάσκαλο τῆς οἰκουμένης καί σέ κάποιο βαθμό τό κατόρθωσε, ἤδη μοῦ ἦρθε στή μνήμη καί τό μέγα ἐγκώμιο, τό ὁποῖο πλέκει ἐξαίρετα ὁ μέγας στή θεολογία Γρηγόριος, πρὸς δόξα ἐκείνου τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου. Κι ἐπειδή δέν εἶναι γνωστό, θά τό διηγηθῶ μέ συντομία, γιατί ὁ δικός μας Μᾶρκος, δέν φαίνεται ἐλλιπής οὔτε σ' αὐτό τό μέγιστο κατόρθωμα.

Ἐκεῖνος ὁ μέγας Ἀθανάσιος βρισκόταν ἐξοριστος στήν Ἰταλία

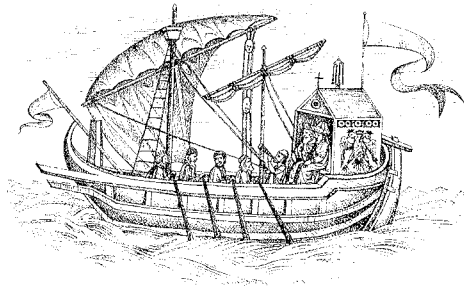
ἀπό τούς διωγμούς τῶν Ἀρειανῶν. Κι ἐκεῖνη τήν ἐποχή, ἔγινε ἐκεῖ Σύνοδος Ὀρθόδοξων ἐπισκόπων καί δυτικῶν κι ἀνατολικῶν. Σέ κείνη τή Σύνοδο, ὅπου, ὅπως εἶπα, ἦταν ὅλοι Ὀρθόδοξοι καί ὁμόφρονες, ἐπακολούθησε μεγάλη σύγκυση κι ἀπ' αὐτή προέκυψε καί σχίσμα μεταξύ τῶν δυτικῶν καί τῶν ἀνατολικῶν. Ἡ αἰτία ἦταν, ὅτι οἱ δυτικοί ἔλεγαν κάποιες λέξεις πού δέν τίς δέχονταν οἱ ἀνατολικοί. Καί τό ἴδιο οἱ ἀνατολικοί ἔλεγαν κάποιες ἄλλες λέξεις, τίς ὁποῖες ἡ γλώσσα τῶν δυτικῶν, ἡ λατινική, δέν τίς ἔχει, ἀφοῦ εἶναι περιορισμένη καί φτωχή στά νοήματα. Γι' αὐτό οἱ δυτικοί, ἐπειδή δέν καταλάβαιναν τό νόημα τῶν λέξεων, δέν τίς δέχονταν. Ἐπομένως κι οἱ ἀνατολικοί, φαίνονταν στους δυτικούς αἰρετικοί, δηλαδή Ἀρειανοί κι οἱ δυτικοί ἀντίστοιχα φαίνονταν αἰρετικοί στους ἀνατολικούς, δηλαδή Σαβελλιανοί. Καί γι' αὐτό, ὅπως εἶπα, ἔγινε καί μεγάλη ταραχή καί λίγο ἔλειψε ν' ἀποσχιστοῦν οἱ Ἐκκλησίες, παρόλο πού στ' ἀλήθεια καί τό ἕνα μέρος καί τό ἄλλο, ὀρθά καί σωστά φρονοῦσαν ὡς πρὸς τά λεγόμενα. Τότε λοιπόν κι ὁ μέγας Ἀθανάσιος, πού ἦταν παρῶν ἐκεῖ, ἔδωσε προσοχή καί στό ἕνα μέρος καί στό ἄλλο. Ἐξέτασε δηλαδή μέ ἡρεμία κι ἐπιμέλεια τά φρονήματα καί τῶν δύο πλευρῶν κι ἐπειδή κατάλαβε πῶς ὀρθά φρονοῦν καί τά δύο μέρη, τούς ἄφησε νά λένε τά ὀνόματα ἐκεῖνα πού ἔχει ἡ κάθε γλώσσα, βεβαιώνοντας καί τό ἕνα μέρος καί τό ἄλλο, πῶς ὀρθά καί σωστά φρονοῦν. Κι ἔτσι σταμάτησαν τά σκάνδαλα κι ἔγινε εἰρήνη στίς Ἐκκλησίες καί διατηρήθηκε ἡ ἐνότητα ὅπως καί πρῖν.

Αὐτό εἶναι τό μέγα ἔργο τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου, τό ὁποῖο πάνω ἀπό τ' ἄλλα θαυμάζει κι ἐπαινεῖ ὁ μέγας Γρηγόριος καί γιά νά πῶ τά ἴδια του τά λόγια: «Αὐτό, λέει, εἶναι πιό ὠφέλιμο ἀπό τούς μεγάλους κόπους καί τούς λόγους καί

αυτό είναι προτιμότερο από πολλές αγρυπνίες και χαμαιζοι-
τίες ...».

Λοιπόν, αν αυτό τό κατόρθωμα τό ἐπαινεῖ τόσο πολύ ὁ
Θεολόγος, πῶς δέν εἶναι κι ὁ Μᾶρκος, ἕνας ἄλλος Ἄθανά-
σιος, πού, αν καί δέν κατόρθωσε περισσότερα, ὡστόσο ἐνέρ-
γησε κι αὐτός ὅπωςδήποτε τό ἴδιο θαυμάσια;

Θέλετε ν' ἀκούσετε κι αὐτό; Ὁφείλω νά τό προσθέσω,
γιατί τό ἀπαιτεῖ κι ἡ συνέχεια τῆς ἱερῆς διήγησης γιά τό
πρόσωπό του, τήν ὁποία τήν διέκοψε πρό πολλοῦ τό θαῦμα
τῶν ἡρωικῶν του ἀγῶνων κι ἐμεῖς πρέπει ἀναγκαστικά νά
τήν ἀκολουθήσουμε, γιά νά φτάσουμε καί στό πανίερο τέλος
τῆς ἀγίας του ζωῆς.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ [1.2.1440]

Σχίσμα κλήρου
καί λαοῦ

Γιά νά συντομεύσω λοιπόν
τά ἐνδιάμεσα τοῦ ταξι-
διοῦ τῆς ἐπιστροφῆς, ἔφτα-

σαν καί στήν Κωνσταντινούπολη. Κι ἐπειδή ἡ φήμη εἶχε
προλάβει νά φτάσει καί νά διακηρύξει τούς ἀγῶνες τοῦ ἀγί-
ου καί τήν τέλεια ἀντίσταση καί παραμονή του στήν πατρο-
γονική εὐσέβεια, δέν ἔτρεξε τόσος λαός νά προὔπαντήσει τό
βασιλιά (μάλιστα οἱ περισσότεροι, ἐπειδή τόν μισοῦσαν τόν
ἀπέφευγαν), ὅσος συνέρευσε στήν ὑποδοχή αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ
ἥρωα τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ λαμπροῦ καί ἄριστου. Ἄλλοι τόν
ὀνόμαζαν ἀκλόνητο στύλο τῆς Ἐκκλησίας, ἄλλοι ἀσύλητο
ταμεῖο τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως. Κι ἄλλοι τόν ἀποκαλοῦσαν
Ἄθανάσιος, ἄλλοι Κύριλλος, ἄλλοι νέο Ἰωάννη Θεολόγος, τοῦ
ὁποίου εἶχε κληρωθεῖ καί τόν ἱερότατο θρόνο, δηλαδή τήν
Ἔφεσο. Καί γιά τό πῶς καί μέ ποιό τρόπο φέρονταν πρός
τούς ἄλλους, πού κακῶς ὀλοκλήρωσαν ἐκείνη τήν κακή ἔνω-
ση, δέν μπορεῖ κανεῖς νά παραστήσει ἱκανοποιητικά τήν σύγ-
χυση, τήν ἀνακατωσούρα καί τήν ἀθλιότητα ἐκείνης τῆς πό-
λης. Ἐκτός ἀπ' αὐτό μόνο, ὅτι ἔγινε μεγάλο σχίσμα καί χά-
σμα, μεταξύ τοῦ Ὁρθόδοξου λαοῦ καί τῶν Λατινισθέντων.
Οἱ ἀρχιερεῖς ἀπέφευγαν τούς ἀρχιερεῖς, οἱ ἱερεῖς τούς ἱερεῖς,

οί μοναχοί τούς μοναχούς και ὅλοι ὅλους μ' ἄκρατο μίσος και τούς ἀποστρέφονταν ὡς μιάσματα και βδελύγματα. Και δέν ἀκουγόταν τίποτα ἄλλο, παρὰ

«Οἱ προδότες τῆς πίστεως, οἱ ἐπίβουλοι τῆς Ἐκκλησίας, οἱ πολέμοι τῆς Ὁρθοδοξίας». Τόσο ἦταν τό μίσος και ἡ ἀποστροφή πρὸς τὴν αἴρεση ἐκείνου τοῦ ὀρθόδοξου λαοῦ, ὥστε και μόνο ἐπειδὴ ἕνας ἱερέας πῆγε νά δεῖ τὴν ἐνθρόνηση τοῦ νέου Πατριάρχου, πού ἦταν ἀπό τούς λατινόφρονες, οἱ ἐνορίτες του δέν πάτησαν στήν ἐκκλησία οὔτε τό θρόνον, οὔτε τό πρῶτο, πού ἔτυχε νά εἶναι και Δεσποτική γιορτή, δηλαδή τῆς Ἀναλήψεως. Τόσο μεγάλο ἔγινε λοιπόν τό σχίσμα και ἡ διαίρεση μεταξὺ τῶν οὐνιτῶν και τῶν εὐσεβῶν. Μόνος λοιπόν ὁ μέγας Μάρκος, ἀνάμεσα σέ κείνους τούς ζοφερούς πλανῆτες, τούς σκοτεινούς ταξιδευτές πού σκοτείνιασαν μέσα στήν αἰσθητή και νοητή Δύση, μόνος φαινόταν και ἄστραφε σάν ἄλλος ἥλιος, μέ τίς ἀκτίνες ὁ ἥλιος τῆς στερεῆς ὁμολογίας και τοῦ ἀγῶνα, ὁ Εὐγενικός.

Θάνατος τοῦ Ἰωσήφ
[10.6.1439]

Ἐπειδὴ ἀνέφερα ἐδῶ τὴν ἐνθρόνηση τοῦ νέου Πατριάρχου, ἀναγκαστικά θά βρεθεῖ σ' ἀπορία ὁ φιλιαναγνώστης, σχετικά μέ τό τί ἔγινε ὁ Πατριάρχης Ἰωσήφ, πού ἦταν στή σύνοδο. Γι' αὐτό, πρὸς πληροφόρηση, σημειώνω ἐδῶ τό φοβερό του τέλος. Ἀφοῦ λοιπόν εἶπε προφορικά τὴ γνώμη του, νά δεχτοῦν τό «ἐκ τοῦ Υἱοῦ» και νά ἐνωθοῦν μέ τούς Λατίνους, φεύγοντας ἀπό κεῖ, γευμάτισε. Και μπαίνοντας στόν οἰκίσμο πού κοιμόταν γιά ν' ἀναπαυθεῖ, πῆρε χαρτί και μολύβι και ἔγραφε. Κι ἐκεῖ ἔπαθε τρόμο και κλονισμό και ἀμέσως ξεψύχησε.

Κι ὅταν ἀκούστηγε αὐτό, ὅλοι ταράχτηκαν. Και τρέχοντας, τόν βρῆκαν νεκρό και παίρνοντας τό χαρτί γιά νά δοῦν τί ἔγραψε, βρῆκαν γραμμένη τὴ γνώμη του, τῆς ὁποίας τά λόγια, παρόλο πού εἶναι λίγα, τά παραβλέπω ὡς περιττά. Κι γι' αὐτά πού ἔγραψε νά μὴν ἀμφιβάλλει κανείς, γιατί εἶναι παρμένα ἀπό τά πρακτικά ἐκείνης τῆς συνόδου, τά ὁποία τά ἔγραψε και λατινόφρονες και τυπώνονται στή Ρώμη και εἶναι ἀληθέστατα, ἀφοῦ εἶναι γραμμένα και ἀπό τούς ἐχθρούς.

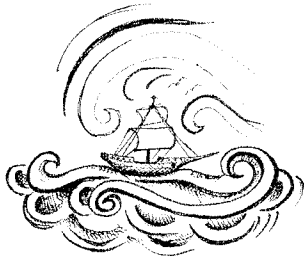
Γι' αὐτό λοιπόν ὁ βασιλιάς, διέταξε και ἐξέλεξαν ἄλλον ὅταν γύρισαν. Δηλαδή ἕναν ἀπό τούς ἐνωτικούς και αὐτός ἦταν ὁ Κυζίκου Μητροφάνης (Β', (4. 5. 1440 - 1. 8. 1443). Ὁ ὁποῖος, ὅταν ἔγινε Πατριάρχης, φρόντισε τόσο πολύ νά διαφυλάξει τὴν κάκιστη ἐνωση, ὥστε ἐνοχλοῦσε ἐπίμονα και τόν βασιλιά, ν' ἀσκήσει δία σέ κείνους πού τὴν ἀπέφευγαν.

Διωγμός και φυγή

Γι' αὐτό ὁ θεῖος Μάρκος, ἀπό τὴ μία γιά νά δώσει τόπο στήν ὀργή πρὸς τό παρόν και ἀπό τὴν ἄλλη γιά νά ἐπισκεφτεῖ και τό ἀγαπητό του ποίμνιο, ἐπειδὴ δέν εἶχε προλάβει στήν ἀρχὴ ὅταν χειροτονήθηκε ἐπίσκοπος Ἐφέσου ἀφοῦ εἶχε φύγει ἀμέσως γιά τὴν Ἰταλία. Τώρα λοιπόν ἔφυγε κρυφά ἀπό τὴν Πόλη γιά τὴν Προῦσα και ἀπό κεῖ πέρασε γρήγορα στήν ἀγαπημένη του ἐπαρχία. Και γιά τό πῶς τόν δέχτηκαν ἐκεῖ οἱ χριστιανοί και ποιά κατορθώματα ἔκανε ὅσο ἔμεινε ἐκεῖ, τό εἶπα και πρῖν, πῶς ἡ κοινὴ μας δυστυχία μᾶς ἀποστέρησε ἀπό πολλά καλά.

Γι' αὐτό και ἐγώ, μὴν ἔχοντας τί νά γράψω ἐκτός ἀπό κείνα πού ὁ καθένας μπορεῖ νά σκεφτεῖ ἀπό μόνος του. Δηλαδή μέ πόση χαρὰ και εὐφροσύνη δέχτηκαν ἐκεῖνοι ἕναν τέτοιο ποι-

μένα και τί λογιῆς διδαχῆς τούς ἔκανε ἐκεῖνος ὁ ποιμένας τους καί πῶς τούς νοθετοῦσε γιά νά κρατοῦν στερεή τήν πίστη τοῦ Χριστοῦ, ἐπειδή κυριεύονταν ἀπό τότε ἀκόμα ἀπό τούς ἄθεους Ἀραβηγούς.³⁰ Μήν ἔχοντας λέω νά γράψω κάτι ἄλλο ἐκτός ἀπ' αὐτά, ἔρχομαι τώρα σέ κείνο τό μέγα ἔργον πού ὑποσχέθηκα νά διηγηθῶ.

30. Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος ἔχει τό θάρρος νά κυκλοφορεῖ τό βιβλίον του μέσα στήν Ὄθωμανική αὐτοκρατορία καί νά μπορεῖ νά στηλιτεύει τήν Ἰσλαμική πίστη. Αὐτό τό κάνει καί σ' ἄλλες ἔντυπες δικές του ἐκδόσεις πού κυκλοφόρησαν τότε στήν Ὄθωμανική ἐπικράτεια, μάλιστα σέ κάποια ἔργα του στηλιτεύει καί τήν πολιτική τῶν Σουλτάνων χωρίς φόβον. Ἀξιζει ν' ἀναφέρουμε ὅτι ὁ Πάριος συκοφαντήθηκε ἀπό τούς Διαφωτιστές (ὅπως ὁ Κοραῆς) οἱ ὅποιοι τότε, ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς στό Παρίσι, ἔγραφαν πατριωτικά φυλλάδια ὅταν τούς τό ζητοῦσε ἡ Γαλλική ἰμπεριαλιστική προπαγάνδα καί σιωποῦσαν ὅταν ἡ Γαλλική Δημοκρατία συμμαχοῦσε μέ τόν Σουλτάνον. Ἐνῶ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος παρέμεινε σταθερά ἐντός τῆς ὀθωμανικῆς ἐπικράτειας καί σταθερά στηλίτευε τήν ἰσλαμική πίστη καί ὑποστήριξε καί ἔγραφε καί τούς βίους τῶν Νεομαρτύρων στά κείμενα. Δέν φοβόταν νά γράψει ἐναντία στήν ἰσλαμική πίστη καί τήν ὀθωμανική ἔξουσία καί νά δημοσιεύσει τά ἔργα του.

ΤΟ ΣΤΗΡΙΓΜΑ ΚΑΙ Η ΟΜΟΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Ἐνῶ λοιπόν ὁ ἅγιος ἦταν στήν Ἐφεσο καί δίδασκε τό γλαῶν του σύμφωνα μέ τό χρέος ἑνός τέτοιου ποιμένα, προσκαλεῖται στήν Κωνσταντινούπολη, γιά νά διορθώσει τήν κακῶς ἔχουσα Ἐκκλησία. Γιατί ὁ λατινόφρονος βασιλιάς Ἰωάννης, πέρασε στόν ἄλλο κόσμον γιά νά λογοδοτήσει ὁ ἄθλιος, γιά τήν ἀθέτηση καί τήν προδοσία τοῦ πατρικοῦ δόγματος καί κάθισε στό θρόνον ὁ ἀδερφός του Κωνσταντῖνος,³¹ ὁ ὅποιος καί κατά τό ὄνομα καί κατά τήν βασιλείαν, ὀνομάστηκε ἔσχατος. Καί θεωρώντας ὁ Μάρκος πῶς ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινούπολης, εἶναι ἡ κεφαλή καί ἡ καρδιά ὅλης τῆς Ὀρθόδοξης οἰκουμένης καί ὅταν ἐκείνη βαίνει καλῶς, ἀναγκαστικά εἶναι καλά καί τά ἔξω ἀπ' αὐτή καί πάλι, ἂν αὐτή βαίνει κακῶς καί τά ἔξω κακῶς ἔχουν, ἔτρεξε τάχιστα στήν Πόλη. Καί γιά τό ὅτι γιά αὐτό καί μόνο ἔκανε στήν Ἰταλία ἐκείνους τούς αἰώνιους ἀγῶνες καί ἀντιστάθηκε μέχρι αἵματος στήν κακῶς γενόμενη ἔνωση. Γι' αὐτόν καί μόνο τό σκοπὸν λέω, γιά νά διαφυλάξει ἐκείνη τήν εὐσέβεια πού παρέλαβε ἀπό τήν Ἐκκλησία του. Γι' αὐτό καί ἔπρεπε καί ὁ ἴδιος νά τήν ἀνασυστήσει καί νά τήν ἀνακαινί-

31. Κωνσταντῖνος ΙΑ' Παλαιολόγος (6. 1. 1449 -29. 5. 1453). Στήν ἀρχή τῆς βασιλείας του εἶχε φιλορθόδοξη πολιτική, ἀλλά ἀργότερα γιά λόγους στρατιωτικούς ἔδειξε ἀνοχή καί στοὺς Λατινόφρονες.

σει κατά κάποιον τρόπο, αφού φθάρηκε κι απωλέστηκε από τους κακούς ένωτικούς.

Σύνοδος Ὁρθόδοξη κατά τῆς
Φερράρας - Φλωρεντίας³²

Γι' αυτό κι άρ-
πάζοντας τήν
εὐκαιρία, δηλαδή
τήν εὐσεβῆ γνώμη
τοῦ νέου βασιλιᾶ για τήν διόρθωση τῆς Ἐκκλησίας, ἔφτασε
στήν Κωνσταντινούπολη πρίν μεταστρέψουν τόν Κωνστα-
ντῖνο οἱ πολέμοι τῆς εὐσέβειας. Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία,
πώς οἱ πολίτες δέχτηκαν τόν δάσκαλο τῆς πίστεως καί τόν
γενναῖο πρόμαχο τῆς Ἐκκλησίας, μ' ἀκρατη χαρά, τόσο ὅλος
ὁ ἱερός κληρὸς, ὅσο κι ὁ βασιλιάς μέ τή σύγκλητο καί ἰδιαίτε-
ρα ὁ φιλόχριστος λαός. Μόνο οἱ ἐχθροί τῆς πίστεως στενοχω-
ρήθηκαν καί ταράχτηκαν μέ τόν ἐρχομό του, ὅπως κάποτε κι
οἱ θεομίσητοι ἄρειανοί ὅταν γύριζε στό θρόνο του ὁ μέγας
Ἀθανάσιος.

Καί Πατριάρχης τότε, ἦταν ἐκεῖνος ὁ παγκάκιστος Γρη-
γόριος, πού πολλές φορές ἀναφέρθηκε ὡς πρωτοσύγκελλος.
Ὁ μέγας Μάρκος λοιπόν, ἀμέσως σκέφτηκε ὡς ἀναγκαία
μία γενική Σύνοδο, για ν' ἀνατρέψει καί νά καταδικάσει συ-
νοδικά τά κακά κι ὀλέθρια πού ἔγιναν στήν Φλωρεντία. Ἡ
ὁποία καί συγκροτήθηκε μέ βασιλική διαταγή στόν ναό τῆς

32. Μᾶλλον ἐδῶ ὅπως καί ὁ ἴδιος ὁ Πάριος ὑποσημειώνει δέν τοῦ
φαινόταν ἡ τοποθέτηση τῶν γεγονότων σέ σωστή σειρά, ἐπειδή
δέν εἶχε πηγές για νά τά ἐπιβεβαιώσει. Αὐτή ἡ Σύνοδος λοιπόν
συνδέεται μέ κάποια ἄλλη ἡ ὁποία ἔγινε μετά τήν κοίμηση τοῦ
ἀγίου Μάρκου. Ὅμως θεολογικά εἶναι τοῦ ἴδιου πνεύματος,
ἀντιλατινικές καί ένωτικές πρὸς τοὺς μετανοῦντας ὑπογράφα-
ντες ὀρθοδόξους

ἀγίας Σοφίας, μετά ἀπ' ἓνα χρόνο καί ἕξι μῆνες ἀπό τό θάνα-
το τοῦ βασιλιᾶ Ἰωάννη καί μέ παρόντες καί τοὺς τρεῖς Πα-
τριάρχες τῆς Ἀνατολῆς, δηλαδή τόν Ἀλεξανδρείας, τόν
Ἀντιοχείας καί τῶν Ἱεροσολύμων καί πολλῶν μητροπολιτῶν
καί δασκάλων κι ἄλλων πολλῶν. Αὐτή πρῶτα, καθαιρεῖ ἀπό τόν
θρόνο τῆς βασιλεύουσας τόν ἀσεβῆ καί μιαιρότατο Γρηγόριο, ὁ
ὁποῖος καί μὴν ἀντέχοντας τήν ντροπή, ἐπειδή ἔμεινε πιστός στήν
ένωση, γύρισε στή Ρώμη, τήν πηγὴ τῆς ἀποστασίας.

Κι ἀντί αὐτοῦ, χειροτονεῖται ὁ Ἀθανάσιος³³, ἄνδρας κό-
σμιος κι εὐσεβέστατος, κατά τοῦ ὁποίου τήν πατριαρχική
θητεία, ὅπως θέλουν κάποιοι, ἔγινε κι ἡ ἄλωση τῆς Πόλης.
Καί μετά ἀπ' αὐτό, καταδικάζει κι ἀνατρέπει ὅσα ἔγιναν
στήν Ἰταλία, κάνοντας σέ διάφορα σημεῖα λαμπρά κι ἐξαίρε-
τα ἐγκώμια τοῦ θείου Μάρκου καί ὑποδεικνύοντας, ὅτι
αὐτός δέν διαφέρει σέ τίποτα ἀπό τοὺς παλιούς καί περιβόη-
τους Πατέρες καί δασκάλους, στή σοφία καί τήν ὀρθότητα
τῶν δογμάτων.

Ἐπιστροφὴ
μετανοούντων

Σ' αὐτή λοιπόν τήν περίσταση,
αὐτός ὁ μέγας προστάτης τῆς
Ἐκκλησίας, ἔδειξε ἀπό τήν ἀρχή
τόν συνηθισμένο του ζῆλο, ἐπι-
στράτευσε ὅλη του τήν ἐπιμέλεια, μεταχειρίστηκε κάθε ἀγώ-
να, για νά συμφιλιώσει τ' ἀντιμαχόμενα μέρη, πού ὡς τότε
ἦταν κακά καί ἄθλια μεταξύ τους, ἀπό τότε δηλαδή πού γύ-
ρισαν ἀπό τή σύνοδο τῆς Ἰταλίας. Γι' αὐτό καί σ' ὅσους
ἔκλαιγαν για τήν ὑπογραφή τοῦ λατινισμοῦ, ἔδωσε θάρρος

33. Ἀθανάσιος Β' (1450-3;) Για τόν Ἀθανάσιο πατριάρχη δέν ὑπάρ-
χουν πληροφορίες καί αὐτό ἐξαιτίας τῆς ἄλωσης τῆς Πόλης κα-
τά τήν ὁποία χάθηκαν πολλά.

μέ την ἐλπίδα τῆς θείας συμπόνιας γιά τήν μετάνοιά τους. Γιά ὄσους δέν εἶχαν ἀντιληφθεῖ καί στοχάζονταν αὐτό πού εἶχε γίνει ὡς ἀδιάφορο ἤ κι ὡς καλό, τούς ὀδήγησε σέ μετάνοια δίνοντάς τους νά καταλάβουν τί μεγάλο κακό διέπραξαν. Κι ἀπό τό ἄλλο μέρος, δίδασκε ἀκόμα κι αὐτούς πού ἦταν στήν Πόλη καί δέν εἶχαν πάει στή σύνοδο τῆς Ἰταλίας, νά μήν φέρονται μέ σκληρότητα κι ἀποστροφή πρὸς τούς μετανουῶντες ἀδελφούς οἱ ὁποῖοι καταφεύγουν στό ἔλεος τῆς Ἐκκλησίας. Καί πρῶτοντας ἔτσι, ἐπανεφέρε τούς πλανημένους, ἀνόρθωσε αὐτούς πού εἶχαν πέσει, ἔνωσε τ' ἀντιμαχόμενα μέρη κι ἠρέμησαν οἱ ταραχές μεταξύ τῶν ὁμοφύλων, γνώρισαν οἱ ὁμογενεῖς τούς ὁμογενεῖς τους κι ἐπανῆλθε ἡ εἰρήνη. Κι ἐκτός ἀπό δύο ἢ τρεῖς, πού προτίμησαν ἐκούσια τήν ἀπώλεια τῶν ψυχῶν τους, ὅλοι οἱ υπόλοιποι, διέγραψαν μέ τήν μετάνοιά τους τά κακῶς γενόμενα ἀπ' αὐτούς στήν Ἰταλία. Ἔτσι ἐγιναν ὅλοι ἕνα ποίμνιο καί ἕνα σῶμα, ὑπό ἕναν ποιμένα καί μία κεφαλή, ὄχι τοῦ βρωμεροῦ κι ἀποστάτη κι ἀξιοκατάκριτου γυναικοπρόσωπου Πάπα, ἀλλά τῆς ἀθάνατης κεφαλῆς ὄλων, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐγκώμιο τοῦ Γενναδίου Σχολάριου

Καί γιά τό ὅτι αὐτό ὑπῆρξε δικό του ἔργο κι ἐπιμέλεια, καί μέγιστο κατόρθωμα, εἶναι ἀξιόπιστος μάρτυρας καί πάλι ὁ σοφώτατος Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, τοῦ ὁποῖου τόν ἔπαινο πρὸς τόν μέγα αὐτόν ἅγιο, πρόκειται τώρα νά τόν παραθέσω ὁλόκληρο, ὅπως τόν θρῖσκω στό σημεῖωμα πού ἔκανε γιά τήν ἁγία Σύνοδο κατὰ τοῦ Βέκκου τοῦ λατινόφρονα, ἡ ὁποία ἐγινε πρῖν ἀπ' ἄρκετά χρόνια καί γιά τήν ὁποία εἶπαμε καί προωτέρω. Ἀφοῦ λοιπόν ἀπαρίθμησε πολλούς δασκάλους καί ἁγίους θεολόγους σέ κείνο τό σημεῖ-

ωμα ὁ Σχολάριος, στό τέλος, γι' αὐτόν τόν ἅγιο, λέει κατὰ λέξη τά ἑξῆς:

«Ὅπως ἀκριθῶς κι ὁ ἱερότατος Μᾶρκος Ἐφέσου, πού ἔχαιρε νά μιλά ἐναντία στούς κακούς συκοφάντες τῶν γραφῶν, ἀκολουθώντας κατὰ πόδας τόν χορό ἐκείνων τῶν καλῶν δασκάλων κι εὐρισκόμενος ἀναπόσπαστα στή χρυσή ἐκείνη σειρά. Ὑπεράσπιζε τά πατρικά δόγματα μόνος ἀνάμεσα στούς Λατίνους, γιατί σέ μᾶς, πού ὀφείλαμε νά εἴμαστε σύμμαχοι του, ἀντί γιά τέτοιους, ἀλίμονο, ἔβρισκε ἐχθρούς. Κι ἀντιστεκόταν μόνος του σέ κείνη τήν ἀνάξια λόγου Λατινική διδασκαλία, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἐνέδωσαν μέ κάθε τρόπο. Καί μόνος πάλι, ὅταν ἐπέστρεψαν, ἐπανεφέρε τούς ἀποστάτες ἐκτός ἀπό λίγους κι ὅλοι μετανόησαν εἰλικρινά καί ὑπέφεραν, ἐπειδή κακῶς ἀποσχίστηκαν. Καί μόνος του ἔπεισε ἔμπρακτα τούς ἄλλους νά πιστεύουν στό πατρικό δόγμα, μέ τήν μεγάλη του καρτερία κι ἐλέγχοντας τήν ἀποστασία τῶν ἄλλων. Καί διορθώνοντας ὅσα ἀκόμη χειρότερα ἀκολούθησαν μετά τήν πονηρή ἀποστασία. Γι' αὐτό κι αὐτός, προστίθεται σέ κείνους τούς μακάριους, χωρὶς νά ὑπολείπεται ἀπό τούς ἄλλους ἄριστους, στήν ἀρετή καί στή σοφία καί στή δύναμη τοῦ λόγου. Ἀλλά καί στόν πόλεμο ὑπέρ τῆς ἀλήθειας μέ ζωντανούς ἁγῶνες, ἐφ' ὄρου ζωῆς μέ ὑπερβάλλοντα ζῆλο καί μ' ἀμετάβλητη γνώμη, νά ἐναντιώνεται σέ πολλούς καί ποικίλους, ὅταν χρειαζόταν νά λέει καί προβάλλει τήν ἀλήθεια».

Σχεδόν τά ἴδια λέει κι ἐκεῖ πού γράφει κατὰ τῶν ὁπαδῶν τῆς αἵρεσης τοῦ Ἀκίνδυνου: «Μ' αὐτούς (δηλαδή μέ τούς πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας), συμφώνησε καί ὁ μακάριος Μᾶρκος, ὁ ποιμένας τῆς Ἐφέσου, ἔξαρχος τῶν δικῶν μας στή συνέλευση τῆς Φλωρεντίας καί μόνος ἀγωνίστηκε ὑπέρ τοῦ δόγματος τῶν Πατέρων καί μόνος παρέμεινε σταθερός

στήν καλή διδασκαλία κι έγινε αἴτιος τῆς ἐπαινετῆς μεταστροφῆς αὐτῶν πού εἶχαν ὑποκύψει».

Συνοδική θέσι τῶν Ὁρθόδοξων

Δέν εἶναι δυνατόν κατά τή γνώμη μου, ν' ἀποδώσουμε σ' ἕναν ἥρωα μεγαλύτερα, ἱεροπρέπεια καί ὑψηλότερα ἐγκώμια ἀπ' αὐτά. Ὅλα ἐκεῖνα πού διηγηθήκαμε ἀπό τήν ἀρχή ὡς τώρα, γιά νά παραστήσουμε τήν τόσο μεγάλη τιμή καί ὑπόληψη τῆς ὁποίας εἶναι ἄξιος αὐτός ὁ μέγας δάσκαλος, ὅλα περιέχονται πληρέστατα καί μ' ὅλη τήν ἔμφαση τῆς ὑπεροχῆς, μέσα σ' αὐτές τίς λίγες γραμμές. Καί παρόλο πού νομίζω πώς κανεῖς δέν πρόκειται ν' ἀμφιβάλλει γιά τήν ἀληθέστατη μαρτυρία αὐτοῦ τοῦ σοφότατου ἄντρα, τοῦ Σχολαρίου, ὥστόσο, ἡ Συνοδική ψήφος πρέπει νά προτιμᾶται πάνω ἀπ' ὅλα. Καί ποιᾶ ἐννοῶ Συνοδική ψήφο; Ὅταν ζοῦσε ἀκόμα ὁ βασιλιάς Ἰωάννης, πολλοί ἀπ' αὐτούς πού εἶχαν ἔρθει ἀπό τήν Ἰταλία, ἀρχιερεῖς κι ἡγούμενοι καί πνευματικοί, δέν δέχονταν αὐτά πού εἶχαν γίνει στήν Φλωρεντία κι ἐπικρατοῦσε μεγάλη ταραχή καί σύγχυση. Ὁ βασιλιάς τότε, πρόσταξε νά συνέλθουν ὅλοι μαζί καί νά τοῦ στείλουν γραπτά τήν αἰτία γιά τήν ὁποία δέν θέλουν νά τηροῦν τήν ἔνωση πού ἐγινε ἐκεῖ. Οἱ ἀρχιερεῖς λοιπόν κι οἱ ὑπόλοιποι, δηλαδή ἡγούμενοι καί πνευματικοί, ἀφοῦ συγκεντρώθηκαν καί συνδιασκέφτηκαν, ἔγραψαν κατά συνείδηση ἐκτενῆ ἀπάντηση, πού ἀνέλυε τά αἴτια. Κοντά στά ἄλλα τους θαυμαστά καί σοφά ἐπιχειρήματα, πρόσθεσαν κι αὐτά, λέγοντας:

«Ὅτι δέν μπορούμε νά τό κάνουμε αὐτό ἐμεῖς μόνοι, οὔτε ἄφοβα, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι εἶναι ἀπόντες ἀπ' αὐτή τή συζήτηση, δηλαδή οἱ ἀρχιερεῖς καί ἱερομόναχοι τῆς ἐπαρχίας καί

μάλιστα ὁ Ἐφέσου, ὁ ὁποῖος ἦταν καί πρόμαχος τοῦ ἀληθινοῦ δόγματος στήν Ἰταλία καί στόμα ὄλων ἐμᾶς κι ἀγωνίζοταν ὑπέρ αὐτῶν».

Νά πού συμφωνεῖ κι ἡ ἀπόφαση τῆς Συνόδου μέ τή μαρτυρία τοῦ σοφότατου Σχολαρίου. Μάλιστα, ἐγώ λέω, ὅτι κι ἂν ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης δέν ἔλεγε τίποτα γι' αὐτόν τόν ἅγιο, ἂν δηλαδή ὁ Σχολάριος δέν μᾶς ἔκανε ἐκεῖνον τόν ὑπερφυῆ ἔπαινο, λέγοντας πολλές φορές, ὅτι μόνος καί πάλι μόνος ἔπραξε αὐτό κι ἐκεῖνο, δηλαδή τά ὑπεράνθρωπα ἐκεῖνα ἀνδραγαθήματα τῆς παράδοξης καρτερίας του, ἂν οὔτε ἱερομνήμονας, οὔτε νομοφύλακας, οὔτε κάποιος ἄλλος ἀπό τούς τότε παρόντες, δέν ἐπρόκειτο νά σημειώσει κάτι γι' αὐτόν, δεδαιότατα, λέω, ἡ μαρτυρία μίας ἀγιοτάτης Συνόδου πού συνήλθε «ἐν Χριστῷ», εἶναι μία ἀπαράγραπτη ἀποδειξη καί μία ἀναντίρρητη ἐπιβεβαίωση, τῶν ὅσων ἐπαινετῶν λόγων ἔγραψαν οἱ ἄλλοι γιά τόν λαμπρό αὐτό ἥρωα.

Λοιπόν, ἀφοῦ ἐκεῖνη ἡ Σύνοδος τῶν ἀρχιερέων παραδέχτηκε πώς, χωρίς τόν Ἐφέσου, δέν μπορούσαν νά κάνουν τίποτα, ἐφόσον αὐτός ἦταν ὁ πρόμαχος τοῦ ἀληθινοῦ δόγματος καί τό στόμα ὅλης τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἔτσι κι ἐγινε. Ἦρθε, ὅπως διηγηθήκαμε παραπάνω στήν Πόλη κι ἔπραξε ὅλα ἐκεῖνα πού ἀκούσαμε μέ τή φωνή τοῦ Σχολαρίου. Σέ τί λοιπόν χρειάζεται νά ξέρουμε τίς νηστεῖες του καί τίς κακοπάθειες, τίς χαμαικοιτίες, τίς ἀγρυπνίες καί τά ὑπόλοιπα παρόμοια κατορθώματα; Τά ὁποῖα καί τά εἶχε ἀναμφίβολα μ' ὅλη τήν τελειότητα καί γι' αὐτό μπόρεσε καί μόνος νά φυλαχτεῖ ἀπό κείνον τόν μέγα κίνδυνο τῆς πτώσης ἀπό τήν πίστη. Τά εἶχε ἀναμφίβολα ὅλα, λέω, ἀλλά, ὅπως μᾶς δεδαιώνει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, «ὅλη τους ἡ ὠφέλεια συνίσταται στά κατορθώματα». Νά τό ἔργο, τοῦ ὁποῖου ἡ ὠφέλεια ἐξαπλώνεται δεδαιότατα σ' ὅλη τήν καθολική Ἐκκλη-

οία, ἔργο, πού σύμφωνα μέ τή μαρτυρία τοῦ Θεοῦ Γρηγόριου γιά τόν μέγα Ἀθανάσιο, αὐτό μπορεῖ νά μᾶς τόν δείξει ἰσάξιο καί μ' ἐκεῖνο τόν μέγιστο Ἀθανάσιο καί μ' ὄλους ἐκείνους τούς Πατέρες πού ἀγωνίστηκαν μέχρι αἵματος, γιά τήν συγκρότηση καί τήν εἰρήνη τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐγκύκλιες ἐπιστολές
καί παραινέσεις τοῦ
Ἁγίου Μάρκου

Κι ἐδῶ τώρα, μοῦ ἔρχεται νά πῶ γιά ἓνα πράγμα βέβαιο, ὅτι ἐκεῖνο πού καθαντό καί κυρίως ὁ προφήτης Ἡσαΐας προεῖπε γιά τόν

Χριστό, ἀλλά κατά καιρούς ὑπονοοῦσε καί ἁγίους, τούς ὁποίους φύλαξε ἡ θεία πρόνοια καί γιά τήν σωτηρία ὑστερα πολλῶν ἄλλων, αὐτό λέω λοιπόν, βεβαιότατα βρισκῶ ὅτι ἔγινε καί σ' αὐτόν τόν μέγα ἅγιο. Ἀναμφίβολα, σύμφωνα μέ τήν ἀνθρώπινη λογική, δέν ἦταν δυνατόν νά γλιτώσει τό θάνατο μέσα στήν Ἰταλία. Κι ἀναμφίβολα, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ βρέθηκε στόν ἔσχατο κίνδυνο. Γιατί, ἀφοῦ ἔκλιναν ὅλοι μέ κάθε τρόπο στόν Λατινισμό, μέ τίς ὑπογραφές τους καί μέ τήν κάκιση ἔνωση, τί ἐπρόκειτο νά κάνουν ὅλη ἡ Ἀνατολή κι οἱ ἀπανταχοῦ Χριστιανοί; Βεβαιότατα ἔπρεπε νά ὑπερσχύσει ἡ ἀπόφαση ἐκείνης τῆς ψευτοσυνόδου, καί στή συνέχεια ἔπρεπε ὅλοι νά δέχονται τήν ἀντίθετη στήν ἀληθινή πίστη ἀπόφασή της. Κι ἔπειτα ἐπρόκειτο ὁ Χριστός ν' ἀπολέσει τή μεγάλη του κληρονομιά, πού θά τήν ἄρπαζε ληστροικά ὁ ἀντίχριστος Πάπας. Ἀλλά ἄς δοξάζουμε τήν ἀφατη πρόνοια. Νά πού παραδόξως, ὁ θεῖος Μᾶρκος διαφυλάχτηκε ἀβλαβῆς. Νά, πού σέ κείνη τήν παγκόσμια μεταβολή καί μεταστροφή στό χειρότερο, αὐτός ὁ ἐπίγειος Μιχαήλ, σηκώθηκε καί φώναξε:

«Στῶμεν καλῶς, ἀδελφοί.

Στῶμεν καλῶς στήν ὁμολογία τοῦ Μονογενῆ.

Στῶμεν καλῶς στή διδασκαλία τῶν προγόνων μας.

Στῶμεν καλῶς στά ἔθιμα τῆς Ἐκκλησίας μας.

Νά μήν ἀκούσουμε φωνή ἀλλότρια,

Νά μήν ὑποταχθοῦμε στόν ἀποστάτη κι ἀντίχριστο,

Στῶμεν καλῶς».

Ἀλλά, ὄχι μόνο μέσα στήν Κωνσταντινούπολη ἐπανεφέρε τούς πλανημένους, ἀνόρθωσε αὐτούς πού εἶχαν πέσει καί στήριξε αὐτούς πού στάθηκαν σωστά καί γενικά ἔνωσε κι ἀνασύστησε τήν Ἐκκλησία, ὡς νέος Βεσελεήλ καί νέος Ζοροβάβελ, ἀλλά μιμούμενος τόν ζῆλο τοῦ Ἀθανασίου καί τοῦ Κυρίλλου κι ἄλλων τέτοιων ἀείμνηστων δασκάλων, αὐτός ὁ μακάριος, ἔγραφε καί στούς ἀπανταχοῦ βρισκόμενους Χριστιανούς, σέ στεριά καί σέ νησιά, νά φυλάγονται ἀπό τόν Παπισμό, στηλιτεύοντας καί ὑποδεικνύοντάς τον ὡς τόν ὀλοκληρωτικό χωρισμό ἀπό τό Θεό. Γι' αὐτό καί πρὸς τό τέλος τῶν ἐγκυκλίων παραινέσεών του, λέει:

«Ἀποφεύγετε λοιπόν αὐτούς ἀδελφοί καί τήν πρὸς αὐτούς κοινωνία. Μείνετε σταθεροί καί κρατᾶτε τίς παραδόσεις πού παραλάβατε, γραπτές καί ἄγραφες, γιά νά μήν ἐκπέσετε ἀπό τό στήριγμά σας, συντασσόμενοι μέ τήν πλάνη τῶν ἀνόμων».

Θαυματοουργί Σωτηρία
τοῦ Ἁγίου Μάρκου

Ποῖός τώρα δέν θά ὁμολογήσει μαζί μέ μένα, ἐκεῖνο πού εἶπα παραπάνω, ὅτι, ὅπως εἶπε ὁ

προφήτης Ἡσαΐας, «ἂν ὁ Κύριος καί Θεός μας, δέν μᾶς εἶχε ἀφήσει σπέρμα σωτηρίας» αὐτόν τόν μέγα ἄνθρωπο, «θά εἶχαμε γίνει σάν τά Σόδομα καί θά εἶχαμε ἐξομοιωθεῖ μέ τά Γόμορρα». Τώρα βεβαιότατα ὁ καθέννας πληροφορεῖται ἀπό

τά έργα, ὅτι ἡ σωτηρία αὐτοῦ τοῦ ἄνδρα, ὑπῆρξε ἀναμφίβολα ἔργο τῆς ἀνώτατης πρόνοιας. Κι ὅτι αὐτή ἡ θεία πρόνοια τόν γλίτωσε «ἀπό τίς παγίδες τῶν θηρευτῶν καί τά ταραχοποιά λόγια».

Ταραχοποιός λόγος εἶναι μάλιστα ἡ λατινική προσθήκη καί βλασφημία, πού ἔφερε στήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ταρχαή κι ἀθεράπευτο σκάνδαλο. Καί γι' αὐτόν μπορεῖ νά ὀνομαστεῖ ταραχοποιός λόγος κι ἡ δῆθεν συνοδική ἔνωση καὶ καθαίρεση ἀπό τήν ὁποία στάθηκε ἀνώτερος. Ὅχι βέβαια πῶς ἐπρόκειτο νά ψηφίσει τήν παράλογη ἀπόφαση τῆς παράνομης συνόδου. Ἀλλά οἱ ἐχθροί τῆς εὐσέβειας ἴσως ἐπρόκειτο νά τόν ἀνακηρύξουν καθαιρεμένο καί καταδικασμένο δῆθεν ἀπό οἰκουμενική σύνοδο. Καί μ' αὐτόν τόν τρόπο, βλάπτουν πολύ τή δύναμη καί τήν ἐνέργεια τοῦ ἀποστολικοῦ του λόγου, ὅπως ἀκριβῶς ἔδρασαν τό κήρυγμα τοῦ Παύλου, ὁ Ἀλέξανδρος καί ὁ Ὑμέναιος, οἱ ἄγγελοι τοῦ Σατανᾶ. Γι' αὐτό καί «ὁ Κύριος πού κάνει θαύματα ἐνδοξα κι ἐξαίσια καί θαυμαστά, πού λέει στήν ἄβυσσο νά ἐρημώσει καί στά ποτάμια νά ξεραθοῦν, αὐτός ὁ ἴδιος διαφύλαξε καί τόν δοῦλο του ἀπό βέλος ἐκτοξευμένο ἐνάντια στό καθαρό φῶς τῆς ἡμέρας κι ἀπό κάθε ἀκάθαρτο πράγμα πού προχωρεῖ στά σκοτεινά», τό ὁποῖο σ' ἀλήθεια εἶναι ἀπό κάθε πλευρά παράδοξο.

Γιατί παρόλο πού ἦταν ἐνάντιος καί φανερός πολέμιος σ' αὐτά πού γίνονταν τότε στήν Ἰταλία, δέν κατακρίθηκε οὔτε ἀπό τόν ἀγέρωχο κι ἀλαζόνα Πάπα, οὔτε ἀπό τό βασιλιά, οὔτε ἀπό τή ψευδοσύνοδο καί παρόλο πού ἦταν περικυκλωμένος ἀπό παντοῦ ἀπό τόσα κακά θηρία πού μέ τήν ἀκρατημανία τους ἐπιβουλεύονταν κάθε στιγμή καί τήν ζωή καί τήν τιμή του. Γι' αὐτό κι ἔμεινε καί προφυλαγμένος ὅσον ἀφορᾶ τή ζωή του κι ἀνεπηρέαστος ὅσον ἀφορᾶ τό θρόνο του στήν

ἱεραρχία, γιά νά ἐνεργεῖ κατόπιν μ' αὐθεντία ἀρχιερατική καί μέ διδασκαλία καί μέ σεβαστή ὑπόληψη, ἐκεῖνο πού μέ ζῆλο ἐνέργησε καί πέτυχε ὕστερα στήν Πόλη.

Ὁ διάδοχος τοῦ Μάρκου

Ἄέν σταμάτησε ὁμως ἐδῶ Χριστιανοί, ὁ ζῆλος τοῦ θεόφρονα αὐτοῦ ἄνδρα. Ἀλλά, ὅπως ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, τόν καιρό πού πῆ-

γαινε στήν Ἱερουσαλήμ τή δευτέρα φορά, προδλέποντας ὅτι τόν περίμεναν δεσμά καί φυλακές κι ὅτι τέλος πάντων ἐπρόκειτο νά σταλεῖ στή Ρώμη κι ἐκεῖ νά λάβει καί τό ποθούμενο τέλος του, προδλέποντας αὐτά, λέω τήν κοίμησή του δηλαδή, ἔστειλε ἀπό τήν Μίλητο στήν Ἐφεσο καί φώναξε ἀπό κεῖ τούς πρεσβύτερους τῆς Ἐκκλησίας κι ἀφοῦ ἦρθαν, τούς παράγγειλε νά προσέχουν καλά καί τούς ἑαυτούς τους κι ὅλο τό ποίμνιο καί τά ὑπόλοιπα τῆς ἀποστολικῆς παραίνεσης πού τούς ἔκανε, γιά νά σταθοῦν ὅσο μποροῦν μ' ἐπιμέλεια στή φύλαξη τῶν πιστῶν. Κι ὅπως ὁ θεῖος Ἀπόστολος, παρέδωσε τήν ἐποπτεία καί τή φροντίδα τῆς Ἐκκλησίας στους πρεσβύτερους τῆς Ἐφέσου, μέ τόν ἴδιο τρόπο κι αὐτός ὁ ἀείμνηστος Μάρκος, μ' ἀπαράλλακτο ζῆλο μ' ἐκεῖνα τ' ἀποστολικά σπλάχνα, φροντίζοντας, ὄχι μόνο γιά τό δικό του ποίμνιο, ἀλλά γιά ὅλη γενικά τήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἐπειδή εἶδε τόν ἑαυτό του πῶς ἐξασθένησε καί ἤδη ἔφτασε στίς τελευταῖες ὥρες τῆς ζωῆς του κι ἐπρόκειτο νά μεταβεῖ ἀπό τόν μάταιο αὐτόν κόσμος, στόν ἀληθινό κι ἀμόλυντο ἐκεῖνο βίο, γύρισε μέ μεγάλη του λύπη τούς λογισμούς του ἐδῶ κι ἐκεῖ. Σκέφτηκε πῶς νά βρεῖ ἄτομο ἱκανό γιά νά τόν ἀντικαταστήσει. Ἄτομο ἱκανό ν' ἀναλάβει τόν ἀγῶνα ὑπέρ τῆς πίστεως καί νά πολεμᾷ, ὅσο μπορεῖ πιό γενναῖα ὑπέρ τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἐκεῖνος, ἐναντίον τῆς ἤδη συντελεσμένης ψυχοφθόρας

καί θεομίσητης ένωσης (-ουνίας). Γιατί ἦταν ἀκόμα ἐπίκαιρη καί πρόσφατη κι εἶχε καί μερικούς ἀπό τούς κάποτε δικούς μας τώρα ὅμως βοηθούς τῆς αἵρεσης πού ἀκολουθοῦσαν τήν ένωση. Ἔτσι δέν ἦταν εὐκολο ἀμέσως νά καταργηθεῖ καί νά σβῆσει διαμιᾶς τό κακό. Γιατί, ἐκεῖνοι πού ὀνομάστηκαν ὅπως τούς ταίριαζε, «λατινόφρονες», μιμούμενοι τήν ἀλεπού τοῦ Αἰσώπειου μύθου, φρόντιζαν μέ κάθε τρόπο νά προσελκύσουν ὅσο πιό πολλούς μποροῦσαν στή δική τους ἀπόλεια.

Ἐπιστολή πρὸς Γεννάδιο Σχολάριο

Γι' αὐτό κι αὐτός ὁ μακάριος κι ἀποστολικός δάσκαλος, βλέποντας τήν μεγάλη ἔξαρση τοῦ λατινισμοῦ

καί τοῦ παπισμοῦ καί τῆ ζάλη τοῦ καιροῦ του, πὼς ἦταν μεγάλη κι ἐπικίνδυνη, γράφει μέ φλογερή καρδιά μία ἐπιστολή πρὸς τόν Γεώργιο τόν Σχολάριο. Γιατί σέ κείνους τούς ἄθλιους καιρούς, στούς ὁποίους ὑπῆρχε κι ἐκκλησιαστικός χειμῶνας καί πολιτικός, ἀφοῦ ἡ πόλη ἔπνεε τά λοίσθια τῆς ἐλευθερίας της καί βρισκόταν στά ὄρια τῆς ἀπελπισίας καί τοῦ παντελοῦς ἀποκλεισμοῦ, μόνο αὐτόν μπόρεσε νά βρεῖ ἄξιο, γιά νά τοῦ ἐμπιστευτεῖ αὐτή τήν μεγάλη καί θαυμαστή παρακαταθήκη, δηλαδή τήν ὑπεράσπιση καί φροντίδα τῆς ἀληθινῆς καί Ὁρθόδοξης πίστεως.

Σέ κείνη τήν ἐπιστολή, τοῦ λέει λοιπόν, πὼς τόν ξέρει ἀπό νέο ἀκόμα. Τοῦ φανερώνει πὼς δέν τοῦ διαφεύγει, οὔτε ἡ δύναμη τοῦ λόγου του κι ἡ μεγάλη του σύνεση, οὔτε ἡ ἀρετή κι ἡ εὐσέβειά του, γιά τά ὁποῖα αὐτά προτερήματα, τοῦ λέει πὼς τόν ἀγαπᾶ καί τόν σκέφτεται σάν γιό του. Τοῦ λέει ἔπειτα, πὼς γι' αὐτά τά χαρίσματα, ὀφείλει νά δώσει χεῖρα βοήθειας στήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, πού κλονίζεται ἀπό τήν

ἐπήρεια τοῦ λατινισμοῦ. Κι ὅτι ἂν δέν τό ἔκανε ὡς τώρα, ἐπειδή τάχα ἀναπαύτηκε λόγω τῆς φιλίας μαζί του, τώρα λέει πού ἐγὼ ἐγκαταλείπω τήν παρούσα ζωή, δέν ἀμφιβάλλω, πὼς τό δίχως ἄλλο, θά ἀναλάβεις τόν ἀγῶνα τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως καί θά βοηθήσεις τήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, πού κινδυνεύει νά καταστραφεῖ ἐντελῶς. Ἀλλά αὐτό, λέει, πού ἴσως πρόκειται νά κάνεις μέ τή δική σου θέληση, γιά τό χρέος πού ἔχεις στήν Ἐκκλησία σου, αὐτό τό ἴδιο κι ἐγὼ σοῦ ἀναθέτω καί τό ἀφήνω στή δική σου φροντίδα, δηλαδή νά πάρεις πάνω σου τόν ἀγῶνα ὑπέρ τῆς πίστεως καί νά σταθεῖς ἀντί γιά μένα, πρόμαχος τῆς Ἐκκλησίας κι ἐρμηνευτής τῆς ὑγιοῦς διδασκαλίας καί ὑπέρμαχος τῶν ὀρθῶν δογμάτων καί τῆς ἀλήθειας. Αὐτά καί ἄλλα πολλά εἶπε κι ὅτι θά δώσει γι' αὐτά λόγο τῆ μέρα τῆς κρίσεως καί στό Θεό καί σ' αὐτόν, πού τοῦ ἐμπιστεύεται αὐτό τό χρέος. Καί πρὸς τό τέλος, τόν παρακαλεῖ νά τοῦ στείλει ἀπάντηση, ἂν συγκατατίθεται στό ζήτημά του. Γιά νά μήν τελειώσω τήν ἐπίγεια ζωή, λέει, μέ λύπη, καί μέ τήν ἰδέα ὅτι ἐγκατέλειψα τή διόρθωση τῆς Ἐκκλησίας:

«Γιά ὅλα αὐτά, λέει, ἀπάντησέ μου, γιά νά λάβω ἀκριθῆ πληροφορόρηση φεύγοντας ἀπό τήν παρούσα ζωή καί νά μήν ἀποδιώσω δυσάρεστα, μέ τήν ἰδέα ὅτι ἐγκατέλειψα τή διόρθωση τῆς Ἐκκλησίας».

᾿Ω! καρδιά, ὦ ψυχῆ στ' ἀλήθεια θεία κι ἀποστολική! ᾿Ω μερίμνα, κατά Παῦλο, ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν! Στ' ἀλήθεια, ποτέ ἄνθρωπος δέν δείχνει τόση φροντίδα καί σπουδή κι ἐπιμέλεια γιά τό πὼς θά ἀφήσει τά γνήσια τέκνα του κι ὅλη του τήν οἰκία σέ καλή κι εἰρηνική κατάσταση, ὅση αὐτός ὁ τρισμακάριστος κι ἀοίδιμος ὑπέρ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, γιά τό πὼς καί πότε θά λάβει τή μυριοπόθητη εἰρήνη καί διόρθωση:

«Καί νά μήν αποδιώσω δυσάρεστα, μέ τήν ιδέα ὅτι ἐγκατέλειψα τή διόρθωση τῆς Ἐκκλησίας».

Καί πότε τά λέει αὐτά καί λυπάται: Ὑστερα ἀπό τοὺς τόσους καί τόσους φημισμένους ἀγῶνες, ὕστερα ἀπό τήν ἀξιόθαύμαστη ἐκείνη σταθερότητα καί καρτερία, ὕστερα ἀπό τή μακρά ἐκείνη ἀθλήση καί τήν μέχρι τέλους γενναιοτάτη ὁμολογία, ὕστερα ἀπ' ὅλα ἐκεῖνα πού τοῦ μαρτύρησαν, ὄχι μόνο Συρόπουλοι καί Σχολάριοι, Ἱερομνήμονες καί Σύνοδοι, ἄνδρες Ὁρθόδοξοι καί φίλοι, ἀλλά κι οἱ ἴδιοι οἱ ἐχθροί του ἀκόμα. Κι ἀφοῦ τελικά συμφιλίωσε καί τ' ἀντιμαχόμενα μέρη τῶν ἀνατολικῶν καί κατὰ τόν Θεολόγο Γρηγόριο, ἔθεσε σάν κορωνίδα καί ὑπέριμο στέφανο τῶν κατορθωμάτων του ἀκόμα καί τήν ἔνωση τῆς Ἐκκλησίας³⁴ καί ἔστειλε ἐκείνη τήν ἀποστολική κι ἐγκύκλιο διδασκαλία καί παραίνεση στοὺς ἀπανταχοῦ Χριστιανούς. Ὑστερα λέω, ἀπ' ὅλα αὐτά, πού κι ἓνα μόνο ἀπ' αὐτά στοὺς ἄλλους ἦταν ἀρκετό γιά νά τοὺς ὑψώσει, αὐτός ὁ ἀληθινά μέγας Πατέρας καί Δάσκαλος κι ἀθλητής καί Ὁμολογητής καί μέ τή θέλησή του τέλειος μάρτυρας, σάν νά μήν εἶχε κατορθώσει τίποτα, ἔτσι φρόντιζε καί θλιδότην γιά τήν ἀπανταχοῦ ἀγία Ἐκκλησία, μήν τύχει καί καταποντιστεῖ ἀπό τόν κατακλυσμό τοῦ Λατινισμοῦ.

Γι' αὐτό, ἂν ὁ Μωυσῆς βρῆκε ὡς ἄξιο διάδοχό του, γιά ν' ἀφήσει τήν ἐποπτεία τοῦ ἐβραϊκοῦ λαοῦ, τόν Ἰησοῦ τό γιό τοῦ Ναυῆ κι ἂν ὁ Ἡλίας ἔχρισε προφήτη στόν δικό του τόπο τόν Ἐλισσαῖο γιό τοῦ Σαφάτ, ἔτσι κι ἡ ἀγία ἐκείνη ψυχὴ κι-

34. Ἐννοεῖ «μετανοοῦντες» αὐτούς πού εἶχαν ὑπογράψει στήν Φλωρεντία, τήν Οὐνία καί μετὰ ἐπέστρεψαν στήν Ἐκκλησία. Αὐτοὶ λοιπόν ἐνώνονταν μέ τοὺς σταθερά παραμένοντες στήν ὀρθόδοξη πίστη ἀντιλατίνους στό σῶμα τῆς Μίας, Ἁγίας καί Καθολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

νούμενη ἀπό τό θεῖο Πνεῦμα, πάντως δέν ἔσφαλλε πού χειροτόνησε στή δική του θέση ὡς Θεολόγο καί δάσκαλο τῆς Ἐκκλησίας, τόν θαυμάσιο Σχολάριο³⁵. Ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἀργότερα ἐγράψε τόσα καί ὑπερασπίστηκε τήν Ὁρθόδοξη πίστη τόσο ἀριστα καί σοφότατα, ὥστε δεδαιότατα, ἂν τά ἔβλεπε ὁ θεῖος Πατέρας, θά ἔμενε ἀρκετά ἱκανοποιημένος, ἀλλά αὐτά ἔγιναν μετὰ.

Ἀπάντησι Σχολάριου

Τότε τοῦ ἀπάντησε ὁ Σχολάριος μέ βαθύτατη μετριοφροσύνη κι εὐλάβεια. Ἀλλά γιά νά μήν γράφουμε αὐτολεξεῖ ὅλη τήν ἐπιστολή,

ἀρκεῖ νά γράψουμε μόνο τήν ὑπόσχεση, ἡ ὁποία ἐπὶ λέξει ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ὅμως ἂν καί βέβαια, λέει, κατὰ τίς ἀνεξερεύνητες βουλές τοῦ Θεοῦ, θά ἀποδημήσεις ἀπ' ἐδῶ πρὸς τόν τόπο τῆς ἀνάπαυσης πού ἐτοίμασες γιά τόν ἑαυτό σου, κι ἐξαιτίας ἴσως τῆς δικῆς μας ἀναξιοτήτας, ἐκεῖ ὅπου εἶσαι ὁ ἴδιος ἄξιος βρῖσκεσαι, σέ πληροφορῶ, λέγοντάς σου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καί τῶν ἀγίων ἀγγέλων πού παρίστανται ἀόρατα γύρω μας κι ἐνώπιον αὐτῶν πού παρευρίσκονται ἐδῶ, πολλῶν κι ἀξιόλογων ἀνδρῶν, ὅτι ἐγὼ θά εἶμαι αὐτός σ' αὐτά ἀντί γιά σένα κι ἀντί γιά τό δικό σου στόμα, ὅσα ὁ ἴδιος φρόντισες καί παρέδωσες, φροντίζοντας κι ὁ ἴδιος καί ὑπερασπίζοντας καί συμβουλευόντας ὅλους (δηλαδή διδάσκοντας), καί

35. Ὁ Σχολάριος συκοφαντήθηκε ἀπό τήν πανεπιστημιακὴ σχολαστικὴ κοινότητα τοῦ Παπισμοῦ. Ἦταν σταθερὰ Ὁρθόδοξος καί δέν εἶχε ὑπογράψει στήν Φλωρεντία. Εἶχε ἀποχωρήσει μαζί μέ τόν Δημήτριο Παλαιολόγο καί τόν Πλήθωνα στήν Βενετία πρὶν ὑποχρεωθοῦν νά ὑπογράψουν.

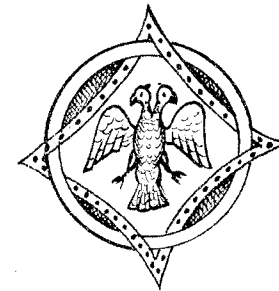
χωρίς καθόλου νά τ' ἀφήσω αὐτά (δηλαδή νά τά παραβῶ), ἀλλά ἀγωνιζόμενος ὑπέρ αὐτῶν ὡς τόν ἔσχατο κίνδυνο καί μέχρι θανάτου. Κι ἂν πάλι τυχαίνει νά εἶναι μικρή ἢ δική μου πείρα καί δύναμη σχετικά μ' αὐτά, ὥστόσο, εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι ἡ μεγάλη σου ἀγιοσύνη θά ἀναπληρώσει τά δικά μου μειονεκτήματα καί θά εἶναι παρῶν σέ μᾶς ἐδῶ μέ τή δική σου τελειότητα τοῦ νοῦ ὅσον ἀφορᾷ αὐτά καί θά ὑψώσουμε πρὸς τό Θεό, τίς δικές σου γεμάτες παρρησία εὐχές».

Βλέπετε πόση ἦταν ἡ φροντίδα κι ἡ μέριμνα αὐτοῦ τοῦ ἀνδρα, ὑπέρ τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν ὀρθῶν δογμάτων τῆς πίστεως; Ποιά διαφορά λοιπόν μπορεῖ νά ὑπάρχει, μεταξύ αὐτοῦ κι ἐκείνων τῶν ἀρχαίων δασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, λόγου χάρι τοῦ Βασιλείου, τοῦ Γρηγορίου, τοῦ Ἀθανασίου, τοῦ Κυρίλλου καί τῶν ὁμοίων τους, πού τόσο ὑμνοῦνται στόν κόσμο, γιά τόν ζῆλο πού εἶχαν ὑπέρ τῆς θείας πίστεως, ὅπως τόν βλέπουμε στίς ἐπιστολές τους καί στούς λόγους τους; Βεβαιότατα ἐγώ λέω, πῶς δέν μπορεῖ νά βρεῖ κάποιος καμιά διαφορά, ἐκτός ἀπό τόν χρόνο, ἀφοῦ ἐκεῖνοι εἶναι παλαιοί κι αὐτός νέος καί πρόσφατος. Κι ἂν θελήσουμε νά βροῦμε καί κάτι περισσότερο σ' αὐτόν, χωρίς ν' ἀμαυρωθεῖ στό παραμικρό τό φέγγος ἐκείνων τῶν μεγάλων παλαιῶν φωστῆρων, βρισκουμε τό ἔξις, τ' ὅποιο ὁμολογεῖται ἀπ' ὅλους. Δηλαδή, ὅτι ἐκεῖνοι ἦταν καί ταυτόχρονα καί ὅλοι μαζί πλῆθος, ἐνῶ αὐτός, ἄλλος σάν μονοφυῆς φοίνικας, ἄλλος δάσκαλος, ἄλλος ἀγωνιστής, ἄλλος ἀθλητής, ἄλλος νικητής, ἄλλος μεσολαβητής καί συμφιλιωτικός καί ἄλλος ὡς φιλόστοργος Πατέρας καί φροντιστής τῆς Ἐκκλησίας. Δέν εἶδατε μέ πόσο σεβασμό κι εὐλάβεια τόν τιμᾶ αὐτόν καί ὁ σοφός Σχολάριος, ὥστε καί μετά ἀπ' αὐτούς τούς λόγους ὑπόσχεσης, ἔλπιζε νά τά κατορθώσει αὐτά, μέ τίς γεμάτες παρρησία προσευχές ἐκείνου πρὸς τό Θεό; Καί ναι, βέβαια, τέτοιος ἦταν καί ὡς τέ-

τοιον τόν σέβονταν, ὄχι μόνο ὁ Σχολάριος, ἀλλά ὅλοι, ὡς κι ὁ ἴδιος ὁ βασιλιάς, ὅπως πολλές φορές εἶπαμε κι ἀποδείξαμε καί παρόλο πού αὐτός καί πρὶν καί μετά ὑπῆρξε ὁ ἄλλος ἄνατροπέας καί καταλύτης τῶν βουλευμάτων του καί τῶν κινήματων του. Ἐπομένως, λέει ἀλήθεια καί δέν ψεύδεται, οὔτε ὁ Νομοφύλακας Ἰωάννης, ὁ ἀδερφός του, ὁ ὁποῖος στή σοφώτατη ἀντίρρηση πού κάνει κατά τοῦ ψευδώνυμου ὄρου τῆς ἀσύστατης καί θεοκατάλυτης ἔνωσης, τόν ὀνομάζει συχνά θεόσοφο κήρυκα καί κοινό ὁδηγό καί φωστήρα καί πρόμαχο. Καθώς, ἀκόμα καί στή Φλωρεντία, κάποιος διάκονος Φίλιππος, ἀπάντησε στόν στ' ἀλήθεια δαιμονισμένο μέγα πρωτοσύγκελλο, πού ἐπιτιθέμενος βρίζοντας ὀνόμαζε δαιμονισμένο τόν ἅγιο, τά ἔξις:

«Ὁ Ἐφέσου εἶναι ἅγιος ἄνθρωπος καί ἄριστος δάσκαλος κι ἀνώτατος θεολόγος. Καί ὅσα λέει, δέν τά καταλαβαίνετε ἐσεῖς, οὔτε εἶστε ἱκανοί νά εἴσατε μαθητές του. Καί λέτε ὅτι αὐτός ἔχει κυριευτεῖ ἀπό δαίμονα, ὅπως ἔλεγαν οἱ Ἰουδαῖοι κατά τοῦ Σωτήρα, τοῦ ὁποῖου μιμητής εἶναι κι αὐτός».

Αὐτά εἶπε γιά τόν μεγάλο ἅγιο ὁ καλός Φίλιππος καί τέτοια ὑπόληψη ἔτρεφαν γι' αὐτόν ὅλοι καί πρὶν καί μετά καί μάλιστα ὅταν ἀναγνωρίστηκε ὡς κοινός εὐεργέτης ἀπό τά ὑπερφυσικά του κατορθώματα.

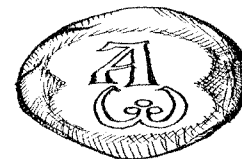
Κοίμηση τοῦ Ἁγίου Μάρκου Εὐγενικοῦ

Ἀλλά ἔφτασε τέλος καί γι' αὐτόν τόν ἀοίδιμο ἡ ὥρα ν' ἀφήσει αὐτή «τὴν κοιλάδα τῶν δακρῶν» καί ν' ἀνεβεῖ στήν οὐράνια κληρουχία, γιά νά λάβει ἐκεῖ ἀπό τόν ἀγωνοθέτη Χριστό, τίς ἐπάξιες ἀμοιβές τῶν μυρίων του ἀγώνων. Ἔτσι καί σύμφωνα μέ τούς νόμους τῆς φύσης, ἀσθένησε λίγο καί κείτονταν στήν πατρική του κατοικία, στό Γαλατά. Καί πλησιάζοντας στό τέλος, δίδασκε τούς παρόντες Χριστιανούς τά πρέποντα κι ἰδιαίτερα τούς δίδασκε ν' ἀποφεύγουν μ' ὄλες τίς δυνάμεις τους τήν ψυχοφθόρα ἔνωση, πού εἶναι ἀνατροπή ὅλης τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως. Κι ἀφοῦ παράγγειλε αὐτά καί παραινοῦσε καί δίδασκε τούς πάντες, νά ἐμμένουν στήν καλή ὁμολογία τῶν Πατέρων τους καί νά μὴν ἐξαπατοῦνται ἀπό τά χρηστά καί γλυκά λόγια τῶν ἀπατεῶνων παπιστῶν, παρέδωσε ἐν εἰρήνῃ τό πνεῦμα του στόν Ἀρχιεπίσκοπο Ἰησοῦ, αὐτός ὁ καλός ποιμήν καί γνήσιος μαθητής αὐτοῦ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ὁ μιμητής τοῦ θείου Παύλου, τό στόμα τῶν θεολόγων, τό μέγα ἀμόνι τῆς πίστεως, ὁ ἀπεριγραπτός πύργος τῆς γενναιότητος, ὁ ἀσφαλέστατος ὁδηγός τῶν πλανημένων.

Πόσα καί ποιά εὐφήμα ὀνόματα νά πῶ, γιά νά πλέξω τό ἄξιο ἐγκώμιο αὐτοῦ, ἀφοῦ ὅσα κι ἂν παραθέσω, δέν εἶναι δυνατόν νά προσεγγίσω τήν ἀξία του οὔτε στό ἐλάχιστο;

Τελείωσε λοιπόν τή ζωὴ του ὁ μέγας Μάρκος, ὁ εὐγενέστατος ἀπόγονος τῶν Εὐγενικῶν καί λαμπρός πρόεδρος τῶν Ἐφεσίων καί κοινός Δάσκαλος ὅλης τῆς οἰκουμένης. Καί τελείωσε τή ζωὴ του θαυμάσια, ὅπως τό μαρτυρεῖ κι ἡ ἐπικήδεια μονωδία τοῦ σοφότατου Σχολαρίου, τήν ὁποία ἐκφώνησε στήν ἱερή του ταφή, θρηνώντας κι ὀδυρόμενος γιά τήν ἀπώλεια του πού τό γένος δέχθηκε ἀπό τήν κοίμηση ἑνός τέ-

τοιου μεγάλου προστάτη καί πρόμαχου. Καί στήν ἱερή του ταφή συνέρευσε ὅλη ἡ πόλη, οἱ ἀρχιερεῖς πού παρευρίσκονταν τότε ἐκεῖ, ὅλοι οἱ ἱερεῖς, τά πλήθη τῶν μοναχῶν, ἄνδρες καί γυναῖκες, νέοι καί παρθένες, πρεσβύτεροι καί νεότεροι. Ὅλοι συνέρευσαν ἀπό παντοῦ, ὄχι τόσο γιά νά τιμήσουν αὐτόν πού τίμησε τούς πάντες, ὅσο γιά ν' ἀξιωθοῦν τήν εὐλογία καί τή χάρη πού ἐξέπεμπε ἐκείνο τό πανίερο καί θεῖο σῶμα, ἄλλοι μέ τόν ἀσπασμό του κι ἄλλοι μόνο μέ τή θέα του, μὴ μπορώντας νά πλησιάσουν ἀπό τό μέγεθος τοῦ πλήθους. Καί τό ἱερότατο σῶμα του, μετά ἀπ' αὐτή τήν πάνκοινη ἐκφορά ἀπ' ὅλους τούς ὁμίλους πού προπορευόταν καί τό συνόδευε μέ τούς ἱερούς καί θεῖους ὕμνους τῆς Ἐκκλησίας, παραδόθηκε στή γῆ, σύμφωνα μέ τόν κοινό νόμο τῶν σωμάτων, κι ἡ μακάρια ψυχὴ του, ἐγκαταλείποντας τό χῶμα, μεταφέρθηκε στόν Δεσπότη πού ποθοῦσε καί γιά τόν ὁποῖο τέλεσε ἐκείνους τούς μακροχρόνιους καί συνεχεῖς ἀγῶνες καί τά παλέματα. Καί προσμετρήθηκε μέ τούς ὁσίους αὐτός ὁ ὄσιος, μέ τούς ἱεράρχες ὁ ἱεράρχης, μέ τούς θεολόγους ὁ θεολόγος, μέ τούς ἀθλητές ὁ ἀθλητής, μέ τούς ὁμολογητές ὁ ὁμολογητής καί μέ τούς μάρτυρες ὁ ἀναιμάκτος μέ τή θέλησή του μάρτυρας. Κι ὅτι σ' ἀλήθεια ὑπῆρξε τέλειο τό μαρτύριο σ' αὐτόν μέ τή δική του ἐπιθυμία, τό ἀποδείξαμε ἱκανοποιητικά κι εἶναι εὐζολο νά τό καταλάβει ὁ καθένας.

Ἀνακεφαλαίωση τῶν
γεγονότων καὶ ἀποτίμηση
τῶν ἔργων τοῦ Μάρκου

Θεία ἀπό τούς Λατίνους, ἂν δεχθεῖ νά ἐνωθεῖ μ' αὐτούς κατά τήν πίστη. Καί γι' αὐτό καί μόνο τό λόγο, συγκαλεῖ τήν Ἀνατολική Σύνοδο. Πολλά πλοῖα στέλνονται ἀπό τόν Πάπα μέ βαρῦτατα δικά του ἔξοδα, μόνο καί μόνο γιά τήν ἔνωση. Ἄδειάζει τά θησαυροφυλάκιά του καί δανείζεται ὅσα τοῦ λείπουν, γιά νά τρέφει ὅλους τούς Ἀνατολικούς, ἀπό τό βασιλιά ὡς καί τόν παραμικρό δουλευτή, μέ πολλές χιλιάδες φλουριά, σχεδόν τρία χρόνια. Καί γιά ποιό σκοπό; Μόνο γιά τήν ἔνωση. Συγκροτεῖται ἡ σύνοδος στή Φερράρα καί τή Φλωρεντία καί γίνονται πολλές συνελεύσεις κι ἔντονες συζητήσεις, ὄχι γιά τίποτα ἄλλο, παρὰ μόνο γιά τήν ἔνωση. Τείνει κι ὁ βασιλιάς κι ὁ Πατριάρχης καί ὄλοι οἱ ἀρχιερεῖς, μέ κάθε τρόπο, νά δεχτοῦν τό λατινικό δόγμα καί νά κάνουν τήν ἔνωση. Κι αὐτός ὁ Μάρκος βρίσκεται ὁ μόνος ἐνάντιος. Ἐνάντιος σέ πόσους; Γιά νά τό ποῦμε ἀπλά, σ' ὅλους, σέ Βασιλιάδες, Πατριάρχες, σ' ἀρχιερεῖς, ἔγκριτους καί λόγιους, στόν ἴδιο τόν Πάπα. Γιά νά μήν ἀναφέρω τούς καρδινάλιους, τούς Λατίνους ἐπίσκοπους κι ὄλο τό λατινικό γένος, πού ὄλοι ἐπιθυμοῦσαν αὐτόν τό σκοπό. Φοβερίζόταν ἀλλά δέν δίσταζε, κολακεύοταν ἀλλά δέν πειθόταν, παρακαλοῦνταν ἀλλά δέν καμπόταν. Τήν ἐλευθερία τοῦ γένους, τό καλό τῆς πατρίδας, ὄλη τήν εὐδαιμονία πού τοῦ πρόδαλαν γιά νά τόν ἐκλύσουν, τά θεωροῦσε ὄνειροπολήματα καί φλυαρίες μπροστά στήν ἐλευθερία τῆς ψυχῆς καί τήν εὐδαιμονία τοῦ οὐρανοῦ, τόν ὅποιο μόνο ἀναγνώριζε ἐκεῖνος ὡς ἀληθινή πατρι-

ὁ βασιλιάς Ἰωάννης ἀπελισμένος, χωρίς καμιά βοήθεια καί δύναμη, ἐλπίζει νά βρεῖ βοή-

δα, ὅπως λέει ὁ Παῦλος. Γι' αὐτό καί τήν ἐξορία, τήν καταδίκη, τό βάραθρο, τήν ἐπαπειλούμενη κρεμάλα, ὅλα τ' ἀψηφοῦσε ἐντελῶς. Καί τόν λιμό, ὁ ὅποιος, ὡς ἐπί τό πλεῖστον, ἀνάγκασε τούς ἄλλους νά δεχτοῦν τόν παπισμό, αὐτός τόν εἶχε ὡς τρυφή ἀπό τή νεότητά του. Τή φυλακή, τά δεσμά, τό ξίφος, τό πῦρ, τά θεωροῦσε ὑπέρατα εὐεργεσία. Πῶς λοιπόν αὐτός, πού ἦταν ὁ μόνος ἀήττητος ἀπ' ὅλα αὐτά καί μόνος ἐνάντιος στίς γνώμες ὄλων, ὁ μόνος καταλύτης τῆς περισπούδαστης ἔνωσης,

«Δέν καταφέραμε τίποτα», «Facimus nihil».

Δέν εἶναι καί ὀλοκληρωμένος μάρτυρας μέ τή θέλησή του καί μάλιστα ὅταν στάθηκε μπροστά στόν περήφανο καί ἑωσφορικό ποντίφικα; Ναι, λέω σ' ἀλήθεια ἐγώ ἐκ τῶν πραγμάτων καί μέ τή μαρτυρία τοῦ θεοῦ Χρυσόστομου σέ πολλά σημεῖα, αὐτή τή γνώμη ἔχω γιά τό δικό μας λαμπρό καί πανένδοξο ἥρωα.

Ἄλλά ὁμως, ὅπως γράφει ὁ σοφότατος Γεώργιος ὁ Κορέσσιος στό ἐγχειρίδιό του, τό ἐπνομαζόμενο κατά τῆς Φλωρεντινῆς συνόδου, κεφάλαιο ιβ', ιε', δέν τοῦ ἔλειψαν οὔτε τά σημάδια τοῦ μαρτυρίου. Γιατί ἀναφέρει ἔτσι:

«Κατά τόν Μεθώνης, χτύπησαν ἀμείλικτα τόν Ἐφέσου ἐκεῖνοι οἱ σφοδροὶ διώκτες, γιά νά ὑπογράψει ὅπως φαίνεται στά τυπωμένα κείμενα μετά τήν Φλωρεντινή Σύνοδο».

Νά λοιπόν πού κι ἔμπρακτα κοσμήθηκε καί μέ τά μαρτυρικά σημάδια. Χτύπησαν λέει τόν Ἐφέσου. Κι ὄχι ἀπλά τόν χτύπησαν ὅπως ἔτυχε, λίγο κι ἐλαφρά, ἀλλά σφόδρα, δηλαδή ἀμείλικτα καί μέ θυμό καί μεγάλη ἀγριότητα. Γι' αὐτό καί τούς ὀνομάζει «σφοδροὶ διώκτες», δηλαδή ἀπάνθρωπους καί σκληρούς. Ἐπομένως, αὐτός ὁ Μάρκος πού ὑπέμεινε τόν σφοδρό δαρμό γενναῖα, γιά νά μήν ἀθετήσει τό πατρικό δόγ-

μα, ἦταν ἀναμφίβολα ἔτοιμος νά ὑπομείνει μέ τόν ἴδιο τρόπο κι ἄλλα περισσότερα, ὡς καί τόν ἴδιο τό θάνατο, τόν ὁποῖο θέβαια, ἄν δέν τόν ἔπραξαν ἐκεῖνοι οἱ Λατινόφρονες, αὐτό ὑπῆρξε ἔργο ὄχι τῆς δικῆς τους φιλανθρωπίας, ὅπως πολλές φορές τό εἶπαμε, ἀλλά τῆς θείας Πρόνοιᾶς, γιά τήν μετέπειτα ἀνασύσταση καί διόρθωση τῆς Ἐκκλησίας, γιά τήν ὁποία ὁ μέγας Θεός, πού ὅπως λέγεται ἀνατρέπει τίς βουλές τῶν ἀνθρώπων. Δέν ἄφησε οὔτε νά τόν καθαιρέσουν ἐκεῖνοι οἱ μιαινότατοι, γιά νά μήν ἀτιμαστεῖ κατά κάποιον τρόπο ἡ ὑπόληψή του καί γιά νά μήν πάρει τή θέση του κανένας Ἰούδας, ἀλλά νά δοῖσκειται στήν ἀξία του δοξασμένος καί τιμημένος, νά ὑπάρχει σ' ὅλους ὠφέλεια ἀπό τά θεόσοφα λόγια του.

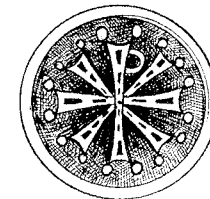
«Δόξα στόν ἅγιο Θεό, πού σοφά διεξάγει τά πάντα, γιά τή δική μας σωτηρία».

Ἐπίλογος,
παραινέσεις

Αὐτή εἶναι ἀδελφοί, ἡ ζωή κι οἱ ἀγῶνες καί τό τέλος τοῦ θεόσοφου κήρυκα καί γενναίου, πού μαστίγωσε τόν παπισμό. Τοῦ ἱεροῦ καί δοξασμένου ἀνάμεσα στους ἁγίους, Μάρκου τοῦ στ' ἀλήθεια Εὐγενικοῦ καί λαμπροῦ ποιμένα τῆς Ἐφέσου καί κοινοῦ εὐεργέτη καί φωστήρα ὄλου τοῦ Ὁρθόδοξου πληρώματος. Αὐτόν πρέπει κι ἐμεῖς νά μιμούμαστε καί νά ὑπακοῦμε στίς ἅγιες συμβουλές του καί παραινήσεις καί ν' ἀποφεύγουμε, ὅσο μποροῦμε, ὡς πραγματικό κι ἀληθινό θάνατο, τήν ὀλέθρια κοινωνία τῶν ὀδελυρῶν καί θεομίσητων Φράγκων, στά ζητήματα τῆς πίστεως. Κι ἄν οἱ ἀνάγκες τῆς ζωῆς, μᾶς ἀναγκάζουν νά συναναστρεφόμεστε μ' αὐτούς, αὐτό δέν βλάπτει. Ἐπειδή συναναστρεφόμεστε καθημερινά καί μέ ἄλλους αἰρετικούς κι ἀσεβεῖς ἀδιακρίτως, γιατί σ' αὐτό τό μεγάλο χωράφι τοῦ κόσμου, ἔτσι ἔχουν τά πράγμα-

τα. Τά ζιζάνια πρὸς τό παρόν εἶναι ἀναμειγμένα μέ τό σιτάρι. Καί θά ἔρθει ἡ μέρα, πού οἱ θεριστές θά τά ξεδιαλέξουν. Καί τό σιτάρι θά κατατεθεῖ στήν αἰώνια ἀποθήκη καί τά ζιζάνια θά παραδοθοῦν στό ἄβυσσο πῦρ. Ἄς προσέχουμε καλά λοιπόν, γιά νά μένουμε σάν τό καλό σιτάρι καί νά μήν ὑποκύψουμε στά νοήματα καί τή δύναμη πού ἔχουν τά αἰρετικά ζιζάνια τοῦ παπισμοῦ κι ὕστερα, πράγμα πού μακάρι νά μή γίνει, βρεθοῦμε ἀντί γιά σίτος, ζιζάνια.

Ἄς κρατοῦμε λοιπόν στερεή τήν πατρική μας εὐσέβεια. Ἄς μένουμε στά ἔθιμα καί τά ὄρια τῆς ἁγίας μας Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, στήν ὁποία γεννηθήκαμε κι ἀναγεννηθήκαμε κι ἀνατραφήκαμε, μέ τόν θεῖκό της λόγο καί μέ τ' ἄχραντα μυστήριά της. Ἄς ἀποφεύγουμε τούς παπιστές ὡς μιάσματα καί, γιά νά τό ποῦμε ἀπλά, ὡς στ' ἀλήθεια αἰρετικούς, γιά ν' ἀξιωθοῦμε κι ἐμεῖς, ἀπό τήν καθαρότητα τῆς πίστεως μας, νά ἔχουμε μερίδιο, μ' αὐτόν τόν θεῖο δάσκαλο καί Πατέρα μας καί μέσω αὐτοῦ καί μαζί μ' αὐτόν, μέ τόν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό. Γιατί πλούτισε πολύ κι ἔχει παρρησία πρὸς τό Θεό καί μπορεῖ καί θέλει νά μεσολαβεῖ γιά μᾶς, γιά τούς ὁποίους ὑπέμεινε μύριους πόνους, ἀπειρους ἰδρώτες κι ἀγωνίστηκε μέχρι αἵματος, αὐτός ὁ φημισμένος κι ἀείμνηστος ὁ ἅγιος Μάρκος ὁ Εὐγενικός ὁ Ἀντίπαπας. .

ΘΑΥΜΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΙΚΟΥ

Ἀλλά, ξέρω τί ζητᾶ ἐδῶ ὡς κάτι ὑπολειπόμενο κι ἀναγκαῖο, ὁ φιλαναγνώστης Χριστιανός. Ζητᾶ καί διήγηση θαυμάτων καί σωστά μιᾶ καί τό αἴτημά του εἶναι δίκαιο κι εὐλόγο. Ὅμως, ἐκεῖνο πού εἶπα ἐξαρχῆς, γιά ὅσα ἄλλα καλά μᾶς λείπουν ἀπό τήν παρούσα διήγηση, ἐξαιτίας τῆς δεινῆς Ἀλωσης, τό ἴδιο λέω καί γιά τά θαύματα, ὅτι ἂν εἶχαμε τόν βίον του ἐξαρχῆς, σίγουρα θά τά βλέπαμε κι αὐτά. Ἐπειδή ἐγώ δέν ἀμφιβάλλω καθόλου, πῶς ὁ μέγας Θεός, δοξάζει αὐτούς πού τόν δοξάζουν, δόξασε καί τόν πιστό του δοῦλο Μᾶρκο καί μ' αὐτό τό χάρισμα, τ' ὅποιο τό ἀξιώθηκαν κι ἄλλοι πολλοί μέ πολύ λιγότερη ἐργασία. Ἐπειδή ὅμως δέν ἔχουμε πληροφορίες ἀπό τότε λόγω τῶν γεγονότων τῆς ἄλωσης τῆς Πόλης. Ἐχουμε ὅμως πρῶτον τήν ὑπεράνθρωπη ζωή του, πού μᾶς παραδίδεται ὡς μαρτυρία, ὄχι μόνο ἀπ' ἓναν ἢ δύο, ἀλλά ἀπ' ἓνα καθόλου εὐκαταφρόνητο πλήθος γραπτῶν μαρτυριῶν. Καί δεύτερον ἔχουμε τήν αὐθεντία τοῦ συνοδικοῦ θεσπίσματος, πού ἀποφασίζει μέ τή χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νά τόν ἀναγνωρίζουμε ὡς μέγα ἅγιο τῆς Ἐκκλησίας κι ἔχουμε χρέος νά τελοῦμε γι' αὐτόν, κάθε ἔτος τήν σεβάσμα γιορτή.

Ἀλλά, γιά νά μήν ἀφήσουμε ἐντελῶς στερημένους κι ἀμέτοχους ἀπ' αὐτή τήν οὐράνια πνευματική νοστιμάδα, τίς ψυχές πού ἀγαποῦν τά θαύματα, θά περιγράψω ἐδῶ, ἓνα ἀπό τά θαύματα αὐτοῦ τοῦ ἁγίου, τό ὅποιο, πράγματι παραδόξως, τέλεσε στό Μεσολόγγι, ὄχι πρίν ἀπό πολλά χρόνια. Κι αὐτό τό θαῦμα εἶναι ἔτσι, ὅπως ἐγώ ὁ ἴδιος τό ἄκουσα, ἀπό τήν πολλή καί μεγάλη εὐλάβεια καί τόν πόθο πού ἔχω σ'

αὐτόν τόν θεῖο ἱεράρχη, τόν ἐνάντιο τῶν ἀσεβῶν παπιστῶν. Ἐνῶ λοιπόν βρισκόμουν στό Μεσολόγγι, ἐπιτελώντας, ἀνάξια, τό ἔργο τοῦ ἱεροκήρυκα, θέλησα νά κηρύξω στήν Ἐκκλησία, στούς παρευρισκόμενους χριστιανούς γι' αὐτόν τόν ἅγιο, τό βράδυ τῆς παραμονῆς τῆς ἱερῆς του μνήμης στίς 19 Ἰανουαρίου, ὅπως ὀρίζει ἡ συνοδική ἀπόφαση νά τελεῖται ἡ σεβάσμα γιορτή του. Εἶπα λοιπόν μέ συντομία, ποιός ὑπῆρξε ὁ Μᾶρκος τῆς Ἐφέσου, πόσο ἀγωνίστηκε γιά τήν εὐσέβεια καί πῶς ἔχουμε ὅλοι μας χρέος μεγάλο νά τόν εὐχαριστοῦμε καί νά τόν τιμοῦμε ὡς εὐεργέτη μας, γιατί μόνος διαφύλαξε τήν πίστη, τήν ὅποια ὅλοι οἱ ἄλλοι τήν πρόδωσαν. Κι ὅτι τήν ἐπομένη πού εἶναι ἡ μνήμη του, ὅποιος θέλει, νά τόν γιορτάζει ἀνεμπόδιστα, ὅπως πρόσταξε ἡ ἁγία Σύνοδος. Ἐπομένως λέω, δέν σᾶς ἀναγκάζω ν' ἀργήσετε αὔριο, ἀφοῦ ἔτυχαν καί πολλές συνεχόμενες ἀργίες. Σᾶς παρακινῶ ὅμως, νά ἔλθετε νά λειτουργηθεῖτε γιά τή δόξα τοῦ ἁγίου καί νά τόν ἔχετε μεσίτη στό Θεό καί βοηθό στίς ἀνάγκες σας. Κι ἂν κάποιος θέλει νά τόν γιορτάσει, ἄς τό κάνει. Ἐχει ἀπό τήν Ἐκκλησία τήν ἄδεια. Καί στήν συνέχεια ἄς ἐξακολουθήσει εἰρηνικά ν' ἀσχολεῖται μέ τίς δουλιές του. Ἡ Ἐκκλησία μάλιστα μᾶς προτρέπει σ' αὐτό, γιά ν' ἀποβαίνει ἡ δόξα του, σέ ντροπή τῶν δικῶν του καί τῶν δικῶν μας ἐχθρῶν, σέ ντροπή τῶν παπικῶν.

Αὐτά εἶπα. Κι ὅταν ἔγινε ἡ ἀπόλυση τοῦ ἐσπερινοῦ, βγήκαμε καί καθίσαμε ἔξω ἀπό τό ναό γιά λίγο, ὅπως συνηθίζεται ἐκεῖ. Ἦταν ἐκεῖ κάποιος γέροντας, ἔντιμος στό γένος, Δημητράκης στό ὄνομα, Ζουρμπαῖος στό ἐπώνυμο. Ὁ ὅποιος, ἀπό τά βαθιά γηρατεία, μόλις πού ἄκουγε τά λεγόμενα. Αὐτός λοιπόν ὁ γέροντας, μόλις καθίσαμε, μέ ρώτησε μέ χαμηλή φωνή καί τρεμάμενη προφορά, λέγοντας τά ἑξῆς:

«Δάσκαλε, για ποιόν έλεγες αυτά που 'λεγες; Για τόν Μάρκο τής 'Εφέσου;».

«Ναί», τοῦ ἀπάντησα. «Γιατί ρωτᾶς;»

«Ρωτῶ», εἶπε, «γιατί ἔχω νά σοῦ πῶ γώ γι' αὐτόν τόν Μάρκο. Ἐγώ, εἶχα μία ἀδερφή, νά, τήν ξέρουν κι αὐτοί ἐδῶ», εἶπε, δείχνοντας τούς παρευρισκόμενους. «Αὐτή ἕναν καιρό ἀρρώστησε βαριά. Εἶχαμε ὅλους τους γιατρούς τοῦ τόπου μας πού τήν κοίταζαν καί μὴν μπορῶντας νά τήν γιαιτρέψουν στό τέλος ἀπελπισμένοι ἀποφάσισαν πῶς τό δίχως ἄλλο θά πεθάνει. Κι ἀλήθεια, τρεῖς μέρες ἔμενε κι ἀλλαγή κι ἀναίσθητη κι ἐντελῶς ἀκίνητη. Γι' αὐτό κι μεῖς, μὴ δλέποντας καμιά ἐλπίδα, ἀρχίσαμε νά φτιάχνουμε τά χρειαζούμενα γιά τήν κηδεῖα τῆς καί τήν κλαίγαμε σά πεθαμένη. Στό μεταξύ, ἐκεῖ πού μεῖς περιμέναμε νά πεθάνει, ξαφνικά ἀκούσαμε νά βγάξει ἕνα μεγάλο ἀναστεναγμό καί μαζί καί φωνή. Κι ἀνασηκώθηκε λέγοντας: "ὦχ, δέν μ' ἀλλάζετε πού πνίγηκα στό νερό; Τότε ἐμεῖς, ἀμέσως τρέξαμε κοντά τῆς καί μ' ἀνέλπιστη χαρά πού τήν ἀκούσαμε νά μιλά, τήν ρωτήσαμε τί ἔχει καί γιατί εἶναι τόσο βρεγμένη. Κι αὐτή μᾶς ἀπάντησε, ὅτι λίγο πρίν, ἤρθε ἕνας σά δεσπότης καί τήν πῆρε καί τήν πῆγε σέ μία βρύση. Κι τήν ἔβαλε μέσα στή γούρνα καί τήν ἔπλυνε. Κι ἀφοῦ τήν ἔπλυνε, τῆς εἶπε: Σύρε τώρα. Δέν ἔχεις πλέον τίποτα. Κι τώρα μᾶς εἶπε, εἶμαι βρεγμένη καί αισθάνομαι πῶς εἶμαι καλύτερα. Κι ἐμεῖς τῆς εἶπαμε, Δέν τόν ρωτοῦσες ποιός ἦταν; Τόν ρώτησα, μᾶς ἀπάντησε, ποιός εἶσαι ἡ ἀγιοσύνη σου; Καί μοῦ ἀπάντησε, ἐγώ εἶμαι ὁ Μάρκος τῆς 'Εφέσου, ὁ Εὐγενικός. Τότε κι ἐμεῖς πιάσαμε νά τήν ἀλλάξουμε κι εἶδαμε ὅτι ἦταν στ' ἀλήθεια βρεγμένα, ὄχι μόνο τά ροῦχα πού φοροῦσε, ἀλλά ἀκόμα καί τά στρώματα πού κείτονταν. Κι ἀπό τότε ἔγινε καλά κι ἔζησε ἄλλα δεκαπέντε χρό-

νια κι ὕστερα πέθανε. Αὐτό ξέρω νά πῶ γώ γι' αὐτόν τόν ἅγιο, πού τό εἶδα ὁ ἴδιος στήν ἀδερφή μου».

Κι ἐγώ χάρηκα ὑπερβολικά, γιατί ἀνέλπιστα κι ἀνεπιτήδευτα ὁ καλός ἐκεῖνος γέροντας ἐπιβεβαίωσε τά λόγια μου. Καί γιά περισσότερη βεβαιότητα, ἐγώ ρώτησα πάλι αὐτόν λέγοντας:

«Κι εἶχατε πρωτότερα κύρ Δημητράκη, καμιά εἶδηση γι' αὐτόν τόν ἅγιο;».

«Ὅχι», μοῦ ἀπάντησε, «οὔτε τόν εἶχαμε ἀκούσει ποτέ μας. Μόνο ἀπό κείνη τήν αἰτία τόν μάθαμε». Τότε ἐγώ στράφηκα πάλι στούς παρόντες Χριστιανούς κι εἶπα:

«Βλέπετε ἀδελφοί, πῶς ἡ ἀγία μας Ἐκκλησία δέν σφάλει στήν ἀπόφασή τῆς; Νά πού ξαφνικά μόνοι σας ἀκούσατε πῶς τόν δόξασε ὁ Θεός κι εἶναι θεῖος Ἱεράρχης κι ἔχει θάρρος στό Θεό νά μεσολαβεῖ γιά τίς ἁμαρτίες μας». Αὐτά εἶπα τό βράδυ καί τό πρωί πῆγα σ' ἄλλη ἐκκλησία, δηλαδή στήν ἀγία Παρασκευή, γιά νά λειτουργηθῶ. Κι ἐκεῖ δλέπω κι εἰκόνα αὐτοῦ τοῦ ἁγίου, τήν ὁποία ἔφεραν ἀπό τό σπίτι ἐκείνης τῆς γυναίκας, μέ τήν ἐπιγραφή: «ὁ ἅγιος Μάρκος, ὁ εὐγενικός ἀρχιερεύς», δηλαδή ἔτσι ὅπως φάνηκε στήν ἀπλοϊκή ἀπαιδευσιᾶ τοῦ ζωγράφου.

Νά λοιπόν Χριστιανοί, καί θαῦμα αὐτοῦ τοῦ ἁγίου. Θαῦμα ἀληθινό, ὄντως θαῦμα. Ὅχι τόσο, γιατί τάχα παραδόξως ἄρπαξε ἀπό τίς πύλες τοῦ Ἄδη τήν ἀπ' ὅλους ξεγραμμένη γυναίκα, ἀλλά γιατί εἶναι ἀπό κάθε ἀποψη ἀνεπιτήδευτο κι ὄχι κατασκευασμένο ἢ πλαστό, ἀφοῦ οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, δέν ἤξεραν, οὔτε εἶχαν ἀκούσει ποτέ ἄλλοτε τό ὄνομα αὐτοῦ τοῦ Πατέρα. Ἄλλά ὁ ποιητής τῶν παραδόξων, ὁ Θεός, θέλοντας νά φανερώσει καί νά δοξάσει τόν πιστό του δούλο, γιά νά μιμούμαστε κι ἐμεῖς τό ζῆλο του καί τήν καρτε-

ρία τῆς ψυχῆς του στήν ὁμολογία τῆς ἀλήθειας, γι' αὐτό, ἐνέργησε ἀπό κάθε ἀποψη παράδοξα, μέ τήν μέσω αὐτοῦ ἐποπτεία κι ἐπίδλεψη τῆς ἀνέλπιστης θεραπείας ἐκείνης τῆς γυναίκας.

ᾠ, θεῖο στολίδι τῶν Πατέρων, τέμενος τῶν θείων χαρίτων, στόμα τῶν ἱερῶν θεολόγων, πρόμαχε τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως, ὑπέριμαχε τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, θερμότητε ζηλωτή τῆς πατροπαράδοτης ὁμολογίας τοῦ ἁγίου Συμβόλου, ἀνατροπέα τῆς παπικῆς ἀλαζονείας, κι ἀνορθωτή τοῦ ἀνατολικοῦ φρονήματος, δόξα, καύχημα καί στυλε καί στήριγμα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, δεῖξε εὐσπλαχνία στή δική μου ἀναξιότητα καί δέξου ἀπό μένα αὐτόν τόν ταπεινό κι εὐτελῆ λόγο.

Ἀντάμειψε τήν προαίρεση τῆς ἁμαρτωλῆς μου ψυχῆς μέ τίς πνευματικές κι οὐράνιες εὐλογίες σου.

Γιατί γνωρίζεις καλά τό ζῆλο καί τόν πόθο καί τήν εὐλάβεια πού ἔχω στή δική σου ἀγιότητα, γιά τούς μέγιστους καί μύριους καί ὑπερβολικούς ἀγῶνες σου, ὑπέρ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Κι ἀντάμειψε μέ τίς πλούσιες δωρεές σου καί τά χαρίσματα, ὄχι μόνο ἐμένα τόν ταπεινό, ἀλλά καί κάθε εὐλαδῆ σου Χριστιανό.

Κι ἀξίωσέ μας, νά εὐαρεστήσουμε σ' ὅλα μέ τήν μετάνοια, τόν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό.

Στόν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καί τό κράτος,

μαζί μέ τόν Πατέρα

καί τό Ἅγιο Πνεῦμα,

στούς αἰῶνες

τῶν αἰῶνων.

Ἀμήν.

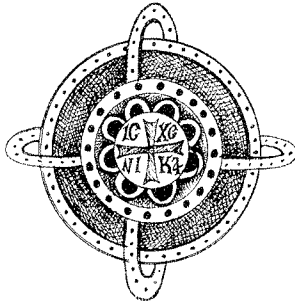

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΜΑΡΚΟ ΑΠΟ ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΣΥΝΑΞΑΡΙ ΤΟΥ

Γεννήθηκε περίπου τό 1391. Τό κοσμικό του ὄνομα ἦταν Μανουήλ. Οἱ γονεῖς του λεγόταν Γεώργιος καί Μαρία. Ὁ πατέρας του ἦταν διευθυντής τῆς Πατριαρχικῆς ἀλληλογραφίας καί τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Πατριαρχείου. Ἡ μητέρα του ἦταν κόρη γιατροῦ ὀνόματι Λουκά. Μέχρι 13 ἐτῶν μαθήτευσε στόν πατέρα του πού εἶχε φροντιστήριο (-σχολεῖο ἰδιωτικό). Στά 13 ἔμεινε ὀρφανός. Σπούδασε σέ δύο ὀνομαστούς δασκάλους τῆς ἐποχῆς του τόν Μητροπολίτη Σηλυβρίας Ἰγνάτιο καί τόν Γεώργιο Γεμιστό ἢ Πλήθωνα. Ἦταν συμμαθητής μέ τόν Βησσαρίωνα μετέπειτα Νικαίας τόν τελικά ἀρνητή τῆς πίστεως καί παπικό Καρδινάλιο. Ἐγινε μετά τήν πάροδο χρόνου ὁ Μανουήλ προϊστάμενος τοῦ Πατριαρχικοῦ σχολείου.

Ὅταν ἔγινε 26 ἐτῶν, μοίρασε ὅλη τήν περιουσία του καί ἐγκατέλειψε τόν κόσμο. Ἐγινε μοναχός σέ μιᾶ μονή τῶν Πριγκιπονήσων στήν νήσο τήν Ἀντιγόνη μέ τό ὄνομα Μᾶρκος. Μετά ἀπό δύο χρόνια τό 1420 ἐξαιτίας τῶν ὀθωμανικῶν ἐπιδρομῶν, ὁ ἱεροδιάκονος Μᾶρκος ἐγκαταλείπει τήν μονή τῆς νήσου Ἀντιγόνη καί ἐγκαθίσταται στήν μονή ἁγίου Γεωργίου Μαγγάνων μέσα στήν Πόλη μέχρι τήν κοίμησή του. Ἐλειψε ἀπό τήν Μονή τῆς Μαγγάνωντου ὅταν πῆγε στήν Ἰταλία χωρίς τήν θέλησή του καί ὅταν ἐπέστρεψε λόγω

τῶν δύσκολων συνθηκῶν ἔξαιτίας τοῦ Λατινόφρονα Πατριάρχη. Ἡ μόρφωσή του καί ἡ πνευματική του ἄσκησις τόν ἔφεραν παρά τήν θέλησή του νά γίνει σύμβουλος – ὀδηγός σέ δύο Αὐτοκράτορες, τόν Μανουήλ Β΄ καί τόν Ἰωάννη Η΄ Παλαιολόγο. Τοῦ ζητοῦσαν νά τοῦ λύσει θεολογικές ἀπορίες καί νά γράφει ἀκολουθίες καί ἕμνους. Ὡς μοναχός στήν μονή τῶν Μαγγάνων πιθανόν νά εἶχε πνευματικές σχέσεις μέ τόν μοναχό Ἰωσήφ τόν Βρυέννιο τόν Στουδίτη, ὁ ὁποῖος μάλιστα ὑπῆρξε διάδοχος τῶν ἡσυχαστῶν τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ.

ΤΕΛΟΣ

ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΤΡΙΑΔΙΚΟ ΜΟΝΟ ΘΕΟ ΜΑΣ

ΤΙΜΗ ΚΑΙ ΔΟΞΑ

ΣΤΟΥΣ ΑΙΩΝΕΣ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ.

ΑΜΗΝ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σημείωση τοῦ Ἐκδότη.....	5
Σκοπός συγγραφῆς τοῦ ἔργου	7
Λόγος ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου εἰς τόν ἅγιο Μάρκο τόν Εὐγενικό	13
Ἀρχή τῆς διήγησης.....	22
Σύντομη ἱστορία τοῦ Παπισμοῦ	33
Τά προκαταρκτικά γιά τήν συνάντηση τῆς Φερράρας – Φλωρεντίας	44
Στήν Ἰταλία	59
Ἐγκώμα	152
Ἐπιστροφή στήν Πόλη	167
Τό στήριγμα καί ἡ ὁμόνοια τῆς Πόλης.....	171
Θαῦμα τοῦ ἁγίου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ	194
Πληροφορίες γιά τόν ἅγιο Μάρκο ἀπό τό μικρό Συναξάρι του	199

Οἱ ἀξιοθαύμαστοι ἀγῶνες, ἡ ἥρωική πάλη καὶ τὰ ὑπερφυσικά κατορθώματα τοῦ ἐν ἀγίοις πατρός ἡμῶν Μάρκου, Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἐφέσου, τοῦ ἐπονομαζόμενου Εὐγενικοῦ. Τοῦ ἐξαίρετου καὶ σχεδόν μοναδικοῦ ὑπέρομαχου καὶ φύλακα τῆς ἀμέμπτου καὶ ἀγιοτάτης καὶ ἀποστολικῆς καὶ πατροπαράδοτης ὀρθόδοξης πίστεως, συγκεντρωμένα σ' ἓνα διβλίο καὶ γραμμένο σέ μορφή διογραφίας ἀπό τόν

**ΑΓΙΟ ΑΘΑΝΑΣΙΟ
ΤΟΝ ΠΑΡΙΟ**

Πρός ἀπόκτηση γνώσεως καὶ ψυχικῆς ὠφέλειας τῶν ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων χριστιανῶν.